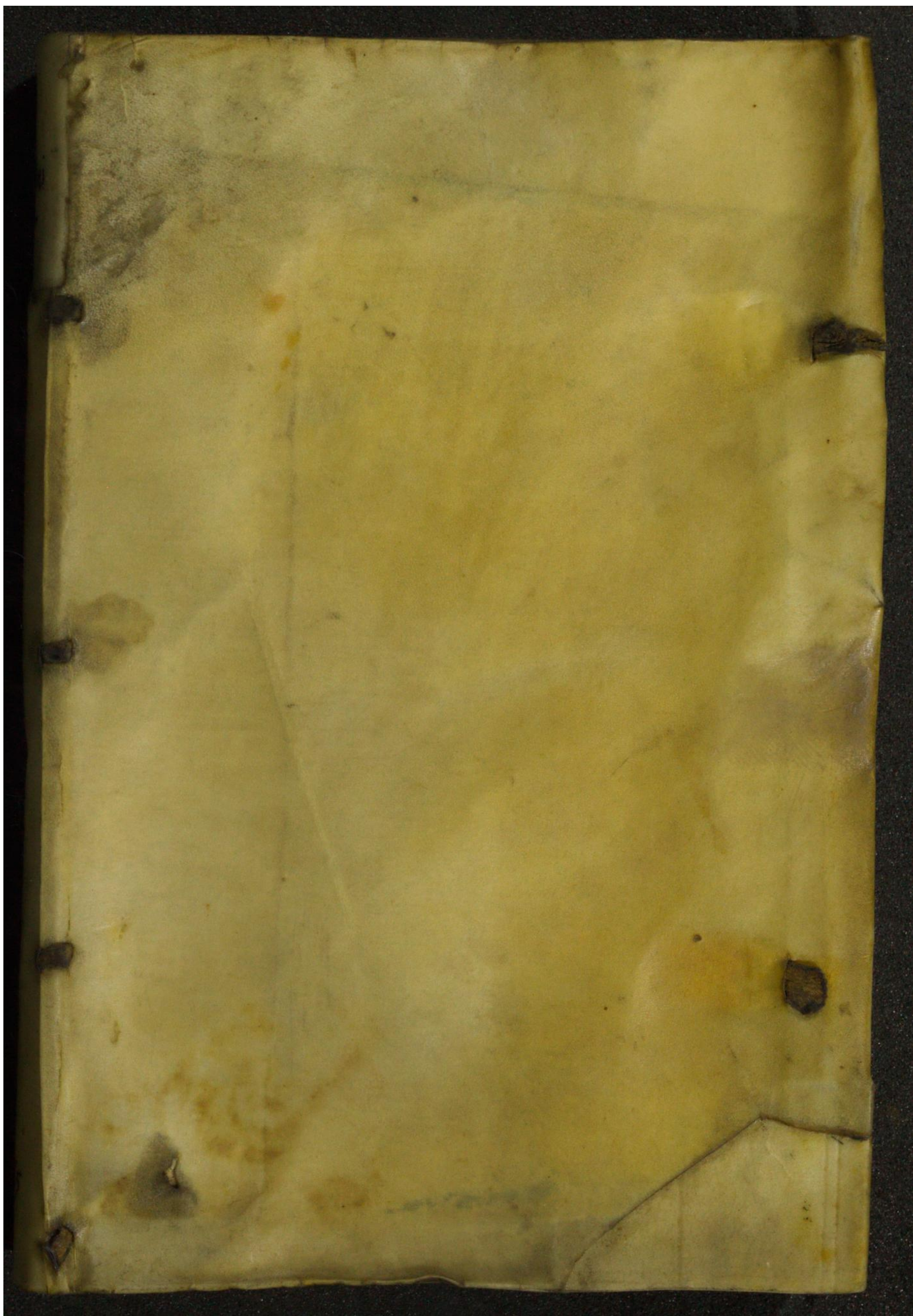
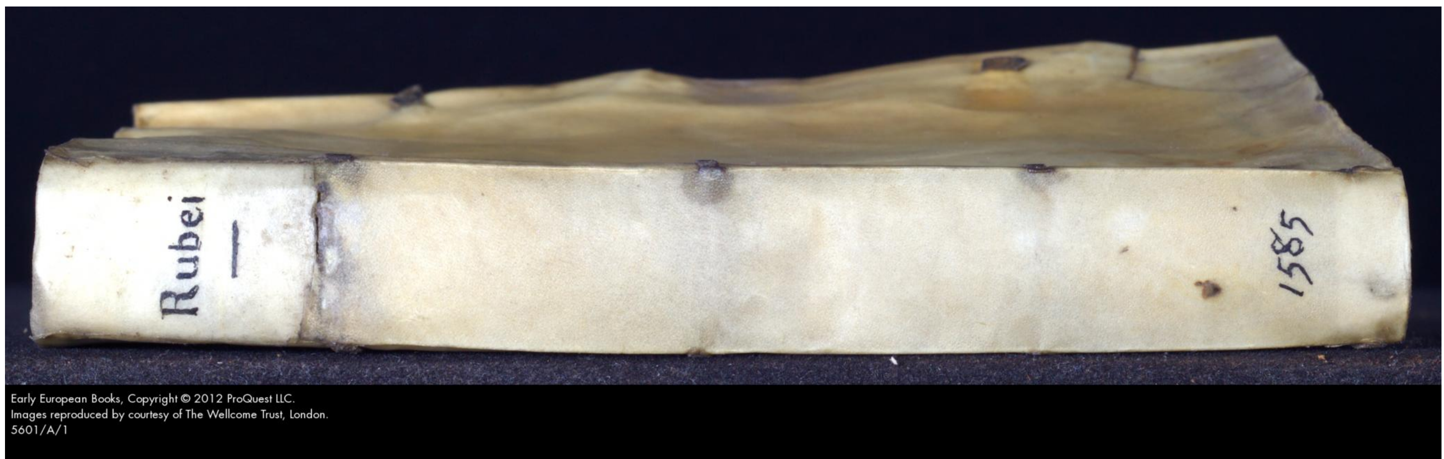
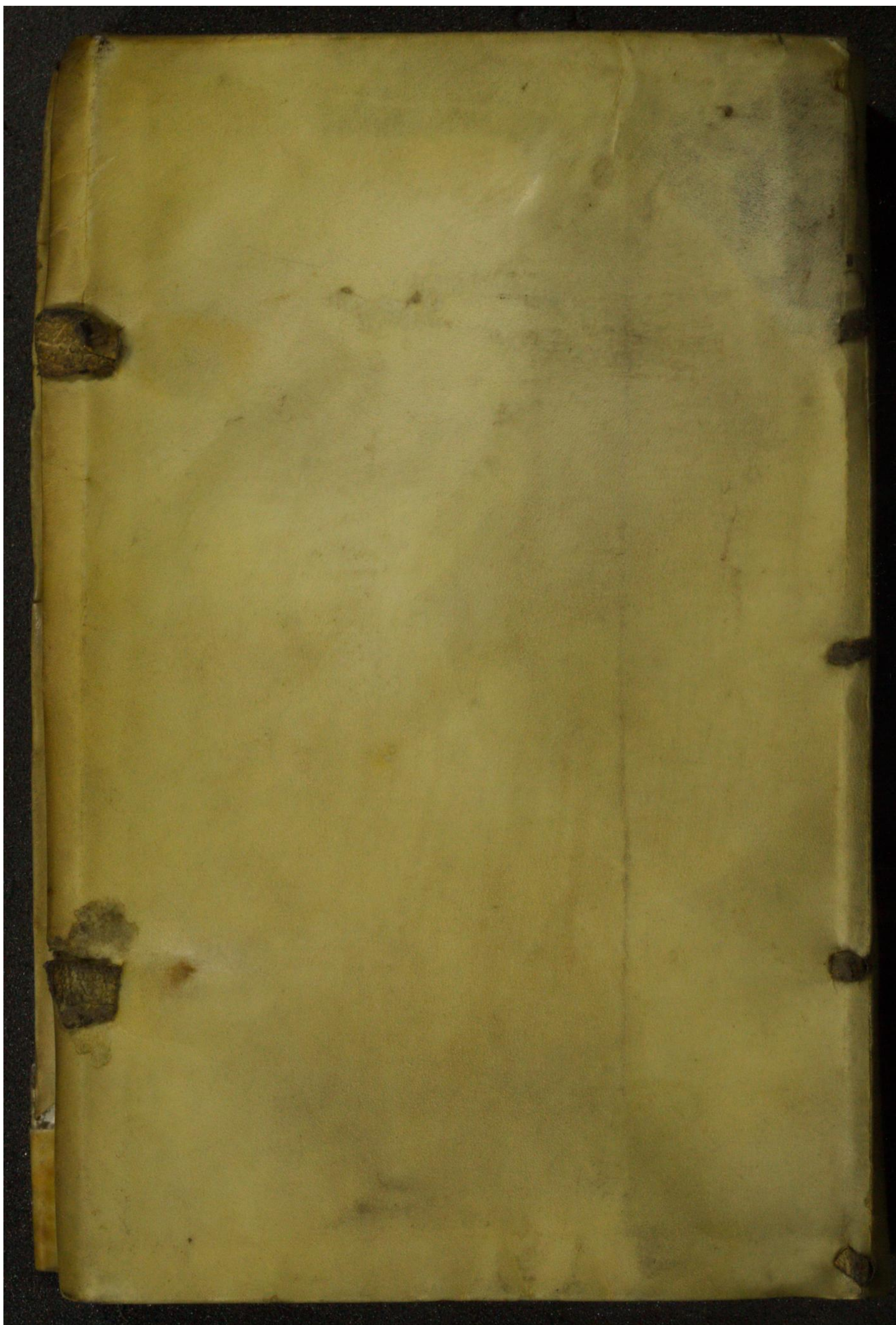

Rubei
1585

Omnia potest acurata
diligentia.

Ex libris Joan
nis vulandi
Medici.

Rubeus (or Rossi)

DE DESTILLATIONE,

HIERONYMI RVBEI RAVENN.

LIBER:

In quo Stillatitiorum liquorum, qui ad Medicinam faciunt, methodus ac uires explicantur:

Et CHEMICÆ *artis ueritas, ratione, & experimento comprobatur. Iampridem ab innumeris mendis repurgatus, & in usum studiosorum editus.*

BASILEAE,

PER SEBASTIANVM HENRICPETRI.

SERENISS. FRANCISCO MEDICEO,

Etruriæ Magno Duci, &c.

Hieronymus Rubeus, felicitatem D.

CRIBENTI *mihi, & in manus hominum, Librũ hunc de* DESTILLATIONE, *Typographorum prælo, emittẽti, iure, tuæ Celsitudini, Sereniß. & Magne Dux, natus, atq; ob id tuo inscribendus nomini, semper uisus est. Ita enim accuratè, eo perpetuò feliciq; cursu, maiores tui, literarum omnia quidem studia, sed hanc potißimũ artis stillatitiæ partem, coluerunt, ac euexerũt, ut nemo non uir doctus, Mediceã familiã, pulcherrimorum omnium studiorum parentem propè, & altricem professus fuerit. Reliqua taceã, quòd non faciant ad propositum sermonẽ, de Medicina loquar: quæ cùm ob Græcarum literarum ignorationem, in maximis tenebris, summo humanæ salutis, uitæq; incommodo, squaleret, nemo est qui nesciat, Mediceorum maximè opera, qui Græcam nobis linguã, ac-*

*citis in Italiam Græcis hominibus eruditißi-
mis, mirificè propagarunt, reuixisse, pristi-
numq́ recepisse candorẽ. Cũ autem omnis Me
dicinæ pars nobilis necessariaq́ est: quæ ut Ma
gnus inquit Aurelius Caßiodorus, in homine
plus inuenit, quàm in se ipse agnoscit, & ibi
nos nititur subleuare, ubi nullæ diuitiæ, nulla
potest humana dignitas subuenire: Tum uerò
quæ stillatitiorum liquorum rationem tra-
ctat, ea, dignitate, utilitate, iucunditate faci-
lè præstat omnibus: In qua excellere, est inter
præstãtes eminere, quã excolere, summo est ho
mines cumulare beneficio. In hac, artis cũ na-
tura ludentis, ac potiùs, ut Zeno dicere co
sueuerat, naturæ artificiosè ambulãtis, mira-
cula conspici iucundißimè à nobis possunt, dũ
uarij: ex aridißimis quãdoq; rebus, destillãtis
humoris, halituumq́ colores prodeunt, perin-
de ac riparum uestitus uiridißimi, ac prata
floribus distincta, cœlumq́ ipsum uersicolore,
sub auroram, facie: præterquam quod hinc
quãdoq; latè diffusam planiciẽ, quãdoq; mõ-
tes in ipsis uasibus, uidere uidemur: sæpe liquo
res per lucidos amniũ, sæpe lacus, sæpe fontes:
species etiã sese nobis obijcitur frugũ, species ar
borũ, quæ & fructus ferant: Aquarum præ-
terea inductionibus, terris quandam quasi*

fœcunditatem damus, ſic ut artis ope, in rerũ natura, ferè alterã naturã efficere uideamur. Quo qđ, in his caducis rebus, humano poteſt ingenio iucũdius accidere? Quamobrẽ nõ eſt mirum, ſi eã excoluerint nobiliora hominum ingenia: ſi ea uel remotiſsimis gẽtibus placuit: Cõſtat enim, etiã apud huius orbis extremos, Indos orientales, hanc artem diligenter excoli, quippe qui è Palmæ, ſeu Nucis Indicæ, inciſis ramis, liquorem effluentem, quem Suram appellant, aquæ ardentis more, deſtillent, refertq́; ſtillatitius hic liquor, aquã ardentem, ſic ut madẽs ea pãnus, ardeat, cæterisq́; ſit ardentis aquæ qualitatibus præditus. Huius ope artis, ea, quæ naturæ humanæ inimica ab ipſa uniuerſitatis natura, conſtituta ſunt adeò inter ſe conciliantur, ut maximè iuuẽt, uideaturq́; ob id aliquo modo ab arte natura, aut ſuperari, aut mutari. Quid enim ut unum ex innumeris referam, chalcantho, magis aduerſum naturæ hominis eſt? nam uomitum ciet, & Galenus, penitùs illi contrariũ ſcribit, eaq́; ratione improbat ſtomachica quædam remedia, quæ minimè omnium, inter reliquas corporis partes, ſtomachum, ob præcellentem ſenſum, ferre aſſerit, ac potiùs magnopere affligere, etiamſi quidpiam cum alijs, ſtomacho

alioqui commodis, pharmacis, mixtum, præbeatur: stillatitium tamen eius oleum, hac arte paratum, non solùm minimè stomacho nocet, uerùm mirificè illum iuuat, egregiè roborat, languẽtemq́ ac penè mortuum cibi appetitum excitat, arcet humorum putredinem, efficitq́ alia sanè plura, quæ maximam huius artis stillatitiæ præstantiã optimè patefaciũt. Quanquam autem eam, ueteres Græcos Philosophos nouisse nequaquam puto, nõ iuerim tamen inficias, quin magnus ille Aristoteles, naturæ monstrum, qua fuit ingenij magnitudine, olfecerit, cùm aquam ardentem significare uideatur, de mari in Meteoris scribens, aitq́ uinum, & omnes humores, quicunque, cùm in uaporem mutati, iterum in humidũ consistunt, aquam fieri. Quod uerò id etiam ex problematum libro nonnulli patere existiment, non est forsan absq́ magna dubitatione: licet enim, docẽs ibi Aristoteles, mare deũri posse: quia salsum, atq́ ob id oleosum: cùm è sale oleum depromatur, uideatur Destillationem tetigisse, quòd dicant, oleum è sale nõ nisi Destillatione extrahi posse: id tamen non omnes fortè concederent, dicerentq́ educi è sale oleum: quia uel ab eo resudet, ui ignis, spõtéue: quod paulò inferiùs uidetur innuere:

uel

uel quia bitumen, naturā, inde ferè emanet: affirmat .n. Galenus, bitumē ex ijs unum esse; q̄ in aqua marina proueniunt, et in alia quapiā, q̄ nō est marinæ dißimilis: Pliniusq́; testatur, id bitumen simile oleo, et illius in lucernis esse usum. Ex hac arte, rerū naturæ quædā ita sese in conspectum dant, ut quin hæc magna sit Philosophiæ naturalis pars, negare nemo planè queat, affirmariq́; poßit, huius cultores artis, iure Philosophos appellari. In quorū numero, cùm maiores tui fuerint, uti dixi, meritò, hac etiam una de causa, ut innumeras, easdemq́; maximas taceam, beatas se illæ dicere ciuitates, quibus illi imperarunt, potuêre: & ne historiam maiorū tuorū texere uelle uidear, de maximo COSMO *Magno Etruriæ Duce, Serenißimo Celsitudinis tuæ patre, dicam, quo quis aut diligentiùs, ex Italis Principibus, hanc excoluit, aut plura accuratiùs inuenit? Quem, non solùm è summis, nobilibusq́;, sed, quæ fuit illius singularis humanitas: uel ex infimæ conditionis uiris: dum neceßitatem significauerit, preciosa, & mirifica illius stillatitia remedia non iuuarunt? Huic pietati, huic studio, tu, omnium cæterarū paternarum uirtutum acerrimus imitator, cū non desis, ac potiùs cū diligenter, magnoq́; studio*

dio in eo insudes, FRANCISCE, itaq; egregiè in illius uestigijs insistas, ut æquare hactenus maximũ patrẽ credaris: in posterũ autẽ eam de te spẽ excitaris, ut de illa, ne uidear assentari: silendum putẽ, meritò, quod initio scripsi, opus hoc de DESTILLATIONE, dicandum tibi à me fuit. Celsitudinem tuam etiam, atq; etiam rogatam uelim, hæc ut accipere ne dedignetur. Neq; uerò quasi noui qdquã incognitiue tibi afferãt: ab hac enim temeritate ꝓcul absum: sed quia, ut uerbis utar Boëtij, mei quoq; Operis mihi ratio cõstabit, si quæ ex sapientiæ doctrinis elicui, sapientissimi iudicio cõprobentur, fieriq; idcirco forsan poterit, ut ad hæc rursus diligentiùs incũbamus. Rauẽnæ 14. Cal. Decemb. 1581.

IVLII MORISII RAVENNATIS, ACADEMICI INNOMINATI PARMEN. In librum de Destillatione Hieronymi Rubei, Academici item Innominati.

INVICTA, qui ataui tractarunt bellica, dextra:
Illustres animæ, magnanimumq; genus:
Nouêre ut RVBEI, medica hæc monimenta, nepotis,
Queis destillantis dogma dat artis, aiunt.
Perge salutari laudes acquirere ab arte,
Restituant Phœbo, Martia tela, uices,
Perge nepos: neque enim fuerit seruasse iacentes,
Virtus, Grynæi, quàm Thracis arte, minor.

HIERO-

HIERONYMI RVBEI RAVENN. DE DESTILLATIONE,

Sectio prima.

Quid sit Destillatio, & cur hoc potissimum nomine uocetur. Cap. I.

Vi aquas, ui ignis ex herbis, rebusq; alijs, elato in sublime halitu eductas, Destillatas appellarunt, easq; hoc modo extrahere, Destillare dixerunt, ij proculdubiò miro ingenio homines sapientesq; admodum mihi uidentur. Nã rerum naturã optimè contemplati sunt, quãdo earum Destillationum instar, quas homines patimur, Græcis uulgo κατάῤῥους dictas, harum aquarum liquores eliciuntur. Cũ enim humor à capite ad inferiores partes defluit, ad pectus præsertim catarrhus propriè, id autem est, Destillatio, uocatur, à temperamento cerebri frigidiore, cuius est pituitam coaceruare, ut 3. de cauſ. sympt. Galenus docet, cap. 4.. His accedit capitis situs, in sublimi locati, & inferiorũ partium caliditas, quæ multos in caput halitus expellit. Quod autem ad cerebrum frigidius ascendit, non digeritur, nõ coquitur, uti Galenus 3. Aphoriſ. 12. docet. Coguntur

guntur itaq; halitus ipsi, quemadmodum in elembico, id quod ascendit ad ipsum, ex cucurbita, ut uerbis utar Auicennæ, cũ de catarrho loquitur. Miro igitur ingenio uiri fuêre, qui hunc eliciendarum aquarum modum inuenerunt, & appellarunt, naturæ arcana ac mysteria optimè imitati. Neq; solùm in homine, id autem est, in paruo mundo, ut illum uocat Aristoteles octauo Physicorum, sed in magno, ubi ex halitibus in sublime ad mediam aëris regionem, calore Solis, raptis, eiusq́; regionis frigiditate densioribus factis, in aquãq́; uersis, imbres fiunt. Quam ob rem etiam pa-ret magno iudicio, pileum rostratum, cucurbitæ collo, impositũ ab illis fuisse, tum quod longiùs ibi à calore abest, tum quod plures halitus, faciliùs, uehementiusq́; recipere eo loci potest, quam si in latere fuisset collocatus. Haud secus quam in hominibus, capitis situs, plurimùm faciat, ad excipiendos uapores: sic ut ijs, qui destillationibus laborant, quod ad rem hanc attinet, multo utilius sit, capite inclinato, ut pulcherrimè Auicenna docet, puluinariq́; decliui dormire, quam erecto, & sublimi, quod hanc, quæ in elembico uidetur, conformationem, satis confirmat; Faciliùs enim uti diximus, uehementiusq́; ac celeriùs, rectus, ac sublimis pileus, cucurbitæ impositus, repletur. Idipsum testatur Aristoteles Sectione decima, Probl. 53. dum quærit. Cur animan-

animantium, homo maximè ſoleat ſternutare. Quoniam, inquit, grauedine etiam maximè tentatur: cuius rei cauſa eſt, quod calor, qui circa cor eſt, ſurſumq; ſua natura effertur, cæteris animantibus in armos ſe effert: Vnde per refractionem diſiectus, partim ceruicem, caputq; petit, partim in ſpinam, lumbosque defertur: hęc enim linea recta, iuxtaque baſim ſita omnia ſunt. Homini uerò, quòd erecta baſe ſe in ſublime, modo ſtirpium, attollit, euenit, ut caloris elatio plurima, & uehementiſsima caput adeat. Quoties itaque accidit, ut caput humeſcat, refrigereturque extrinſecus, amplius quàm ſatis ſit, efficitur, ut calor, qui & alimentum habet, & ſe in partem interiorem contrahit, nimirum creſcat, creſcens, ſeſe in caput, meatuſque capitis efferat, quo humores prætenues, crudique ſectantes, implent meatus, deſtillationesq; faciunt. Cùm enim calor directo tramite ſe ad cerebrum uſque extulerit, eiq; ipſi impegerit, ad nares reflectitur, eo quoniam meatus illac foras de cerebro pertendant. Cæterorum autem animantium, aues maximè grauedinem ſentiunt, quòd formam corporis maximè ſimilem hominibus gerunt. Verùm minus, quàm homines afficiuntur: quoniam caput magna ex parte deorſum tenent, ut quæ uictum abs terra petere ſoleant. Hæc ibi ſparſim Ariſtoteles, quibus egregiè deſtillandi modum

defcribere uidetur, ſic ut hæc ars appoſitè ſit naturæ imitatrix; neq; ſolùm in paruo mundo, ſed & in magno, ut diximus. Et licet in eo differant, quod ſol calefaciens, ſuperius ſit: ignis uerò in deſtillationibus adhibeatur inferius, minima tamen hæc eſt diuerſitas, cùm agens immediatum, ipſa ſcilicet caliditas, ubiq; tota ſit materia diffuſa, halituſq́; in ſublime emittat. Eſt itaq; deſtillatio, de qua orationem inſtituimus, liquoris aquei, ſeu partis humidioris in halitus à calore extenuatio, atque ſublatio, & ob frigiditatem aëris in aquá conuerſio. Hanc Græci ab eo quod eſt ſtillare, id autem eſt, στάζειν, κατασταγμὸν dixêre. Arabes, quiq; eos ſequuti ſunt, complures, nonnunquam appellarunt, ſublimationem, nomine latiori, quòd in ſublime uapores ferantur, ſed haud ita fortaſsis proprio. Nam aliud operis genus eſt à deſtillatione, ſublimatio, in qua in altum quidem uapores à rebus ſiccis tolluntur; ſed non ut in aquam degenerent; uerùm ut ſicciores, puriores, ſplẽdidioresq́; fiãt, adhærentq́; ad uaſis latera & operculũ: Neq; enim quòd ad ſublimationem propriè uocatam pertinet, roſtrato pileo opus eſt, niſi ſit colligendi aquam animus, quæ exudauerit. Itaque ut res à terreis, aqueiſq́; partibus ſeparentur, ſiccioreſque fiant, ſublimantur; cùm deſtillatio, contra, in aquam fluentemúe liquorẽ eas adducat. Ioannes Baptiſta Mon-

tanus

tanus ciuis primarius Veronensis, Medicus clarissimus nunquam satis laudatus; qui omnem generationem, & corruptionem fieri per sublimationem scribit, libro de Vrinis, suo quodam modo accepisse sublimationem: id autem est destillationem, uidetur, cùm nihil aliud esse uult, quàm eductionem humidi à calore, generariq; asserit omnia, cùm calor extrahit humidum utile, calorq; benignus est, sicut coctione id agat, tunc enim quod educitur humidum, generationi utile est; Quod si calor sit acrior, naturæq; minimè consentiat, humidum quod educitur, est crudum, cũ aëreæ, igneæque partes euolent, relictis aqueis incoctis, ac terreis: sed hæc nisi rectè intelligãtur, parere difficultatem possent, cùm uideamus in aceto, multisq; præterea rebus cùm destillantur, ui benigni caloris, aqueas tantũ partes educi, præsertim cùm in generatione non separentur partes, sed in corruptione. Huc accedit, quòd generatio, si propriè eam accipiam9, cũ mutatio sit totius in totũ, nullo sensibili manente, ut subiecto, hanc humidi eductionem, quæ tempore agitur, non includat; Sin alterationem quoque intelligamus, ipsamque coctionem, quæ antecedit, in ipsa coctione non educitur humidum, sed in corruptione, in qua scribit 4. Meteor. Aristotel. educi humidum utile, ac naturale à calore naturali exeunte. Quod si opposita fieri opposito mo-

to modo debent, in generatione & coctione humidum non educetur, sed inducetur: nam cõcoctio est à naturali, ac proprio calido perfectio, ex oppositis passiuis, estq; (si accipiamus, ut actum primũ indicat) Alexãdro, & Olimpiodoro testibus, humidi constantia: nam quod superfluerat humidũ ui caloris resolutũ est, quod permanet, crassius & constans fit, & sicco permiscetur, non educitur. Sin coctioné, ut actũ secundũ notat, intelligamus, mutationem dicit, quæ tendit ad eam humidi constantiã, quæ ex calidi actione in oppositas passiuas, producitur; & mixtio in generatione, nõ separatio est. Non me tamen latet, elixationẽ, ἕψησιν Græcis dictã, concoctionẽ esse à calore humido, qui insitũ mixti humorẽ à centro educit ad circũferentiã; cuius signũ esse potest, quòd quæ uim tractricẽ ualidã habent, elixationẽ citius perficiunt, ut uitri partes, carnibꝰ elixandis interiectæ; uitri pręsertim multum exusti, quod siccitate fortius trahit. Illud etiã cõstat, quæ in animalibus cõcoctio est, similẽ esse ἑψήσει seu elixationi; quanquã alimentum quandoque maturatione & assatione coqui posse non negauerim; sed hæc à destillatione, de qua loquimur, longè absunt, potiusq; cum coctione, & ut huius scriptores artis aiunt, circulatione, numeranda: non enim accidit hîc frigiditas, q̃ elatos uapores cogat & in aquã uertat. Omitto autẽ quod insignis Medicus,
Gentilis

Gentilis Fulginas, explicãs Auicennę caput,
diſpoſitionibus aquę: Fen.2.lib.1.ſcribit;ſub-
limationẽ eſſe,quã nos deſtillationẽ appella-
mus; Deſtillationẽ uerò,cũ per anguſta fora-
mina, ut ꝑ filtrũ, aut arenã in aquis ciſternarũ
aliquid percolamus: Hæc enim procul à uero
abſunt;quãquã neq; Gẽtilis ex animi ſentẽtia
aſſerere id uidetur,ac potiùs ut locũ illũ tantũ
explicet,ita ſcribere:quod an ſit ad mẽtem A-
uicennæ,alterius negocij eſt diſputare.

Quæ deſtillari poſsint. Cap. II.

EX his autem quæ diximus, facilè patet,
quænam ſint ea,quę deſtillari poſsint:cũ
enim ſit deſtillatio,liquoris aquei,ſeu rei
humidioris in uapores extenuatio, & in aquã
conuerſio,ſatis cõſtat ea deſtillari poſſe,quę-
cũq; halitus emittũt, & cogi poſſunt in aquã.
At uidetur hic negocium facere Ariſt. 4. Me-
teor.t.c.47.ubi de exhalabilibus diſputat, cõ-
ſtituitq; diſcrimen inter ea, quæ exhalant, &
quę euaporãt:nam exhalant, quę à calido cõ-
burente fumũ emittunt,in quo ſiccę,& humi-
dę partes ita cõiunctę ſunt, ut nõ tanquã duo,
ſed ut unum, calido ſubijciantur, & diuelli
una pars ab altera non queat: quamobrẽ hu-
iuſmodi fumus, neq; madefacit, ob ſiccũ cõ-
buſtum ſibi iunctũ; neq; in ſpiritũ uertitur cũ
diſtrahatur], diſsipeturque,ſed magis inficit:
quod in fumo lignorum uidetur, qui, ut Al-

bertus Magnus egregiè docet, ob ſiccum terreum aduſtum, atro inficit colore; adhęret autem ob humidũ, quod tamẽ cùm exiguum ſit, nequaquam continuus eſt, & durior apparet, niſi ab unctuoſo educatur; tunc enim nidorẽ appellant, quemadmodum è pingui fuliginẽ: & licet Petrus Pomponatius, clari Philoſophus nominis, in quartum Meteororum dubitans, ſe neſcire dicat, pingui, & unctuoſo quid interſit, ea tamen facilè mihi uidetur differentia poſſe colligi ab Ariſtotele eo loco, ubi paulò inferiùs, picem, ceram, thus, & quæcunq; picem habent, pinguia uocat; oleum autem, & quæcunq; oleoſa ſunt, unctuoſa. Videtur itaq; ex his, quæ aſſerit Ariſt. cognoſci, ligna, oſſa, oleum, oleagina, ceram, thus, & huiuſmodi deſtillari non poſſe, cùm horum fumi non madeſcant, ſed in aẽrem extenuentur, nec poſsint in aquam cogi; oleũ enim ut ibidem inquit Ariſt. non incraſſatur, neq; elixatur: quia non eſt uaporabile, ſed exhalabile; imò neque uinum poterit deſtillari, præſertim dulce, cùm non euaporet, ſed exhalet, & pingue ſit; non enim eſt uinoſo ſapore præditum, quamobrem neque inebriat; quod etiam idem teſtatur Ariſtot. 3. Probl. 13. 27. Ad hæc cùm dicat 4. Meteor. 52. Ferrum, myrrham, thus, & omnia, quæ lachrymæ appellantur, terrea eſſe; quæ autem talia ſunt, aut exhalant, aut nequaquam liquantur; fiet ut

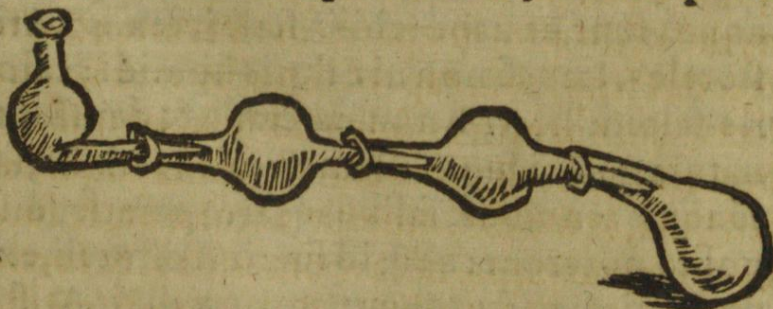
frustra assumatur horum omnium destillatio. Sed neq; aurũ poterit destillari: quia neq; exhalabile est, ut docet 4. Meteor. 26. Arist. cũ humiditatem habeat passiuam solubilẽ quidem, at non separabilem à partibus terreis in quibus est, ui caloris humidi; & si quid effumat, ut inquit Albertus Magnus, illud, impurum, fumosum, fæculẽtum ac terrestre destillat: & si humor à centro ad circunferentiam effluit, frigido superueniente, recurrit intrò. Satis etiam perspicuè Arist. t. c. 41. asserit, mel, lac, oleum, salem, nitrum, & sanguinem in igne non euaporare, sed crassiora reddi; causamq; afferens, ait id esse: quia mel est naturæ terreæ. t. 43. licet. t. 48. dicat terræ, & aëris, oleum aëris & aquæ; lac, & sanguis, præsertim fibrosus, aquæ, & terræ, sed magis terræ; sal, nitrumq; eiusdem; quare incrassantur igne, neq; euaporant: Quibus omnibus efficitur, ut destillari nequeant; cuius tamen oppositũ ij asserunt, qui destillationibus uacant, & ex ijs omnibus liquores stillatitios elicere sibi persuadent, & quidem nõ iniuria. Cæterùm, ut rem hanc explicemus, illud primò ignorádum non est, quod & Alexander Aphrodiseus eo loco animaduertit, Aristotelem, cùm aliquid asserit non euaporare, non dissolui, atque huiusmodi cętera, non sic accipere, ut nihil omninò euaporet, nulla eius pars dissoluatur, sed quòd non totum dissoluatur; cùius

rei id esse argumento potest, quòd cũ scribat. t.47. ligna non euaporare, sed exhalare, quòd terrea sint, tamen t. 51. ait ligna euaporare ut thus: & licet aliqui id nitãtur declarare ob id, quod hîc de uiridibus, ibi de siccis intelligat, quantum tamen id sit ad Aristotelis mentem; non est hîc disputandi locus; mihi quidem non uidetur. Scribit etiam eodẽ tex.47. oleũ non incrassari: quia non euaporat, & tamen superiùs t.40. dixerat oleum fieri crassius, & albescere ab igne, & tempore, euaporante aqua, si qua inerat, & marcescente calido: asserit præterea. t.36. mel elixatum igne, & solutum, concrescere frigido, cũ tamẽ dicat, t.41. mel esse naturæ terræ; oleum autem aëris, & aquæ; atq; ob id igne incrassari, nec euaporare; quamobrem non poterimus negare, cùm mel igne dissoluatur, & frigido concrescat, quin habeat partes etiã aqueas: quod & Alexander, t.28. affirmat; quia tamẽ plurima eius pars calido incrassatur, simpliciter asseruit Aristoteles, esse naturę terrę; quod ipsum quoque eo modo intelligendum est, quo Beatus Doctor, prę clarè, ut omnia; docet 2. sent. dist. 15. quęst. 2. ar. 1. nempe cum alijs comparatur, quæ fluunt; non autem simpliciter. Sit igitur quod diximus; Aristotelem, cùm quidpiam nõ euaporare, nõ dissolui, aut tali natura esse dicit; id pro maxima parte intelligere, nõ negare tamen quin diuersæ aliquæ partes inesse

esse in eo posint, si ex ijs quæ adduximus, & adducere possemus; si ferret occasio; eius morem in eo quarto libro rectè fuerimus uenati. Non est deinde omittendum, multa, Aristotelis ætate, & uno modo uera fuisse, in hac præsertim dissolutionum ac eliquationum materia, quæ tamen nostra, & alio modo, nõ dixerim falsa, sed longè diuersa uidẽtur, postquam tot aquarum genera, tot præparationũ reperta sunt. Verũ quidem est aurum non elixari aqua communi, neque diminui, sed tamen aqua acuta, forti appellata, ita facilè, ita breui dissoluitur, dum in minimas ac sensum effugientes partes distrahitur, ut mirũ uideatur, & nisi uideremus, credi uix posit, quod multò etiam magis in reliquis metallis constat, & potisimũ ferro, quod in oleum facilè abit. Dixit t. 41. Aristoteles oleum incrassari calido & frigido: si nos cõtra assereremus, nõ incrassari, falsum dixisse uideremur, cũ tamen uerum esse posit, diuersa ratione acceptum, qua ductus idem Aristoteles scripsit, t. 47. nõ incrassari calido & frigido. Reperta igitur cũ non essent, quando Aristoteles scripsit, quæ siccũ ab humido, uel aëreo, in huiusmodi, aut separarent, aut ita utrumq; extenuarent, ut possent fluere & educi, qđ repetita ignis ui, & additis, q̃ extenuent, rebus, posterior ętas, ut pleraq; alia, uidit, nequaquã mirandũ est, si multa secus accidant. Argentum uiuum,
oleum,

oleum, picem, & huiusmodi elixari non posse, est uerè ab Aristotele scriptum. t. 43. ijs artibus & liquoribus, quę illa secula norant, sed quid repugnat, ut luculenter Pomponatius scribit, fieri id posse, humidumq; aëreum separari? nó'ne ex aëre, dum exiccatur, fit ignis, atq; etiam terra, absq; ullo medio, uel ipso Aristotele id 2. de ortu, & interitu affirmante? Præterea cũ Arist. eod. t. 43. argentum uiuum, cũ oleo eiusdem naturæ tradiderit, aëreum. s. & inconcretile, & quòd, uti oleum, ob aëreas partes, difficile misceatur: imò non misceatur, tamen posteriorib. sæculis cópertum est, misceri; quodq; admirabilius est, cũ liquidorũ nulli misceatur, liquida ipse natura, durioribus tamen arctissimè iungitur, & ijs non omnibus, sed auro, & argento & stanno & plũbo, in quæ ita imbibitur, ut mollia ea reddat; & præter cętera aurum, quod tamen densius, ac tenuius reliquis metallis scribitur. Neq; uerò ea mihi ratio satisfacere omnino potest, quam doctiss. clarissimusq; medicus, Hieronymus Fracastorius, patricius Veronensis affert de sympathia cap. 11. liquidis non admisceri: quia propter pódus subsidat omnibus; fieri enim potest ut ambiat, ut obruat liquida; sed quia, ut subdit, diuersæ naturæ sit, & fortis mixtionis: quæ naturę diuersitas, & fortis mixtio, aëreis partibus, si Aristoteli credimus, adscribenda fuerit. Albertus tamen Magnus,

gnus, clarissimus rerum naturalium indagator, cui posteriora inuenta, comperta fuêre, plurimaq; ipse inuenit siccari argentum uiuũ docet; imò neq; etiam impossibile est, ut in aquam uertatur; tãtam patitur separationem aërearum partium. Sic aũt efficitur. Fictile parant uas rotundo uentre ac crasso: collo uerò leniter turbinato, ut aptatæ capitis parti, accommodari possit uitreum pileum, inde figulorum luto circumliniunt spiramenta, ne uiuum argentum in auras expiret: aperto canali uas subijcitur, ut liquorem excipiat: sit uas postea peruium è latere, quò uiuum argentum intromitti possit. Igne totum incandescat, tumq; infundibulo, uel alio instrumento hydrargyrum immittito, & cretam statim inducito, ut aptatæ parti par sit: ubi enim ualdè intonuerit, & crepitum ediderit, cogitur in uaporem solui, ac paulatim crassescẽs, in subiectam fideliam elabitur. Alij etiam eandem aquam conficiunt, uasibus, quæ hîc describũtur, in furno ad id apto locatis, sic ut stipatis

accuratè rimis, æquali ignis caliditate participent,

cipent, præter uas recipiens, quod nulla affici caliditate debet: quemadmodũ eminere etiam è furno necesse est, prioris uasis collũ, ꝑ quod immittitur argẽtũ uiuum. Itaq; ubi uasa hæc, luto incrustata, igne incãduerint, è superiori osculo, argẽtum uiuum diligẽter expurgatum, in ea immittitur, occluso statim osculo; nã breui, partim aquã factũ, partim adhuc uiuũ, in recipiẽs uas decurret. Quod uiuũ est, repetito opere, totum in aquã uertitur. Quãquam cũ argentũ uiuum in sublime efferatur, & humido loco positũ in aquã abeat, cumq; facilè euolet in auras, quod oleo non conuenit, esse potest argumento, nõ esse omninò impossibile separari, quod aëreũ est, nedum aqueũ, cũ tamẽ in oleo ob maiorẽ cõnexionem, uel ipsum aqueũ, difficilè separet. Præterea cũ metalla sint natura aquea; dissoluuntur enim calido & sicco, frigido aũt cogunt, ut asserit 4. Meteor. 52. Aristoteles, cur non poterunt destillari, id autẽ est, in halitus dissolui, qui deinde cogantur? quæcunq; enim aquea sunt, ea uaporabilia scribit tex. 47. Aristoteles. Itaq; si non ui caloris humidi; caloris saltem sicci; si non ita crassa & densa, uti natura genita sunt, saltem in calcẽ redacta, saltẽ aquis tenuibus, salibusq; arte paratis, disposita, poterunt: neq; id fuerit Aristoteli, experientiæúe aduersum; nam quæ dixit Aristoteles, uera sunt, ut sępius memorauimus, eoq; ca
lore,

lore, & artificio, de quo ipſe loquiť, diſſolui nō poſſunt: nō negaſſet tamē, quin alia ratione, ac maiore ui, id poſſet, tametſi magna ſint pororū anguſtia, qua efficiť, ut adamas, & pleręq; huiuſmodi gēmę liquari nō poſſe uideātur. De melle, ſanguine, thure, cera & id gen, cęteris, nihil dicā, quādo difficultatē ob iam numeratas cauſas, nō impoſsibilitatē oſtendunt. Cera.n. butyrum, ſanguis, ſal, & alia, aut priùs paranť, macerāturúe, quò ſit facilior attenuatio & ſeparatio partiū, aut repetitur deſtillatio arte facta, quemadmodū ſuis patebit locis: Ipſa enim experientia, qua oleum ui ignis elicimus, è chalcantho uſto, & huiuſmodi, nos, ut puto, cogit, ut ita dicamus, ſi Ariſtotelis ſcripta, uera, ut uera profectò ſunt, tueri animus fuerit.

Quot modis fiat Deſtillatio. *Cap. III.*

NOn uno modo Deſtillatio efficiť: poteſt tñ eius diuerſitas, uel ratione rerū, è quib. aquā, humoremúe elicimus, accipi: nā alio modo mel, alio uinū, alio oleum extillāt; uel à uaſe ſumi, aut à medio, quo uas circūdatur. Et quoniam de ea quæ à rebus accipitur uarietate, ſingulis ſeorſum capitibus dicemus, perſequemur nunc duas poſteriores. Itaq; ſi à uaſe ſumatur, duobus hęc poteſt modis contingere, uel enim à forma, figuraq; uaſis, uel à modo quo in furno locať. Forma uaſis nō una eſt: qa uel cucurbita recta, quā appellant

pellant uulgo Bociam, Albuchaſis autem, ſeu ut abſq; articulo pleriq; ſcribunt, Buchaſis in Seruitore, uocari Ventrem ſcribit, quòd inferiùs rotunda ſit, ſuperiùs autem extenſa, in cuius colli apice, pileum roſtratum imponimus; cucurbitam autem appellamus: quia ſatiuæ cucurbitæ formam referat; Vel cucurbita non recta eſt, ſed incurua, quã ſtortam appellant; Vel eſt matula, Vrinale uocata, quæ quo ad rem ipſam, à cucurbita parùm diſtat. Cùm enim fæcibus nobis opus eſt ſicciori-bus, ne aſsiduè frangatur uas, cũ ſunt nobis extrahendæ, aut terendæ, recta præſertim ac pileata, roſtrataq; deſtillatione, tunc matulæ uſus eſt. Curua cucurbita elicimus ea, quę nõ admodũ tolli in ſublime queũt. Atq; hæc eſt à uaſibus diuerſitas, quæ tamen infinita propè uidetur, cùm multi uarias ex animi ſententia, uaſorum figuras, inani maximam partem, ac inutili, ut putamus, ſtudio elaborãdas curẽt. Non eſt autem omittendum uas illud, quo paſsim officinæ deſtillandis aquis utuntur, habetq; inferiùs matulam ex aëre, non admo dum elatis lateribus, qui è plumbo pileum imponunt roſtratum, in pyramidis formam, quã Campanam uocant; quorum omnium, quantum ad præſens negocium facit, inferiùs figuræ deſcribentur. Quod ſi à uaſis ſitu uarium deſtillandi modum accipere conſilium fuerit, eam duplicem potiſsimùm inueniemus;

mus; nam aut recta cucurbita, cui rostratum pileum imponitur, aut incurua, seu cũ unius collum cucurbitæ, in alterius collũ immittitur, quod bociã contra bociã appellant: nisi fortè hunc destillandi modũ numerare tertium uelimus. His autem ea destillantur, quæ difficile ascendunt, succiq; minus habent. Quod si accipiamus latiùs destillationis nomen, ut sit humidi eductio à calore, in hũc locum referenda erit ea, quæ per descẽsum fit, inuerso cucurbitæ ore. Quæ aũt à medio sumit̃ diuersitas, quod mediũ inter cucurbitã, & ignẽ cadit, ea primò duplex est: qa uel nullũ est, uel aliquod: si nullũ, id accidit, uel cũ fundũ cucurbitę, ignis ferit, quo modo in educẽdis acutis aquis, oleisq; chalcãthi, salis, sulphuris, & huiusmodi utimur, q̃ nõ nisi ui ignis maxima elici queunt, quòd forti ꝑfunda ualidaq; mixtione constent, ijs partibus, q̃ sunt extrahendæ. Vel nullũ esse mediũ accidit, cũ cucurbita, rostrato pileo cõtecta, Solis radijs exponitur; quem modum pleriq; miris laudibus extollũt quòd à radijs illis, cœleste quidpiam, &, ut aiũt, uiuificatiuum, accipere, quæ destillantur, putant quod tamen uanũ, ne dicã falsum, putauerim; quanquã 2. de generat. anim. cap. 3. uitalẽ esse Solis calorẽ Aristo. dicat: pręterquã quod parũ admodũ in sublime tolli eo calore posset, atq; etiã min9, ob pilei, rostriq; caliditatẽ à Sole conceptã, in aquam

uerti. Si uerò aliqd mediũ fuerit, primũ quidẽ olla constituitur, quàm ignis ferit caliditas, ea in olla collocatur cucurbita, circa quã mediũ illud, de quo nunc loquimur, adhibetur; & quandoq; elimata scobs est ferri, aut chalybis, nonnunquã arena, quib. duobus magna uis caliditatis seruatur. Sunt qui fimo cucurbitã obruant, sic tamen, ut rostratũ pileũ emineat aëreq́; ambiatur: & caliditatẽ hanc, perinde ac humano tẽperamẽto propiorẽ, suprà quã dici potest, laudant. Verũ ut improbari non potest, mea sententia, hic destillandi modus, ita melius, ac delicatius fieri destillatio cũ possit, hunc libenter præterierim; neq; tamen ea ratione, ꝗ, ut Michaël Sauonarola, & eũ secutus Syluius putauit, teter fimi odor, eorum quæ destillant, spiritus inficiat, & aquam impuriorem reddat; non enim penetrare uitrum potest. Alij fimum cum calce in olla ponunt, ignemq́ue subtus adhibent; sæpiùs autem cinere utimur, & aqua, & plerũq; solo aquæ uapore; atq; ut illa per cineres, ita hæc calentis aquæ balneo, seu balneo Mariæ destillatio appellatur, quã adhibere consueuimus, in ijs, quæ leuiori igne indigent, quòd facile exolubiles, & in halitum degenerantes, tenuioresq́ue partes habeant, delicatisq́; admodũ conuenit, cũ nec tetri odores è fumo atq; igne percipiantur. Appellant aũt balneum Mariæ, ignem primi gradus; Cineres,

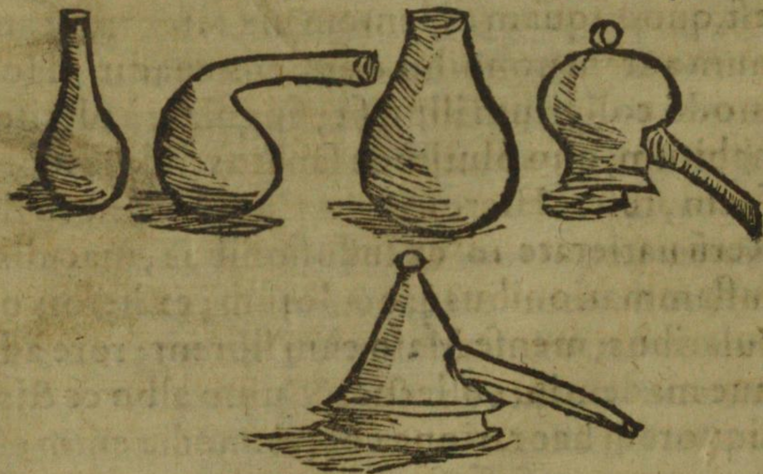
neres,secundi;Arenę,seu sabuli,tertij gradus atq; ubiq; rimas uasorũ esse optimè luto,seu glutine obductas necesse est,ne destillãtis rei spiritus euolẽt.Matthiolus cũ aqua balnei,arenæ etiã nõnihil admiscebat, ut quasi medi9 esset calor; & in huiusmodi destillatione duplicem liquorem excipi posse ait, primũ dilutiorẽ,alterũ rubentiorẽ. Disputat quoq; Ioannes Manardus Ferrariensis medicus, & eum imitatus Fuchsius, unicè cauẽdũ in succis stillatitijs eliciẽdis,ne ei9 uasculi fundus, in quo stirpes cõtinentur, aquã in cacabo bullientẽ attingat, sed solo uapore ab ea eleuato incalescat. Verũ ipse nõ possum, Manardi,uiri,generis nobilitate,& rei medicę cognitione clarissimi;sententię omninò subscribere, ut qui, unà cũ Petro Andrea Matthiolo,iudicẽ, non esse semper ea exquisita rationè procedendũ in herbis destillãdis,quòd certò sciã, nihil referre, quando etiam uasculum herbas recipiens,in aquam maiori in uase bullientẽ, immergatur.Nã etsi aquæ quas illi uolũt ex herbis uapore tãtũ ab aqua bulliẽte eleuato, extrahi,cęteris pręstantiores haberi possint:tamẽ quæ ex herbis eliciũtur, uasculo impositis,quod aqua bulliens circũluat, parũ certè, aut ferè nihil illis bonitate cedũt: quod mihi, uti etiã Matthiolo, cõpertum est in ijs aquis, quas sępissimè libuit utroq; modo elicere, & experiri. Attamen aliquis illud discrimen

esse dicer, quòd illo modo aquę ex herbis extrahantur, quę tenuiores partes retinēt, quod uaporis illius caliditas imbecillior sit, quàm ut posſit totam herbæ ſubſtantiam conficere: hoc autem modo aquæ eliciantur, quæ omnes herbarum partes ſecum referunt. Hæc ſanè differentia, quæ facilè concedi poteſt, non eſt tanta, ut illa regula ſit perpetuò obſeruanda, hæc uerò euitanda: quin potiùs facit, ut hæc Matthiolo uideatur probanda: illa uerò reijcienda, tanquã cautio nimis religioſa, præterquam quòd in aliquibus non omnes eas partes eliciat, quas quærimus, at ſolum aqueas, aut illis proximas. Ignis etiam ratio facere plurimum uidetur: è carbonibus enim odoratiorem aquam reddit, quàm ex lignis, quòd lignorum inæqualis ſit, ideo modò tarditate ſua conſumit aquam, modò celeritate exurit, & oleagineum quiddã cogit aſcendere: atq; idem contingit, quod in lateribus, qui intermiſſo igne excoquuntur: omnis enim ignis inæqualitas, quæ eſt ab ordine aliena, coctionem omnem, deſtillationemq́; uitiat. Verùm differentia hæc magis patet, cũ ignis uaſi ſubijcit̃, in quo res deſtillãdæ ſunt; obſcurior eſt, cum Mariæ balneo. Atque tot modis fieri, uariariq́; deſtillatio poteſt; omittimus autem deſtillationem per patinas, per lignum, & per deſcenſum, quod propriè deſtillationes, uti nunc accipimus, non ſint. Nã
per

per lignũ deſtillare dicimus, cùm res ipſa in uaſe ligneo poſita, cuius fundus ſit adeo tenuis, ut perſpicuus ſit, ui ignis per fundum illum deſtillat, inficiturq́;, fietq́; potus aut medicamentum pro ligni ratione. Per patinas, cùm adhæret fumus in guttas concretus, patinæ: nam herbæ, quarum elicere uires optamus; menſe Maio cum rore collectæ, uino feruent; excipiunturq́; patina terrea, ac cõtegun tur, ſudorq́; qui adhæret, colligitur, denuo quoq; coguntur; ac ter, quater, quinquies: ſimiliq́; modo ſemper colligitur ros ille, q tãto tenuior eſt deſtillatione, quæ fit p̃ uaſa collecto; quãto minore calore aſcendit: multũ tamen aqueæ partis retinere puto, cuius ſignũ eſt, quod aquam ardentem uix refert: poſt annum autem nonnihil cæruleus euadit. Hoc modo collyrium illud fit; ſingulare à pleriſq; habitum; quo plurimos ſanatos uidiſſe ſupra ſpem, refert Hieronymus Cardanus libro de Rerũ uarietate 10. ex ſuffuſionibus, maculis, inflammationibusq́; oculorum; ex herbis ocularibus; menſe Maio cùm florent; rore adhuc madentib. collectis, & uino albo coctis: liquoreq́; hac ratione coacto: media enim eſt acrimonia: ut ſuffuſionem erodere, non oculi ſubſtantiam ualeat. Deſtillationis per deſcenſum meminit in ſeruitore ſuo Albuchaſis, cũ ſtillatitiam aquam è ſcilla docet. Nã quæ diſtillare cupimus, in uaſe ponuntur terreo, ac

uitro interiùs obducto; cuius sit fundus punctim pertusus; contegitur diligenter, lutoque oblinitur; sub eo uerò uas aliud collocatur, in quod ingrediatur fundus uasis superioris; stipatisq; optimè luto rimis, igne, uas superius, circundatur; sic ut inferius nō attingat; quod idcircò terra obruere consueuerunt: Destillat enim liquor, atq; hoc modo non solùm è scilla, sed è quocunq; ligno, si tamen pingue sit, ut Pinus, & Guaiaci, copiosum detrahitur oleum. Sed quando hæc destillationum genera ad nostrum institutum non faciunt, tot de illis dixisse satis fuerit.

Cucurbitæ.

De antiquitate Destillationis. Cap. IIII.

VEtustissimam esse hanc artem ad sexcẽtum ampliùs annos, nemo est, qui negare

gare posſit, cùm de ea, perinde ac de recepto iam ac ſatis noto modo, uerba faciant Raſis, & Albuchaſis, celeberrimi in re medica uiri, qui circiter annum à partu Virginis Milleſimum octuageſimum floruerunt. Sunt tamen, in quibus uir doctiſsimus Hermolaus Barbarus eſt, qui uelint multò antiquiorem eſſe, adducti arca quadam Ateſtino in agro reperta, in qua elementa à Maximo quodam Olibrio ſecreta, Plutoni ſacratũ munus, uiſa ſunt: quod quoniam uerum'ne ſit an fictum ab aliquo, qui uaſibus in arca illa locatis, fidẽ huic arti facere uoluerit, neſcio; neq; ſi deſtillatione, aliáue arte, ac methodo fuerit elaboratũ; idcircò nec reijcio, nec affirmo; quanquam ſapere carmina illic reperta antiquitatem uidentur. Raimundus Lullius, qui hanc plurimùm artem illuſtrauit, Hippocrati fuiſſe cognitam opinatur, ipſamq; Quinctã eſſentiam, modumq; quo herbas illi lapidesq; & metalla infundim9, quod ſtellas cœlo figere uocãt; idq; eſſe, quod ſcribit libri Prognoſticorum initio: Medicum noſcere oportere, ſi quid Diuini in morbis eſt: ita enim meritò admirationi fuerit, & medicus bonus extiterit. Sed ſi Galenum Raimundus optimè legiſſet, Hippocratisq; animaduertiſſet ſenſum, non ita fortaſſe ſcripſiſſet. Per Diuinum enim, ſeu, ut legit Raimundus, cœleſte intelligit Hippocrates ambientẽ nos aëris cõſtitutionẽ, teſte

 Galeno:

Galeno: quanquam Fernelius id accipiat lib. 2. de abditis rerum causis, esse uim quandam è cœlo demissam, toto aëre, quasi semẽ quoddam malorum sparsam. Sed neque ab re fortasse fuerit, cum Herophilo, tametsi eum reprehendat Galenus, intelligere Diuinum in morbis, iram Diuinam, quæ sæpe ob peccata morbos incutit; cùm dicat idẽ Hippocrates initio libri de Natura muliebri (si tamen is liber Hippocratis sit) Morborum maximè quidem numen in hominibus causam esse: postea uerò naturas mulierum, & colores. Paucisq; pòst uerbis ita adscribit: Oportet autem eum, qui hæc rectè tractare uelit, primũ quidem ex Dijs ordiri, deinde mulierum naturas discernere; quemadmodũ quoq; optimè Pius Quinctus Pont. Max. ob admirabilẽ uitę sanctitatẽ omnib. semper uenerabilis, nuper restituit ueterem sanctorum Pontificum sanctionem, qua diligenter cauetur, ne ægrotos Medici uisitent, qui peccata sua sacerdoti cõfessi non fuerint. Sed ut ad rem redeam, hac Hippocratis sententia nequaquam fieri puto, ut dicamus hanc artem Hippocratis tempore fuisse cognitam, sed neque Aristotelis, licet ex ijs uerbis, quæ Philosophus ille primo Physicorum adducit text. 63. cùm ait ex lapide fieri Mercurium, plerique id sentiant, quasi lapidem Philosophorum uocatum intellexerit. Quod enim Auerroës illud falsò (inquiũt) intel-

intelligat de ſtatua Mercurij; accidit, quia non reminiſcitur, parum antea Philoſophum, cùm de quinque generibus eorũ, quæ fiunt, diſputaret, exemplum de ſtatua præbuiſſe, quæ fieri ex omni metallo, non ex ære tantùm, poteſt, & text. 64. affirmat Philoſophus totius eſſe Philoſophiæ ſubiectum, æs, aurum, & lapidem: quæ omnia lapidem ipſum Philoſophorum ſignificant, ut ipſi aſſerunt. Sed hanc ſententiam non eſt quòd refellam, cùm ſatis conſtet, aliud ibi magnum illum Philoſophũ uoluiſſe, & ſi id ſenſiſſet, quod iſti putant, dixiſſet potiùs, ex Mercurio lapidem, quàm ex lapide Mercurium conflari. Quemadmodum & cum 4. Meteor. de lapide Pyrimacho loquitur, qui igne liqueſcit, ac fluit. Iacobus Antonius Cortuſus in ea quoque ſententia eſt, ut putet Galenũ, Ariſtotelẽ, Platonẽ, atq; ipſum etiã Hippocratẽ, Quinctam eſſentiam nouiſſe, ductus potiſsimùm Hippocratis libro de Natura humana, Galeniq́ue commentarijs in eum librum, cùm ſcribat commentar. 38. terram depuratam, duriorem adamante euadere, & 3. Methodi cap. 4. dixerit, utinam ſolennis ueterum medicina, nunc eſſet in uſu; de puris, ſimplicibusq́ue materijs intelligens. Verùm non poſſum cum clariſsimo hoc Patauino patricio, de materia medica optimè merito, ſentire, quando alium ſenſum adducti ab eo loci habeant: quod enim ad hunc po-

 ſtremum

ſtremum ſpectat, ſeipſum explicat Galenus, aperitq;,de qua ueterũ medicina loquatur,cũ addit: Quippe ij ſimplicis cuiuſque affectus propriam curationẽ dicũt, pręcipueq; omniũ Hippocrates. Itaq; in eo laudat ueterẽ medicinã, quòd primò ſimplicium affectuũ curatio nẽ,mox compoſitorum ſcriberet. Cõmentario de natura humana,dum uult oſtẽdere,elementa nequaquã ſincera reperiri: Si igitur,inquit,mẽte conceperis aquã euadere exquiſitè humidã frigidãq; , iam iam deſinet eſſe aqua: illicò enim gelaſcet, ac ſiſtetur, nec ampliùs fluet.Et ſi terrã pariter mente cõceperis prorſus ſiccam,& frigidã eſſe, eiuſcemodi corpus, durius erit adamante: & ſi euadet talis, generatio ſtirpium ceſſabit. Tantũ igitur abeſt,de Quincta Eſſentia Galenum loqui,ut nihil niſi de Elementis ipſis tractet. Poſſet forſan adducere nos, ut antiquam eſſe mille iam ampliùs & tercentum annis hanc artem putemus,Plinij ſententia, qui ſcribit libro trigeſimo tertio, cap. 4. Caium Principẽ,ex auripigmento Aurum feciſſe;atq; dictum etiam Suidæ,qui teſtatur, Diocletianum libros de chemia auri argentiq; Aegyptiorum, ab antiquis ſcriptos, cremaſſe ne Aegyptij arte illa,diuitijs comparatis, arma mouerent.Iulius quoq; Firmicus Maternus,Iunior, Siculus,uir cõſularis, qui Conſtantini Imperatoris tempore, annis iam mille ducẽtis,& ampliùs,uixit, lib.

3. Mathe-

3.Matheſeos ad Mauortiũ Lollianum,cap.15. Alchimiæ meminit,aſſerens: Lunam in nono ab horoſcopo, loco, in nocturna genitura,in domo Saturni, hominem ad ſcientiam Alchimiæ propenſum reddere; Si tamen non abſq; deſtillatione, aurum illud & chemia fieri potuerint.Hermetem autem quendã, & Geberũ omitto,quòd nihil penes me certi de illis habeatur. Niſi Hermes ille, Arabs medicus ſit, cuius ſæpe meminit Meſues;ſitque Geber, ut plerique aſſerunt,impijſsimi Mahometi ex filia nepos;quod ſi ita eſt, nihil maioris antiquitatis nobis refert,quàm dixerimus. Illud enim puto, quòd cùm ab Arabibus ſæpè memoratam hanc deſtillandi artem reperiam:apud Græcos autẽ antiquiores nullũ de ea uerbum legatur;ab illis inuentã,aut certè propagatã fuiſſe,ab eo tempore cũ Saracenis iuncti; regniq; finibus mirum in modum latioribus factis,Damaſcum urbem,ſedem Regni conſtituerunt. Tunc enim multam literis operam dediſſe oſtendit uel conuẽtus ille doctorum uirorum, quem Muauias, eorum Ammiras, ſeu Rex, Damaſci habuit, anno ſalutis circiter 670. adepta enim regia dignitate, quam Almiratum dicebant, Principes quoque neceſſariò, & complures potentes ac nobiles uiri nati ſunt, qui rationem habentes ualetudinis tuendæ, prorogãdæq; uitæ;quod antea nequaquam feciſſe credi poteſt, cùm inopes

& uagi

&uagi desertis in locis uiuerent; medicis remedijs multò diligentius operam nauabant. Quamobrẽ Medici ex ipsis facti sunt plures, & in precio habiti: honos enim, & pręmium alit artes, atque auget: neque tamen adeo frequenti usu habebantur stillatitij liquores, ab Arabibus, ut modo inualuerũt, quod ex Auicennæ, & Mesue, aliorumq; eius temporis & gentis scriptis, facilè nosci potest cũ ipsa dies multa inuenerit. Facilè autem conijcitur ab Aegyptijs profectam hanc artem, ab illisque occultè seruatam, quòd & Suidas id illis adscribat, & Firmicus suam Matheseos disciplinã, in qua de Alchimia meminit, Aegyptiam appellet.

De dignitate, & utilitate Destillationis. Cap. V.

PVLCHERRIMAM hanc artem, maximo semper in honore habitam, uel ex eo cognosci potest, quod ubi innotuit, perpetuò apud uiros nobiles, ac Principes locum sortita est. Nam eo libro, quẽ Seruitorem inscripsit Albuchasis, qui annos quingentos ab hinc floruit, testatur Reges Abarach Destillationis arte plurimùm delectatos, modumque adscribit, quo ipsi rosaceam aquã stillatitiam eliciebant. Idem ducentis iam, & quinquaginta annis Robertus Rex Neapolis, fecit, magnoque in pretio habuit, qui eam callebãt: à quo

à quo etiam ſtudio Odoardus Angliæ Rex nequaquam abhorruit. Sed ne hiſtoriam texere uelle uidear, noſtra ætate id ſatis perſpectum eſt, cùm inter alios plurimos, Octauianum Languſcum, uirum nobilitate generis ac doctrina inſignem, hanc optimè calluiſſe & exercuiſſe, multasque res nouas adinueniſſe ſatis cõſtet. Vt omittam Coſmum Medicem, Magnum Ducẽ Etruriæ, qui oleis, aquis, pluribusque huiuſmodi ſtillatitijs liquoribus, ad humani corporis morbos pellendos, mirum in modum utilibus, hanc artem maximè ornauit. Idem Hercules, idem Alfonſus Eſtenſes, Ferrarienſium Duces Sereniſsimi fecerũt: Nec deſunt Auſtriacæ domus Principes, non Galliæ Reges, ipſeque in primis Franciſcus Valeſius, Henrici Regis frater, quin artẽ hanc nobilitent: Omitto multos alios uiros Principes, apud quos perpetua ſerie ars hæc floruit; quæ ab ipſis non minorem nobilitatem acquiſiuit, quàm illi præbeat eius finis, formaque & utilitas. Nam partes diſsimiles ſeparat, nobilitatemq; rebus addit, dum eas à craſsiori materia, fęcibusq; ſecernit, ac puriores facit, & quaſi corporibus cœleſtibus ſimiles; quæ imperfecta ſunt, attenuando perficit, & è corruptibilibus, facileq; putreſcibilibus, incorruptibiles propè reddit. Quod ſi ut Galenus ait 1. de ſimpl. med. facult. cap. 11. corpus exile faciliùs alteratur, mutaturq; ab eo, cui admotum

admotum eſt; quod autem grandius eſt, non niſi temporis ſpatio, ac uix tādem etiam ſenſibilem alterationem ſuſtinet, atq; idcirco ſi piperis particulæ à nobis accipere debeant mutationem, eoq; accipiant faciliùs, quò fuerint minutiores, mirandum non ſit, ſi eas tantò citiùs excalfacere experiamur quantò accuratiùs in minimas fuerint comminutæ, quid erit dicendum de ijs, quæ deſtillatione excipiuntur? quibus, ut Manardus ait, ubi opus eſt uehementer calefacere, & ad intima uſque accedere, nullam rem naturalem poſſe comparari ſatis conſtat; adeò ut aliquot olea hac arte elicita, uim ignis, quod eſt omnium elementorum nobiliſsimum, ſuperent, fereq; uideatur falſum dictum illud Hippocratis, ſi tamen Hippocratis eſt, cùm ait lib. 7. Aphoriſm. 85. Quæ ignis non ſanat, ea incurabilia putare oportere. Quamobrem Iacobus Syluius Ambianus, clariſsimus Medicus: quem Andreas Tiraquellus, ſuo de Nobilitate libro, fama gloriaque maxima; ſed eruditione, & doctrina maiore, publicè profiteri ſua ætate, Pariſijs teſtatur; in Meſuem ſcribens, de oleo ex ranis: Oleorum, inquit, quartum genus à ſapientibus multis deſcriptum, hodie chymiſtica arte magis perficitur, uim quandam in concreto & compoſito occultam manifeſtāte. Hæc nāq; ignis uehementia, ex liquoribus, gummis, reſinis, melle, ſaccharo, cera, oleaginam

nam quãdam ſubſtantiam ſeparat, & in capitellum attollit; nec minus ex plantis pinguibus, ligno Guaiaci, Iuniperi, Pini, Larice, Cedro, & id genus alijs; præterea ex plantarum, atq; adeò animaliũ partib. omnib. ipſum uelut glutẽ terreæ ſubſtãtię, humore inſitũ, pingue, imputribile maximè, ui ignis ſecretũ, nũc ſurſum attollit in capitella, uel utriculos, uel deorſum in ſubiectũ aliquẽ catinũ præcipitat: rem omnibus alijs remedijs planè diuiniorẽ, ſi Vlſtadio in cœlo Philoſophorum, & Gebero, & ueritati credimus: Quanquam hodie ſunt idiotæ quidã, magnorũ tamen Medicorũ nomine ſe uenditãtes, qui id ipſum ceu nugatorium calumnientur, ut alia propè omnia pulcherrima ipſis ignorata, ſolas, ut uocant, receptas ſcribere, nulla tamen ratione, ſcientibus. Adde quòd metalla quędã, chymiſtis in calcẽ uerſa in oleum fundãtur; Sunt qui terrea quoque corpora, ut lateres ignitos, oleo incoquunt, ut uires oleo ipſi præſtantiſsimas acquirant. Hæc ad uerbum Syluius; quæ hîc placuit ita adſcribere, ut grauiſsimi uiri ſincerum teſtimonium accederet; quæ ferè, clariſſimum Manardum imitatus, repetit, cùm de oleo Philoſophorum loquitur, cuius, cæterarumq; ſtillatitiarum rerum tenuitatem potiſſimũ extollit; quæ certè ea eſt, ut omnes alias harum caducarũ rerũ facilè ſuperet. Quantũ autem tenuitas proſit, Galen. 1. de ſimplicium

med.

med.facult.cap. 11. docet luculenter, asserens, quæ subtiliorũ sunt partium, promptius propriam exerere actionem, quàm quæ crassarũ, tametsi eandem cum illis facultatem obtineant. Adde etiam, minus esse insuaues, ac potiùs odoratiores, liquores stillatitios, si rectè ex arte eliciantur; quod Galeno teste, 8. de compos. med. secundum locos, cap. 3. in curãdis morbis, stomachi præsertim, plurimum ualet: & ob id curationis est scopus, ut simul ad affectas partes, odoratas qualitates opponamus. Iuxta hanc itaq; rationem Hippocrates in pleuriticis purgatiuum exhibens medicamentum, misceri aliquid ex his iussit: Quemadmodum enim graueolentia omnia stomachum subuertere solét, sic odorata corroborare. Nõ est præterea omittendum, cum destillatione, purissima tantùm, ac sincerissima pars eliciatur, omni crassiore sorde, quæ impedimento esse actioni solet, deposita, minimam quãtitatem stillatitij liquoris, magnã æquaturã, eius, quod est concretum ac mixtũ cũ crassiore parte. Michaël Sauonarola Hierosolymitanus eques, & Medicus sanè egregius, refert, Antonium è Scarperia, quę Apennini in Etruria regio est, clarissimum Medicũ cũ esset annos natus octuaginta, dicere solitũ, se stillatitio uini liquore: id autem est, aqua ardente, annos duos & uiginti uitam produxisse: Suaq; tempestate, scribit, eximium Medicum,

dicum, praxi & scientia celebrem, Iacobum Parmensem, cũ nonagesimo anno propinquus esset, id se eidem stillatitio liquori referre acceptum: multosq; præterea alios adducit, & ipsum in primis Ioannem Franciscum Gonzagam, primum Mantuæ Marchionem, qui succis hac arte eductis, plurimum auxilij acceperint; quod ex his quæ inferiùs dicemus, magis cõstabit. Neq; uerò hoc loco prꝫterierim Thomæ Erasti, medici ætatis nostrꝫ clarissimi testimonium, qui libro de Metallis, scribit, hãc destillandi artẽ nõ modò utilẽ, sed propè necessariam esse, ut sine qua longè incommodiùs uitam acturi simus: equidem (inquit) uix absoluta est ars medica, sine destillatoria.

An præstent Destillata, Decoctis, Dilutisq́. *Cap. VI.*

PATERE autem hinc posse puto, an Destillatio, macerationi, seu infusioni, quam Dilutũ è Latinis pleriq;, Græci ἀπόβρεγμα appellãt, atq; item Decoctioni præstet. Nam ubi penetrare, calefacere, tenuiora reddere medicamenta uelimus, nihil destillatione melius. Vbi laxare corpora, & deiectionem moliri quærimus, omnibus antecellit maceratio, seu infusio, quam non modò Galenus nouisse uisus est 8. de compos. med. secundũ loc. cap. 10. & 1. ad Glauconem 11. sed ipsò etiam Galeno Medici antiquiores, Damocratesq́; præsertim, cuius meminit Galenus; Id-

circo autē infuſio præſtat, quòd in decoctione, ac deſtillatione, tenuiores quædam & calidiores partes, quibus uis deiectoria inſidet, in auras abeūt, adeò ut uel ipſum Scamoniū, cū alioqui ualidiſsimum ſit medicamentum, quod purgat trahens, Turpetū item, & Agaricum, & huiuſmodi reliqua, ſi paulò plus coquantur, uim deiectoriam egregiè remittant. Quamobrem Conciliator Differentia 146. ex cauſis unam, cur medicamenta huius generis decoquamus, eſſe ait, ut deiectoria medicamenti uis refrangatur. Itaq; in ijs medicamentis, quorum eſt uis deiectoria in ſuperficie, cuiúſue rariores partes ſunt, nihil maceratione melius, ut aluum deijciant. Deſtillatio & decoctio minus poſſunt, uel eo argumento, quòd cū roſarum dilutum egregiè aluum cieat, liquor ſtillatitius nihil ea in re poſsit: Quanquam cùm res urget, Rhabarbarum cū ſpica, aut ſchænantho in duplici uaſe, aquæ calentis balneo decoctum, præclarè ſatisfeciſſe noui. Cùm alterationem poſcimus; id autem eſt, uirium alicuius plantæ, quandam quaſi translationem, Decoctio pręſtat omnibus, præterquam in ijs, quę ſuprà à nobis enumerata ſunt, cùm de Deſtillatione loqueremur. Adhæc etiam illa accedunt medicamēta, quæ oculis imponimus, in quibus ſtillatitios liquores præſtare decoctis ac dilutis nō eſt dubium uel eo exemplo, quòd cū Galenus

nus adſtrictioné in roſa, aliquem oculis morſum parere ſcribat, eius tamen ſtillatitius liquor, eo prorſus caret; quod experiétia teſtatur, & Victor etiá Trincauellius Venetus, Medicus doctrina, & ingenio clariſsim9, ſcribit; ná in deſtillatione partes roſæ aſperiores nó aſcendũt, nonnihil tamé adſtringit: Itaq; optimè ophthalmię cóuenit, cũ oui pręſertim cádido. Hinc etiá efficitur, iniuria quoſdá adeo acerbè Meſué repræhendiſſe, quòd hunc roſarum ſtillatitium liquoré, ſirupo ſuo è glycyrrhiza, addiderit, quaſi rem adſtrictoriam, in ea poſuerit, quæ dilatando pectori, adhibetur, quod idé in manus Chriſti uocatis aſſerũt: adeo.n. modica, ne dicá ferè nulla, adſtrictio in hoc liquore eſt, ut roborádo iuuet, adſtringédo nó lædat; uti Mandinus Lentius, Manardus, & Syluius egregiè tradidêre: quáquá nó initio ſolùm, ut Syluius, ſed toto morbi progreſſu; cũ nó lædat, ac potiùs iuuet, uimq; expultricé, quę omnium maximè neceſſaria eſt, roboret, exhibere; nequaquá formidauerim. Illos tñ medicos haud rectè facere puto, qui loco ſtillatitij liquoris, dilutũ roſarũ miſcent, cũ magis adſtringat. Sed ut ad propoſitũ reuertamur, In Epithematibus etiá cordis & epatis, renũq; multò eſt cómodior & utilior, ꝙ tenuior ſit, & penetret magis, liquor ſtillatitius, decoctis, ac dilutis. Neq; uerò, uti ſuprà tetigimus, minimi æſtimandũ commodũ eſt,

quod in conficiendis ſerapijs, cum huiuſmodi ſtillatitijs aquis habemus, delicatis hominibus, qui hodie plurimi ſunt, & ferè omnes, mulieribusq; ac pueris maximè opportunũ; quodq; unum ſi rectè ſuis momentis rem põderemus, magnam ſtillatitiorum liquorum præſtantiam facit; nam huius ſuauitatis magnam habuiſſe rationem, Hippoc. ac Gal. cõpertiſsimum eſt, qui aromata, de quibus ſuprà díximus, & mel modò addebant, modò detrahebant medicamentis, ut guſtus ratio non negligeretur; quæ enim ſtomachus abhorret, ea minus coquit, ut 2. aph. 38. docentur: quambrem apud Aet. Philagrius, primam dulcium potionum utilitatem eſſe ait, quod natura iucunditatis gratia ea libenter amplectiť, ac inde refocillata, & ueluti reuiuiſcens, actiones ſuas languidas, & à morbi feritate defatigatas, excitat. Quid uerò dixerim in ijs remedijs, ubi celeritate op9 eſt? ut in peſtilẽtia, & ſumpto ueneno, aut uenenatorũ morſu; quib. caſibus ſtillatitij liquores lõgè omnes ſuperant, quòd adeo tenuis eſſentię ſint, adeoq; efficaces, & ad intima penetrãtes, ut momento temporis in omnes penè corporis uenas permeent, ut in librum 6. Dioſcoridis ſcribens Matthiolus etiam confirmat; ubi refert multos à Vipera demorſos, cùm morti eſſent propinqui, ſtillatitijs huiuſmodi; quæ refert, liquoribus ſanitati reſtitutos.

In de-

In decorandis autẽ ac ornandis mulieribus, hac nihil arte commodius, nihil pulchrius, nihil delicatius, ſic ut uel una hac re, multis nominibus ſtillatitij liquores, dilutis decoctisq́; præſtent; detergitur enim, illuſtrior redditur, & alba fit facies, uix ut appareat imò ut non appareat fucus; neq; quicquam apponitur, quod ingratum ſit, ſi rectè pars hæc noſcatur, quam celeberrimos medicos ueteres etiã tractaſſe cõpertum eſt, in primisq́; Crito, Cęſarum medicus, & honeſtiſsimus ille uir, medicusq́; ſummus Archigenes, nec non Heraclides Tarentinus illis antiquior, & Elephantis & Moſchio; ut omittam Galenum, qui cũ artem hanc, comptoriam ab ipſo appellatã, damnatam ætate ſua ſcribat, aliqua tamẽ primo lib. de compoſitione med. ſecundum locos adducit; propterea quòd neceſſarium ſit medicis, licet grauiſsimis & honeſtiſsimis, ad Regiarum fœminarum atq; adeo ipſorum Regum Imperium, huiuſmodi comptoria nõ negare: quæ tamen ab exornatoria diſtare ibidem Galenus oſtendit: ipſe quoq; Dioſcorides, qui Galenum anteceſsit, toto ſuo libro de medica materia, ſparſit, quæ ad decorẽ faciunt, nempe ad faciei nitorem, ad colorem conciliandũ, ad faciem derugãdam, & huiuſmodi, quibus omnibus nihil ſtillatitijs liquoribus fieri delicatius poteſt, & commodius. Quantum etiam diluta, decoctaq́; his cedãt,

conijcere hinc possumus, quòd licet chalcanthum, Alumen rupeum, salnitrum, & cætera id genus, decoquas, aut diluas, macerésue, nunquam tamen eam uim assequeris, quã habet stillatitius eorũ liquor: & licet id pleriq; ab igne fieri contendant, quo in destillatione utimur, id tamen uerum non esse ostendunt ij, qui leuiori id igne conficere norunt: ostendunt & illa, quibus licet uehementissimum ignem destillando adhibeas, nequaquam acri, nihilominus, sapore percipiuntur.

De fornacibus, & uasorum materia. Cap. VII.

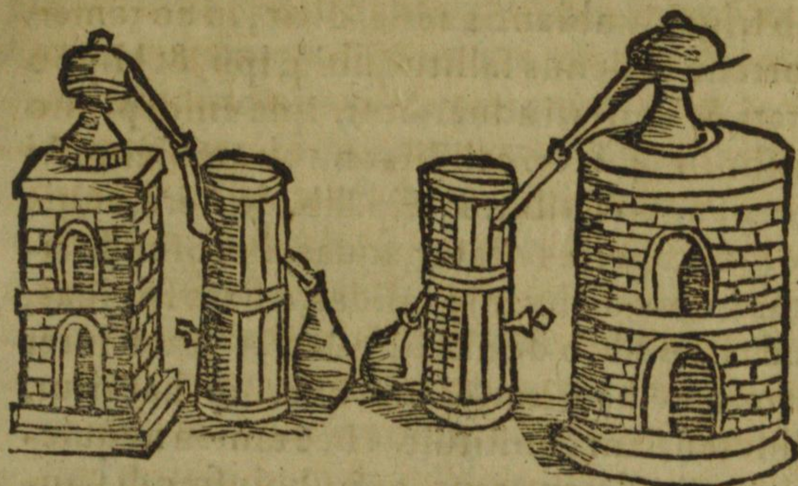
VITREA organa cæteris præferuntur; nã aurea, argenteaque non omnibus presto esse possũt; ex reliquis metallis nónihil abraditur; quod nocuũ est. Quamobrẽ Michaël Sauonarola, eo libro, quem ad Leonellum Estensem, Ferrariæ Marchionem, & literatorum hominum Mœcenatem, de aqua ardente scripsit, plumbea uasa, quibus passim pharmacopolæ utuntur, plurimùm abhorret: plumbi enim fumo, cerebrum, & partes quæ respirationi deseruiunt, maximè læduntur; plumbumq; ipsum ustum uertiginẽ ac epilepsiam gignit: hincq; Dioscorides, Argenti spumam, quæ nihil aliud est, quàm plumbum; argẽti aut æris recremento commixtum, aut forsan plumbum solum, adustũ, scribit, stomacho, uentri, & interaneis, grauitatem, cùm magis torminibus adferre, urinamque

urinamque ſupprimere, ac intumeſcere corpus, & plumbeam deformitatem concipere; quæ etiam mala, auctore Aëtio, maiora ſunt. Accedunt ad hæc, Ceruſſæ incommoda, quæ adeo magna lib. 6. Dioſcorides, & in Alexipharmacis Nicander teſtantur, ut nemi nem nõ deterrere ab aquis huiuſmodi plumbeis organis exceptis, facilè poſsint; è quibus ceruſſa in fundum eijcitur, ſi modico aceto reſperſeris: affirmatq; grauiſsimus auctor Auicenn. plumbi odorẽ, dum uritur, fugiendum, eiusque eſſe ſcobem uenenoſam. Neq; tamen uitrea ob id organa præfero, q; ut idẽ inquit Sauonarola; cũ uitrum ſit temperamento calidum, & ſiccum, aquas, ardentemque præſertim; de qua ibi loquitur; uiuet & quaſi meliores faciat; neq; enim è uitro quicquam abraditur, aut ſubſtantiæ, aut qualitatis, neq; fortaſſe uitrũ ita calidum eſt, quãquam ſecus Auicen. ſenſerit lib. 2. tractat. 2. Verùm idcirco præfero, quòd nullam aqua inde peregrinam qualitatem concipiat, etiã ſi non modò obſcurum ac turbidum, ſed ſi uel uiride arte elaboratum fuerit, quod minio, aut filice conficere plerique ſolent; & in aquis acutis, quæ metalla diſſoluunt ac corrodunt, poſitum, uix quidquam deperdat, aut fortaſſe nihil, fiatque nitidius; præter quam enim quòd ſiccisſimum uitrum eſt, nimiam habet pororum anguſtiam, ut

 ſcribit

ſcribit 11. ſect. Probl. 61. Ariſtot. Quamobrem neq; aquis tenuiſsimis, atq; acutiſsimis, quales deſtillatio ſupra res omnes mortales facit, exitum concedit; Quãquam enim ſic alienas qualitates induere poſsit uitrum, ut frigeſcat & incaleſcat; non tamen peregrinis ſaporibus aut odoribus ſic imbui eius poteſt ſubſtantia, ut quæ deſtillantur, inde aliquid detrahere queant, licet ut meliùs aquã, quę in uaſe continetur, perſpicere poſsimus, quoad eius fieri poterit, perſpicuum uitrum, nulloq́; colore inſignitum accipiendum ſit. Pileꝰ quoq; latior, & uitro mediocriter craſſo quæritur; eius enim latitudo plurimùm conducit, ut maior aquæ copia habeatur, cùm non ita incaleſcat, halitusq́; in ipſum elatos non comburat neq; diſſoluat. Quamobrem ſolent etiam pleriq; in hac arte peritiores, lineis pannis frigida madefactis, pileum ipſum circundare, ut faciliùs, pluresq́; halitus frigiditate denſiores redditi, in aquã uertantur, imò his non contenti, aut roſtrum ipſum lõgiſsimum faciunt, aut canale uitreũ addunt, quod per uas frigida plenum tranſducunt, ſic ut aſsiduè, ubi aqua incaluerit, foramine inferius facto, detrahi, & frigida alia addi poſsit, cuius modi figuram tum ex Sauonarola libro de aqua ardente, tum ex Cardano de ſubtilitate, qui illum ſecutus eſt, hîc deſcribendam putauimus.

Ex Cardano. *Ex Sauonarola.*

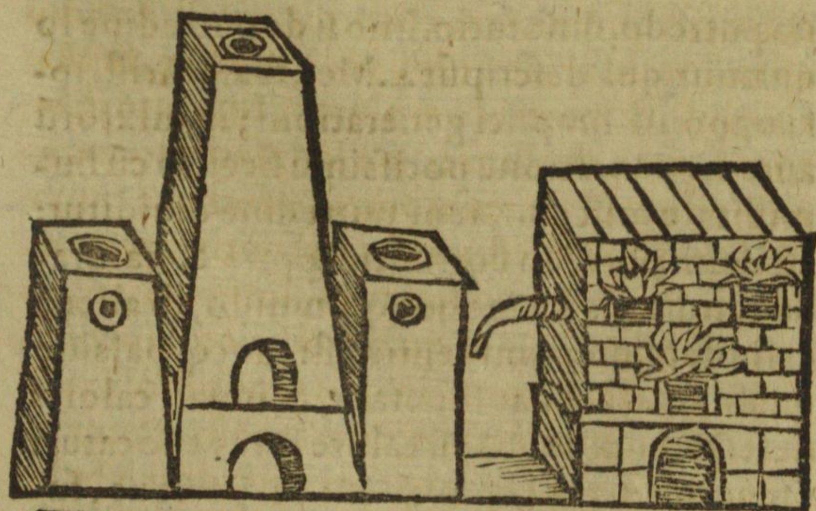
Hoc ingenio in aqua potiſsimùm ardente, aromatibusq́; utuntur. Sunt tamen, qui affirment; in quib. eſt Sauonarola; frigida huiuſmodi tũ lineis pãnis, tũ uaſe frigida ipſa pleno, circũfuſa, halitus debiliores reddi; ut in aqua ardente: contrarium.n. alterius cõtrarij uim, uiresq́; minuit; quod fabri ferrarij oſtendunt, qui ut pauca igni aſperſa aqua, ignem magis acuunt, ita multa affuſa extinguunt: quapropter Sauonarola eã ſtillatitiã aquã p̃fert cæteris, quæ nulla frigidæ affuſione elicitur. Poterat clariſsimus idem medicus exẽplum addere ex Ariſtotele, primo Meteororum, cũ de generatione pruinæ, & roris uerba facit, aſſerente, aquas puteorum ac fontiũ hyeme calidiores, ob circunſtans frigus, eſſe. Quanquam enim Galenus 3. de ſimpl. med.

facult. ca. 8. & 12. repugnare uideatur, cũ non calidiores esse, quàm ęstate, sed uideri nobis, ob frigus ambientis aëris, dicit, in eo tamen fortasse Galenus fallitur, sibiq; ipsi, & Hippo crati, & Veritati aduersatur. Ipse enim primo Aphoris. 14. & 15. caliditatem ab ambiente fri gore augeri scribit: & Hip. lib. de Aëre, aquis & locis, apertè testatur, aquas, è profundissimis fontibus, hyeme calidas, æstate frigidas; sed clarius libro de natura pueri, tametsi inter eam, quæ hauritur, & eam quæ non hauritur, differentiam constituit. Hæc tamen nequicquam me deterrerent, quin huiusmodi pannis lineis uterer, cùm præter modum nó solũ pileus, sed, ut in aquis acutis cõtingit, uas recipiens incalescerẽt; nam Raimundus, & reliqui huius artis stillatitiæ peritissimi, id, experimento ab ipsis assiduè comprobatũ, seruant; neq; ratio aliqua deest, q̃ ad id me hortetur: nam non admodum frigida utimur; sic enim uasa, quæ iam plurimùm incaluerunt, perfringerentur; quòd si etiam frigida uteremur, uasa ad teporem adducerentur; quamobrem non ea poterit fieri ἀντιπερίστασις, quam aduersæ sententiæ medici putant, neq; seque tur ea uirum refractio, quam timent; At ubi nimis incaluerit pileus, aut uas recipiens, pe riculumq; imminebit, ne aut halitus in subli me elati urãtur, dissoluanturúe aut uitro ipsi adhæreant, tunc frigidę huiusmodi perfusione, ijs

ne, ijs incommodis obuiam ibitur. Verùm ut eò redeã, unde diuerti, Vitrea uasa omnibus præferuntur, cùm etiam argentum, & aurum non eos sustinerent ignes, quos uitrum, luto præsertim incrustatũ; neq; figulina meliora sunt, potissimùm cũ uitro sunt oblinita, & acriores materias destillare uolumus; acetum enim cũ destillaremus ijs uasibus; omnẽ detraxit plũbi materiam, quæ in ipso uitro, quo erat uas oblinitum, cõtinebatur. De fornacibus, paucis agam, cũ multi eas descripserint: nam aliæ sunt quadratæ, quæ à plerisq; magis laudantur, quod caliditatem ob angulos, magis seruent: aliæ orbiculari forma. Triplicis autem generis sunt, quantum ad nostrum spectat institutum, Destillatoria, Reuerberatoria, & Circulatoria, ut eorum utar uocabulis: Omnesq; supra ostiolum, quod in fundo est, ferream cratem habẽt, lateribus furni insertam; cui crati, per ostiolum aliud, supra illud extructum, ligna, carbonésue imponimus; sic enim uento inferiùs ingrediente, perspiratuque aëris accenduntur, & cinis in concamerationem inferiorem decidens, nihil impedit ignis actionem. Supra autem, ubi lebes est, uel uas in quo cineres & cucurbita ponuntur; quod uas cruci ferreę parietibus furni infixæ innititur; nisi tamen fundo detecto uelimus ignem adhibere; foramina quatuor, iuxta angulos, si quadrata sit fornax,

nax,fiuntq; quę cũ omnia aperiuntur,ignis, habetur uehementiſsimus;cum epiſtomijs ſuis clauduntur, debilis;mediocris autem magis, minusúe,ut plura aut pauciora reſerantur. In rotundis fornacibus hæc foramina paulò ſupra crucem ferream, è regione lebetis fiunt. Poteſtq́; huiuſmodi fornax magna,& parua, ut animus fert,fabricari; atq; etiã ſupra tabulam ligneã, ut circunferri, quò uelis, poſsit. Sunt autem qui lateribus crudis, fornacum parietes extruant, ſunt & qui coctis, qui minus probantur:Alij è ferro,quas fornaces nullo negocio circunferunt,aperiuntq́;, & claudunt. Nec deſunt qui rotundam quaſi turrim excitent, ferrea crate, oſtijsq́ue ac foraminibus, uti ſuprà dictum eſt; circiter autem ipſam, uas aquæ, uel cineris plenum, contectum, in quo multæ cucurbitæ deſtillationi aptæ locantur: de quibus & Vlſtadius,& Matthiolus, & cæteri complures, tum è priſcis, tum è recentioribus plura ſcripſerunt;quemadmodum & de reuerberante fornace, quæ uti ſuprà de alijs diximus,extruitur, præterquam quòd ab uno laterum, longa,lataq́; rima relinquitur, per quam uaſis collum promineat:ad latus uerò in quo ſunt oſtiola, uel potiùs è regione rimæ,duæ feneſtræ fiunt, ꝑ quas carbones ſupra uas immittantur. Vbi uerò in fornace fuerit locatum uas, claudenda fornacis rima, atq; item orificium. Pro circulato-

latoria fornace, extruitur turris, geminis ostiolis & crate ferrea, ut dictum de alijs est: ad eius latera duę aliæ turres dimidio minores, in quarum medio fundus utriq; ponatur obstructissimus, tribus digitis latis, mediæ turris craticulam utrinq; excedens. Foramen utriq; turri, in fundi medio fiat, quod in mediã turrim penetret. Superiùs propè uasa, subtus, foramen paruum. Media turris carbonib. repletur: atq; hac fornace possumus nõ circulo solùm agere liquores, sed & destillare. Lutũ quo & lutari uasa & fornaces extrui consueuerũt, ex argilla optimè subacta, stercore eq; uel asini siccato, & pãni frustulis cõficiũt: sunt q plura addãt uti laterũ puluerẽ, ferri scobẽ, cinerẽ, sed illa nobis, ut puto, satis fuerint. Vt

aut faciliùs oĩa habeantur, apponere hîc fornacis reuerberatorię ac circulatoriæ schemata, ope-

ta, ope-

ta, operæprecium duximus; nam reliquæ satis patent.

An præcedere Destillationem Putrefactio debeat. Cap. VIII.

NON incõgrua dubitatio orit̃; utrúmne antequã res destillẽtur, eã destillationẽ p̃cedere putrefactio debeat, sic ut res ipsę, antea, fimo, aut alio quopiã calore extraneo obrutæ, putrescãt, quã ex ipsis aqua uitreis organis eliciatur: Putantq; fieri ita debere grauissimi in hac arte uiri; Hieronymus Brunsuicensis pręsertim, qui centũ ferè iã annis, de stillatitijs aquis, cũ Medicinã faceret Argentorati, Germanicè, scripsit; nam cũ partium diuisionem quæramus, quas partes natura iunxit, putrefactio ad eam diuisionẽ uia est: Vt enim mixtio, teste Aristotele, est unio, ita putredo, dissolutio. Imò si de putredine loquamur, quã descripsit 4. Met. tex. 6. Arist. ipsa opponit̃ simplici generationi; in mixtorũ autem generatione potissimũ siccitas cũ humiditate miscetur, at in putredine diuiditur; est enim putredo corruptio ꝓprię & naturalis caliditatis in unoquoq; humido, ab aliena caliditate, quæ ambientis est: tuncq; passiuę qualitates, actiuas superant, & innati caloris defectu, humor unà cũ calore foràs euocatur: Quamobrem ex humefactis corporibus, futuræ putredinis, aut iam præsentis indicium sumi potest; fieri enim humidiora, quę putrescunt,

ſcunt, uidemus, teſte Ariſt. 4. Met. 4. quòd, ut dixi, humor innatus foràs euocetur; quæ magna uidet̃ ad deſtillationẽ uia, ac potiùs deſtillationis initiũ, qua humor elicitur, ex ſententia præſertim Montani. Ad hæc accedit ſummorum hac in re uirorum auctoritas; nã Raimundus Lullius, qui hanc artem maximè illuſtrauit, antequam è uino, & ex herbis aquam deſtillatione eliciat, eas, quadraginta diebus, in fimo equino, loco calido atq; humido ponit, ut putreſcant, quem poſteriores ſecuti ſunt, Philippus Vlſtadius pſertim, qui de auro potabili; librum, Cœlum Philoſophorum uocatum, nouiſsimè ſcripſit, ut cùm de Chelidonij aqua, & quincta, ut aiũt, eſſentia, loquitur, quã priùs putreſcendam curat, ſeu, ut ipſe uocat, fermentandam, triũ hebdomadarum ſpacio. Non eſt præterea ignotum putredinẽ attenuare; uel Platonis teſtimonio, quod Galenus 1. de ſimpl. med. facult. cap. 35. adducit; nam de ijs quæ ſapore ſunt acri, uerba faciens, eadem uerè iſta, inquit, interdũ à putredine attenuata, anguſtas ingrediunt̃ uenas, acidusq; inde ſapor emanat: & Euonymus Philiatrus refert, mulierem uidiſſe, quæ tuberculis faciei liberata eſt, ſola lotione aquę deſtillationis fragorũ, cũ tamẽ illa, priuſquã deſtillarẽtur, ſub fimo in uitreo uaſe, cõputruiſſent. Videmꝰ etiã aliqua nõ ſolũ putrefacta, ſed combuſta, uim ſuam retinere, ut do-

ctiſsimus

ctissimus Ioan. Fernelius Ambianus, lib. de abditis rerum causis, 2. probat: nam qui ex hydrargyro exustione fit puluis, præcipuas illius uires habet. Vstarum cãtharidum cinis, urinas abundè mouet, estq; ut cantharides deleterium. Cancrorum ustorum cinis, demorsorum à cane rabido amuletũ est. Putrefactio autem, & combustio non admodum inter se distant, cũ utraq; à caliditate aucta initiò fiat, & in cinerẽ utraq; desinat, neq; tamẽ non differt; nã fit putredo à calido humido, cõbustio à calido sicco: Putredo nõ solũ fit à caliditate, sed & à frigiditate interna, qđ cõbustioni nõ accidit, & utriusq; qualitatis cõmunis passio est, ut ait 4. Met. Arist. neq;.n. ob id solũ differũt, q, ut pleriq; putãt, una fiat subitò, ipsa s. cõbustio; paulatim uerò putrefactio. Sed est ꝑfectò mirũ, qua ratione herbas, ac flores; nã idẽ de florib. faciunt, & de piris; ad putrescendũ ponãt, q̃ leuioris, ut ita dicã, substãtiæ sunt, cùm tamen Vinum, Acetũ, Mel, ut patere ex Vlstadio potest, hæc ab illis nequaquam patiantur. Quæ enim maior in illis, quàm in his sit partium commixtio, non intelligo: siquidem simplex expressio, succũ ex herbis colligit, quod & decoctio imò infusio facit; uidemusq́; eum esse partiũ in melle nexum, ut simul omnes ascendant, nec nisi magno labore aqua à reliquis separetur. Est autẽ putrefactio, uti Galenus optimè describit

bit 11. Method. cap. 8. mutatio totius putrescentis corporis ſubſtantiæ, ad corruptelam, à calido externo: quæ definitio longè præſtare Ariſtotelicæ creditur, quòd per ipſam rei formam ſit deſcripta: non enim eſt putredo ꝓpriè caliditatis naturalis, ſed ipſius rei ſubſtantiæ corruptio aut interitus, φθόραν Græci dicunt: Quanquam non ob id maximus Philoſophus Ariſtoteles redarguendus eſt; cùm enim terminum ipſum putredinis Galenus definiuerit, quæ eſt rei uelut forma, Ariſtoteles pro præuia alteratione iuncta termino eã deſcripſit, definitione planè cauſali, nõ ratione tantũ termini, qui eſt interitus formæ ſubſtãtialis mixti, ſed & ratione uię ad terminũ; quæ uia, diſſolutio eſt humidi à ſicco, antecedens diſſolutionem ſubſtantiæ, & ad corruptionem ac defectum propriæ caliditatis nullo medio ſequitur. Quæ cùm ita ſint, ex putrefacta iam florũ, herbarumq́; & cæterarum huiuſmodi rerum ſubſtantia, id autem eſt, corrupta, quo modo aqua elici, & liquor, qui uires illius integras, ac potiùs puriores referat, ac conſeruet, non uideo; & quemadmodum in uino putredo, ad acidum ſaporem ita illum adducit, ut ſit ad deſtillandam inde aquam ardentem ineptum, ita de alijs quanquam minus pateat, exiſtimandum eſt. Tametſi in hoc dubitationi haudquaquam leui eſſe locus poteſt, cur elici ex putrido, cor-

ruptoq́; uino, aqua ardēs posſit, ex uino acetum iam facto non posſit, cū utrobiq; ſit putredo: ac in illo fortaſſe maior, quàm in acido: nam uti pulcherrimè docet Galen. lib. 4. de ſimpl. med. faculta. cap. 3. in acido uino nō omnes partes putruere, imò neque ipſa uini ſubſtantia; uinoſæ enim uini partes, dum ipſum in acetum tranſit, refrigerātur, at aqueū recrementum putreſcens adſcititiam caliditatem obtinet, uelut cætera omnia quæ putreſcunt, fitq; acetum, quiddam ex contrariæ facultatis partibus compoſitum, partim refrigerantibus, partim calidis. Habet enim uinū recremētum aqueum, quod toti ipſi permixtum eſt, hocq́; potiſsimùm primarioq́; feruet. Sed reſpondere poſſumus, in uino, quod in acetum iam tranſijt, ita ipſam uini ſubſtātiam, uinoſas ſcilicet partes, refrigeratam, ut innatum calorem omnem, ob idq́; naturam uini amiſerit; natura enim eſt, ut 3. Aphor. luculenter Galenus explicat; propria cuiuſq; rei temperatura quatuor elementorum, idemq́; eſt, quod rei ſubſtantia, ut ex initio libri de natura humana, ſatis patere poteſt. Id in putrefactione non contingit, quę pręſertim non peruenit ad terminum, qui eſt terra, & cinis. Humida enim primò fiunt, quæ putreſcunt omnia; tandem uerò ſicca, uti ex 4. Mete. tex. 4. & 6. habetur. Cùm enim quidquam putreſcit, fit humidius, euocata ſcilicet humiditate ad

ſuperficiem; non eſt autem tunc impoſsibile, ignis actione eandem humiditatem, ut Raimundus lib. 1. de Quincta eſſentia teſtatur, uitreis organis elicere, quæ tamen impurior ſit, & nidorem quendam à putredine iam incepta, contraxerit; Quod facilè in aqua ardente, ex iam putreſcente uino extillata, percipi poteſt; ſi quis enim eam guſtauerit, uel poſtquam exarſit quod remanet humoris, aut in quo fuerit, locum olfecerit, putredinis odorem ſentiet, ſic ut minus apta tuendæ ualetudini, pellendiſue morbis uideatur, niſi repetitis deſtillationibus plurimis, accuratè expurgetur. Itaq; diligenter animaduertant, qui uendibili paſsim ardente aqua utuntur. Patere autem ex ijs facilè poſſe putauerim, detrimentum potiùs, ac incommodum ex putrefactione præcedente, quàm commodum rebus, quæ deſtillatione puriores, ac tenuiores fieri curamus, haberi; in herbis præſertim ac floribus, dum eius uires integras requirimus. Quamobrem non poſſum cum Raimundo Lullo, Ioanne è Rupe ſciſſa, Guainerio, & pleriſq; alijs doctiſsimis uiris ſentire, cùm putrefactionem huiuſmodi deſtillandis rebus pręponunt, & lõge minus cum ijs, qui ſalem admiſcent, pręterquã enim quod contraria uelle uideantur, putreſcere, ſcilicet & non putreſcere, è ſale poteſt aliquid elici, ab eo diuerſum, & forte aduerſum, quod quęrimus ac

destillamus. Quanquam autem Vlstadius putrefactionis loco, fermentationem dicat, non tamen quid à putrefactione diuersum asserit, quando fermentum ipsum, quod ad rem hanc attinet, uti Galenus 5. de simpl. med. facult. ca. 17. docet, ex putrefactione uires habeat, quod patet in attractione: licet si solam fermentationem intellexisset Vlstadius, non utique mea sententia à uero abhorreret; non quidem in ijs, quæ facilè putrescunt, euanescuntque uti fructibus, floribus, ac herbis, sed cùm plura miscentur, è quorum mutua actione, quiddam quasi tertium educitur; ut cùm aromata aquæ ardenti immiscemus, aquam paulopòst destillaturi: At nõ dierum hîc aut mensium, uerùm horarum aliquod spatiũ satis fuerit; atq; idcirco Thadeus ille Florentinus, cuius ea fuit uirtutis fama, ut ad medendum, extra Vrbem Bononiam; ubi profitebatur, ac decessit ferè octogenarius; uocatus, nõ uilius quàm aureorũ quinquaginta mercede in singulos dies, peregrinaretur; uocatusq; ab Honorio Quarto Pont. Max. centum statui sibi uoluerit; itaq; reuersus, ab eo iam sanitati restituto, decem millia reportauit. Hic inquã Thadeus, dum aquam ardentem compositam elaborat, aromata in simplici ardente posita, octo horarum spatio macerat, & quasi fermentat. Hæc autem maceratio, quæ fit ut res attenuentur, ac misceantur; calidi & humidi

opus

opus eſt, cuiuſmodi eſt balneum Mariæ, uel equinus fimus, aut oliuarũ recrementa, poſtquam eſt oleum detractum. Cæterùm aromata, & lachrymas, quæ in ueram putredinem tranſire uix queunt, nonnihil amplius quandoque maceramus, ac fermentamus, ut dum ui caliditatis ſimul ebulliunt, unius in alterũ actione, melius, uti memorauimus, miſceantur. Neq; intelligo, quo modo ſummus in re medica uir, Ioannes Baptiſta Montanus Veronenſis; ſi modò ea Montanus dixit; artem paruam Galeni explicans, dum loquitur de medicamentorum compoſitione, aſſerat, ubi fit compoſitio mixtorum, chymiſtas quærere tertium reſultans, ut puta aurum, argentumúe, & illam compoſitionem, uocare putrefactionem, Philoſophos uerò, mixtionem. Fermentationem quoq; fieri à ſolo calido, ut chymiſtæ operantur, cùm duo ſicca, aut plura cõponunt, locantq́; arenoſo loco & calido, ut calor igneus extrinſecus accedens ad intima penetrare, deducereque ea ad actum poſsit; qua actione fit fermentatio, & tertium quoddam. Hæc omnia ipſi Arnaldo Villanouano, Raimũdo Lullo, & cæteris, qui hac de re ſcripſerunt, ualde repugnare uidentur; ut omittam magnum illum cognomento & re Albertum Sueuum, ortum ex nobiliſsima Principum Bolſtadienſium familia, nõ ruſticum, ut plerique falſò tradidêre, & celeberrimi

ordinis Dominicani insigne ornamentũ. Hic enim Albertus & secundo de Generatione, & Quarto Meteor. apertè huic Montani senten tię repugnat. Est enim fermẽtatio, teste Galeno 1. de simpl. med. facult. cap. 35. Ebullitio, q̃ absq; humore fieri nequit, ut ibidem à Galeno adductus Plato, docet, & abundè colligi ex Galeno potest, in primum Prorrhet. comment. 2. text. 40. Nam tria in fermentatione adsint necesse est; Terrea pars, quæ in maiorem molem attollitur: Humida, quæ gignere flatus posit, à quibus flatibus, perinde ac à tertia parte in sublime tollatur terrea, humidaq́; substantia; Quamobrem cùm acetum acre in terram effusum, eam fermentat, id autem est, ebullirę facit, id non tenuitati, non frigiditati, sed humiditati aceti Galenus adscribit. Addere autem hìc libet, quę scribit de pestilẽtia sermonem faciens Antonius Guainerius Ticinensis, qui centum quinquaginta ab hinc annis, & Marchioni Mõtisferrati, & magnis alijs Principibus uiris medicinam fecit, & multis in Gymnasijs magna laude medicinam professus est: Aquam enim hic clarissimus Medicus describens, quam fermentatio præcedit, dum, inquit, res illę sepultę permanebant, in eis quædam est facta fermentatio, demum per destillationem noua in eas inducta forma est, per quam, nõ ratione qualitatũ quatuor, sed quia tale, ut auctorum nostrorum

rum modum loquendi insequar, cuidam pestem inducere ualẽti, opponitur corruptiuè: modus namq; huius optimę fermentationis elici potest à Mesue cum de coctionis medicamentorũ differẽtijs loquitur, docetq́; quo modo coctio facultates medicamentorũ diuersas, omnium optimè permisceat. Verùm ut eò reuertamur, unde discessimus, quæ facilè euaporant, facileq́; corrumpuntur, earum destillationem nulla præcedere putrefactio, aut ne fermẽtatio quidẽ debet: cæterorum q̃ difficile corrumpunt̃, quæq́; miscere animus est, p̃cedere putrefactio nõ debet; fermẽtatio potest, sed magna cura, ne putrescãt. Quamobrem melius aqua fragorũ Cõradi Gesneri, si is Euonymus est, ut scribit Card. mulierẽ illã suã faciei tuberculis, mea sententia liberasset, nisi putruisset; quanquam potuit putrefactio, ut minus fragorũ seruare uires, ita adepta acuitate magis abstergere. A' putrescente enim omni medicamento, destillari, ac secerni acutum aliquid, & naturæ humanæ inimicũ ac pingue, & alienũ ab eo, quod putrescit, necesse est: Quod & Hieronymus Cardanus lib. 10. de Varietate rerum, parum forte sibi deinde constans, animaduertit. De cancris, cantharidibusq́; ustis, quę afferuntur, ad propositum nobis sermonem non faciunt: in ijs enim non est dubium, quin acrior caliditas reddatur; in illis ad proprietatem substantiæ

Galenus recurrit, adeo ut rationem Pelopis præceptoris sui, non recipiat: ea autem proprietas in uiuentibus, & nequaquam ustis forte non inesset. Hydrargiri autem puluerem, quem in medium attulerũt, tantum abest, priores seruare uires, ut aduersas potiùs habeat; neq; enim caliditate nimia argẽtum uiuum fluens exurit, neq; corrodit, ac potiùs pondere deorsum ruit suo, uti cecinit eleganter uir consularis Ausonius Gallus, Ausonij Medici clarissimi filius; præterquam quòd cũ magna dissensio sit, ut refert Differen. 151. Conciliator, Argẽtum uiuum calidúmne sit, ut etiam opinatur ex recentioribus Nicol. Massa, an frigidum natura, an ex frigidissimis calidissimisq́; partibus conflatus, ut Fracastorius sensit; & maiora sint eius frigiditatis indicia, nihil in nostram sentẽtiam efficere adducta exempla possunt. His autem omnibus illud etiam patere arbitror, nempe nequaquam conducere, ut omnis aqua semel destillata, denuò, aut etiam tertiò fæcibus suis tritis superfundatur, & per duos, aut tres dies putrescat, atq; iterum destilletur; nimis enim acris, & à natura sua aliena fieret; licet secus Brunsuicensis senserit, atq; item Euonymus.

De separatione Elementorum. Cap. IX.

QVi putãt è rebus cõpositis sic elemẽta, Destillatiõe, separari, ut ipsa pura sint, quem-

quemadmodum uis in locis Philosophi asse-
runt reperiri, ij dubio procul falluntur: nam
cùm non una sit ratio separandorum elemen-
torum, si eorum naturam conspiciamus, uide-
bimus ea non esse elementa, nedum ut pura,
simpliciaq; sint: Satis enim cõstat, ignem esse
leuissimum: tamen in quibusdã, quod leuius
est, primoq; loco educitur, aquam sapit: Quẽ-
admodum enim in educenda è uino aqua ar-
dente, primum quod exit, leuius est, & cali-
dius, sic ut in eo seruari optimè ratio ignis ui-
deatur, ita in aceto, chalchantho, sulphure cõ-
tra accidit: Quod primò educitur, aqua est, po
stremò exit pars acrior, & calidior, nec nisi ui
ignis maxima exprimitur. Quòd si dicas esse
leuissimum, at postremum exire, ob magnã
cõnexionem earum partium in mixto, id ne-
quaquam uerum uidetur; quia cùm mixtum
æqualiter sit, eadem difficultas esse, in aqueis
partibus separandis deberet. Imò in ijs, quæ
ad ignem ipsi referunt, & re ipsa quasi urũt, ut
in oleo chalcanthi, sulphuris, & huiusmodi,
adstrictionem acerbitatemq; quandam gustu
percipimus, quę terreum quiddam inesse no-
bis apertè significant, & in aqua posita, aliqua
eorum descendunt. Itaq; ratione primarum
qualitatum, quas præseferunt similes elemẽ-
tarijs, elementa dicuntur, cùm tamen com-
posita & ipsa sint, ex quatuor elementis, pu-
rissima tamen, & simplicissima, quantum fie-
D 5 ri in

ri in compoſitis humano poſsit ingenio; Ipſi-
que met eius artis proceres, Raimundus Lul-
lius præſertim, eo libro cui Codicillo nomen
eſt, ad Odoardum Britanniæ Regem ſcribens,
mirabilesq; deſtillationum ſubtilitates do-
cens, ignem, & aërem poſt aquam detractam
ac deſtillatam primò duplici vaſe, poſtea ci-
neribus, aſſerit, remanere in fundo ad modum
ſubſtantiæ oleagineæ plurimum lentæ, quam
deinde abluit miris penè modis, & ui ignis
in calcem redigit. Quæ ſatis oſtendunt om-
nia, craſsiorem partem, quæ ui ignis maio-
rem acrimoniam adepta eſt, & ratione craſ-
ſitiei maioris, quantum haberi in ea tenuita-
te poteſt, maiorem acquiſiuit efficaciam, ſor-
titam fuiſſe nomen ignis, tùm quòd magis
calefaciat, tùm quòd rubro colore inficiat;
Huc accedit, quòd non ignem ſolùm, aêrem-
que & cætera elementa eliciunt, ſed aquam
ignis, aquamq; aëris: aquam ignis eam appel-
lantes, quæ poſt primam exit: quia, inquit
Raimundus, calidior prima eſt. Quare ſatis
patere puto, hæc quæ uocantur elementa, è
rebus, quæ deſtillantur ſeparata, non eſſe pu-
ra ipſa ſimpliciaq; elemēta, ſed concreta cor-
pora, admodum tamē tenuia, hoc nomine ab
ipſis, quæ excellunt facultatibꝰ, uocata. Quod
etiam eò magis confirmari uidetur, quòd ſcri-
bat magnus ille Philoſophꝰ Auerroês 4. Me-
teor. cap. 10. Elementa non inueniri in locis
ſuis

ſuis ſimplicia, & pura, quanto igitur minus in ijs, quæ concreta, ac mixta ſunt? Aliquorum etiam Philoſophorum inſignium opinio eſt, elementa, cum pura, & ſimplicia ſunt, ad mixtionem nullo pacto cōferre; quoniam commiſceri nequeant; cùm enim ſic ſunt, alterari non poſſe, ſed uninerſi partes exiſtere: Quanquam utrúmne hæc ſit opinio uera, alterius negocij eſt diſputare.

Quæ generatim ſint, eorum quæ deſtillatione eliciuntur, uires.
Cap. X.

QVOD 3. de diebus decretorij s cap. 11. dicebat Galenus, ut in alijs omnibus duplex uitij cuiusq; ac prauitatis natura eſt, exceſſus, & defectus, ita duplicem uideo hac quoq; in re hominum opinionem; pleriq; enim pulcherrimam hanc & admodum utilem artem deridentes, omnia ferè ipſius reijciunt, nullasq; ſtillatitios liquores, referre uires, eorum, unde deſtillant, opinantur; in quibus primum fuit, qui palinodiam deinde cecinit, Hieronymus Cardanus, cùm de malo medendi uſu ſcriberet; Poſt ipſum Marcus Oddus Patauinus Medicus eruditiſsimus lib. 4. de peſtis & peſtiferorum curatione cap. 8. eū librū perficiens, cui moriens Oddus pater,

ter, finẽ imponere non potuit; nisi omnia fortè ad plumbi malignitatẽ referat; quod ipsum quoque est à ueritate alienum, quãdo frigida, frigiditatem; ut secundas ac tertias qualitates taceam; uel plumbeis uasis destillata seruent. Odores autem ac sapores, quæ in liquoribus destillatione exceptis seruantur, certissimè ostendunt, uires in ipsis seruari. Contrà, alij, huic arti nimium addicti, qui uel montes aureos pollicentur, adeo quoscunque liquores destillauerint, extollunt ut etiam contrarias illis tribuant uires, calefaciendi, refrigerandiq́;, siccandi, & humectandi; adstringendi, ac laxandi. Itaq; ut etiam, quod rem esse puto, illud primum satis constat, quæcunq; destillantur, cùm experiantur uim ignis, caliditate, ac tenuitate, aut certè minori frigiditate insigniri. Quemadmodum enim, ut Arist. 23. sect. Problem. docet, ab Hippocrate sumens libro de Aêre, aquis, & locis, Sol partem humorum leuissimam, & ut Hippocrates ait, tenuissimam, assiduè detrahit, educitq́; sursum ac rapit, ita ignis, quod leuius ac tenuius est, sursum ad pileum, cucurbitæ impositũ, uel quò patere potest exitus, effert: quamobrem necessariò asserendum est, quicquid ui ignis destillat, tenuius seipso, & calidius esse, aut saltẽ minus frigidum; idq́; eò magis, quò uehemẽtiorem ignem, acrioremq́; expertum fuerit; cuius rei argumento esse illud etiam potest,

quod

quod ſcribunt, Moſcouitas, cum uino careāt, uti aqua ſtillatitia Auenæ, quæ licet temperamento ſit paulo frigidiore, eius tamen ſtillatitia aqua, non minus calefacit, aut inebriat, quàm uinum; quòd deſtillatione, tenuior & acrior reddatur, & ad aquæ ardentis naturam accedat. Imò apud Tartaros referunt, aquam è lacte ſtillatitiam, inebriare; forte autem lac denſius eſſe oportet, & moram penes ignem contraxiſſe, & ex lac forſan equino; neque enim clam me eſt, Ariſtotelem 4. Meteor aſſerere, quod ſuprà meminimus, lac nō inebriare, quod ſpirituoſum non ſit, uti neq; aqua: eſt autem aliud ſpiritus, aliud uapor. Non eſt etiā incompertum, cùm rerum proprietates, aliæ materiam magis conſequantur, aliæ magis formam; quanquam actiones omnes ſuppoſitorum ſunt, & pręcipuè propter formam accidunt, ut eleganter 2. de Anima. cap. 24. docet Auerroës, cùm in deſtillatione quod tenuius eſt, excipiatur, ſubſidat autē quod craſſius eſt, materiæq; uices refert, in rebus ſtillatitijs magis ſeruari quæ à forma ſunt uires, minus autem quæ à materia; item quæ à caliditate, quàm quæ à frigiditate prodeunt. Itaque ſi quis ualidiorem putat uim adſtringendi, ſtipandi, denſandíue, aut roborandi, ac detergendi, cæterarumq; huiuſmodi facultatum, quæ à materia pendent, in liquoribus ſtillatitijs, quàm in compoſito fuerit, is, mea ſenten-

ſententia, ualde decipitur; tenuior enim pars tollitur in ſublime; craſsior, unde uires hac prodeunt, in fundo relinquitur, ut diximus. Nam Galenus etiam 4. de ſimpl. med. facul. cap. 7. diſſerit, adſtringentia terrena eſſe, & craſſa corporis conſiſtentia, qualitate uerò frigida; Quoniam uerò ratione adſtrictionis roborãt, uti ex Galeno colligi poteſt 1. de compoſ. med. ſecundũ locos cap. 6. multisq; præterea locis, hinc fit, minus roborare, quod per deſtillationẽ elicitur, quàm totum ipſum cõcretum; quãquam ratione tenuitatis, cũ magis, ſtillatitia, penetrent, uideri poſsint quandoq; magis adſtringere, ac roborare, cũ tamẽ ſecus ſe res habeat; quemadmodum enim ea, quorum eſt ſubſtantia tenuior; temperamentum uerò frigidum, aquam emittunt, uiribus ſibi haud diſsimilem, ita quæ craſsiora ſunt, nequaquam eam uim ſeruant, quæ illis inerat, craſſarum partium ratione. Contrà quæ à forma prodeunt actiones, ut calefacere, attenuare, digerere, aperire, flatus diſcutere, & huiuſmodi reliquas, egregiè, & ſuprà quàm dici poteſt, celeriter liquores ſtillatitij efficiunt; atq; hic huius eſt artis laus præclara; cùm à ſordida materia, quæ eſſe impedimento ſolet, ſecernat. Quamobrem Ioannes Manardus, in oleum Philoſophorum Meſue ſcribens, quod deſtillatione excipitur, ut uerò, inquit, ego ſcribã, quid de hiſce rebus ſentiã, dicam,

dicam,ubi opus eſt uehementer calefacere,& ad intima uſque accedere, nullam naturalem rem poſſe his oleis, per hanc artem elicitis, conferri; adeo ut etiam uim ignis & æquent, & ſuperent. Vidi enim his oculis guttam cuiuſdam olei fortuitò cadentem, lectiſternia omnia,quæ multiplicia erant, momento penetraſſe, & lecti fundum, qui erat ex aſſeribus, inuſsiſſe. Hæc clariſsimus uir Manardus. Itaque mihi ſuſpectus ſemper admodum fuit, pro cauterijs, fonticuliſque in humanis corporibus faciẽdis, uſus olei uitrioli, ac ſulphuris, quibus aliquot grauiſsimi uiri uſi ſunt, & ea maximè probant: imminet enim periculum, ne ob ſubſtantiæ tenuitatem ulterius,quâm uellemus,ad neruos ac tendones penetret,uratque & inflammationem pariat.Illud tamen animaduertendum eſt, quod in arte medicinali Galenus, quam paruam appellant,ſcribit, perpendendam eſſe materiam eorum, quæ refrigerant, & humectãt,ac ſiccant,remediorum;ut enim hæc intùs penetrent,tenuiori eſſe debent materia. Quærebant ibi Achachias &Montanus celeberrimi interpretes, cur nõ in calidis etiam remedijs id perpendendũ eſſe Galenus ſcripſerit;Quoniam,inquit pręclarè Montanus, ſi obſtructionem ab humoribus genitã, expedire animus eſt,id calidis facimus, quorũ ſit ſubſtãtia craſſior; quoniam ſi tenuis fuerit, perforabunt

uelut

uelut acus, nec aperient, neque ualidam diuturnamq; actionem efficient, quòd materia citò digeratur, neque toto exercitu irruptionem in hostes faciant: est enim perinde ac ignis paleæ, non lignorum aut ferri; quem paleæ ignem Virgilius sine uiribus appellat, cùm ait 3. Georg.

Vt quondam in stipulis, magnus sine uiribus ignis,
Incassum furit.

Quanquam gradus etiam insunt in ipsa tenuitate; quæ enim recurua cucurbita destillãt, ea crassiorem materiam afferre possunt, tenuiorem, quę recta: & quò longiori collo fuerit, eò tenuior euadet substantia, multoque id magis, si repetatur destillatio. Igitur si hęc destillatitia in materiam crassiorem incurrerint, ut in coli doloribus, urinæ difficultate, cæterisq; huiusmodi affectionibus frequenter accidit, ægrotorum sæpe expectationem fallũt; atque hæc in ijs, quæ inferiùs dicemus remedijs, perpetuò intelligenda fuerint. Cùm autẽ ex unoquoque tum stirpium, tum cæterorum uiuentium genere, substantiæ eliciantur planè uariæ, primùm quidem aqua, eaq; uberior, si stirps uiret, parcior si arescit; deinde oleum, idq; duplex, unum tenue, & albicans, alterum siccius atque rubens; Auctor est lib. 2. de abditis rerum causis, cap. 18. Fernelius, totius substantiæ proprietatem, infirmiorẽ in aqua esse, quæ præsertim è stirpe uiridi elicitur; in ea quippe

quippe humor exuberat alimentarius, nondũ stirpis uim omnem, ac proprietatẽ adeptus: efficaciorem in oleo, multoq; in rubente, quã in albo. Verùm hæc si absolutè intelligantur, nonnullas difficultates pati uidentur, cũ uaria ac multiplex sit earũ, quas quærimus, proprietatum affectionũq; natura. In aqua enim ardẽte, in aqua rosacea, in cæteris aquis è floribus, herbisq; magis in aqua, quæ primo stillat, seruatur proprietas rei; quę ualidiore igne periret. In metallicis ac mineralibus uocatis secus est; quòd eorum substantia densa est, & à materia maximè proprietas pendet. Idcirco ad Crateuam scribens Hippocrates: Quæ, inquit, folia, aut flores, aut radices sunt medicamenta, in fictilibus nouis probè obturatis seruantur, ut ne uentis perflata, medicamenti uigorem, ueluti in animi deliquium collapsa, amittant: Quod nobis significat, in tenuiori parte sitam esse eorum proprietatem, quando etiam aëris ambientis exustione uires amittant; ut docet, cùm de colligendis herbis loquitur, doctissimus Matthiol.

An ut calidissimum medicamentum destillatione fieri potest, ita & frigidissimum. Cap. XI.

LICET uideatur hæc ars, nihil circa frigida remedia posse, cùm in igne tota, caloreq; uersetur, sunt tamen qui id constanter affirmẽt; ipseq; in primis Raimundus cũ Quin-

ctam essentiam suã, perinde ac materiã quandã primam constituit, quæ omnes possit formas recipere, & quasi Proteus ac Chamæleõ in oẽs colores, figurasq; mutari; posse etiam summè frigefacere nõ negat: applicitis enim his, quę nõ solũ primo alteróue, sed tertio ac quarto excessu frigida sunt, ipsi Quinctæ essentię, maximè frigefacere nititur. Ad hæc re ipsa factum comperimus; nam apud Euonymum Philiatrum, Conradus Gesnerus, si is eius libri auctor est, ut affirmat Cardanus, legimus è florib. sambuci, nympheę, sem. portulacę, lactucę, folijs solani, uirétibus, stillatitiã aquam, Quinctam essentiam frigidã appellatam, quod aquæ uitæ aduersa constituatur, quæ adeo frigefacit, ut pannus ea madidus in igne non comburatur: atq; id fortè non iniuria; nam si destillatio, substantiam puriorem atq; efficaciorem reddit, cur si herba aut quidpiam aliud destillauerit, quod summè sit frigidũ, non maximè frigefaciet? Id est profectò uerũ, sed de calidis quod diximus, id non est in frigidis omittendum; nam quãquã Galenus in his crassas potissimũ partes fugiat: quia stipent, sibiq; ipsis uiã obstruant; tamen quę tenuiora sunt, ob ipsius tenuitatẽ substãtię penetrabũt quidẽ, sed minus frigefacient, minusq; stuporis inferẽt. Itaq;, quod ad hanc rem attinet, audactiùs uti aquis frigidis ex herbis destillatitijs, quã earũdẽ succo, in quo crassio-

crassiores partes seruãtur, licuerit; calida aũt simul adhibita, temperant quidẽ ac minuunt frigiditatẽ, atq; idcirco maiori quãtitate poterũt frigida pręberi, sed uias aperiũt, & frigida quasi manu ducũt, quò eundũ est; Quẽadmodũ in Philonio cõspicimus; ubi licet plura calida, quã frigida sint, si Syluio, & multis alijs doctissimis uiris credimus, q piper albũ ponũt, aut certè nõ multò pauciora, maximè tñ frigefacit, ꝙ ubi calida uias aperuerint, & duxerint ad locũ suũ frigida, ob tenuitatẽ substantię euolẽt, frigidaq; ut stupefaciãt, sinunt. Itaq; summo iudicio, qui somnũ cõciliare uoluit Tarẽtini Principis medicus egregius, Saladinus Asculanus, è recẽti opio, nudisq; allij capitibus aquã uitreis organis stillatim excipiendã iubet; nam præterquam quòd allium abdita proprietate ab opio fœtorẽ remouet, aditũ etiã in caput parat. Haud dissimiliter ij faciũt, q ad eundẽ usum, opij & metellę nucis pares portiones, cũ nigri hyoscyami semine, aqua lactucæ dissoluunt, sub fimoq; ut nõnihil macerentur, obruunt, tandẽ destillatione aquã eliciunt. Idem sed minus efficaciter, mandragoræ, solanumq; aqua potest; nam aquam stillatitiam adeo frigidam efficacemq; fieri posse minimè putauerim, ut caliditatem extinguat, corq; ipsum cõglaciet, ceu opium & cicuta; aut uias obstruat, anhelitũq; intercipiat, quod plumbum ustum facere testantur;

Duobus enim his modis; ut lib. de Venenis Conciliator docet; frigidũ uenenũ interficere hominẽ poteſt. Tenuitas ſiquidẽ ſubſtantiæ, quã deſtillatitiæ aquæ ſeruant, poterit à calore naturali ſuperari, & in halitus diſſolui, quẽadmodũ de calidis in ſubſtãtia tenui, cũ frigidis in Philonio mixtis diximus. Quamobrem neq; cum Quincta eſſentia quę miſcentur, uel quarto exceſſu frigida, ſummè refrigerare, mea ſententia, poterunt, quòd ab ipſa Quincta eſſentia caliditatem aliquã percipiãt: neq; quod in Philonio diximus, illis accidet: quia tenuis etiam ipſorum frigidorum ſubſtantia, ac ſola quaſi uis, cũ ipſa Quincta eſſentia miſcetur; cũ præſertim appellata ab ipſis Quincta eſſentia, nil aliud, ut opinor, ſit, quàm aqua ardens omni prorſus phlegmate liberata. De Quincta eſſentia frigida Geſneri, ſeu Euonymi, quæ diximus, uera eſſe poſſunt, aliqua ex parte, nequaquã tamen omnia; refrigerare poterit aqua illa, quod ex frigidis eliciatur, non autem ſummè, tum ob ſubſtantiæ tenuitatem, tum ob repetitam, ipſius præſcripto, ſepties deſtillationem. Fabula autem eſt planè anilis, proiectam in ardentem Solem aquę huius ſcutellam, nubem citò magnã, ac denſam cõflare, ac calorem Solis rapidum, magno tẽpore, mitigare. Vnde enim tantas uires aqua hæc habeat, intelligi non poteſt; cùm nubes fiat è uapore; & ſi hæc aqua in uapores extenuetur,

nuetur, rarescet: quod etiã in puerperio mulierum prosit, si ad uuluam adhibeatur, atq; etiam in uterum proijciatur: id uerò quàm rectè scriptum sit, ij dicant, qui nouerint, frigida utero, præsertim à partu, quàm sint aduersa, imò præter alias noxas poterit sterilitatẽ adducere. Idem dixerim cùm adhibetur ad stipationes iecoris, & lienis à calida causa, quæ cùm stipare, nisi crassior, aut copiosior non possit, quo modo hæc aqua non magnopere lædat, non uideo, præsertim panno ea madẽte, ad latus ipsum apposito: quis enim credat, quod scribitur ibi, sanguinem maximè purgare? cùm nulla id ratio confirmet, & omnis, ut puto, contrarium persuadeat?

An uacuantia pharmaca destillatione haberi possint. Cap. XII.

SVNT quibus fieri id nequaquam posse uideatur: quia cum ea, quæ purgant, medicamenta, ueluti scammonium, si nimis terantur, uim amittant suam, corrumpaturq́; omnium medicorum sententia, eorum operatio, ut urinam potiùs cieant, quàm aluum moueant, quòd tenues partes eò ducantur, ut 1. Probl. 44. Aristotel. si is fuit eius libri auctor; docuit; In destillatione id maximè continget, ubi summa tenuitas habetur: Præterea cùm attractio humorum à pharmaco, non

absoluta sit attractio ; hæc enim caloris est munus; sed certa, certiq; humoris attractio, fiatq;,ut egregiè docet 3.de simpl.med.facul. cap.25. Galenus, ob similitudinem substantiæ,quæ inter id, quod attrahit, & attrahitur intercedit, dubium non est, dissolui hanc similitudinem, cum destillatione, pharmaci partes inuicem separentur. Idem dicendum est si Principis Auicennæ,cui plurimùm Medicina debet, sententiam sequamur libello de uiribus cordis,cap.10. quòd à uirtute medicamenti trahuntur humores:uim enim illã asserit proprietatem esse ex elementorum mixtione, cœlestium influxu, resultantem; quam opinionem grauissimus Auctor Auerroës 5. Colliget c. 21. sequitur; dissoluitur autem ea mixtio destillatione;cùm terreę partes, quæ in fundo manent, ab aqueis & aëreis separentur. Quamobrem 8. Physic.35. idem Auer. inquit: Magnetis temperamentum, cùm mutatur, non trahit ferrum,sicut dum cum allio fricatur,ut aiunt: Et profectò si rem ipsam intimè uelimus perscrutari, si non omninò tolli; infringi tamen & minui uacuantes uires, destillatione, credendum est.Non est autem modò sermo de ijs medicamentis,quæ cõprimendo uacuant, aut lubricas uias reddẽdo,leniendóue,aut eliquãdo,sed quę trahunt: Nam de comprimentib9 satis constare ex ijs, quæ suprà diximus,potest,

test,uires admodũ imbecillas ob destillationem referre,sic ut hac ratione euacuare quidquam uix posse putem; Idem de lenientibus dixerim,quòd caloris actio cũ exiccet, ac attenuet,maximo impedimẽto futura sit.Itaq; licet caliditas destillatione augeatur,quę caliditas; ut Galenus tertio illo de simpl. med. facult.cap.25.docet, licet nõ sit pręcipua attractionis causa,maximo nihilominus adiumento est, tamen cũ quod destillat maximè tenues habeat partes,quę facilè dissolui, atq; ob id parùm morari in stomacho possint,aut nihil,aut omnino parũ deijciet. Ad hęc accedit,quòd quę ꝑ aluũ soluũt,terrea esse debẽt, uti quę ꝑ urinas,aquea; quod luculẽter Arist. 1.sect. Problem. 41. scribit, declarans cur ex medicamentis alia aluum soluant, uesicam autem minime; contrà alia uesicam soluant, cùm aluum nihilo moueant. Respõdet enim id fieri,quòd quæ naturâ humida sunt,atq; aqua referta,si medendi obtinent facultatem, uesicam soluunt;subsident enim in ea humores,qui putredine immunes euaserunt;quippe uesica pro eius humoris conceptaculo habetur, qui minimè in uentre concoquitur, qui nõ manet,nec priùs quàm agat quicquã, aut patiatur,excernitur.At quę terrenã sortiũtur naturam,si uires habeant medicas, aluum hæc fundere queunt; in hanc enim terrena quęque materia se prouoluit, itaque turbat,

ſi mouendi obtinet facultatem. Hæc Ariſtot. quibus facilè, quod diximus, patet. Non iuerim tamen inficias, uti memorauimus, quin aliquid uacuare pharmacum deſtillatione exceptum poſsit, tùm quòd nō omninò terrenis partib9 liberet̃; eſt enim qui deſtillat humor, ex quatuor elemētis concretūs: tùm quòd ſatis compertū ſit, decocta & diluta id facere; licet roſę dilutum ſoluat, ſtillatitius liquor non ſoluat; & lac, Dioſcoridis & Galeni teſtimonio, ex animalibus emunctum, quæ ſcammonium, aut Veratrum, aut Tithymalum depaſcuntur, potum, mirificè uentrem deijcere; & nonnulli ſcribunt, oleo, quod ui ignis, ex mirrhæ uncia, & aloēs libra deſtillauerit, curua cucurbita, ſi ſtomachus inungatur, ſtuppaque ſupponatur, aluum ſolui: animaduertendum tamen, cùm eliciantur deſtillatione aqua & oleum, ut oleum ab aqua, cui ſupereminet, ſeparetur: Quanquam autem neq; locus, neque conſilium eſt diſputare, quomodo medicamē ta trahant, an ob ſimilitudinem ſubſtantiæ, ut Galenus, an proprietate quadam, uti Auicennas in Galenum putauit, ea ratione ductus: quia ſi ſimilitudine traheret, caro carnē, & aurum aurum traheret; opinor enim nihil, quod à Galeno diſſentiat, ipſum dicere: nam & Galenus ſcribit ſimilitudinem ineſſe ſubſtantijs, non identitatem; cōtrarium enim cernimus: nam neque ferrum attrahit ferrum,

rum,neq; caro carnem, ſed lapis ſideritis ferrum;caro ſanguinem; differũt enim mea quidem ſententia, idem & ſimile: Illud tamen nõ omittam, quod ipſa probare facilè poteſt experientia,Magnetem alium magnetem trahere,cùm tamen non modò ſimilis ſit,ſed eadem ſpecie; quanquam aliqui id ferro, quo magnes tangi,& intingi ſolet,tribuãt,uelintque eius intinctus ratione magnetem trahi. Sed hæc in aliud tempus reijcientes, cũ præſertim Philoſophus, ac medicus clariſsimus Hieronymus Fracaſtorius probabiles admodum cauſas libro ſuo aureo de ſympathia adduxerit, illud ad inſtitutum noſtrum reuocabo,quòd ſi pharmaca, quæ aluum ſoluunt, ubi diu mixta permanſêre,debiliora ob fermẽtationem redduntur, atque idcirco quæ uiolenter, ac quarto exceſſu trahunt, commodiùs catapotiorum forma exhibemus, quòd plus fermentata ſint, & minus uiolenter agant; quæ uerò primo, aut altero gradu ſoluunt,præberi recentia debent, alioqui uis eorum ferè tota abiret;quid ſeruari in deſtillatione poterit,quod aluum deijciat,niſi admodum exiguum? atque idcirco, quæ è florum perſicorum ſcammonij,turpetiq; æquis portionibus, balneo Mariæ, aqua, à quibuſdam magno arcano, elicitur, modicè admodum ſoluit,quemadmodum,& Elebori nigri radices,purpureos flores habentis; has enim re-

centes, ardente aqua macerant, inde igne primùm leui, mox auctiore, dum liquor ascēderit omnis, destillant. Aqua ardens deinde ab ellebori substantia separatur, igne leuissimo balnei; in eo quod remanet, dissoluitur sacchari candi, quod satis esse uidebitur. Datur epilepticis ad grana tria cum aqua mulsa, uel cōmuni, in qua hippoglossum fuerit decoctum. Alij accipiunt ligni aloës, cinnamomi, turpeti, aloës epaticæ, colocynthidos cuiusque drach. 1. caryophyllorum, croci, singulorum scrup. 1. Moschi optimi drach. 1. Iulepi uiolacei libram; quibus imponunt aquæ ardentis circulo actæ libras duas: & ubi macerata fuerint duodecim dierum spatio, percolant, tribuuntq; ad drachmas duas atq; etiam tres: & quanquam hoc pharmacum pleriq; miris laudibus efferant, ego parùm aut nihil ei fido; quòd nimis calefaciat & siccet, plurimum ingratum sit, & minimè aluum cieat, aut certè pusillum; Imminetq; periculum ne huiusmodi medicamentis agitati humores, & tenuiores redditi, nobilioribus partibus imbibantur, aut in penitiores meatus illapsi, magis deinde obstruant; aqua etiam ardens sua siccitate, euacuentem uim infringere plurimùm potest.

HIERONYMI RV-BEI RAVENN. DE DESTILLATIONE,

Sectio secunda.

De Pane. Cap. I.

NEQVAQVAM alienũ ab hac tractatione nostra fore putamus, ad minus uniuersalia, ab his, quę hactenus in uniuersum dicta sunt, descendere; idcirco quædam sigillatim in medium adducemus destillatione elicita, tametsi paucula uideantur fortasse haud ita propriè, destillationis naturam subire. Primus autem nobis occurret panis, è quo aliquot stillatitij liquores eliciuntur ad medicum maximè negocium faciẽtes; nam panis recentis, atq; uti è furno extrahitur, adhuc calentis, medullam, uitreis organis destillant, eiusq; aquæ stillatitiæ uncias quatuor epilepticis magno usu præbent; pleriq; tamẽ pulueres addunt, quæ illi affectui propriè aduersantur, cuiusmodi afferunt lupinum dentem esse, ad drachmam exhibitum. Alij panem ipsum in patina alueolóue ponunt, sic ut fundum ne attingat, ligneæ crati superponentes, alioq; alueolo aut catino contegunt, & panno lineo ne spiret, aut citò frigescat, inuol-

inuoluũt:nam destillat aqua, cuius est ad surditatem usus,& ad restituendas uires,cerebri præsertim & cordis, si nónihil croci addatur. Potest,& panis calens,uti dictum est,generoso uino infundi, inde statim uitreis organis, tepente balneo, rimis optimè glutine stipatis, destillari liquor; quem pleriq; denuò,eiusdem calore balnei destillant; asseruntq́; opportunum huius aquæ usum,stomachum roborare, putredinem arcere,& sanitatem tueri,quod ob substantiæ familiaritatem non est absurdum;necesse autem est pauco fermento panem ad hos usus adferre.

De uino. Cap. 11.

QVI è uino destillatione elicit liquor, eum recentiores Græci(nam ueteres ignorarunt)οἰνοστάγμα appellarunt:Latini uerò Aquam uitæ, quòd uitam putent eius usu seruari incolumem ac diuturnam;quę duo maximè optare humana mortalitas con sueuit:Aquam etiam ardentem dixêre, quòd ardeat igne admoto,siq́; ea madescat pannus lineus,cũ flamma incenderis,uritur,si multiplici destillatione omni prorsus phlegmate fuerit liberata; alioqui cũ ipsa ardeat,lineus pannus illæsus remanet,quod ioci materiam plurimis præbere consueuit : Itaque cùm aqua dicatur,quòd aquæ speciem humoremq́; referat,diuersam tamen, ac potiùs aduersam naturam habet. Est autem pars uini tenuior,

ac

ac magis ignea quã uario organorum genere eliciunt: Pleriq; enim è plumbo, aëre, aut stãno uitem concauam ac multiplicibus gyris contortam, unde & aquam uitis appellarunt, adhibuêre; quam ne uis ignis & organi caliditas halitus tenues cõburerent aut dissoluerent, neúe ipsum liquesceret organum; in uase frigida pleno constituebant; quo nunc modo, qui magnam huius aquæ copiam eliciũt, utuntur; cùm tamen alij cucurbitam uitream rectam, cui sit pileus rostratus impositus, rimis optimè stipatis, accipiant, igne inferiùs leui, ex lignis dulcibus, aut carbonibus admoto: Qui certè maiori laude digni sunt, quã superiores, quòd metallica illa organa, uti memorauimus, nescio quid ualetudini aduersum afferant, longo potissimùm usu, maximè perniciosum. Quòd si uitem illam contortam uitream facerent, longè præstaret, cum multiplici illo gyro, maiorem tenuitatem acquirat: neq; enim cũ ijs sentio, qui longa illa uia, & anfractu, hebescere, debilioreq̃; fieri uini spiritũ, densioreq̃; amittere substantiã suam putant, cùm potiùs aquea portione penitùs destituatur: Quanquam si uitrea cucurbita recta, collo, cubitis saltem tribus, longo, aquam detraxerimus, is mihi optimus & compendiarius etiam modus uisus semper fuit; nam purissima tantùm, tenuissimaque pars, quæ alioqui repetitis quæritur destillationibus,

bus, unica habebitur: An uerò destillatio persequenda sit, dum guttarum quasi funiculus, qui in rostro conspicitur, sit continuus, túncque desistendum cùm uiderimus funiculos illos quasi interruptos, quod Cardanus de rerum uarietate lib. 10. cap. 50. scripsit, ego nequaquam putauerim, quando non adeo uehementem adhibere ignem oporteat, ut guttam tangat gutta, & idcirco multi candelæ unius flamma, quòd temperato uniusq; modi calore sit, eam eliciunt, & quidem, mea sententia, non ineptè: sunt & qui duplici uase; nempe tepëtis aquæ balneo, aut fumo, quod præstat; nam neque aëreæ partes tenuiores dissoluuntur, neque fumum, quidquámue aliud tetri odoris redolet. Vinum præfertur optimum, & ut inquit Hippocrates, uinosum, nequaquam corruptum; refert enim, ut diximus, forma, qualitates materię unde elicitur: Sit etiam odoratum, cùm mirificè uires odor reficiat; non admodum nouum, & unius saltem anni, quod tamen decimũ octauum mensem non excedat. Aetatem nunc uini, more nostro, quo passim loquimur, accipio, non ut Veteres dicebant; Dioscorides pręsertim, qui septimo anno uinum dicebat esse in media ętate, libro suo Quincto de materia medica; quemadmodum & Galenus, ipsum secutus 7. Method. cap 6. Tametsi annorum numero uini ætatem nequaquam posse definiri puto,
sed

ſed id accipiendum & à regione, in qua eſt uinum, & ab ipſa uini ſubſtantia, cùm ipſe aſſerat Dioſcorides Hadrianum, & Mamertinum in Sicilia ociſsimè inueterari, & Digeſtis de tritico, uino, oleo legato, Hermogenianus ait, ex uſu teſtatoris legatum æſtimabitur: id eſt, quot annorum uino pro uetere utebatur, & infert Vlpianus, uetus accipi, quod non eſt nouum. Sed non eſt quod de ætate plura dicamus, quando; ut ſcribit clariſsimus Fracaſtorius, ea de uini temperamento ſententia, quam Paulus Rhamnuſius, uir doctiſsimus, amicus meus, cætera Fracaſtorij, paterni amici, opera colligens, & in lucem proferens, illis adiecit, ætatum ratio apud nos iam exoleuerit. Ad colorem itaq; tranſeamus; nam Sauonarola nigrum albo præfert, quòd denſiore, ualidioreque ſubſtantia ſit, licet forſan non adeo penetret; Verùm ignis acuit omnia ac ſeparat, itaque minus aquæ, mea ſententia, elicietur ex nigro, quàm ex albo. Album itaque potiùs acciperem; aut rubrum; ſecus autem in chymicis, ubi fæcum uſus eſt, ut plurimum ſalis extrahatur. Album autem nunc intelligo non aqueum, ſed quod nigrum rufumúe non ſit, generoſum tamen, & reliquis iam enumeratis qualitatibus præditum: Nam Dioſcorides libro quinto, Falernum, quod inter Italica uina principem locum obtinet, album appellat, cùm tamen

tamẽ ſi exactè loqui uelimus, ex Galeni ſententia 6.Methodi,innumerisq́; penè locis, ſit flauum. Flaua igitur,& ſubflaua, & fulua uina,nunc alba uocata ſint,de quibus Raimundus etiam intellexit, cùm album uinum in diſtillanda ardente aqua laudauit, parte 2.lib.1. de Quinta eſſentia. Dubitat etiam Sauonarola quo ſapore uinum ſit accipiendum, dulceq́; eligendum conſulit,quòd,Auicenna teſte, ſtomachus nullum ſaporem dulci præferat, & ſi terreſtre nimiùm ſit, ui tamen ignis ad ſpiritus naturam adducitur,eritq́; aqua inde educta ſuauior, & magis naturæ amica. Sed ſi uini ſapores in aqua ardente ſeruarentur, id fortaſſe aliquid faceret, ſed tenuiores partes ita ſeparantur ui ignis,ut nihil inde ſeruetur,quod ſi ſeruetur,id phlegmatis, craſſarumq́; aliquid partium fuerit: ita enim craſſum eſt uinum dulce, ut dicat Galenus de uictus ratione in morbis acutis com. 2. uinum nullum tenue exquiſitè,eſſe dulce: Quid igitur craſſum quæramus,ſi tenue haberi poteſt, unde facilior trãſitus in aquam ardentem, & copioſior haberi poteſt?nã ex dulci, ob craſſitudinem partium adeo pauci halitus efferri in ſublime poſſunt, ut uix caput grauet; imo neque flatus,qui ſunt ab ipſo geniti,multum penetrant, ſed diutius circa hypochondria morantur, ipſumq́; oleo comparat Ariſtoteles 4. Metor. t. 47. quamobrem non inebriat,

briat,non concreſcit frigore,& uritur. Itaque ego uinoſum uinum, & meracum, quod, ut Galenus ait,iure aquoſo opponitur,& plurimum aquæ in miſtura ſuſtinet, longè omnibus prætulerim.Nouum reijcimus, quod nõ dum perfectionem acceperit, & aquea plurimum ac terrea ſubſtantia ſit,& minus defæcatum. Quamobrem ſatis conſtare poteſt,quas habeat uires aqua ardens ſeu Quincta eſſentia è muſti feruentis dolio, autumni tempore, educta,eo modo, quem Vlſtadius docet; nam & paucam, & aqueã elici neceſſe fuerit: Veteris uini tenuiores partes abierũt, quanquam ipſius ſubſtãtia tenuior efficiatur, ut 4. Meteor. 48. Ariſt.& 11. de ſimpl. med. facult. Galenus ſentiunt; quamobrem & aptius eſt, quàm nouum,ut deſtilletur. Vas autem impleri ad dimidium,uino debet, educiq; tertia pars; quãquam non una eſt in hoc auctorum ſententia;nam decimam tantùm partem pleriq; detrahunt, quã repetitis deſtillationibus omni prorſus phlegmate liberãt. Verũ Sauonarola animaduertit in curãdis morbis acriorẽ fieri debere; in tuenda ualetudine,minus acrem;ubiq; tamen humiditatem ipſius, qua ſpiritibus noſtris propior efficitur,ſeruantes; nã ipſam plerumq; repetitis deſtillationibus amittũt.Itaq; pro tuenda ualetudine ſatis fore putant,ſi primò quidem ad dimidias extrahatur, deinde uerò ad tertias. Curãdis autem

morbis tertiò deſtillare oportet,tertiáq; ꝑpe-
tuò partẽ colligere, uinumq́; ſemper ſcribit
eſſe optimum debere, cuiuſmodi Creticũ il-
lud eſt, quod Maluaticũ uulgò appellamus.
Cæterùm,ut dicam quod ſentio, nullus eſſet
in ſecunda ualetudine uſus huius aquæ,quã-
dò neq; uini ueteris; ſi Dioſcoridi credimus,
ſcribẽti,uetere uino neruos lædi, & reliquos
ſenſus,& in ſecunda ualetudine,ſi innoxiè ſu
mendum eſt paucum, idq́; aqua dilutum bi-
bendum:quantò igitur minus,aqua ardente,
quæ eſt longè calidior, ac tenuior, utendum
erit? Sed inferiùs hæc tractabimus.In aduer-
ſa aũt ualetudine uel imminente, uel quæ iã
adeſt,cũ attenuandi,penetrãdi, calefaciendi,
ſiccandiq́; cõſilium fuerit(neq;.n.aliàs hac a-
qua utimur)melius oĩa hęc efficiet,quę repe-
titis deſtillationib. aqueã omnẽ partẽ depo-
ſuerit, pannumq́; quod in ipſa maduerit, in-
cenſa, comburet; aut in uitreo cyatho poſita,
accenſaq́; nihil humoris relinquet:quæ eadẽ
ſigna,cum Sauonarola in ſua aqua poſtulet,
quomodo cum paucis, quas requirit,deſtil-
lationibus conueniant,planè ignoro.Eo igi-
tur uterer deſtillãdi modo ardentem aquam,
ut omninò nihil, aut certè parũ aqueæ par-
tis ſecum habeat, ſi qđ pollicet̃, efficere illã
uelimus;nã ꝓ tuenda ualetudine,nulla aqua
ardẽs,uino ipſi puro,claro, odorato,& ſapo-
re iucũdo,moderatè ſumpto,p̃ſtare uidet̃,qñ
ipſum

ipſum lõgè familiarius ſit, ac conuenientius, quã ardẽs aqua, humido caloriq; noſtro inſito; cũ neq; caliditate, ſiccitateq; excellat, ut aqua ardens, in qua deſtillãda, humidiores partes aut in fundo remanẽt, aut calore tenuant, & ſiccãtur: & fit uinũ multo humido aëreo ꝓditum atq; ob id uitales ſpiritus reſtituat, cerebrũ expurget, excitet intellectũ, innatũ augeat calorẽ, cibi appetentiã pariat, ſtomachũ iuuet, alimentum digerat in uniuerſum corpus, roboret uiſcera, ad tuendam tandẽ ualetudinem mirificè conferat; quod & Ariſt. 30. Sect. Probl. primo ſcribit, & Petrus Andreas Matth. luculentiſsimis ſuis in Dioſcoridem Commentarijs, experientia in ſe ipſo facta, teſtatur; uerumq; ob id reddit Plinij dictũ ſcribentis lib. 14. ca. 6. Liuiam Auguſtam octuaginta duos annos uitæ, uino Pucino referre acceptos, nõ alio uſam; ſcribitq; Matthiolus, ruſticos Iapidię incolas, cũ uinis Pucino cognatis utant, rariſsimè ægrotare, & diuturnã admodum uitam, ad nonageſimum ſcilicet, & centeſimum annum producere. Maximè autem defectus animi remedium, uino factũ, uini uim oſtendit, in uitali uirtute tuenda, firmandaq;. Non negauerim tamen, quin adhuc ſani, quibuſdam tamen humoribus craſsis, & obſtructionibus læſi, ut impendens uitetur morbus ardente aqua uti poſsimus, quod inferiùs demonſtrabimus.

Ipsam autẽ ardentem aquam, triplicem faciunt; nam alia simplex est; aliam appellant Quinctam essentiam; tertiæ, compositæ nomen imponunt, quod quædã addãt. De simplici uerba hactenus fecimus, facturiq; inferiùs sumus. Quinctam essentiã è uino, prim9, quòd sciam, Raimundus Lullius docuit, cùm & primus aquam ardentem plurimum illustrauerit: nemo enim ante ipsum de huiusmodi aqua plura scripsit, nemo eam ad plura adhibuit. Sic aũt Quinctam essentiam parat. Aquam ardentem in uase locat uitreo, uel cannis brachialib. appellatis composito, uel ansis cõcauis, & uacuis utrinq; dispositis, quod à figura quam Pellicani refert, pectus sibi rostro scindentis, Pellicanum uocãt. In eo aqua ardens optima clauditur, fimoq; obruta, temperato assiduoq; calore sursum, ac deorsum circulo agitur, dum Quincta essentia, colorẽ cœlestem referens, separatur à fæcibus, quæ turbido sunt colore; hancq; aiunt ferè incorruptibilem, nulliusq; qualitatis participem; quamobrem Quinctam essentiam appellarunt, quasi cœlo; cui, teste Aristotele, ueteres Philosophi id nominis indiderunt; similis esset. Odorem, scribit, suprà quàm dici posset, suauem referre, sic ut ei nulla huius orbis fragrantia comparari, nihilque suauius percipi queat: ad angulumq; domus locato uase, trahi omnes, qui ingrediuntur, miraculo penè inuisi-

inuisibili; quòd si supra turrim uas constituatur, aues omnes ad quas peruenerit odor, ita allici, ut circa ipsum immobiles maneāt. Hęc signa docet Raimundus Quinctæ essentiæ iā perfectæ; quæ si abfuerint signa, uas iterum claudatur, loceturq; ad circulandum, dū adsint. Atq; in his, Raimundus, posteriores ferè omnes, asseclas habuit, ipsumq; in primis Sauonarolam, deinde Vlstadium, qui uarios efficiendæ illius modos, uti quoq; Raimūdus, describit. Hieronymus etiam Cardanus eos sequitur, qui lib.2. de subtilitate: Cùm ardens aqua, ait, diuturno circulationis motu tenuitatem retinens, caliditatem, acumenq; saporis, ac odoris exuerit, æther est; ac tum primū fragrat: est enim nihil aliud odor fragrans, quàm acutus cùm moderatus extiterit. Igitur ardentem aquam, si ad temperamentū redierit, tenuitate retenta, necesse est fragrantem fieri, & si fragrans fiat, necesse est uicissim in æthera esse conuersam. Hæc Cardanus; Quāobrem Sauonarola, omnibus eam morbis profuturam scribit: Aethera autem Cardanus intelligit substantiam tenuissimā mobilem, quæ motu calorē temperatū retinet, & tū plurimum; quæ uires omnes conseruare potest; & uitam producere. Sed utinam uiueret nūc, uir clarissimus, medicusq; præstantissimus, Bartholomæus Eustachius Sācto Seuerinas, magna mihi beneuolentia cōiunctus, qui in-

genti rei medicę damno, superioribus annis, dum arthritide totus contractus, Roma, Forumsempronij, curandæ causa ualetudinis Iulij Ruuerei Cardinalis Vrbinatium amplissimi, Archiepiscopi nostri, cuius ipse gerebat medicū, cōtenderet, in itinere obijt. Is enim (ut de me taceam) experientia ipsa, quā fecerat diligentissimè, testari posset, aquam ardētem, si non mense solū integro, sed duobus, atq; etiam tribus mensibus, imò uel anno toto, circulo, ut Raimundus præscribit, ageret, ad id odoris, suauitatisq; nunquā peruenturā; ac potiùs calidiorē in dies, acrioremq; fieri, ut quisquis uelit, facilè potest experiri, & ratio ipsa ab igne ac motu desumpta psuadet. Quanquam illud non absolutè de aqua ardēte, simplici ac pura, ut posteriores putarunt, Raimundus intellexit, sed de ea in qua dissolutū fuerit metallicū corp9. Canone.n.2.par. 2.primi lib.sic scribit. Hæc uerò Quinta essentia sic circulo acta, & rectificata, non illa prædita odore fuerit, nisi corpus sit destillatū in ea. Hęc ibi: Quę quo modo fieri possint, & an uera sint, alterius est negocij disputare. Illud miror, uiros doctissimos hæc non animaduertisse. Itaq; hanc Quintam essentiam, non alio loco, quàm aquam ardentem purissimā, ac sincerissimam, omni prorsus aquea parte liberatam duxerim; quod & uidetur Cardan. parum sibi forte constans asserere, cū ait: Aether

ther plurimum caloris retinere. Compoſitã uerò, q̃ tertiũ genus erat, aromatib. quã pluri mis additis, faciũt; qđ inferiùs docebimus.

Aqua ardens ſimplex & puriſsima, calida, & ſicca eſt, quarto ferè gradu, ſed tenui adeò ſubſtãtia, ut efficere ea nõ poſsit, quę alia, tertio exceſſu calida & ſicca ſolent. Id colligitur tũ ex ijs, quæ facit, tũ ex ijs, quę patitur: celeriter enim accenditur, ſed cũ non ita celeriter cõburat̃, aëreę nõnihil humiditatis in ea ineſſe, Sauonar. optimè putat; qua humiditate cũ careat aqua ſeparationis auri ab argẽto, licet calidiſsima, & ſicciſsima, nõ uritur. Aqua igitur ardẽs ob aëream hãc humiditatẽ, noſtro humido ac calori familiare qdpiã habet. Itaq; cũ tenuiſsima ſit, miſcet ſe humido primo, ſolida penetrãs, & excrementa ſeparat, q̃ in illo cõtinent̃. Quia uerò calidi plurimũ habet, eijcit impurũ qcqd eſt, naturalẽq; calorẽ, ubi eſt imbecillior, & frigidis opprimit̃ excremẽtis, inſtaurat. Dolori capitis antiquo, & quẽ frigidi ſucci pepererint, medet̃, ſi naribus trahat̃, aut ore nõnihil cõtineatur: qui ob nimiã frigiditatẽ, ac humiditatẽ memoria labant, ſi occiput abluerint, iuuãtur; frigidis deſtillationibus, & paralyſi prodeſt, ſi pãni hac aqua madẽtes, locis læſis imponãtur. Idẽ faciet cõuulſioni, p̃ſertim ſi cũ ſanguine leporis mixta, mẽbra maduerint, niſi tñ à ſiccitate aut inanitione conuulſio ortũ duxerit. Omnibus tandem

frigidis cerebri affectibus profuerit, si rectè adhibeatur. Surditati quoq; & aurium sonitui, narium quoq; grauedini, seu Corizæ, & obstructioni. Ad linguæ paralysim, & doloré dentium, quem frigiditas genuerit, optimè facit, ipsorũq; putredinem ac gingiuarũ coërcet. Morbis item oculorum frigidis, si extrinsecùs abluantur, aut, cũ à stomacho originem ducunt, si bibatur, prodest. Verũ quod cóspexi, non inuoluá silentio, nobilem uirum suffusione laborantem, cui usu ardentis aquæ in oculo impositæ, cũ materia ipsa concreta decidisset, ipse etiam humor albugineus manauit, cornea quoque tunica, aquæ ui, nonnihil exesa; cumq; aliqua esset in spe recuperandi uisus, omnem amisit. Admodum igitur sobriè ac diligenter oculorum affectibus hac aqua medendũ est, quá mirificè ad lachrymátes oculos efferunt, sed nequaquam initio, nec dum lachrymæ calidæ fuerint, & interius ortum habuerint. Verũ hac in re non est prætermittẽdum Sauonarolæ consilium, qui putat rosacea, aut stibio temperandam. Vocem frigiditate læsam, ablatamúe restituit; malè olentem halitũ corrigit, si pręsertim à stomacho ducat originem. Asthmati, cordis tremori, cùm eas frigiditas, flatusq; pariunt, succurrit egregiè. Vesicas humoresq; qui è mammis mulierum exeũt, siccat. Stomacho frigidiori plurimũ códucit: flatus enim discutit, & qui

qui inde dolores gignuntur,ſoluit.Sauonarola teſtatur, Ioannem Franciſcum Gonzagam, primum Mantuæ Marchionem, cùm innumeris penè ad ſtomachi dolores, quos à flatibus patiebatur,remedijs uſus fuiſſet,nullum huic ardenti aquæ par, aut ſimile inueniſſe. Sed modus hac in re adhibendus eſt. Iecinoris,ac lienis infarctus expedit : Hydropi, quam pepererit frigiditas,conducit; quo caſu multi ad dimidiam oui teſtam,præbent.Renibus & lateri calens impoſita,dolores eorum frigidos, coli etiam, cæterorumq; inteſtinorum pota, & deorſum infuſa, leuat. Idem de arthriticis, podagricisq; doloribus facit, teſtaturq; Sauon.ſe Forliuij quendam uidiſſe hac aqua,tũ interiùs ſumpta, tum exteriùs adhibita, madentibus pannis loco doloris impoſitis, coxendicis dolore,iam tamẽ inclinante, liberatum.Neruorum quoque inciſorum dolori remedio eſt; necnon & cauis uulneribus quæ occalluerint, & malignis ulceribus prodeſt. Febribus quartanis pituitoſis (nam è craſſo contumacique crudo humore in ſtomacho congeſto febrẽ gigni poſſe, quæ quarto quoque die affligat,ſcribit Ariſtoteles)ſuccurrit,ſi duabus,ante acceſsionem, horis exhibeatur, cum his,quæ melancholiæ aduerſantur:haud diſsimiliter cæteris à frigida materia febribus opitulatur. Illud tamen in omnibus eſt animaduertendum, ante huius aquæ ardentis u-

ſum,ut euacuationem humorum, qui morbũ faciunt,moliamur, & inclinante iam morbo, quartanis p̃ſertim febribus,exhibeant:cumq́; breui temporis ſpatio opus expleat ſuum, ſi intra horam, ut monet optimè Sauonarola, quod quærimus, nõ efficiat,foris p̃ſertim adhibita,repetẽdus uſus eſt,aut cũ dẽſiori materia coniungẽda. Pueris,& adoleſcẽtibus, ſinceram,nulloq́; mixtam, aut uino,aut iuri, aut alteri huiuſmodi rei ex medicorũ pręſcripto, nequaquam dandam eſſe puto, quemadmodum de Theriaca ſcribebat Galenus,ad Piſonem; ſi is eius libri auctor fuit; nam eius caloris magnitudo,uires puerilis caloris ſuperat; quamobrẽ & puerile corpus facilè diſſoluit, & complantatũ ſpiritum celeriter extinguit, non aliter atq; lucernæ flammam, pluſquam cõueniat infuſum oleum. Senibus tutiùs prębetur,ijs præſertim,qui frigidiore ſunt ſtomacho,humidioreq́;,neque tamen quotidie, ſed altero,aut tertio quoq; die, ut doctiſsimi medici conſulent, habita ratione temporis, regionis,conſuetudinis, atque huiuſmodi reliquorum. Quoniam uerò Galenus refert 4. Methodi medendi,ex Hippocratis ſententia: Vlcera madefacere : id autẽ eſt, abluere,quæcunq; ea fuerint,niſi uino non oportere : nam ſiccum ſano uicinius eſt, humidum uerò non ſano : idcirco dicere Arnaldus conſueuerat, cruda & recentia uulnera,aqua ardente ablu-

ta,ce-

ta, celerrimè ad sanitatē perduci, quippe quæ insigniter desiccet. Scribit Sauonarola aquā hanc ardentem, gemina caliditate præditam; Elementaria, qua corpora calefacit, exiccatq́; & cœlesti ac uitali, à uino contracta, quam, uino, uis Solis dum generabatur, impresſit; calor enim cœlestis, cum elementari coniunctus, generat, uitamq́; largitur; quamobrem tradit Arist. à Sole atque homine hominem gigni; hincq́; est, quòd uinum, uitalem roborat uirtutem, fœcundosq́; homines reddit. Itaque ardens aqua, elemētaria caliditate excrementa absumit, cœlesti, spiritus generat, uitamq́; producit. Cæterùm nunquam ego duplicem hunc calorem affirmaui, tametsi Conciliator, Diff. 48. Gentilis Fulginas in primam quarti, multiq́; grauisſimi uiri, & antiquiores, & recentiores, Ioannesq́; præsertim Fernelius, uir doctisſimus, lib. de abditis rerum causis, secundo, id grauisſimè, longoq́; uerborum ac argumētationum cursu astruere conentur, uerbis etiam ex Aristotele 2. de Generatione Animalium cap. 3. multisque præterea locis adductis. Nam frustrà multa ponimus in natura, cum paucioribus æquè fieri posſit, præsertim cum ex 2. de Animal. 41. constare queat, eundem calorem, ut à corporib. cœlestib. temperat9 est, eorumq́; uirtute agit, esse cœlestem; cùm autē propria ignis forma, nullaq́; alia regitur, elementariū dici;
quod

quod & lib. de respirationis causis affirmat, cũ de nutritione, coctione, & huiusmodi loquẽs, eaq; igne tribuẽs, ait πυρὶ γὰρ ἐργάζεται πάντα; Sensus enim tactus, qui harum iudex qualitatum à natura constitutus est, nullam inter hos calores differentiam cõstituit. Et huius fuisse sententiæ uidetur Galenus lib. 5. Comment. in 6. epid. ubi explicaturus uerba Hippocratis cũ ait: Hominis anima semper producitur usque ad mortem, sin autem igne excanduerit, simul cũ morbo, & anima corpus depascitur; Nempe, inquit, quòd insitum calidum, cui maximè corporea opera Hippocrates tribuit, igneum factum non solũ prima munera obire non posit, sed neque corpus nostrum alere, quod ipsius erat primarium officium, imò cõtra perdat, atque ut ignis, liquefaciat, nobis ratione contemplantibus, & corporis eliquationes à perurentibus febribus factas euidenter cernentibus apertum est. Hæc Gal. quibus etiam patere potest, Hippocrat. duplicẽ hunc calorem, tãquam specie essentiali (nam de accidẽtali non repugno, id enim Auer. 1. de substantia orbis dixit) inter se diuersum non cõstituisse, nec ab eius mente abhorrere cũ Gal. dixit, Febrem esse calorem naturalẽ in igneũ mutatum: ipseq; citatus è 2. de gener. animal. Aristot. caliditatem uiuificam generationis, nequaquam dixit cœlestem, sed proportione respondentem cœlesti: inquit enim esse

ἀναλόγην τῷ τῶν ἄστρων στοιχείῳ. Sed hæc aliàs opportuniore loco forſan diſputabuntur. Tot autẽ dixi, ut pateret nulla alia caliditate aquam ardentem præditam eſſe, corporaq; noſtra iuuare, niſi elementaria; eaque caliditate efficere opera omnia, de quibus diximus. Quamobrem qui calidiore temperamento, ætateq; ſunt, & calidis morbis laborant, nequaquam caliditati cœleſti nixi, hac aqua utantur; ad iecur enim & renes, ob tenuitatem, copioſior præſertim ſumpta, pertingit, & pectore calidiore præditis, ſuffocationem parit, ob refrigerationis defectum; ſunt qui æſtate eam tẽperent aqua roſacea, in qua ſaccharum diſſolutum ſit, morbisque calidis adhibeant, frigidis mixtam remedijs, quemadmodum in ſemitertiana, piper; ſed hoc peritiſsimi fuerit medici opus. Maximo autem abuſu & damno, qui heſternam adhuc crapulam ructant, atque ob id grauari ſtomachum ſentiũt, eam potant; hinc enim membrorum reſolutiones, hinc tremores, plurimaq; huiuſmodi incommoda ducũt originem: cũ enim hęc aqua tenui ſubſtantia ſit, in humores ac cruditates merſa, quod ab ea expectatur, efficere non poteſt; ſed ſuperficie tenus agens, leuiores partes ſecum in caput rapit, quæ facilè ob tenuitatem in principium neruorum imbibuntur; unde paralyſes ac tremores, forſanq; apoplexiæ: & ſi abſinthij ſuccus, capitis dolo-

rem

rem ciere ſcribitur, quòd ob ſuam ſiccitatem, ac caliditatem mordentem, fumos efferat ad caput, quid de aqua ardente dicendum? Nequaquam igitur multa cruditate refertus ſtomachus ſit, tribusq; ſaltem horis, huius aquæ potus, cibum præcedat: ſic enim facilè excrementa attenuat, expellitque & putrefactionem coërcet. Paralyſi, tremori, cæterisque frigiditate humiditateq; prognatis morbis, ubi inclinare cœperint, aut augeri deſierint, fueritq; minuta materia, plurimùm prodeſt. Vino pleriq; mixtã eam accipiunt, alij aquis ſtillatitijs morbo, quem curare quærimus, proprijs, quæ tamẽ omnia prudentis medici cõſilio egent. Illã cautè admodũ & parcè bibãt, qui ſunt cerebro debiliori, & uini potu facilè lędũtur. Idem ijs faciendũ eſt, qui ſtomachi calorem imbecillũ habẽt; maior enim flãma minorem deſtruit, non ſolũ quòd, ut ſcribit Ariſt. 3. Probl. 5. pabulum eius citò cõſumat, ſed ut idem aſſerit 1. Probl. 58. quòd eam diſtrahat, ac diſsipet: Noui, quibus Ephemeram febrẽ, & quibus tertianã, huius aquæ potus, etiã parcus, pepererit; cũ tamen media hyeme illa uſi fuiſſent; erant autem calidioris epatis. Refert quoq; Sauonarola, Ioannem Franciſcum Gonzagam, primum Mantuæ Marchionem, qui huius aquæ uſu plurimùm delectabatur, uti diximus, ita edoctus à Ioan. Tolẽtinati; medico ipſi9 clariſsimo, ac do-

doctiss. quáquã id utilitatis pciperet, in humoribus, uaporibusq; frigidis è stomacho disturbandis, quod nullum aliud medicamentũ attulerat; tamen cùm sæpiùs maiore quàm deceret copia ob stomachi imbecillitatem illa uteretur, in eã imbecillitaté incurrisse, ut omne alimentũ in uentũ uerteret: ac nisi optima sex rerũ non naturalium ratione fuisset usus, multò etiá citiùs mortem obijsset; quæ tamẽ contigit anno ætatis quinquagesimoquarto.

De ardente aqua, quã uocant compositam, satis compertum esse potest, magis calefacere ac siccare, quàm simplicem, quòd densior quodãmodo fiat, & quasi crassior; quamobrem haud ita dissoluitur eius uirtus. Cumque simplex, generatim, calefaciat ac siccet, hæc appositis, quæ certum membrum ac morbum respiciant, medicamentis magis proderit. Nam si stœchadem infuderimus, caput respiciet; si sabinam, uterum; si eufragiam, oculos; Si thus, mirrham, sarcocollam, & aloëm, uulneribus conducet; atque ita de cæteris. Hæc enim omnia in ardenti aqua simplici infusa, sic uim illi suam communicant, ipsa autem amittunt, ut omni prorsus sapore priuata sentiantur: nam si in uino id accidit, in quo si Rhabarbarum, Cinamomũ, Gingiber, aut huiusmodi res odoratas, tritas infuderis, uires, odoremque ac saporem induit, quanto magis in ardente aqua, quæ est calidior,

calidior, atque ob id magis attrahit? Viginti quatuor enim atque etiam minori, horarum ſpatio, quod infunditur, uim amittit, & aquæ eam largitur. Cùm autem multis modis parari ſoleat hæc aqua ardens, ſeu uitæ compoſita: illa tamen cæteris præſtare uidetur, cùm medicamenta ipſa, non in aqua ardente, ſed uino generoſo immergimus, aliquotq; horarum ſpatio, nempe octo aut decem macerari ſinimus, deinde deſtillamus; ſic enim uires & liquor ex ipſis medicamentis unà cũ ardente aqua eliciuntur, maioresque uires liquor ille ſtillatitius poſsidet. Hac ratione, magno aliqui arcano, ex radice gentianæ aquam eliciunt; & ſuam aquam ſeu elixir uitæ componebat Thadæus Florentinus, uir illuſtris, quem Michaël Sauonarola, Principem eius ætatis medicorum appellat: tantamque eius fuiſſe doctrinam cũ experientia cõiunctam, aſſerit, ut Petrus Aponus, Conciliator uocatus; quẽ docti omnes maximi faciunt; ex eius dictis libros ſuos conflauerit; omnesque cùm antiquiores; tùm recentiores medicos eius opera, ac medicamenta quæ præſcribit, perinde ac Aeſculapij, ueneratos fuiſſe, in manibusq; aſsiduè, magna reuerentia, habuiſſe, teſtatur; Floruit autem tercentis ab hinc annis. Hic igitur clariſsimus uir, ita elixir ſuum, ſeu aquam uitæ compoſitam faciebat. Caryophyllorum, nucis myriſticæ, macis, zedoariæ, galangæ,

langæ, piperis longi, piretri, corticum citri, ſampſuchi, ſaluiæ, ammi, nardi Indici, xylaloes, cubebarum, cardamomi, cinamomi, menthæ, lauendulæ, coſti, pulegij, origani, calaminthæ, calami odorati, ſtœchadis, chamędryos, chamæpityos, cuiuſq; partes æquales, in puluereḿq; redacta, uino optimo macerētur, inde leuiſsimo igne, uitreis organis, aqua excipiatur. Primus liquor perſpicuus, optimusq́; erit; quemadmodum & ſecūdus; tertius abijcitur. Eas autem eſſe huius aquæ uires aſſerit, ut uel extrinſecùs adhibita, morbos curet: poteſt & nonnihil moſchi, lineo panno inuoluti, addi, eo, qui Medico uidebitur, & ferre ægrotus poterit, modo; aſsiduè autem in ipſa aqua moſchi nodulus appēſus maneat: cochlearis menſura bibitur, ieiuno ſtomacho: confert autem tremori, paralyſi, colli dolori, quē frigidus humor, aut ſpiritus genuerit: Tardat canitiem, iuuentutis robur conſeruat, calculū in renibus minuit; Sed hęc ut efficiat, quarto quoq; die, portio huius aquæ commiſceri debet uino, quod bibitur; & ad octo menſes, ac potiùs ad annum hoc modo illa utēdum eſt. Pleriq; referunt, in quibus eſt Geſnerus in Euonymo, M. Gallum, Caroli Imp. Medicum, annos centum uiginti quatuor uixiſſe uſu aquæ, quæ conſtabat Cubebis, cinamomo, galanga, nuce myriſtica, caryophyllis, gingibere pari pondere; Saluiæ,

ſeu athanaſiæ, aut ambroſię quadruplo, ardẽte aqua ſexies è uino optimo deſtillata, quãtum eſt pondus omnium reliquorum, exceptis, & deſtillatis. Alij Theriacam ardenti aquæ, per menſem, infundunt, ſæpe agitantes dum colorem croceum cõtrahat, eamq; præcauendis uenenatis, peſtilentibusq; morbis, magno ſucceſſu, præbẽt, multoq; celeriùs penetrat, & uires ſuas exercet; quod & Matthiolus in ſua præſtantiſsima antidoto aduerſus uenena, ſeruat. Ratiocinatur Sauonarola aquam ardentẽ ſimplicem, atq; etiam compoſitam, immune à putredine ac corruptione ſeruare, cor humanum, in multos dies, idq; ſe uidiſſe teſtatur: Quamobrẽ id multò magis facturã in eo corde, cui anima adhuc inerit. Sed Sauonarola uerè fuiſſet ratiocinatus, ſi ſola putredine in ſanis hominibus, & uix unquam in ęgrotantibus, non aliarum exceſſu qualitatũ, uti nimia caliditate, ac ſiccitate, quod in hecticis accidit, interire cor poſſet. Sunt qui in aqua uitæ hyacintos, ſmaragdos, margaritas, & huiuſmodi gemmas, ad hæc aurum, argentumq; priùs macerant, inde extillant, in quibus & ipſe Sauonarola eſt, ſed inani ſtudio, ac labore, quando nihil ex ipſis elici hac ſimplici aqua poſsit. Alij aquam uitæ compoſitam faciunt, uitrea cucurbita longiſsimo collo, deinde curuato, tandem uerò latiore facto, ubi aromata condunt; nempe in A; de-

A; destillantes, uti ex subiecta uasis figura conspicere possumus. Cardanus libro 2. de subtilitate, elixiris compositionem docet, qua pater suus odorata pleraq; ligna & herbas ardenteaqua excipiebat, & in fimo sepulta curabat ut semi putrescerent, inde destillabat. Sed cùm aqua ardens putredini resistat, & putrefactio obsit, macerationem debemus intelligere. Canos autem ait tardasse, dentes firmasse, cõcoctionem, memoriam sensusq; iuuasse.

Mentiri nos aquam ardentem, imò elixir uocatum, posse, idem putat Cardanus lib. de rerum uarietate, cap. 50. quòd cùm in Scotia esset, Zythum, seu Ceruisiam Hibernicam, aqua ardente non parùm prestantiorem, uiderit conflatam ex communi Zytho, additis aromatibus, inde omnibus destillatis: Mentiri autem aquam ardentem nos posse scribit, solo gingibere, uel uini fæce, aut siliquastro, iuniperíue semine, aut amaraco, uel serpillo, cum auena. Cæterùm ut uinum; id autem est uini saporem, fragrantiam, familiaritatem, quæ sibi cum nostro calore intercedit, sic mentiri non possumus, ut has uires habeamus; ita neque ardentem aquam, quæ inde elicitur. Caloris, & siccitatis opera, quæ

ex alijs etiam præstantiora habentur, colligi poterunt, reliqua minimè: ars enim assequi naturã nõ potest, nisi eius supposita materia.

E' uini fæce aridiore, si tamen propriè fæx est; nam quæ de fæce uini Dioscorides scribit, hanc aridam non uidentur respicere, tametsi uires non admodũ dissimiles sint; multa fiunt, ad rem medicam, & ad mulierum ornatum plurimum conducibilia. Hæc autem fæx, doliorum lateribus adhærescens, in lapillos quandoq; perspicuos pulcherrimè cõcrescit, Tartarumq; appellatur à chymistis. Primùm quidem moderato igne, ne oleum exeat, aqua elicitur, quæ ad stipationes iecoris, ac cęterorum locorum intestinorum, prępurgato pręsertim corpore, efficacior est multò, quam aqua uitæ ardens, quòd crassiori substantiæ innitatur; plurimumq; ictericos iuuat, putredinem humorum, & præcauet, & coërcet, atq; ut aliqui scribũt, initia leprę tollit. Pręterea nonnulli tartarum hoc in calcem albissimam redactum aqua ardente soluunt, septem dierum spatio, balneo tepentis aquæ, inde igne primùm leui, mox uehementissimo, eliciunt cum aqua ardente, oleum, quæ postea balneo Mariæ possunt inuicem separari: Quod reliquũ est in fundo, in calcem iterum redigunt, mox destillant, uti suprà: idq; repetũt, dum totum tartarum in oleum abierit: Hoc autem oleum calore Solis in puluerem

rem exiccari aiunt, quamobrem tunc ſpiritũ ab eo, uti ſuprà factum eſt; eliciunt: & huius granum unum, cũ drach. ſem. Mithridati, & unc. 1. aquę plãtaginis, uel cichorij ſtillatitię, omnes funditùs ulcerũ radices tollere aſſeuerant; quod nequaquã abhorret ab ijs, quæ de uini fæce ſcribit lib. 5. Dioſcorides. Sed quo labore tartarum aqua ardente diſſoluatur, ſentient, qui experientur. Nõ deſunt, qui ut idem efficiant, illud deſtillent chalchanthi modo. Alij huic deſtillatitio oleo, aquã uitæ addunt, labore penè immenſo, ne dicã inani, cùm faciliùs haberi res poſsit. Pleriq; ſic faciunt; Tartarum crudum, aqua uitæ optima affuſum, & per uiginti quatuor horas ibidem maceratum, deſtillant, uaſe recuruo, igne primùm leui, mox uehementi, ut in oleo chalchanthi extrahendo fieri conſueuit, ſeparando tamen, quæ primò exit, aquam. Hoc pacto oleum habebitur, & copioſum, & pulcherrimo colore, phtiſicis maximè probatũ, ſi in iure ranarũ optimè coctarum, huius olei gutta exhibeatur. Curandis expurgandisq́; ulceribus mirabile ſcribitur. Multum etiam facit, ut peſtilentiam præcaueamus, ſi ſummæ nares eo inungantur. Sunt etiam, qui tartarum in calcem redactũ aqua communi calida diſſoluant, quod facilè fit; diſſolutũ igne lento exiccant, idq́; quinquies repetũt, ſemper tamẽ, ubi diſſolutũ eſt, filtro colant; quodq; po-

ſtremò ſiccũ remanet, affuſa aqua ardẽte optima, trib. dieb. equino fimo, aut tepẽtis aquæ balneo, macerant, inde aquam deſtillatione excipiunt, manẽte in fundo uaſis, oleo quod urinæ ciendæ maximè probatur, ad drachmã exhibitum, cum duabus uncijs uini maluatici acerbioris. Tabidos etiam præſeruat. Alij tartarum è uino albo perſpicuum, accipiunt, adduntq; reſinæ terebinthinę, & herbæ aloẽs æquas portiones; conterunt, conijciuntque in matulam uitream; mox addito pileo roſtrato, aquam extrahunt, quam fæcibus tritis affundunt, inde deſtillant, igne ſemper uehementer aucto in fine deſtillationis: repetunt id uigeſies ferè, dum totam fęces aquam combiberint, nullusque exeat humor, & ipſæ ſint fæces albiſsimæ; quæ loco humido ſupra marmor poſitæ, in aquam abeunt, cuius ingentes uires prædicant; nam eius ſcrupulum cum iulepi uiolati duabus uncijs, potum, ualetudinem, uiresque firmat, lumbricos enecat, iecoris ac lienis infarctus expedit, urinã ciet, deſtillationibus prodeſt. Illud etiam hoc loco nequaquam prætereundum duxi, quod Albertus re, & cognomento Magnus, cuius doctrinam nunquam ſatis mirari poſſum, lib. 4. Meteor. ſcribit, text. explicans 48. & 49. quod.s. ubi pars aquea è uino educta eſt, remanent partes terreſtres uini, infuſę humiditati pingui oleagineæ, & ſi ſubſtãtia illa, ultrà ſubli-

ſublimetur lento igne, egreditur oleum; qua in re multum inter ſe uina differunt; nam quò fortius uinum fuerit, eò minori copia aqueus manabit humor, oleaginus autẽ maiori; contrà, quò debilius, tenuiusq́; aqueus maiori; oleaginus minori. In rubeo quoque uino plus oleagini humoris ineſt, quã in albo; in flauo, quàm in aqueo. Quanquam quod dicit Albertus, cùm uinum ſublimatur, ueluti aqua roſacea; quod primò ex ipſo emittitur, humiditatem eſſe aqueam & inſipidam, uidetur ſecus ſe habere; eſt enim purior ac ardentior, ut ita dixerim, pars, quam deinde aqua ſequitur; ſed fortè Albertus omnem ſimul humorem, qui oleum antecedit, nulla facta phlegmatis ſeparatione, accepit. Quæ autem hęc ſit oleaginea pars, inferiùs, de auro loquẽtes, aliqua dicemus.

De Aqua. Cap. III.

SCribit grauiſsimus auctor Auicen. lib. I. Fen. 2. Doct. 2. Sublimationem, & deſtillationem aquas malas, meliores facere, & ſi iſtud, inquit, non fuerit, decoctio faciet; quibus uerbis anteferre uidetur, decoctionem deſtillationi, cũ decoctio faciat, quod nequit deſtillatio; cuius tamen oppoſitum uidetur affirmare Fen. 3. Doct. 5. cùm docens, qua ratione iter agentes, ab aquarum uarietate

lædi non poſsint (aquæ enim diuerſitas longè deterior eſt, quàm ciborum) aquam, inquit, coquere, eam quandoq; clariorem reddit, & inter puræ aquæ ſubſtãtiam, & id quod ei admiſcetur, ſeparationem facit, & maius hoc toto eſt, ipſam ſublimando deſtillare: quod confirmare etiam Raſis uidetur. T. 6. cap. 22. Putat enim Auicenna, decoctionem nulla alia ratione tenuiorem reddere aquam, niſi quia aut ſpiſsitudinem tollit, quæ à frigore naſcitur, aut deſcendere craſsiores partes faciat, quæ cum aqua mixtæ fuerant adeo paruæ, ut ſponte nec deſcendere, nec ſeparari ab ea poſsint: Quapropter coctione nũquam craſsiorem fieri aquam, ſed ſemper tenuiorem ſcribit; quæq; partes ob coctionem exhalant, nihilo tenuiores ijs eſſe, quæ remanent. Sed hæc Auicennæ ſententia, nequaquam accipitur ut uera, cũ potiùs ueritati aduerſari, experiẽtia oſtẽdat, aquáq; nimia coctione craſſeſcere uideamus; neque enim ſimplex aqua eſt, qua utimur, ſed mixta, quòd ſi mixta eſt, craſsioribus neceſſariò ac tenuioribus partibus conſtat; itaque tenuiores priùs euolabunt, agente in aquam igne: Quod cùm ita ſit, affirmare iure poſſumus, aquam, deſtillatione fieri meliorem, quàm coctione, tùm quòd deſtillando non imminet periculũ, ne tenuiores partes euolarint, aut craſsiores miſceantur, tùm quòd cũ aqua

fuerit

fuerit in halitus uersa, actione ignis, tenue quiddã & aëreum acquirere uidetur, quibus magnus ille, & ut inquit Galenus, undiquaq; admirabilis Hippocrates, præponere aquam pluuiam, cæteris omnibus satis cõstat; aquas enim illas laudat Hipp. lib. de aëre, aquis, & locis, quæ leuißimę, & dulcißimę, & tenuißimæ, & splendidißimæ sunt; quæ omnia in aqua destillatione excepta inesse, nemo est tã huius artis ignar9, quin intelligere facilè poßit. Imò ipsi aquę cœlesti pręstare etiam crediderim, quòd neq; malum odorem habeat, neque facilè putrescat, ut aqua cœlestis: Quanquam enim pleriq; eam, quæ facilè putrescit, aquam, plurimũ probent, idq́; bonitatis aquę potißimum signum numerent, quòd scilicet facilè uinci poßit, minusq́; ob id negocium afferre naturali calori, id tamen contra esse arbitror; nec idcircò clam mę est, ab Hipp. scriptum lib. 5. aph. 26. aquam, quæ citò calefit, ac refrigeratur, leuißimam esse; sed multum interest qualitatibus mutari, & substantia; non enim sequitur, ut quod illis facilè alteratur, hac item facilè mutetur; nam aêr, cùm maximè ob tenuitatẽ, facileq́; alteretur in utramq; qualitatem, difficilè tamẽ putrescit, ut sect. 25. probl. 20. luculenter docet Arist. Quæ aqua, tenui substantia est, citò labitur, ac penetrat, non innatat, neq; in præcordijs hæret, ut scribit idem Aristot. 3. sect. probl. 18. atq; ob id po-

tui,& coctioni aptissima; sed quæ facilè putrescit, cùm substantiam indicet ad malitiam aptam, minus quoq; tuendæ ualetudini cõducibilem puto; nam & humores in corpore ex eo geniti facilè concipere putredinem poterunt. Itaque meritò scribebat Dioscorides, eam esse optimam aquam, quæ dulcis est, syncera, nullius omninò qualitatis particeps, & quæ ne minimo quidem tempore in præcordijs commoratur; ad hæc quæ & facili uia fertur, & citra molestiam, nec inflationes creat, & minimè computrescit: quæ omnes conditiones, insunt aquæ stillatitiæ, ui ignis, sincerissimæ iam ac purissimæ redditæ. Dulcem autem intelligo, quo modo dicit lib. de alimento Hippocrates, cùm scribit; Dulce ad potentiam, ut aqua; Dulce ad gustum, ut mel. Iure igitur præferri aqua stillatitia, cœlesti seu pluuiæ poterit; non enim aqua pluuia facilè putrescit: quia tenuis, ut malè, meo iudicio, Auicenna Hippocratem tacitè arguens, lib. 1. Fen. 2. Doct. 2. accepit; quod scilicet agere in eam ob tenuitatem facilè posit corrumpens terreum, & aëreum; id autem est, ut aliqui interpretantur, aëris, terræúe externa caliditas; nam quæ est tenuior, ut citiùs ob tenuitatem calescit, ac frigescit, ita minus apta est, ut putrescat: quia maximè cocta sit, calorque ipsius ualidior: neque hanc adduxit causam Hippocrates; sed ideo putrescit citissimè,

mè,quòd,inquit,ex plurimis qualitatibus,ut explicat Oribasius, seu uti scribit Paulus, halitib.cõgregata est,atq; permixta, cuiusmodi non est aqua destillatione excepta : rapit.n. sol,non solùm ab aquis stagnãtibus, sed etiã ex ipso mari,& ex omnibus; in quib. aliquid humoris inest: inest autem in omnib. rebus. Quamobrem opus habent aquę pluuię,quẽadmodum inquit ibidẽ Hippocrates, ut decoquantur,ac excolentur;alioqui raucedinẽ, & uocis grauitatem,plurimaque afferunt incõmoda; quæ licet Oribasius ex Galeno, accidere ijs dicat, qui aquam pluuiam potant, dum putrescere incipit;id tamen non esse ad mentem Hippocratis, facilè, qui legerit diligenter, intelliget; neque usquam reperi dixisse Hippocratem, eam esse aquam optimam, quæ facilè putrescit, tametsi id Oribasius ex Hippocratis quibusdam dictis coniecerit;antea enim quã aquæ pluuiæ excoquãtur,non eas simpliciter optimas scripsit Hippocrates,sed hæ quidem, inquit, aquæ optimæ sunt secundum hanc rationem,uerum opus habent, ut decoquantur, & excolentur: Tuncque ubi coctæ sunt, uerum est,quod de Diacodion scribens, dicit Galenus 7. de compos. med. sec. loc. aquam pluuiam eo medicamento conficiendo, addi; quò minus sit obnoxium pharmacum putredini. Neq; uerò asserendum est, hoc de ijs tantùm

aquis

aquis dicere Hippocratem, quæ uentis inter ſe aduerſis ſpirantibus decidunt; nam pręter quàm quòd pleriq;, & præſertim 6. de morb. uulg. com. 4. 19. Galenus, has, dum tamē procelloſæ nimis non ſint, meliores putant, quā quæ ſilente cœlo demittuntur, quòd motu magis attenuentur, & exhalationis calore, uapor quodammodo coquatur; quæ ratio multo magis in ſtillatitijs aquis ualere poteſt; ſatis patet, Hippocratem abſolutè de aqua pluuia ſcribere, cùm eaſdem ubiq; malas odoris, ac facilitatis ad putreſcendum qualitates, apponat: quod & Auicēna animaduertit. Efficitur itaq; ex his, aquam, deſtillatione, fieri ad potandum maximè commodam, & ualetudini conducibilem, omnibusq́; alijs aquis præſtare. Quòd uerò uideatur Auicenna præferre coctionem deſtillationi, id quidē ita non eſt, ſed ſi id non fuerit, inquit, nempe ſi deſtillatio nō affluerit, nec illam poſsimus ad corrigendam aquam adhibere, decoctione ſaltem utemur. Illud autem non eſt omittendum, quod ubi aquæ malæ ſunt, paluſtres ac putridę, multiplici nōnunquā op9 erit deſtillatione, dum ſapor malus omnis atq; odor abierit; quod indicabit ſenſus. Tametſi neq; omnis adſcititia qualitas deſtillatione tolli ab aqua poteſt, præſertim ſi ſint partes penitùs, & diuturno tempore commixtæ, ac niſi ſenſim, & miti admodum igne deſtillatio fiat:

fiat: Faciliùs.n.ebulliunt,& agitátur in ea,materiæ,ob halituum collectionem, qui in intima centrumq; adacti, caliditatem plus iusto augent: Atq; idcirco in quibusdam thermarũ aquis;ubi sulphur adesse, cùm aquæ sapor odorq; & spumæ, si comburatur flamma, tum uena sulphuris eodem in monte reperta, dubio procul testatur; si tamẽ eas quispiam destillauerit, nihil sulphuris inter fæces residere,uidebit, ob eam causam: quia sulphureæ illæ partes tenuiores, & optimè cum aqua mixtæ,in halitus facilè dissoluantur. Quemadmodum & aquas ex herbis, corticibusque stillatitias,certum est earum odores, ac uires perpetuò retinere,cùm tamen, uel decies repetitis destillationibus, earum rerum, unde detractæ fuerint, in fundo relinquant nihil: quod animaduertere ij debent, quibus destillatione uires nosse aquarum animus est. Verùm non solùm emendatur aqua destillatione, sed etiam ubi nulla est, haberi potest, hoc pacto; Vas in imo figulinum atq; rotundum, latũ cubitis tribus,tantundem in summo, in medio autem septem,plus minus; altitudine duodecim atq; ampliùs cubitorum, canalibus terreis totum refertũ, ita ut unus alium in emittendo aquam non impediat; ambo extrema nempe imum, ac summum aperta habeat,& quæ occludi, ac reserari possint; inferiùs quidem ferrea lamina, superiùs pileo

pileo figulino, totum uitro intùs oblitum: impletur magna parte ab extremo superiore herbis, lignis etiam in frusta incisis, & aqua cloacarum, aut stagni, aut si hæc non adsint, terra, uel sub diuo ante Solis ortum derasa; tunc enim de magis humida est rore aut imbre; uel profundè effossa in domibus: cùm enim aqua terræ subsit, ut profundior est, eò humidior. Supponitur ignis lentus, & uasa in ambitu locantur: Vndique tantum aquæ profluit saluberrimæ, ut alendis pluribus hominibus sufficiat; nam ubi ampliùs non destillat, sublata lamina inferiori, detrahit̃ terra, aliaq; imponitur: ita fit, ut modica lignorũ iactura, plurimùm aquæ habeatur. Albucasis puram aquam reddebat, accipiens ollam magnam, aquæ plenam, cui ligna sese intersecantia imponebat, ipsisq; lignis, lanam mundam, optimè ablutã, & supposito igne, quicquid halitus in lanam tollebatur, exprimebat; quanquam idem auctor & destillationẽ probat, de qua diximus.

De Aceto. Cap. IIII.

ACETVM contrario modo ac uinũ destillatur: quod enim è uino primùm exit, tenuius & meli⁹ est, at ex aceto, nequaquam. Itaq; priores duæ partes, quæ exeunt, reijciuntur, quòd minus habeant acrimoniæ, tertia pars colligitur, quæ ut acrior, ita minus frigida, quàm acetum est; quod acetum,

tum, tempore etiam fit acre, calidiusq; & tenuius uetustate, ut 11. de simpl. med. facult. & 3. de compos. med. per gen. Galenus docet. Tertiam partem, quam collegerunt, quidam ter aut quater supra fæces reponunt, ac destillant, ut euadat acrior, tum ipsarum fæcum, tum ignis ratione; forsitan enim (inquit Gal. 1. de simpl. med. fac. c. 17.) qđ in aceto est ueluti fæx, ipsum est, qđ caloris est particeps; Quòd si adhuc ignẽ adhibeas, ex fæcib. illis oleum extrahitur, & seorsum colligitur, ulceribus malignis optimũ. Alij campana seu pileo plũbeo, patinaq; ærea, ut communis officinarum destillandi usus inualuit, acetũ, nulla reiecta parte destillant, & eius aquæ stillatitiæ, quę dulcem saporem pręsefert, ad quatuor uncias exhibent, cùm uomitum ciere animus est; mirificè enim, & nullo labore aut molestia id ciet: in pueris ac debiliorib. duæ unciæ satis sunt; stomachum optimè purgat; sed ob qualitatem metallicam, quam secum affert, assiduò usu, & nisi foràs ipsum quoque reijciatur stillatitium acetum, uisceribus officeret. Vasa autem plumbea, quibus ad id operis utimur, acrimonia aceti corraduntur, & breui corrũpuntur; Sunt qui addant rosarum syluestrium germina; quod minimè probauerim; negociũ enim stomacho nimis facessere cõperi. Acetũ alij destillãt, ipsi calefacto ac feruenti, cyathũ uitreũ superponẽtes, in quo

aceti

aceti fumus, trãsit in guttas, guttæ in aquam: prodest ad oculorum maculas & suffusiones detergendas, maximè si albo aceto, ruta incoquatur. Destillatur, & acetũ cũ theriaca, addita aqua uitæ, exitq; aqua multarum uirtutũ, mirabilis ad ulcera faucium, & gutturis, cùm ex prauis destillationibus, in morbo Gallico, eroduntur; præcipuè autem ualens, ubi profundiùs deduci uis medicamenti debet. Hãc descripsit uir clarissimus Fracastorius lib. 3. de cõtagiosorum morborum cura; affirmatq; si bolum Armenium, aut sphragida in ea dissolueris, ac erosas partes tetigeris, fore ut seminaria eius contagionis absumantur, & sanetur omnis erosio; ualereq; optimè, si loca oblinantur, unde pili cadũt, barba præsertim, supercilia, & caput. Hoc doctissimi uiri inuẽtum, multi postea secuti sunt.

De Oleo. Cap. V.

OLEVM oliuarũ simplex, destillari solũ uix potest, quòd, uti diximus, non ascẽdat, separariq; à terreis partibus, aëreę, quibus abundat, minimè possint, ut Aristotelem imitatus 4. Meteororũ, Fracastorius lib. de sympathia cap. 11. scribit: altera enim pars ad alteram, ob aërem, trahitur: & si uehementi igne oleum ferueat, aliquid è tenuioribus olei partibus dissoluetur quidem, ut magnus

Alber-

Albertus testis est, cæterum reliquæ magis spissæ fient & constabunt, cùm quod in oleo terreum est, tenuius factũ ui ignis, magis humido aqueo misceatur, & hoc, aëreo, tenaciusq; ob id inuicem omnia adhæreant, neq; humidũ olei extra partes suas terreas effluat. Si tamen uirga è ligno, rectè collocetur in cucurbita, à fundo ad os summum, ascendere tradunt per ipsam uirgam ob continuitatem partium, atq; ita destillare; quod idem cõtingit, si elichnium è xylo, in uas recipiens è cucurbita pendeat. Non est autem dubium, huiusmodi oleum, & tenuius esse, & calidius, & magis discussorium, quàm oleum simplex, & celeriùs, intimiusq; penetrare. Si autem oleũ cum alijs commisceatur, faciliùs diuidentur eius partes, & magnas uires cõtrahit, ut hoc est, quod accipit olei omphacini lib. 2. styracis calamiti, ladani, croci, thuris masculi, gũmi arabici, rubeæ tinctorum, gummi hęderę, aloës succotrini, mastiches, caryophyllorũ, galangæ, cinamomi, nucis moschatæ, cubebarum, cuiusq; unc. 2. gummi elemi lib. myrrhæ, bdellij, singulorũ unc. sagapeni, ammoniaci, opopanacis, singulorũ drach. 10. terantur omnia & cũ oleo misceantur, rostrato pileo cucurbitæ imposito, stipatisq; optimè rimis; initio ad horas duodecim ignis sit lẽtus; inde quibuslibet sex horis augẽdo, totus humor destillet; quem humorem fæcibus tritis

denuò affundes, & destillabis, idq; tertia uice. Hoc oleum inquit Ioannes de Vico, balsami uires ac notas omnes habere, maximaq; illi tribuit; nam doloribus à morbo Gallico mirificè opitulatur, Epilepsiæ quoq; si sutura coronalis ungatur, & triginta diebus cũ modico uini, & pulueris pæoniæ, ad cochlearis mensuram sumatur: quæ fortè quantitas maior uideri potest, quàm deceat, tametsi eadẽ etiam mensura, quartana laborantibus præbeat, quatuor uicibus imò ad dimidiam unciam, cum uino generoso, ijs, qui cor & pulmonem roborare ac exhilarare student: frigidis omnibus affectibus conducit, & pannus purpureus hoc liquore madefactus, si ad tempora adhibeatur, hemicraniæ, uertigini, stipationi uenarum cerebri plurimùm conducit; uulneribus item recentibus, surditati, cóuulsioni, resolutioni, & huiusmodi frigidis morbis. De oleo è lateribus, quod Mesues oleum Philosophorum, & perfecti magisterij appellat, non est quod aliquid dicam, quando satis sit apud omnes notum; satisq; cõstet, oleum, lateribus infusum ascendere, & destillare: cũ autem Mesues accipiat lateres antiquos, Albuchasis in lib. qui Seruitor dicitur, nouos, quos aqua non tetigerit, Manardus huius opinioni potiùs adhæret, quia oleum melius imbibent: Verùm ego cum ijs sum, qui antiquos prçferunt, in quib. uetustas nescio quid

ſalis nitri, & acrimoniæ peperit, maiorisq́; tenuitatis; quod enim ad imbibitionẽ ſpectat, dum ignitur antiquus, nihilo minus humidi aquei fit expers. Pariter oleum cum calce uiua miſceri ſolet, & diſtillari, quod oſsi corrupto idoneum maximè ſcribitur.

De Sale. Cap. VI.

ANDREAS à Glauuen, medicus Germanus, uti eſt in epiſtolis Matthioli, è ſale, aceto ſtillatitio ſæpiùs irrigato, oleum eliciebat, modo olei chalcanthi, quo utebatur ad diſſoluendum aurum, potabileq́ue faciendum, multis morbis opportunum; neque id mirum eſt, cùm teſtetur Ariſtoteles ſect. 23. Probl. 13. ex ſale depromi oleum, atq; idcirco mare deuri poſſe, aquam non poſſe, & mare minus ignem reſtinguere, quòd pinguius ſit: Refertq́ue Arrianus, apud Ichthyophagos, in Indica Hiſtoria, ex ſale oleum illos excipere. Alij ſalem igne eliquant, laterumq́ue fragmenta candentia in eum eijciunt, & cucurbita retorta oleum deſtillant. Pleriq; raphanum excauatum ſale replent, qui loco humido in aquam abit, in qua fragmenta laterum candentia extinguunt, & ſimul deſtillant. Admiſcent nonnulli cum ſale, æquis portionibus, ſalnitrum, hæcq́ue exiccata, eliquataq́ue ſimul deſtillantur. Alij cum rore miſcent ſalem, quo ſtillatitio

aurum soluunt;uariaq; morborum genera curant;nec ab re,quando ros ipse magnas uires habet,& si ipse solus destilletur, multiplices emittit partes,nempe aquam,oleum triplex, & salem.

De Saccharo. Cap. *VII.*

OLEVM è saccharo aliquot grauissimi uiri quęsiuerunt,ut esset temperamentum oleo chalchanthi,huiusque uehementia retundi posset cùm potatur, existimãtes fore, ut hac ratione plurimum conduceret,nihil autem obesset; itaque putarunt non nulli se illud reperijsse, imponentes saccharũ in aqua ardente optima,& ignem accendentes; ubi enim ardere desijt, totaq; absumpta aqua est,oleum sacchari apparet: sed hoc uerè oleum non est; nam si ad ignem adhibeatur,concrescit, quo modo manus christi uocata. Mirari autem fortasse quispiam posset, cur cùm saccharum,aqua,iure,& cæteris humidis rebus liquescat, in aqua tamẽ uitæ aut nulla ratione,aut certè difficile soluat̃:sed ob siccitatem ardentis aquæ fieri id puto, quæ cõseruat,cogitq;, nõ destruit,ac dissipat;quã quam ob tenuitatẽ penetrare in minima foramina possit. E' saccharo & mercuriali herba oleum eliciunt, quod optimum colorem faciei conciliat, Epilepsiæ conducit, si quadraginta

draginta diebus, quotidie mane, drachma exhibeatur: quòd si cũ castoreo sumatur, neruorum cõtractiones remouet cuiuscunq; loci; sanat quoque stuporem membrorum; uisus hebetudini confert, in oculis positum; sic autem efficitur; cum sǫccharo partes ęquales mercurialis conterunt, & in curua cucurbita octo diebus macerant, inde duplici uase destillant; manat enim oleum album. Quòd si saccharo, duplum aut etiam triplum fragorum maturorum addatur, & octo diebus, tepentis aquæ balneo macerentur hæc simul, inde eodẽ tepente balneo aqua extillet, exibit aqua ad faciei ictus cum inflammatione, ad lachrymantes oculos, ad uisus imbecillitatem admodum utilis. Pari fermè ratione saccharum stibij qualitatem recipit, ac potius oleum ipsius, colore rubro, sanguinem referens, in uas recipiens defert; Verùm igne uehementiori hîc opus est, cucurbitæq; incuruæ, optimo luto incrustatæ, fundus, nullo cinere supposito defenditur, saccharumq; candum esse debet; Epilepticis hoc oleum, omnique cerebri affectui prodest, bibitum: accipiuntur autem sacchari & stibij ęquales portiones, & supra marmor optimè simul teruntur. Alij ad libras quatuor sacchari, addunt rhapontici libram, rhabarbari unciam, florũ mercurialis libram, omnibusq; contusis, optimi, ac generosi uini tantum affundunt, ut

emineat parùm, & ubi ſex diebus tepentis aquæ balneo, uel fimo macerata fuerint, deſtillant uitreis organis, eodem balneo; inde fæces diligenter prælo exprimunt, illisq; aquæ ſtillatitiæ, ſcabioſæ, fumiterræ, borraginis, cuiuſque uncias ſex affundunt, inde pręlo denuò exprimunt, ſtillatitiasque huiuſmodi aquas filtro excolant, dum perſpicuę ſint, cum priorique aqua coniungunt, ad multaq; morborum genera utuntur, ſtomachi præſertim & lienis imbecillitati, doloribusq; dentium & capitis: Hæc autem eò efficaciora redduntur, ſi ad huius aquæ libram, dimidium ſcrupulum olei uitrioli adieceris.

De Melle. Cap. VIII.

E MELLE difficilè aqua elicitur, quòd facilè ignis ui ferueat, & totum aſcendat, quamobrem alij uitrum commiſcent, alij arenam, pleriq; oleo cucurbitam interiùs inungunt, ſed melius ſincerum deſtillatur, præſertim ubi etiam fæcibus uti cõſilium eſt; lineisq; pannis aqua madentibus, pileo & cucurbitæ aſsiduè circumpoſitis, exiguoque igne inferiùs admoto, tumenti, feruentiq; reſiſtimus, multum uacui in ipſa cucurbita relinquentes, ſic ut quincta ſolùm parte impleatur, aut ad ſummum, quarta; Quoniam autem igne ſatis uęhementi tandem opus eſt, idcirco o-

co optimè luto incruſtari debet cucurbita, quam nonnulli etiam curuam accipiunt. Primò autem aqua exit alba, auctiore mox igne, flaua; & tandem rubra quæ ſeorſum colligitur, cùm ignis odorem ſapiat, & ad alia adhibeatur, quam duæ priores; nam ad ulcera ꝓfunda, ſerpentia, ſordida, cum unguentis utiliter miſcetur, & capillos tingit; ſuperiores alba, & flaua, purgato iam corpore, ſuffuſiones, & albugines oculorum ſanant, lenior tamen ea putatur, quæ è melle roſaceo, deinde quæ ex melle communi, pòſt etiã è ſcillitico: quod ſi oculares herbas infuderis, nempe ſeſeli, euphragiam, chelidonium, rutam, ſummitates, atque etiam ſemen fœniculi, ſagapenum, modicum ſacchari candi, ammoniacũ, galbanum, multo efficacius medicamentum effeceris. Caſui pilorum, ipſiſq; producendis, ac ruffandis, optimè faciunt eædem aquæ, & earum, quas illis infuderis, rerum uires ad ſe trahunt, perinde ac aqua ardens. Sunt qui aquas omnes deſtillantes unico uaſe recipiãt, & ubi pars craſsior ad fundum uaſis, in quo ſeruantur, deſcenderit, perſpicuaq; aqua euaſerit, tepentis aquæ balneo iterum deſtillant; idq; ſexies aut ſepties repetunt; rufo enim colore amiſſo, aureum acquiret hic liquor, cuius in tuenda ualetudine, producendaq; uita admirabiles penè uires prędicãt; catarrho, tuſsi, lieni prodeſt; imbecillas uires reſtituit, ſtipa-

tiones reſerat, putredinem arcet, uenenis reſiſtit, ac urinam ciet.

De Cera. Cap. IX.

CVM aliquid mellis adhuc Cera referat, idcirco, ut ſcribit Galenus, paulũ quiddam digerentis, calidæq; facultatis retinet; neq; uerò dubiũ eſt, quin aliqua ex parte propolim ſapiat, nempe ſuum fundamentum, ac quaſi initium: quæ propolis, ceroſæ, ut aſſerit Dioſcorides, naturæ, imò cera uirginea, ut Scribonius uertit, magno ad medicamina uſus à Plinio lib. 11. cap. 7. ſcribitur, & admodum ualenter attrahẽtis eſt facultatis, adeò ut magnoperè euocet, & aculeos, & omnia corpori infixa extrahat: Non igitur fuerit mirum, ſi ſtillatitius ceræ liquor, magnas uires habeat; nám cum cera ipſa omnium ferè qualitatum medio temperata ſit, nonnihilq́; aquirere ob deſtillationẽ, tenuitatis poſsit, meritò ad propolis uires, ſuis non amiſsis, accedet; quamobrem non iniuria in hoc multi elaborarunt; Itaque eliquatam ceram in aquam communem proijciunt, idq́; ad octo, aut decem uices repetunt, manibus ſemper agitando, macerandoq́; inde retorta cucurbita, abſq; cineribus lento igne eliciũt oleũ, quod cum primò exeat butyri modo, quinquies, ſexiesúe eſt repetenda deſtillatio,

dum

dum oleum exeat, quod non concrescit, nec cogitur; atque id signum perfecti olei, repetitis destillationibus expectandum est: confert hoc oleum doloribus stomachi, & præcordiorum, tussi, humoribus crassioribus è pectore expurgandis, uulneribus quoque cruentis, & partium neruosarum optimè conducit. Sunt qui, ubi mel, ac cera diligẽter ex apibus expressa sunt, apes siccant, & cũ cera miscent, oleumq; destillatione eliciunt, podagricis utile. Vt tamen oleum è cera efficacius ad ulcera habeatur, plerique eliquatam ceram, uino albo generoso septies, octiésue extinguunt; nam magis uinum extenuat, & ad partiũ separationem cõducit, eodemq; uti suprà dictum est, modo oleum destillant; Ceram, alij, eadẽ ratione eliquatam, in urinam conijciunt, laterumq; puluerem addunt, ac recurua cucurbita, optimè stipatis rimis, destillant, moderato primũ igne, mox auctiore, uulneribusq; magno successu imponunt, præsertim ubi ter repetita fuerit destillatio, singula destillatione, quod manat oleum, seorsum asseruantes. Alij ad ceram adiungũt thus, myrrham, & aloëm æquis portionibus, & oleum eliciunt, ad ulcera ac uulnera optimum.

De Butyro. Cap. X.

QVI Butyrum destillant, ij uidentur parum utilitatis recipere, quòd, ut Auerroës inquit in Quartum Meteororũ,

crassius fiat à calido, propter admixtionem partium aérearum cum aqueis, unde magna sequitur tenacitas, non negauerim tamē quin uti prima sect. diximꝰ, destillari aliquo modo possit, & acquirat maiorem tenuitatem ac penetrationem, qua expectorare humores, pulmonemq́; expedire, & coquere etiam cruda possit. Destillatur autem cucurbita retorta, cùm parū possit ascendere; faciliusq́; ascendit, cum alijs rebus iungitur, ut ij faciunt, qui nimia macie extenuati pinguescere student; accipiunt enim butyri recentis lib. duas, anatis & capi carnem, quæ in lib. 18. aquæ ad dimidias decocta fuerit, unà cum ipso iure, in quo albissimi panis medulla infunditur, modicoq́; sacchari adiecto, uitreis organis aquā eliciunt: plerique plura addunt, ut res magis, minúsue postulat. Ipsæ etiam mulieres stillatitio butyro, faciem, manus, pectusq́ue inungunt, ut ne rugas contrahant, cutemq́ue emolliant: tametsi ipsæ quoq; oryzam in pedum uitulinorum iure decoctam, panisq́ue micam lacti infusam, ouorumq́; candida cum corticibꝰ, & huiusce generis nonnulla adiungunt, simulq́; destillant, ut iuuētutis speciem mentiantur. Plurimum autem stillatitius butyri liquor, uenenis, præsertim erodentibus, aduersari creditur, quòd ob tenuitatem penetret, facileq́; cum ueneno misceatur, & eius acrimoniā ac malignitatem, motumq́; ob pinguedi-

guedinem, atque ut ita dixerim, unctuositatem, compescere posit. Ad neruorum ulcera, & uulnera utiliter etiam adhibetur.

De Sanguine. Cap. XI.

SANGVINIS uires eiusmodi sunt, ut nobilioribus antidotis misceatur, multisq; alijs remedijs, Dioscoride teste, lib. 2. cap. 72. quanquam Galen. libro decimo de simpl. de med. facult. frustra se expertum asserat aliquorum sanguinum uires, scribatque abstinuisse eorum usu, metuens ne curiosus aut stolidus uideretur: libro tamen secundo de antidotis cap. 8. Antidotum de sanguinibus, magnum medicamentum ad uenena, uenenatorumq; morsum, appellat; conficitur autem ex sanguine anatis maris, & fœminæ, sicco; hœdino item & anserino; quod & posteriores medici perpetuò in pestilentia plurimùm probarunt. Videtur autem sanguinis usus, à magno illo Mithridate Rege, originem habuisse: qui tamen Rex non omnem sanguinem antidotis miscuit, sed tantùm anatum Ponticarum: quoniam ueneno uiuerent. Quòd ad destillationem sanguinis attinet, non unus est eius destillandi modus; plerique enim accipiunt sanguinem humanum, ex homine boni temperamenti & carnosi εὔκρατον καὶ εὔσαρκον appellant ad annum trigesimũ sextum,

ſextum, ex eoq; aquam, lẽto igne, & organis uitreis eliciunt; idq; nonnulli ter repetunt. Alij ſanguinem ipſum recentem, cũ aqua ardente commiſcent, indeq; aquam extrahunt, & hunc modũ alijs prȩferũt. Aliqui loco mũdo ac pendenti ſanguinẽ locant, ut ab eo ſerum omne percoletur ac ſeparetur, poſtea optimè conterunt, & lento igne deſtillant aquã, inde aucto nõnihil igne, nõ tamẽ admodum, deſtillare ſinũt id omne, quod deſtillare poteſt; mox frigefacto uaſe, quod reliquũ eſt in fundo, ſiccum, ponunt in furno reuerberationis appellato, igneque non multum uiolento, in calcem redigunt, cui calci aquã ſuperiùs extractam infundunt, duabusq; horis feruere ſupra cineres ſinunt, & quod diſſolutum fuerit, in aliud uas demittunt; nouaque iterum ſuperfuſa aqua idem efficiunt ac repetunt, dum totum ſal detractum fuerit; tuncq; extracta, tepente balneo Mariæ, aqua, in fundo ſal candidiſsimum remanet, cuius mirabiles prædicant uires; quas non omnino à ueritate abhorrere, naturæ proprietas ac cõſenſus ſuadet. Sanguinẽ alij exiccatum, ac in puluerem redactum in cucurbita cuius ſit collũ longum, ponunt, appoſitoq; roſtrato pileo, cũ recipiente uaſe, igne lento deſtillant, dum omnis exhalet humiditas; aucto mox igne, ſal in ſublime effertur, albiſsimum, cuius nequaquam minores eſſe uires

aſſerunt,

asserunt, in pestilentia præsertim, malignisq́; febribus, & uiribus restituendis. Sunt qui cū sanguine miscēt, medullam Tauri, & sperma ceti, cuiusq; libram, moschi unciam, cineris oliuarum, unc. 2. aquæ uitæ optimæ lib. 2. & cucurbita retorta aquam eliciunt, dum substantia omnis manauerit: quā denuò ter destillant calētis aquæ balneo, ut fœtorem omnem amittat, seruantq́; uitreo uase optimè clauso, utunturque intùs atq; extrà, guttam unam aut alteram cum iure, aut uino exhibentes. Sed rerum adeo diuersarum, ac dissentientium, coniunctionem, nunquam probaui, præter quam quod destillationem sustinere moschum uix puto: Melius fieret si in aqua ardente diambrum Mesue infunderemus, & Sanguinis sal dissolueremus, de quo dictum est. Gordonius sperma ceti tantùm, & medullam bubulam addebat, & quatuor eliciebat liquores, album, pallidum, flauum, postremò rubrum, crassiusculū, cuius ad tuendas uires, restituendosque ægrotos penè desperatos, & ad alia complura, incredibiles uires prædicat; est tamen incredibilius quod ait, cum Luna crescere, & decrescere. His autem stillatitijs è sanguine medicamentis rectè confectis, & interiùs exteriusq́; adhibitis, melius iuuari elephantiasi, & huiusmodi morbis laborantes crediderim, quàm eo balneo, quod Galenus libro decimo de simpl.
medic.

medic.facult.deridet;quod tamen si purgato diligenter corpore, superataq; interna uiscerum malignitate, fiat, fortasse ob sympathiã, qua tolli uenenata qualitas partium posset externarum, non omninò inutile uideretur. Scribit autẽ egregius Medicus Guainerius, de febre hectica loquens, in restituendis, alendisq; ægrotis huiusmodi è sanguine liquores plurimùm facere; Bartholomæumque Montagnanam, Patauij, eo, perinde ac maximo arcano, uti maximè solitum; cùm tamen, inquit Guainerius, parandi illius rationem ignoraret; quam sic ipse docet Guainerius: sanguinem, è sanguineis iuuenibus, optima uictus ratione utentibus, nuper detractum, ubi quiescere permiseris, sic ut enatans aqua abijciatur, cum modico sale trito, agitabis; post ubi 40. dies fimo obrutus fuerit, uase accuratè clauso, destilla; aliquot uicibus aquam fæcibus superfundens: aquam sic tandem habueris, è qua, adiecto saccharo, zulapium cõfici potest, maximo auxilio, his qui hectica febre laborant. Quod si stillatitia eadem aqua, iterum fimo 40. diebus maceretur, melior adhuc esset, fæcibus, si quæ in fundo remãserint, reiectis. Fiat igitur in humo fouea, & triticea pasta circumliniatur; in ea fimum, in fimo uas locetur, sic tamen ut uasis dimidium in aëre exter. Vel loco fimi, uinaceę adhibeantur; aut ad solem appone, diebus canicularibus:

cularibus: Cæterùm hoc loco nequaquã obliuioni tradenda fuerint, quæ nos suprà, de putrefactione diximus; præsertim cũ Guainerius, Montagnanam arguens, nihil interesse inter calorem humidum, & siccum putet; cũ tamen plurimùm intersit. Itaque, mea sententia, putrefactione abstine, cæteris utitor. Quòd si dictamnum, scordium, tormentillam, citria mala, cũ radice borraginis, oxalydis, endiuię et huiusmodi, iungeremus, mirabiles haberet, quas diximus, in pestilentia uires. Capitis etiam morbis auxiliari tradũt, & uirtutem uitalem roborare.

De Stercore. Cap. XII.

POSSEMVS iure forsan repræhendi, quod stercore, nostrum hunc librum conspurcare non uereremur, nisi nos grauissimorum uirorum auctoritas detenderet: Dioscorides enim & Galenus suis libris de illo latissimè tractarunt, ut alios taceam antiquiores, ac recentiores: Ipseq; luculentissimus materię medicę restitutor, Petrus Andreas Matthiolus, de oleo, & aqua ex humano stercore extracta sic scribit; Cæterũ fit ex humano stercore uitreis organis aqua, præsertimq; ex eo, quod homo rufus excreuerit, quæ cuniculosis, exedentibus, sinuosis, & cõtumacibus ulceribus mirificè opem præstat; delet & oculorum argemas, ac nubeculas;

culas; quin etiam carcinomata ſanat exteriùs adhibita. Intùs uerò ſumpta, comitiales iuuat, lapidem in renibus ac ueſica comminuit, aqua intercute laborantibus prodeſt, item & ijs auxiliatur, qui nō modò à cane rabido demorſi ſunt, ſed etiam ab omnibus alijs animalibus icti, quæ uenenum eiaculantur. Porrò oleum, quod poſt eius ſtillatitiam aquam ab organo emanare ſolet, carcinomata, ſinus, aliaq; ulcera, quæ à Græcis cacoethæ dicūtur, etiam ualentiùs ſanat. Hæc Matthiolus. Non deſunt qui hanc aquam, in peſtilentia maximè probent; ſed cùm illam ego, mihi dono datam, quibuſdam ulceribus admoueri iuſſiſſem, non ea reperi quæ ſcribit Matthiolus: erat autem antiquior, & nequaquam multis uicibus illa uſi fuerunt: quę forſan fuerunt in cauſa, ut oſtendere uires ſuas non potuerit.

De floribus, ac herbis. Cap. XIII.

NEQVAQVAM immeritò flores hoc loco ſuccedunt, ut ſuo odore, ſtercoris fœtorem tollant, atque abigant; ut autem ex ipſis oleum eliciatur, ſic faciendū eſt: Contuſas frondes aut flores, ſimul, ſeorſumùe, ut libuerit, ponimus in matula, cucurbitáue recta, aut curua; quodcunq; enim illud ſit, nihil refert, ad ſingulas florum libras, addimus olei amygdalarum dulcium recentis, parum, nempe ut cauſa exempli dicā, unciam unam
cum

cum dimidia, aquæ etiam ardentis quantum uidebitur; poterit autem apponi uncia, clausoq; optimè uase macerentur omnia decem, quindecímue horarum spatio, fimo equino, aut balneo tepentis aquæ: inde imposito pileo, uaseq; ad cineres admoto, destillet lento igne; nam aqua manabit, quæ ubi cœperit rubescere, uase, quod recipit, mutato, augebitur ignis; aqua enim & oleum simul destillabũt; auctiore autem facto adhuc igne, alio uase recipies solum oleum; Quod autem cũ aqua simul destillauit, separari facilè potest. Oleo hac arte ex absinthio, aut mentha, collecto, mirificè congenitus hepatis & uentriculi calor, atque aliarum partium iuuatur; mirum enim in modum penetrat. Possemus etiam alio modo operari; maceratis enim calentis aquę balneo floribus uti suprà dictũ est, priùs eodem balneo aquam solá elicere, inde quod remanet ad cineres admouere, auctoque sensim igne, elicere aquam, & oleum. Quáquam autem absque aqua ardente elici huiusmodi è floribus ac herbis oleum posset, tamẽ si addatur, magis odorem retinet: licet in floribus frigidis, cuiusmodi sunt uiolæ, nympheæ, papauerisque melius aqua ardente abstineremus, ob qualitatem aduersam naturam, qua efficitur, ut aqua ipsa ardẽs aut nihil, aut certè parùm excipere ac retinere earum uirium, odorisq; possit. Cæterùm illud non est ignorandum,

randum, qui flores, quæq; herbæ acuto odore sunt, nucibus associari; quę suaui, amygdalis, exprimiq; inde oleum, cuius modus ad nostrum non spectat institutum. Sunt qui omnia, quæ expressione eliciuntur, sabulo priùs macerent, nō in sole; quæ uerò destillatione oleũ reddũt, in sabulo ad solē; quæ reddunt aquā, in fimo: sed non est hoc perpetuũ. Non desunt etiam, qui floribus ardentem aquam tantùm imponunt, tribusq; diebus macerant, inde aquam rosaceam stillatitiam addunt, iterumq; uno die macerant, mox aquā tepentis aquæ balneo eliciunt, quod & seruandum iubent in oleo è nuce myristica detrahēdo, aucto tamē posterius igne; qui modus nequaquā contēnendus uidetur. Aquarum autem è floribus eliciendarum, non una ratio est, de qua abundè Euonymus, Andreasque Furnerius. Alij flores ac frondes in cucurbita uitrea optimè clausa, subere præsertim ac papyro, ne respirare aliqua ratione possit, Soli feruentissimo exponũt; collocatur autē cucurbita in uase sabuli pleno, & ad dimidium sabulo contegitur, afferũtq; intra paucas horas aquā clarissimam ascendere ac descendere; quā extrahunt & seruant; iterũq; cucurbitā claudũt, & ubi aquā denuò uident, extrahunt; hacq; ratione omnē paulatim colligunt, dum nihil ampliùs aquę ascēdāt: è floribus rorismarini quę ita elicitur aqua, maximè odo-

mè odorata est, si ad ignem in cubiculo ferueat, ut in cęteris odoribus fieri cõsueuit, plurimumq́; prodest frigidis affectibus capitis; oculis quoq; nebula ac huiusmodi impedimentis perturbatis, mirificè cõducit: succurrit fœtido oris halitui, si tertio quoq; die uncia bibatur. Sunt qui hos flores, uino optimo infusos, diebus aliquot in fimo macerãt, inde uitreis organis, modico igne, aquã eliciunt, quã denuò tepentis aquæ balneo destillant, eaq́; utuntur ad stomachi imbecillitatem, ad Epilepsiam, paralysim, memoriamq́; labantẽ. Plerique ex herba, cuius accipere uires student, succum expressum, decem diebus equino fimo macerant, postea eliciunt aquam igne cinerum, quam balneo Mariæ iterum destillant, inde macerant, uti suprà, mox sabulo circa uas posito denuò ui ignis aquam eliciunt; aiuntq́; haberi tũc aquam & aërem, quę igne primi & secundi gradus extrahi nõ poterãt; ut autem aquã ab aëre separent, balneo destillant, sic enim aqua exit; in fundo autem uasis aër & ignis remanent, atq; ita elementa extraxisse putant; de quibus quid sentiam, superiùs significaui. Hæc autem quę suprà dicta sunt, de floribus potissimũ intelligere debemus, quorum est substantia tenuior; in herbis ac folijs nõ semper tanta diligẽtia opus est, si quidẽ ex ipsis in matula aut cucurbita positis aqua elicitur, ut passim offici-

næ faciunt. Nec desunt, qui, ne comburantur, in fundo matulæ sabulum ponant, crassitudine medij digiti, & supra ipsum, herbas, ac flores. Mali arantij folia sic aquam odoratam destillant, sic & trifolium odoratum. Hieronymus Brunsuicensis, ex aridis herbis, rore ter destillato, maceratis, aquam eliciebat; sed in colligendo rore, diligentia adhibenda est, ne è uenenatis, aut ueneno infectis herbis habeatur; quamobrē nonnulli, linteo ad hastæ prælongæ caput alligato, & per lini uirentis summa deducto, mane eum colligere consueuerunt, expresso sæpiùs madente linteo.

De Rosa. Cap. XVI.

STILLATITIVM rosarum liquorem, Actuarius, Græcus scriptor, Ioanne Ruellio interprete, uiro doctissimo, ῥοδοσάγμα nominat; non possum autē non mirari, Gesnerum, Medicum alioqui eruditissimum, in Euonymi sui Præfatione asserentem per ῥοδοσάγμα non aquam stillatitiam, Actuarium intelligere, sed sirupum è rosis; nam in zulapio contra tussim, cū iubet feruere appositū ῥοδοσάγμα, dum totum euanescat, quomodo poterit id de sirupo accipi? quod etiam patet in antidoto Diamelon, & in alijs pluribus locis. Idem dixerim, de intybostagmate, quod ut idē inquit clarissimus Medicus Ruellius, stilla-

ſtillatitium intybi liquorem, penes ipſum Actuarium, nobis refert. Idẽ ſentit, & Syluius: neque id mirum fuerit, quando ſatis conſtet, Actuarium fuiſſe Arabes ſecutum, qui huiuſmodi ſtillatitijs liquoribus *zulapia* ſua conficiebant; ut cognoſci ex Auicenna, & Meſue poteſt; Varijs autem modis, quos non modò Albuchaſis, ſed recentiores complures deſcripſerunt, è roſis ſtillatitia aqua, cùm ſimplex, tum odoramentis commixta elicitur; qui quoniam notiſsimi ſunt, non eſt cur deſcribam; Affirmat Auicenna, aquam hanc, ſyncopi conferre, optimáq; eſſe epati ſi bibatur: quod ſi cũ melle iungatur, ſtomachum iuuare, & coctionem. Quanquam autem teſtatur doctiſsimus Matthiolus uitreis organis odoratiorem longè elici, per balneum calentis aquæ; tamen quibuſdam contrà accidit, ut ſcilicet minore fragraret odore, citiuſque putreſceret; neque forſan iniuria, quòd, uti diximus, quandoq; moderatiore calore non omnes eæ partes eliciantur, quas quærimus, & ſatis conſtet, è carbonibus odoratiorem aquam elici, uel ea ratione, quòd ſiccius quidpiam educat; Cæterùm duo nobis potiſſimũ ſtillatitius hic liquor patefacit: Primũ, uti memorauimus, in deijcienda aluo, minores eſſe ſtillatitiorũ liquorũ uires, quàm diluti cũ roſarũ dilutũ aluũ ſoluat, non aũt ſtillatitius earũ humor. Alterum cũ aqua hæc, ubi

ſtatim deſtillauit, parùm oleat, ac ferè nihil; multum autem ac ſuauiſsimè, ubi Solis radijs ac calore, cocta, ut ita dicam, fuerit; & omni prorſus fumo, qui eſt, ut dicit Ariſtot. ſect. 12. probl. 4. uapor aqueus, purgata, ſignificat nõ omnem ſtatim humiditatẽ aqueã, unica deſtillatione exhauriri; odor enim à ſiccitate ꝓpriè efficit. Neq; uerò nobis repugnat, quòd roſa ipſa cũ eſt adhuc in roſeto, maximè odorata percipitur, cũ tamen nihil ab ipſa humoris eductum ſit, cuius tamen aliquid, etiam in prima deſtillatione, amiſiſſe, neceſſariò fatẽdum eſt; quin matutino tempore, cũ multum adhuc humiditatis in roſa eſt, ſuauiorẽ ipſa, ac magis acutum odorem ſpirat; ſic ut humiditas acuere odorem, non extinguere uideatur. Non hæc inquam, uobis repugnãt; quod enim ad poſtremum hoc ſpectat, per antiperiſtaſin fit; ipſeq; Plinius lib. 21. cap. 4. ſcribit, roſam locis ſiccis, quàm humidis, omnẽ eſſe odoratiorem. Primũ aũt ex eo tollitur, quòd terreæ partes ac ſicciores, quæ, ſtillante humore, in fundo uaſis remanent, in roſa ipſa uirente, ac florente habentur; gignitur autem odor, ut Philoſophi aſſerunt, ex ſapido ſicco, exiſtente in aqua uel aëre, quatenus ab humiditate, quæ in illis corporibus ineſt, ſiccitas ſapida, quam aliqui terream appellant, abluitur, & quaſi inundatur: Quò fit, ut etiam in ſtillatitio hoc humore ſeruetur; qui ueluti ma-
teria

teria omnium odorum è floribus eliciendorum, est: macerantur enim flores, uti lauendulæ, Gelsomini, seu Iasmini, & aliarum herbarum, in aqua rosacea stillatitia, inde aqua destillatione elicitur; cuius hoc poterit esse exemplum, quod habet, Aquæ rosaceæ stillatitiæ, è rosis præsertim Damascenis uocatis, lib. sex, earundem rosarum recentium lib. 3. florum lauendulæ, spicæ, seu nardi Italicæ singulorum recentium unc. 4. florum periclymeni, gelsomini, ligustri, cuiusque lib. 1. s. florum mali aurantij, siccatorum, unc. 3. corticum citri exiccat. drach. 4. caryophyllorum drach. 1. s. cinamomi, ireos optimi, stiracis calamiti, benzuini cuiusq; scrup. 2. nucis myristicæ scrup. 1. uini Cretici cyathum. Quæ in puluerem redigi possunt, in pollinem adducantur omnia, aliquotque dierum, nempe unius, aut alterius, sunt & qui plurium, spacio macerentur, inde calentis aquę balneo educatur aqua, cui addunt moschi & ambræ cuiusq; scrup. 1. s. seruātq; in sole plerosq; dies, inde utūtur. Cordi & cerebro prodest, exteriùs, interiusq; adhibita, nec non & stomacho. Sunt qui santalos addant, & alia huiusmodi, quę usus ipse & scopus utentiū suadet: Est autem simplex stillatitius rosarū liquor, frigidus potestate; quanquam enim Galenus lib. de simpl. med. facult. 8. de rosa scribēs, asserit aqueā eius partem calidam esse; libro tamen

men 6. de atriplice dixerat, frigiditatem primi gradus, cuiusmodi rosis inest, tepidam ab ipso caliditatem poni: itaque lib. 4. cap. ultimo apertè scripsit frigidam esse. Horum si meminisset Auicenna, nequaquam fortè reprehendisset Galenum de coriandro scribentem, partem eius aqueam, esse tepidam, quasi uoluerit coriandrũ esse ex omni parte calidum: nam tepidum intellexit primo gradu frigidũ, quod & insignis ille Archigenes, & Rufus, & ipse etiã Auicenna sentiunt; atq; hoc est quod dicebat Galenus, ex contrarijs facultatibus coriandrum componi, licet calidior superet; Quanquam autem odorata omnia uidentur esse calida; docet tamen eodem 4. de simpl. medicamen. faculta. Galenus, acerrimus harum facultatum indagator, ex odore nihil definiri de rerum temperamento posse.

Oleum è rosis, magno in precio à plerisq; habitum, ita cõficitur. Rosarum folia, in umbra aliquandiu asseruata, in matula uitrea magna ponuntur, cuius sit fundus latus, & ad dimidium uas impletur; inde affunditur ipsis rosarum folijs tantum aquæ rosaceæ stillatitiæ, quantum sat fuerit ut optimè madeant: appositoque pileo uitreo cæco, stipatisque optimè rimis cera gummata, quindecim diebus equino fimo macerantur; sic tamẽ, ut mutato, cùm frigescere cœperit, fimo,

calor

calor æqualis seruetur. Apposito mox matulæ rostrato pileo, igne moderato cinerum, aqua omnis elicitur, quæ rursus in eadẽ matula, optimè priùs à fæcibus mundata, ablutaq́; ponitur, & calentis aquæ balneo lentissimo igne, elicitur, dum tota in uas recipiens abeat; nam in fundo matulæ remanebit oleũ rosarum, colore rubrum, perspicuum, & moschi odore suauiter fragrans; uiribus cordis, ac cerebri roborandis apprimè utile.

De Absinthio. Cap. XV.

EX ijs, quæ superiùs à nobis dicta sunt, cũ pateat, crassiores, terreasq́; rerum partes, in quibus uis posita est, adstringens, unde roborantur corpora, aut omninò non elici, aut certè parùm, sed in fundo remanere, idcirco qui Absinthij aquam destillatione exceptam roborando stomacho, præbent, ij cũ egregium putent medicamentum exhibere, nullo aut certè exiguo utuntur. Constat Absinthium, ut ex Gal. Meth. lib. 11. cap. 16. Mesues scribit, substantia duplici, altera calida, amara, nitrosa, purgante, obstructa liberante; altera terrea, styptica, partes cogente, roborante, præsertim siccatum. Cùm autem substãtia eius calida in superficie sita sit, ubi sumptum est absinthium, ab ea prior fit actio à terrea styptica, posterior, per quam comprimendo uentrem soluere, nonnulli sunt malè opi-

nati. Ventriculum igitur & iecur hac parte roborat; ſucco tamen, uti Dioſcorides teſtaẽ, ſtomachum malè habet, & capitis ciet dolorẽ. Aſſerit autem Plinius, eius decoctum ſtomacho ſaluberrimum eſſe, quod à Dioſcoride accepit, qui decoctum abſinthij, præcordijs, iecinori, ſtomachoq; longa ualetudine laboranti ſubuenire tradit; & quidem nõ iniuria, quando decoctio, quo ad adſtrictionem paradã, longè efficacior deſtillatione ſit. Scribit enim ſecundo de alimen. facul. ca. 32. Galenus, corpus ipſum ſolidũ, quod in aqua elixatur, qualitates, quæ initio ſibi inerant, in ea deponere, ita ut tandem ἄποιον, quod uocant, & aquoſum euadat, neq; quidquam ſalſedinis, aut amaritudinis, aut acrimoniæ, aut adſtrictionis habeat. Idem etiam infuſio, ſeu maceratio, ac dilutum, licet aliquãtò minus, poteſt. Auctor enim libri de Theriaca ad Piſonẽ, ſiue Galenus fuerit, ut putant, ſiue alius, qui tamen antiquus eſt, cap. 3. ſcribit; Arriam ab ipſis Impp. Antonino &c. commendatam eximiè, quòd Philoſophiæ diligenter operam daret, & præcipuè lectione Platonis delectaretur, non leuiter olim ęgrotantem, medicos ſanaſſe; nam laborabat languore ſtomachi, atq; ideo ita ſupinè decumbebat, ut ne cibũ quidem accipere ualeret; unde periculũ ipſi imminebat, ne defectu nutrimenti periret: Tunc itaq; ſicut expertiſsimi ſolent medici,
ipſam

ipſam ſanarũt, uinum abſinthio medicatum, Galeno commonſtrante, propinantes: mox enim ut tale uinum bibit, & ſtomachũ roborauit, & celeriter cibi appetentiam recepit. Itaq; ſi Galenus abſinthio Pontico utens, undecimo Methodi cap. 16. reliqua fugienda dicit abſinthij genera, idem de aqua ſtillatitia abſinthij dici fortaſſe poſſet, niſi ob tenuitatem ſubſtantiæ penetrans, expediret infarctos meatus, & cum nitroſa plurimùm qualitate careat, ijs etiam careat incommodis, quę lædere ſtomachum conſueuerunt; præſtetq; ob id ſucco; quia neq; capiti nocet, ut ſuccus, neq; lædere ipſum ſtomachum poſsit: ſuccus enim abſinthij, abrotono ſimilis uidetur, qđ cùm paucisſimæ acerbitatis ſit particeps, teſte Galeno 6. de ſimpl. med. facult. inimicum ſtomacho eſt. Solet autem dubitari, cur abſinthij aqua plumbeis organis deſtillata, ſubdulcis ſit; In qua re Hieronymi Cardani, uiri alioqui doctisſimi, reſponſio ſatisfacere non uidetur, cùm ait lib. de uarietate rerum 10. id fieri, ꝙ craſsior ſubſtãtia amaritudini iuncta, nõ aſcendat, ob grauitatem; quę uerò in medulla & reliqua, humidior, ſubdulcis & leuis aſcẽdit. Etenim cortex amarus; qđ ſub cortice, ĩ caule, aut ramulis, dulce. Sed nõ ob hoc, uerũ quia humidius, ac tenuius: portio. n. ex herba aſcẽdens, ſi loco ſolũ diſtincta eſſet, aut maximè amarã redderet aliquo modo aquã:
At

At nulla ex parte amara eſt, non tota autem loco ſeparatur amaritas; neceſſe igitur hoc, ob ſubſtantiæ uarietatem accidere. Hęc Cardanus cap. 50. qui ſi ſciuiſſet aquam, uitreis organis, ex abſinthio, amaram elici, non fuiſſet in hac reſponſione imitatus Monachos illos, qui in Meſuem ſcribentes, idem reſponderunt. Videturq; Cardanus, Galeno, & cæteris aduerſari, qui amaritudinem in abſinthij tenuiori parte locant. Itaque eam potiùs eſſe cauſam putauerim, quòd cum amara, ſint calidiora dulcibus, ſic ut mel, ſi uim ignis uehementiùs patiatur, amarum fiat, ut Galenus lib. de oculis docet, ſi caliditatem moderabimur, moderari quoq; ſapor amarus poterit: Non eſt autem dubium frigiditatem plumbi, id efficere in deſtillando abſinthio poſſe, cũ uapores, qui ex abſinthio in ſublime efferuntur, per ipſum plumbũ iam calefactum, pererrent: cuius rei argumento id eſſe poteſt, ꝙ ipſius dulcedinis ſapor, non tantùm in abſinthij ſtillatitia aqua percipitur, ſed in quauis alia, quæ ex herbis temperamento calidis educitur, ut doctiſsimè animaduertit ſuis in Dioſcoridem pulcherrimis comment. Matthiol. qui tamẽ paulò ſecus huius rei cauſam uidetur adſcribere, aſſerens, plumbeum inſtrumentum, huiuſmodi herbarum uaporib. tum actu, tum potentia excalfacientibus, terrena quadam ſubſtantia ſuperficie tenus infici, quæ

ci, quæ actutum in dulcissimam ueluti cerussam conuertitur: quamobrem non mirum uideri, si aquæ inde manantes adscititia dulcedine imbutæ, gustu dulces percipiantur. Huc accedit, quòd cùm aquæ tepentis balneo educitur aqua, nequaquam in auras euanescũt partes tenuiores, in quibus amaror inest, qđ contingit, ubi carbonum ac lignorum uiolẽto igne utimur. Quanquam dulcedo, quæ in aqua absinthij prædicatur, plumbeis organis educta, aut breui durat, aut ea est, quam Galen. 4. de simpl. med. facult. cap. 4. scribit, aquei scilicet saporis; & dum aquam dulcem Dioscor. appellat, quæ nullius omninò sit qualitatis particeps. Aqua igitur ex absinthio uitreis organis, & tepente balneo elicita, stomachi & iecinoris infarctus mediocriter expedit, quod in uenis biliosum est, per urinas expurgat; iuuat arquatos, menses mo rantes ciet: stomacho negocium non facit, neq; capiti nocet succus, qui idcirco nocet, quòd, ut ait Mesues, nitroso sit sapore, & mor deat, fumosq́ue in caput efferat, quibus aqua destillatione excepta caret. Ex huiusmodi herbis ac floribus aquas, præsertim quæ uase duplici, aut uapore aquæ feruentis destillantur, quotannis mutandas scribit Syluius li. 2. de med. simpl. prępar. humidiores enim sunt, quàm quæ ignis flamma, & carbone, etiam per cinerem, scoriæ ferri puluerem sabulum destilla-

destillatur; optimum quidem uiri clariss. cõsilium; tametsi ultra annũ etiam seruari quandoq; possint, opportuno loco positæ.

De Lignis, & Baccis. *Cap. XVI.*

E LIGNIS odoratis, ac resinosis, nec nõ ex eorum baccis, elici oleum potest, ipsis nonnihil contusis, affuso uini albi modico, aut etiam aqua; inde per noctem in cineribus calentibus, uitrea cucurbita, maneant; augeatur mane ignis, quo destillabit oleũ. Hac ratione ex Guaiacano ligno aqua, & oleum educitur: Aqua potui commoda, minus tamen diluto ac decocto efficax; oleum ulceribus malignis, doloribusq; probatur. Pleriq; guaiacum, aqua ardente, in qua sal tartari dissolutum fuerit, macerant tamdiu, dum colorem aqua contrahat; tunc enim ipsa in aliud uas transfusa, nouam adijciunt, & macerant, ut colorem contrahat, idq; repetunt, dũ nõ amplius coloret aqua; Has omnes aquas coniunctas simul destillatione excipiũt, & in fundo cucurbitę remanet oleũ. E' iunipero, eiusq; baccis simili modo educitur, ad eadẽ utile, & ad faciei uulnera, ac maculas, ex ipsisq; fæcibus 15. diebus maceratis, aliqui ardentem aquam eliciunt. E' corno arbore qui educitur, pari ratione, liquor, per se solus strumas discutit, si fieri poterit, ut discutiãtur; sin minus,

minus, maturat, aperit, purgat, glutinatq́; nulla alterius medicamenti ope: si pili barbæ, capitisq́; cani, eo liquore calido madescãt, pręsertim si adiungatur secunda aqua, qua utuntur mulieres ad flauos reddendos capillos eos tingit rubro colore, in obscurum uergẽte, duratq́; color hic sex menses; segmentis pini latifoliæ uas impletum, aqua rosarum affusa, si uase duplici destillas, succus emanãs oleosus, est odoratissimus, qui caphurę aqua uulgo dicitur. Quæ aut olea, ui ignis expressa, in subiectum uas descendunt, quod per descensum destillare appellant, faciliùs efficiuntur, sed, uti diximus, non sunt nostri instituti.

De Seminibus, & Corticibus. Cap. *XVII.*

SEMINA fœniculi, anisorũ, atq; huiusmôdi, cucurbita curua locantur, ad eorumq́; libram, adduntur aquæ fontis purissimæ unc. 3. & tepentis balnei calore macerantur, inde educitur oleum odoratum, quod stomacho roborando, flatibus discutiendis, orisq́; halitui commendando, plurimùm præstat: Huius, sed anisorũ pręsertim, si guttę aliquot cum ijs pharmacis misceãtur, quę ad coli dolores, pro deijcienda aluo, adhibemus, multum prosunt. Quod si loco aquę in destillãdo uinũ addideris, calidiꝰ oleũ euadet, sed minꝰ suaue, minusq́; odoratũ: è semine lactucę, & hyo-

hyoſcyami ita quoq; oleum elicitur,ſed aquę fontis loco, adhibetur ſtillatitia roſarũ. Prodeſt autem lactucæ oleum, potum ad duas, uel tres drachmas, cum iure aut uino, mane, ſex aut ſeptem diebus, gonorrheæ; hyoſcyaminum idem facit, ſi eo inunguntur renes, &, ſi mulier eſt, peſsi modo ſubdatur. Pari ferè modo è corticibus odoratis oleum deſtillat: nã matula fictilis, uitro interiùs oblinita, impletur ad dimidium, aqua fontis ſtillatitia, inde cortex odoratus imponitur, rimisq; optimè ſtipatis, igne uehementi, ſic ut aqua bulliat, fumiq; in ſublime tollantur, oleum educitur; nam aquæ quæ deſtillauerit, innatabit oleum album ut lac, dulceq; & admodum odoratum, & nonnihil acre. Ita oleum è cinamomo habemus, cordi, cerebro, ac ſtomacho maximè ſalubre, halitumque oris commendat. Fieri etiam alia uia poteſt, ut ſacchari candi, & cinamomi æquas portiones accipiamus, teramusque & in recurua cucurbita breui ponamus, inde ipſis affundamus aquæ roſaceæ ſtillatitiæ unc. 6. ſi ſacchari, & cinamomi cuiuſque libram acceperimus: macerentur per noctem, mane, moderato igne cinerum habebitur oleum triplex. Primum album eſt; ſecundum, colore flauum, ſapore acerbum, pars eſt ſacchari tenuior, cum aqua roſacea mixta; Tertium quod eſt rubrum, acre, odore cinamomi, licet exiguo, partes igneæ

gneæ sunt sacchari, & cinamomi. Sũt qui accipiãt cinamomi optimi libram, eãq; leuiter cótusam tribus libris uini Cretensis odorati, totidẽq; libris aquæ rosaceæ stillatitiæ macerant: addunt postea radices angelicę, & dictamni albi, uino ablutas, & stipatis optimè rimis, aquam balneo Mariæ, uitreis organis eliciunt: Hanc aquam pestilentiæ præcauendæ, aduersus item uenena, ac uenenatorum ictus, & stomachi cruditates maximè laudant. Alij cinamomum in aqua boraginis, buglossæ, melissophylli, & centaurij minoris macerant, inde stillatitium liquorem extrahunt: neque uerò perspicui liquores abijciẽdi sunt; nam primum gradum obtinent. Quæ item è solo cinamomo, aqua rosacea, & uino cretico, macerato, manat tepente balneo, aqua, frigidis omnibus affectibus prodest, si ad duas, tresúe uncias; pro ætatis, temperamenti, ac morbi ratione exhibeatur. Stomachum, iecur, lienem, pulmonem, cor, cerebrum, neruosq; roborat, uisum acuit, cordis affectibus opitulatur, uenenis, uenenatisq; ictibus, ac morsibus prodest, halitus gratiam commendat; menstrua ac lotium educit; nauseam sedat, & si cũ succo citri bibatur, fastidiẽtem stomachum iuuat: omnibus tandẽ morbis auxiliatur, ubi calefacere, reserare, attenuare, digerere, roborare uelimus, quemadmodum uir grauissimus Matthiolus, suis in

Dioſcoridem luculentiſsimis Commentarijs teſtatur. Neq; uerò miretur quiſpiam, me, cinamomum inter cortices, non inter ligna, ut facit Matthiolus, recenſere, quando hac in re Amathi Luſitani opinionem ſequar, Garziæ ab horto, medici de re medica optimè meriti, teſtimonio adductus, qui in Hiſtoria aromatum apud Indos naſcentium, ſcribit cannellam noſtram nihil aliud eſſe niſi ſecundum & interiorem corticem, arboris Darchin à Perſis uocati; tametſi Carolus Cluſius, in noſtra cannella inueniri interdum fragmenta aſſerat, quæ non uidentur interior ille cortex, ſed omninò exterior, cinerea quodammodò pellicula obductus.

De Gummis. Cap. XVIII.

VT è gummi oleum eliciatur, accipito ad gummi libram, aquę ardẽtis ſeſcunciam, & in uitrea cucurbita, macerentur ſub fimo diebus quatuor aut quinque; inde lento igne, pileo cucurbitæ impoſito, ſtillet oleum. Fieri etiam faciliùs poſſet cucurbita recurua. Alij ad libram gummi, addunt aquæ roſaceæ ſtillatitiæ lib. 2. inde lutatis optimè rimis, deſtillãt; primò enim exit aqua, aucto mox igne, oleum, quod alio uaſe excipitur. Sunt qui oleum Tartari, cum aqua roſacea, pari pondere, miſcent. Hacq; ratione ladani, belzoini, ſeu benzuini, ſtyracis & cæterorum

rorum huiuſmodi olea eliciuntur. In ſtyrace tamen calamito, nõ clauduntur uaſorũ rimę, cũ in deſtillando reſpiratione indigeat: Quádoq; etiam plura ſimul commiſcentur, & oleũ optimè emanat, cuius hoc fuerit exemplum, quod accipit benzuini contuſi unc. 6. ſtyracis calamiti unciã, ladani unc. ſem. nucis myriſticæ unc. 2. moſchi gr. 4. aquæ ardentis unc. 2. fimo macerẽtur, & inde eliciatur, igne primùm moderatiſsimo, mox auctiore, oleũ, quod odoratiſs. eſt, cerebrũq; & cor, ac ſtomachũ plurimùm roborat, & ignauã excitat Venerem. Nec deſunt qui gummi tuſo, aquam ardentem addãt, ſiue aquã mellis, acetumúe ſtillatitiũ, aut aquã cõmunem ſexies deſtillatã (in ijs. n. omnib. uis ineſt tenuiores ac aëreas rei partes extrahẽdi) ſic ut quatuor digitis pulueres ſuperet; Duobus diebus aquæ tepentis balneo macerant, inde aquã, inclinato uaſis ore, excolant, aliamq; ſuperfundunt, id toties repetentes, dum aqua nullum amplius colorẽ contrahat. Omnes hæ aquæ coloratę, ſimul commiſcentur in uitrea matula, pileóque roſtrato impoſito, eodem balneo deſtillat aqua, & in fundo uaſis oleũ remanet; quod ſi fortè tenacius eſſet, quàm uelles, ſuperfuſa denuò illi aqua, quam extraxiſti, deſtillet; euadet enim fluidum ceu oleum oliuarum. Cùm gũmi quouis, miſcent alij ſal tartari, ęquis portionib. inde fimo aut balneo, ad tres

dies, macerant, mox igne cinerum, uase recuruo oleum elicitur. His modis extractum, oleum thuris, uulneribus conducit partium neruosarum, ac membranarum, ligamentorumq́;. Quod uerò ex aloë, uulneribus capitis, & pectoris optimũ est: ex succino (quod tamen nó gummi esse, sed bituminis speciẽ, Georgius Agricola, optimè, meo iudicio, cótendit) doloribus colicis, atque uteri, cæterisque frigidis affectibus conducit; est enim ut perspicuum, aureoq́; colore, ita calidissimum, & cum tetro odore sit, ad excitandos epilepticos & soporosos utiliter adhibetur. Qui è sagapeno, & chalbano destillat, liquorem, cicatricem extenuare, ut uix appareat, si in uulnere ponatur, scribunt. Qui omnium simul oleum cuperet, curandis uulneribus aptissimum, idq́; citò, ea contundat, agitetq́; cũ quarta parte ceræ uirgineæ, retortaq́; parua cucurbita, igne cinerum destillet; mirificũ enim oleum manabit ad omnia ulcera ferè ac uulnera: è myrrha quod elicitur oleum, opobalsami uices supplet in conficienda theriaca Andromachi Senioris; de quo inferiùs dicemus.

De Resinis. Cap. XIX.

RESINAE, ut aliquod etiam gummi, difficilè aquam stillant, propterea quod ubi ignem sentiunt, maximè tument, & è uase

uaſe egrediuntur. Itaq; conſilium eſt, ut cum duabus partibus reſinarum, & huiuſmodi cæterorum, tertia miſceatur fictilium uaſorum optimè in puluerem redactorum, uel ſalis communis, qui eorum etiam uires nonnihil auget; aut cucurbita oleo interiùs illinatur; hinc enim fit, ut aſcendere ipſa nequeant, præſertim ſi uaſis in quo ſunt, duæ partes inanes relinquantur. Primùm autem exire conſueuit aqua, admodum perſpicua, inde non nihil colorata, tandem oleum nitidum, optimoq; colore. Vbi autem obſcuriore colore egredi cœperit, ſeorſum accipiendum ac ſeruandum eſt; nam non ita celebre habetur, ut primum. Ad uitrum agglutinandum, nonnulli oleo terebinthinæ egregiè utuntur.

De Auro, & Argento. Cap. XX.

PLERIQVE ſcribunt, metalla credita fuiſſe ab antiquis uenena; & Ariſtoteles 1. ſect. probl. 43. ait Aes, argẽtum, cæteraq; generis eiuſdem concoqui à calore animantis non poſſe, neque à uentribus reſolui; quamobrem Antonius Muſa Braſauolus, Gabriel Falloppius, Thomas Eraſtus, nouiſſimeque Andreas Baccius medici clariſsimi, quæ de auro potabili traduntur, fabulas eſſe & impoſtorum nugas putent. Contrà tamen multi, eis, auroque præſertim, ita utun-

tur, in cordis potiſsimùm affectibus, ut modò redigant in puluerem, modò igne candētia, ſæpiùs extinguant aqua, aut uino, aut iure. Alij in iure cum pullis coquunt, uel in eorum uentre inſuunt, uel in folia redacta, eodem modo adhibent; ſunt, & qui in ipſa pullorum carne, ubi maior eſt eius copia, in pectore coxis, & ſub alis inſerant, & triginta ſex horis tepente loco macerent; nonnulli cum electaris miſcent, multisque præterea haud diſsimilibus rationibus parant, quòd putent mirabiles uires aurum prę cæteris habere ad reficiendas, reſtituendas, ac cōſeruandas cordis, uniuerſiq; corporis facultates, & animi mœrores pellendos. Id Arabes, quibus multa, eademque præclara, non medicina tantùm, ſed hominum uita debet, tradiderunt, Auicennaq; præſertim, qui & de argento ſcribens, aſſerit, cordis tremori eius elimatā ſcobem conferre, atque etiam fœtori oris; imò Dioſcorid. lib. 6. cap. 7. aduerſus aconiti uenenum, quod potiſsimùm grauitatē pectori, & præcordijs adfert, corpusque uniuerſum intumeſcere facit, ſic ut fiant ægri hydropicis ſimiles, uinum probat, in quo aurum, ferrum, argentúmue candens reſtinguantur, potum, quod idem uetuſtiſsimus auctor Græcus Nicander, de aqua aſſerit; Plinius quoque aurum ſcribit infantibus applicari, ut minus noceant, quæ inferantur ueneficia. Quamobrē non

non modò cordi,ſed uiſceribus omnib. prodeſſe,uel hinc conijcere poſſumus.

De metallorum autem temperamento,nõ una uidetur ſcriptorum ſententia; nam non deſunt,qui putent,aurum temperamento eſſe æquali, ac potiùs calidiuſculo; quod Auicenna ſcribit lib. de med. cord. cap.3. quanquam id frigidum, & ſiccum Galenus putet 10. Meth. cap. 17. licet eo loco, nequaquam de temperamẽto uerba facere uideatur,alioqui omnia,quę ex terra ſunt corpora,frigida, & ſicca eſſent,cùm tamen pleraque calidiſsima eſſe pateat. Argentum frigidum, & humidum paſsim ſcribitur; Auicenna tamen exiccare illud affirmat,quod ſumpſit forſan è Galeno,qui ſentire idem, non de argẽto ſolùm, ſed de auro, & aëre uidetur lib. 3. in tertium Hippocratis de morbis uulg.com. 2. Aës etiam calidum,& ſiccum putatur, ut Conciliator Diff. 151. innuit,& colligi poteſt ex ijs, quæ Albertus Magnus doctiſsimo ſuo de rebus metallicis lib. 3. cap. 5. & alibi, luculenter explicat; cui tamen non aſſentitur Ariſtoteles,qui nona Problematum ſect. 10. uibices æneis cyathis tolli ob frigiditatem tradit: tametſi cùm uideant aliqui æs, modico ſale ac ſulphure adiecto, tantum caliditatis contrahere, ut penè ſumma ſit, uix fieri poſſe putant, quin natura ſit calidiore, quod & Raſis lib. luminis luminum, ſi tamen fuit

Rasis eius libri auctor, testari apertè uidetur, præsertim cùm argentum, aut ferrum exustum, cuius est densior substantia, huiusmodi non existat; facereque aliqua ex parte possit Problem.6.sectio.9. Aristotelis, ut adductum decimum Problema, non ea forsan secunda ferat suffragia, quæ putantur; licet palam Galenus lib.10. Meth. capite 17. id frigidum & siccum asserat. Sed multa sunt, quæ exteriùs adhibita, contra faciunt, quàm ubi in corpus mittuntur. Lithargyrus exteriùs adhibitus, refrigerat, si Galeno credimus 5. de compos. med. per genera cap. 2. id scribenti, cùm tamen affirmet 4. de simpl. med. facult. cap. 18. haud secus quàm lapis, ferrúmue ignitum, uentrem exulcerare, atque exurere, nempe cùm interiùs sumitur. Aloës per os sumptum abradit, reseratque uenarum oscula, uti memoriæ tradidit Mesues, à Iacobo Syluio optimè defensus, sic ut qui pilulis ex aloë sæpe utuntur, id magnopere animaduertere debeant; cùm tamen exteriùs appositum, hæmorrhoidum abundantiam, & sanguinis eruptiones sistat: stibium astringere meatus obstruere, refrigerare, sistereque sanguinem è cerebri membranis profluentem, prodidit Dioscorides, & Galenus confirmat, qui ad desiccantem uim, adstrictoriam habere adiunctam testatur; Id tamen facultaté deiectoriá sortitũ fuisse præstantissimã posteritas

reperit;

reperit; quod tamen insinuasse Dioscorides quoque uidetur, cũ scribat de elaterio, optimã esse suspiriosis purgationem : quòd si inquit, in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine, cataporia dato; quæ addita sunt à Dioscoride, ut uis deiectoria augeatur: nam, ut ait Mesues, roboratur elaterij uis, addito fossitij salis momento. Non est igitur mirum, ut eò redeam unde diuerti, si quæ metalla foris imposita refrigerare ac siccare uidentur, eorum aliquot interiùs assumpta aduersari uenenis, calorem innatum roborare, conseruareque humidum ingenitum, propria quadam ui, possint. Refrigerare uidetur extrinsecùs adhibitum & tractatum, piper, at interiùs sumptum calefacit; multaq; huiusmodi alia uidemus, de quibus luculenter magnus Galen. lib. 1. de med. simpl. fac. disputat.

Verùm ut ad auri, & metallorum uires reuertar, si quæ plumbeis & æreis instrumentis eliciuntur stillatitiæ aquæ, metallicum illud uirus ac quasi nidorem contrahunt; thermarum etiam aquæ, multis morbis prosunt, ob uires à metallis, per quæ transeunt contractas, & quæ per plumbeos canales defertur aqua, fugiẽda est, quod, teste Galeno 7. de cõpos. med. secundum loc. cap. 2. limus quidam ex plumbo in ea contineatur, quamobrẽ qui

eius fęcē combibunt, fiunt dyſenterici, quanto id efficacius poterit ipſa metalli ſubſtantia potabilis reddita? In Petri And. Matth. medici iudicio & doctrina clariſsimi, epiſtolarum lib. 4. legim9 de auro potabili, quod Andreas Glauuen, Germanus medicus, oleo ſalis, ui ignis maxima expreſſo, fecerat, ad multosq́ue morbos adhibitum mirum in modum profuiſſe teſtatur; cui & uidetur aſſentiri Matth. nouiq́; ipſe inter alios, ſacerdotem è Monteueteri; quod eſt non incelebre Piceni, ſeu Vmbrię oppidū, qui cùm iuuenis, infirma admodum eſſet ualetudine, & aſsiduis penè morbis tētaretur, innumeris generibus remediorum expertis, auri cuiuſdam potabilis uſu ita conualuit, ut ſeptuagenarius, iuuenibus uix cederet, cum̄q; Veneris deſideria inſurgerēt, eius uſum intermittere coactus fuit: cùm tamen acutis, quæque corroderent, aquis, id factum fuiſſet: quem quidem elaborandi huius auri modum, omnes iure ac meritò deteſtantur. Non eſt autem dubium, quin in puluerem redacta aurum, argentumq́ue & interiùs ſumpta multum poſsint, non quòd à calore uinci, & in nutrimentum uerti poſsint; nam medicamentorum omnium proprium eſt, teſte Galeno 3. de temperamentis, ut à calore noſtro non tranſmutentur; ſed quod cum ui quadam à natura ſibi indita, uenenis aduerſentur, & corroborent, id eò melius efficient, quò

quò propiùs cordi, & stomacho admouebũtur; nam & propiùs admotus magnes, ferro, illud faciliùs trahit. Neq; absurdum est multa in nos agere, tametsi à calore nostro non solũ non uincantur, sed neq; etiam quicquã patiãtur; ut satis constare arbitror ijs, qui sint in Aristotelis, & Galeni libris uersati; quod & doctissimus Fernelius de abditis rerũ causis scribens, & eruditissimus Fracastorius libro de sympathia luculenter docent. Gabriel quoq; Frascatus medicus ætatis nostræ clarissimus, lib. 2. de aquis returbij doctissimè animaduertit. Iaspis uirẽs, solo adhæsu, stomachũ iuuat, uentrisq́; os, si Galeno credimus 9. de simpl. med. facult. quod alij etiã de corallo tradunt. Ophites etiã suspensus, à uipera demorsos sanitati restituit. Hieracites, & Indicus profluẽtem ex hæmorroidibus uenis sanguinẽ cohibent; nostraq́; ætate lapis, ex Indijs occidentalibus affert, quẽ brachio alligatũ, renũ dolores mulcere, & arenulas eijcere, stomachoq́; ꝓdesse scribit Nicolosus Monardes, Hispalẽsis medicꝰ, lib. de materia medica, ex ipsis Indijs aduecta. Scribit etiã lib. 6. de simpl. med. facult. Galen. Pęonię radicẽ collo pueris appẽsam, comitialẽ morbũ ꝓfligare: Quin etiã, inquit, si cõpluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ iniectis, illis uiperã p̃foces, eaq́; postea cuiuspiam collo deuincias, mirificè ꝓfuerit, tum tõsillis, tum omnib. ijs,

quæ in collo expullulant. Coquuntúrne hæc à calore naturali, cũ intùs non ſumantur? minimè quidem, ſed efficitur, quod ait Galen. nempè aut partes quaſpiam à radice defluentes, ac proinde per inſpirationem attractas; ita affectos locos curare, aut aërem à radice aſsiduè mutari & alterari. Cur autem hic lapis, tacto uulnere unde ſanguis prorumpit, curſum eius reprimat, haud nouimus, inquit eodem 9. de ſimpl. med. facult. Galenus, qui primo de ſem. cap. 16. de his quæ in corpus aſſumuntur, ſicut, inquit, minima portio ueneni per totum corpus diffunditur, ipſum inficiens, ita & alexipharmaca faciunt; non quòd ſubſtantia ipſorum per totum penetret corpus, ſed qualitatis diffuſione, qualis, & extra nos à Solis fulgore in ambientem aẽrẽ, & in nobis tum à corde in arterias, tum à cerebro in neruos fieri cônſpicitur. Quæ Galeni uerba occaſionem fortaſſe Fracaſtorio dederunt, ut, uir doctiſsimus, antipathiæ, ſympathiæque cauſas ſubtiliſsimè indagauerit. Quemadmodum etiam animalium quædã, odorem cibi ſentiunt longiſsimè, non quòd per halitum fiat odoratus, ut propè contingit; ſed quia, ut Auerroës in 2. de anima. 97. docet, medium ſpiritualiter immutetur, cur id ab auro & argento, in tuendo ac roborando corde, uenenisq; pellendis fieri non poterit, etiamſi nihil ab eis detrahatur, nihil agat

in

in ea calor? quid autem si aget, si coquet, si superabit? Neque etiam iuerim inficias, quin calor naturalis interiùs aliquid posſit: nam ignita huiuſmodi metalla, si in aqua aut iure extincta, quandam inducere in eos liquores qualitatem, experientia nos ipſa docet, cur non in humoribus noſtri corporis, actione caloris, aliquid faciant? cũ præſertim uideamus calorem innatum, non unius eſſe rationis in omnibus ſpeciebus. Facit in columbis, quod non in ſtruthiocamelis; In ſtruthiocamelis ferrum coquit, quod nõ in coturnicibus, quæ tamen ueratrum, ceu ſturni cicutam, optimè in alimẽtum uertunt, ut 2. de aliment. facult. & alibi, Galenus affirmat. Satisq́; compertũ eſt, anates, quæ in paludibus, & ſtagnis uiuunt, bufones aquaticos deuorare, & ijſdem nutriri, ut ciconiæ uenenoſis, & mortiferis ſerpentibus, & gallinæ interdum ſcorpionibus, ſerpentibus, araneis, & huiuſmodi animalibus, quæ cũ non poſsit calor humanus uincere; ſuperatur, ut quaſi uenenum fiant, uniuerſaq́; corporis noſtri membra in uenenatam naturam uertantur, id docente non ſolũ Galeno, lib. 3. de ſimplic. medicamen. facult. ſed Conciliatore, libro quem de uenenis edidit. Stella quoque piſcis marinus, cochleas integras deuorat, & comminuit; refert enim Rondeletius, diſſecuiſſe unam apud Magalonam, in cuius uentre quinque cochleas inuenit,

uenit, tres integras, duas iam cum testis suis confectas, nec tamen pede maior erat. Plinius etiam auctor est, si auro liquescēti gallinarum membra misceantur, consumi; & tamen earum nos carne uesci & nutriri potesimus. Ad hæc Auer. 5. colliget cap. 24. asserit, aurum si struthionibus esui præbeatur, statimque è stomacho extrahatur, diminutum admodum reperiri, cùm tamen ab igne difficilè patiatur. Id autem dici non potest fieri, quòd sit ualidior struthionis caliditas, ea quæ in igne est, uerum ab ipsa caliditatis natura, & tota calidi substātia. Quamobrem id quod diximus, satis patet: calorem innatum, nō unius rationis in omnibus speciebus esse, posseq; fieri uti aurum, quod igne non absumitur, neque elixatur, naturali tamen hominum caliditati cedat, præsertim in tenuissimas partes dissolutum, ut in auro potabili facto uidemus.

Summa autem ope niti decet, ut in elaborando potabili hoc auro, aut argento, optimè ipsa dissoluantur, nec illorum substantia corrumpatur, néue sit tantum superficie tenus dissolutio, quasiq; eliquatio; quod aquis solet acutis potissimùm cōtingere; præterquā quòd imminet quandoq; periculum, ne stomachus auro oblinatur, uisque appetitrix, aut concoctrix intereat. Multa in hoc genere Philippus Vlstadius, ex uariorum auctorum

lectione,

lectione, atque item alij tradiderunt; sed plurimùm semper prestare mihi uisus est, methodus, quam inferiùs, exemplo adiecto, describam; huius enim ope, aurum, nullo adhibito, quod naturæ humanæ aduersetur, adeò tenue redditur, ac liquabile, ut in capillares facilè uenas permeare poßit. Nihil autem ualentius puto ad diuturnam incolumemque uitam seruandam, iusto horum metallorum usu, quòd substantia sint nequaquam facilè corruptibili, & quæ plurimùm duret; quo nomine Romani Tiberis aquam, quæ diu seruatur, ad producendam uitam; si alijs nocumentis careret, quibus eam liberare medicus doctißimus, clarißimusque Alexander Petronius, & Andreas Baccius, medicus item ingenio, & eruditione præstans contendunt; maximè facere plerisque uisum est: quemadmodum etiam Hippocrates dicebat sexto de morbis uulg. Imbecilliora cibaria breuem uitam habere: non enim solùm imbecilla ea intellexerim, quę parum alimenti corpori exhibent, ut cõment. 5. text. 21. Galenus accipit, sed etiam quæ nequaquam solidum, & minimè durabile; licet alioqui plurimi alimẽti cibus essent. Hunc autem auri potabilis faciẽdi modũ, si nouissent ueteres, forsan non scripsissent metalla esse uenena, & cõcoq à calore animãtis nõ posse, neq; putasset Sauonarola, auro potabili aquã ardentem

ardentem prę{s}tare ob eam cau{s}am, quòd magis familiaris {s}it humanæ naturæ, eiusq; calori, cùm ex uino eliciatur, quod e{s}t corporis no{s}tri alimentum, cuiu{s}modi non e{s}t aurum: nam auro, uires {s}unt maiores, quàm uino, ad roborandum cor, cæteraq; egregiè facienda, de quibus Auicenna {s}cribit. Potabilis autem auri faciendi modus hic unus fuerit.

E' melle, cucurbita uitrea, pileoq; ro{s}trato, aquam elicias, ut moris e{s}t; fæces uero in calcem redigas, mox in puluerem; inde aquam ardẽtem optimam, acrioremq; redditam {s}olutis in ea fæcibus uini in {s}ublime elatis, ut inferiùs docebo, affundas ip{s}i pulueri, {s}icut quatuor digitorum {s}patio {s}uperet; po{s}itaque in tepentis aquæ balneo cucurbita, totũ di{s}{s}oluetur; quater aquam de{s}tilla, {s}emper aquã denuò fæcibus, {s}i in fundo reman{s}erint, affundens; habebisq; aquã optimam, quã cũ aquã prima mellis coniunge & denuò de{s}tillet. In hac de{s}tillatitia aqua {s}olues aurũ in calcẽ cũ hydrargiro adductũ, ut dicemus, & cucurbitam locabis in tepẽte balneo, aut fimo, quatuor dierum {s}patio, inde eodem balnei calore bis de{s}tillet, totidemq; uicibus igne cinerum uocato; nam cũ aqua, de{s}tillabit aurum, quod cogi ampliùs nullo ingenio naturali poterit; quod {s}ummum hac in re queritur; nam {s}i aqua cinamomi, & endiuiæ {s}tillatitia, cinamomum ac endiuiã partes.s. illorum tenuiores

nuiores

nuiores secum deuehit;idemq; contingit de ea in qua ferrum aut aurum sæpiùs fuerit extinctum,quæ destillata, postea nunquam fæces aliquas derelinquit,& tamen eorum metallorum uires retinet, cur id in auro fieri nō poterit, hac arte ad maximam tenuitatē adducto? Fęces autem uini magno artificio in sublime tolluntur;ipsę enim,siue aquę etiam uitę,sępiùs destillantur,inde ignis adhibetur uehemens,ut quasi in calcem adducantur; illis superfunditur aqua ardens, ut soluantur; atq; id ter repetitur; Destillata deinde aqua uitæ,augetur ignis, & fæces ipsæ in sublime euolant ad collum cucurbitæ, albæ ut nix: è quibus parū ponas in aqua ardēte & maiores uires acquirit, poteritq; cum fæcibus mellis coniungi,& illæ dissoluentur; indeque accipiatur quod perfectius est. Sunt etiam,qui è tartaro salem hunc albissimū educant, dum tartarum in calcem redactum,aqua uitæ primæ destillationis soluūt,repetita sæpiùs destillatione; oleoq; quod tandem in matulæ fundo remanserit,aquam ardētem superfundunt,ac ter destillant, sic ut purissima tantū pars accipiatur seorsum,quā deinde fęci ipsi, ac potiùs calci albissimæ paulatim, combibendam,infundunt,ut è siccata tandem fæce sal ad collum ac latera matulæ ascendat ui ignis uehementioris.Sed de his tot dixisse satis sit.Aurum in calcem adducitur,malagma-

L te ex

te ex ipsius folijs & hydrargiro, conflato, diu agitando in uase ligneo, aut uitreo, modico mellis addito; mox uase uitreo, luto incrustato, ui ignis moderata, euolet hydrargiron, & in fundo remanebit calx auri. Hunc modum auri potabilis conficiendi, omnibus præstare crediderim, sed optimo artifice indiget, quiq; plura, quàm hîc scripserimus, cognoscat; cùm tamen omnia innuerimus.

Alij aurum in calcem redactum, uti docuimus, addito tamen sulphure, uti Ioannes è Rupescissa, Vlstadius & reliqui cōplures docent, in aqua ardente optima ponunt, & fimo, aut tepente balneo macerant per mensem; aiunt enim aurum descendere in fundum, uti butyrum: Tuncque destillatione aquam eliciunt, & aurum ipsum aqua communi stillatitia quinquies abluunt. Mox illi imponunt aquam è melle stillatitiam, ea ratione paratam, quam docet cap.22. Vlstadius, in balneoq; per mensem denuò locant; huicq; addunt, aquam è floribus folijsque ac radicibus borraginis, buglossæ, chelidonij, ac melissophylli stillatitiam, in qua posita fuerit, ligni aloës, Rhapontici, Ambari, Moschi, cuiusque drach. 1. s. omniaq; simul, quindecim dierum spacio, in balneo aut fimo tepente morari sinũt, postea inuicem separantur. Sed huiusmodi aurũ multo inferius est, eo, quod suprà demonstrauimus.

Pari

Pari ferè gradu haberi poteſt illud; quod aceto ſtillatitio conficitur; ipſum autem acetum antequam deſtillet, bulliat dum eius medietas abſumatur; poſtea bis térue deſtillet, mox addatur euphorbij in puluerem redacti, octaua pars, ac iterum deſtilletur. In hoc aceto extinguunt calcem auri, igne reuerberatorio cadentem, ſtatimque uas, in quo acetum eſt, diligenter operculo contegunt, ne quid exhalet: Vbi autem refrixerit, acetũ detrahunt, mox auri calcẽ candentem, denuò in eodem aceto extinguũt, idq́; toties repetũt; dũ acetũ optimè redditũ ſit ipſo auro prægnás, tum nouũ acetũ accipiũt, in eoq́; candentẽ calcẽ auri extinguũt, donec eã auri partem ſolutã uiderint, quã poſtulant. Acetũ hoc omne in unum collectũ, ac perſpicuum; ſi quid enim craſsioris fæcis in fundũ demittetur, nequaquã accipiendũ eſt; tepente balneo deſtillant, & in fundo cucurbitæ, remanet aurum, instar mellis: cui cõmunem aquã ſtillatitiam affundunt, aut rorem deſtillatione exceptum, qui melior habetur, ea quantitate, ut totũ aurũ in ipſo diſſoluatur, quod nouerint, cũ nihil petit fundũ; tunc deſtillant aquã, balnei calore, & in fundo cucurbitæ reliquus eſt, ſal auri, q in quocũq; liquore facilè diſſoluet̃, æquè ac ſal cõmunis: atq; eadẽ ratione ex omnib. metallis, ac uitro fieri ſal poterit, cuius eſt in medicina uſus. Qđ ſi ſalẽ hũc

 in oleum

in oleum conuertere uelimus, ipsi denuò acetũ suũ affunditur, mox detrahitur destillatione; qua peracta, aqua cõmunis stillatitia affunditur, mox detrahitur: Inde ad acetum reuertimur, mox ad aquã; hac ratione progredientes, nunc acetũ alternis uicibus affundẽdo, ac destillatione detrahendo, dum in fundo oleũ maneat, quod uerè oleũ sit: cuius fuerit signũ, si argenteæ lamellæ cãdenti impositum, non concrescat, ac potiùs fluat: nam si cõcreuerit, repetendũ est aceti, & aquę negocium: quod idẽ in argento atq; in cęteris metallis cõtingit. Aurũ autẽ in calcem redigunt pleriq; huius rei artifices, sola aqua ardente, qua ubi folia auri maduerint, ignẽ admouẽt, idq́; repetunt, dum optimè calcem referat. Quod quidẽ cũ nonnulli essent experti, adeo ut sexagies madefecerint, & incẽderint, nihil effecerunt: nimis enim tenuis ardentis aquæ substãtia est; quamobrẽ alij conati sunt folijs auri miscere Mastichen candidã, & Chiã, simulq́; terere, & postquã aqua ardẽte optimè maduerint, incendere, sæpiùs id repetentes: hac enim ratione subijci quodammodo crassior igni substãtia uidetur. Nõnulli cũ sacchаro cãdido terunt, parũ aquæ mellis addẽtes; diuturna trituratione, tepentiq́; aqua saccharum ac mel abluunt; inde exiccant, postea aqua ardente madefaciũt ac accendũt. Quod uerò ad oleũ auri attinet, potest & alio ingenio

uio haberi nam in aqua ardente, quã acriore efficacioréq; reddiderit sal è fæcib9 uini, seu aquæ uitæ in sublime elatus, dissoluitur aurũ in calcem redactum, sic ut aqua uideatur perspicua; hanc tepentis aquæ balneo, aut fimo per mensem coquunt, & circulo agunt, dum aurum in fundum descenderit perinde ac calx, quam, detracta aqua, fimo equino dissoluunt, mox ad ignem cogunt, inde fimo dissoluunt, id toties repetentes, dum nõ amplius cogatur, cuius non est dubium uires esse plurimas in tuenda ualetudine, roborádoq; corde, & aduersus uenena, si rectè adhibeatur, aiuntq; his qui elephantiasi laborant, plurimùm prodesse.

Sunt & qui succum limonum perspicuum, cum melle ac sale miscentes, tamdiu feruere sinunt, dum spuma omnis è melle abierit, idque destillant, aucto ad extremum igne; Fæces, uitrariorum igne, aut huiusmodi fornacum, tribus diebus in calcem redigunt, mox conterunt, illisq; tertiam partem mannæ & sacchari candi addunt, superfusaq; quam extraxerant aqua, & aquæ ardentis optimę duplo, stipatis optimè rimis, moderato igne destillant, mox auctiore igne, quicquid elici potest, detrahunt. Huius aquæ destillatitiæ partem, auro in calcem redacto, affundunt, mox destillant, denuò partem aliam aquę superfundentes, & detrahentes, dum tota aqua

destillatione excepta sit; quo tempore tota simul ipsi auro imponitur, maceraturq́; tepente balneo ad uiginti dies, mox destillat, & in fundo liquor auri uidebitur: Qui si fortè crassior fuerit, aqua eadem denuò superfusa ac destillata, tenuior euadet, pręsertim si id pluribus uicibus repetatur. Quod autem de auro dictum est, idem de argento dictum puta. Videndum est tamen, ne quod calidioribus aquis mixtum fuit, aut calidiorem naturam contraxit, id calidis morbis, calidioreq́; temperamento, & anni constitutione exhibeatur, qua in re prudentis medici consilio opus est. Atq; hæc de auro potabili dixisse sufficiat, quod si rectè conficiatur, mirabiles utilitates affert, ut Arnaldus Villanouanus, egregius sua ætate, medicus, testatur; nam tenuitate substantiæ solidas fibrarum partes altiùs penetrare potest, & per omnes expandi; sinceritate uerò temperamenti, caloré innatum excitare, ac tueri; densitate, ac tenacitate, humidum radicale ac primigenium solidius, & fortius reddere, ne citò absumatur. Cùm enim longitudinis uitæ causa sit calor multus, idemq́; temperatus, nec non & primigenium ipsum humidum, solidum, ac copiosum, nulla ratione ijs consuli meliùs potest, quàm ipsis auri qualitatibus: Neq; enim intelligo qua ratione Thomas Erastus, medicinæ professor clarissimus, lib. 4. aduersus Paracelsum, scriptum

ſcriptum reliquerit, aurum non eſſe humidũ poteſtate, cùm id non modò omnibus repugnare uideatur philoſophis, Ariſtoteli præſertim 4. meteororum; ſed ipſæ quoq; experientiæ, qua uidemus liquari aurum, & fluere, & ipſum ſit temperamento humidum; ſcribit autem eo lib. Ariſtoteles cap. 51. aurũ, argentum, ęs, ſtannum, & plumbum, aquæ eſſe, cùm liqueſcant calido; aqua autem non actu ſolùm, ſed poteſtate humida eſt. At inquit Eraſtus, nulla intercedit familiaritas, qua conueniant, corpus humanum, & aurum; tantum enim diſtat metallorum, præſertim auri, temperamentum, à noſtrorum corporum temperamento, ut in hæc illa tranſire, uertique nulla ratione poſsint. Verùm hoc Eraſti dictum eſſet probandum, niſi multa etiam talia uideremus diſſentientia, quæ tamen poſtea conueniunt. Quis inter ſtruthiocamelũ & ferrũ, inter ſtellam piſcẽ, & cochleas, inter gallinas & ſerpentes conuenire quidquã putaret? res tamen ipſa ſecus probat; uti & de auro, cuius magna habemus experimenta; quãquam negligentia ac temeritas ſycophãtarũ, qui cũ omnia ferè ignorẽt ad omnia temerè manus admouẽt, multa cõtrà accidere fecerit. Aurum temperamento, ſi quid aliud, humano ſimile eſt, uti ſuprà diximus; eamq; ob cauſam, caloreq; ſuo ferè cœleſti, uires noſtri corporis, uitalẽ potiſsimũ, earũq; ſedes,

nempe cor, cerebrum, iecur roborat, ſanguiniſq; ac ſpirituum ſubſtantiam puriorem, illuſtrioremq; reddit; qua de re haud omnino iniuria, mihi dixiſſe uiſus eſt clariſsimus Marſilius Ficinus, ſi perſpicuitatem haberet aurum, iam cœli ſubſtantiam fore. Neque uerò putandum eſt, aurum huiuſmodi præparationibus, ac deſtillationibus, non uiolentis illis, ſed arte optimè factis, naturã ac uirtutes amittere, quando herbæ ipſæ, ac flores, q̃ multò debiliore ſubſtãtia ſunt, & facilè diſſolubili, eã ſeruent, uti ſuprà memorauimus. Quamobrem Guainerius, de peſtilẽtia egregiè tractans, & ſtillatitiam quandam aquam deſcribens, de qua inferiùs dicemus; cùm ad aurum hoc potabile perueniſſet, licet, inquit, de auro potabili mihi uideatur abſurdum, ut ex dictis Auicennæ, & Alberti Magni in ſuis de mineralibus elici poteſt, cùm aurum ſit materia ita perfectè cocta, ſine quaſi contrario mixta, ut uis ignis, abſque alio auxilio, nihil aut parùm agere in eam poſsit; habui tamen à duobus chymiſtis fide dignis, quòd ipſum facere proculdubio, abſque ſalis ammoniaci, alteriúſue erodentis, aut uenenati mixtione norunt; imò cum quinta eſſentia aquæ uitæ, ipſum, ueluti ceram, fluere faciunt: Quod ſi fieri poteſt, cum hac aqua coniunctum, nihil dici efficacius poteſt. Hæc Guainerius.

De

De Ferro, & reliquis Metallis. Cap. XXI.

FERRVM multi in medicina usus, quamobrem non iniuria thermarum aquæ ferrum, aut chalybem referentes, imò uinum aquaúe, in qua candens ferrum sit restinctum, potu, cœliacis, dysentericis, lienosis, cholera laborantibus, & dissolutis stomacho, teste Dioscoride, auxiliatur; maximè autem uiscerum, iecoris præsertim, calidius tẽperamentum remouet, dissolutam uim confirmat: neque profectò iniuria; nam metallica ob densitatem substantiæ magis, altiusq́ue imprimũt; & satis compertum est, ad lienem, laudatissimam esse aquam de spuratam, quæ è cotibus defluit, cum acuũtur enses, aut thoracum ferreorum loricæ circumaguntur. Quanquam autem ferrum, teste Aristotele 4. Meteor. 39. difficilè admodum liquescat, cùm ipsius humidum nimia frigiditate coactum fuerit, sic ut omnino non liquabile uideatur; fatetur tamen ipsemet Philosophorum princeps ingenti igne liquari posse, propterea quod huiusmodi ignis dissoluat humidum, & crassiores ac siccas partes adurat; quamobrem quæ iuuare possunt ignem, ut separet terreas partes crassas, à tenui aqueo, ea citò liquare ferrum possunt, cuiusmodi sulphuris, & auripigmenti pulueres ab Alberto Magno, maximo Philosopho, scribũtur. Affir

mat autem Hieron. Card. multæ lectionis & eruditionis uir, libro de Varietate rerum 10. cap.50. uidisse se oleum & aquam ferri admodum ponderosa: oleum autem nigricare: Celeriter utrūq; defluit, aqua intra duas horas effluere incipit, oleum intra duodecim, si rectè peragas. Ferrum tamen aliqui, igne primū uitrariorum, uiginti dierum spacio, in calcem redigunt. Soluunt aliqui eius elimatam scobē, aqua separationis, seu quam fortem appellant, è chalcantho potissimùm educta, qua abstracta, calcem illam ferri, aqua communi toties abluūt, dum omni prorsus acrimonia destituatur. Exiccatæ calci; quam etiam aliqui faciunt, solo adhibito sale; affundunt acetum stillatitium, & tepente balneo macerat, inde destillant; iterum affundunt, macerāt, destillant, idq; toties repetunt, dum ferrum in fundo instar olei resideat: ad ulcera manātia, & pleraque alia præstantissimum, & si rectè temperetur, multò quam ferrum ipsum, efficacius, ad ea omnia, quæ à Dioscoride, Galeno, & Aëtio de ferro scribuntur, pſertim languēti stomacho. Alij ferro in calcem redacto salis addūt, ꝑ pondere destillandi ferri, partē duodecimam. Ammoniaco adhibito melius, & facilius plerique oleum eliciunt; sunt & qui acetum adiungant. Nonnulli acetum stillatitium, ferro impositum, ubi colorem omnem contraxit, denuò destillant, abijciuntque

que

que acetum, quod primò purum aſcendit, leuiore igne; quo aucto, humidior pars metalli, inſtar olei aſcendit, remanentibus in fundo fæcibus; quod omnibus metallis, præter aurum, & argentum, hac ratione, pleriq; adhibent. Sunt qui à ferro in crocum, ope ſtillatitij aceti, adducto, ſalem ammoniacum, nouem, decemúe uicibus, in ſublime, ui ignis, tollunt: nam ferrum tũc in oleum abit, quod aqua ſtillatitia ſæpiùs abluunt; chimicis magis, mea ſententia, quàm Medicis in uſu, prę terquam ad ulcera; quemadmodum & illud, quod elicitur è ſtanno in calcem redacto, & aqua, forti uocata, ſoluto, ea ratione ut lapilli gignantur; quos aceto ſtillatitio macerant in aquæ tepentis balneo, inde acetum deſtillant, aliudq́; ſuperfundunt, mox macerant, inde detrahunt, dum in fundo maneat, ceu oleum; ad uulnera recentia, & ulcera citò ſananda efficaciſsimum. Idem in plumbi calce effici poteſt, ſed acui acetum debet. Cæterũ hæc omnia, ut extrinſecùs adhibita à perito medico, iuuare poſſunt, ita interiùs præbere uix auderem, quod ab aquis acutis, & ignis ui, inimicam uiſceribus qualitatem, & admo dum perniciosſam adipiſcant. Quo nomine Theophraſti Paracelſi remedia cõplura, mihi admodũ ſuſpecta ſunt; & pleriq; ſcribunt, Baſileæ ad unum oẽs, licet initio præclarè adiuti uiderẽtur, tamẽ intra anni ſpaciũ mortuos

eſſe,

esse quicunq; chemica eius pharmaca ex metallicis confecta in corpus assumpserunt: Maiore forsan laude dignus, si medicis quibusdã remedijs à se, ut aiunt, inuẽtis, cõtentus, perniciosiora nõ quæsiuisset. Qui uerò putant è metallis, sola infusione, uires elicere, ij mea sententia falluntur, & aduersus eos faciunt, q̃ de metallis disputantur, non posse elixari, aut à calore nostro uinci; nam longè maiori opere, quàm infusio sit, attenuãda sunt priùs, & ad dissolutionem paranda. Itaq; semp̃ parui feci eã aquã, quæ ad Trotulæ libellum, de mulierũ affectionib. adscribi solet, cuius Euonymus ex libro quodã Germanico meminit, qua aiunt medicũ res effecturũ admirabiles, & quasi uatem fore. Accipit autem scobẽ argenti, æris, ferri, plumbi, chalybis, auri, spumæ argenteæ, & aureæ, ac styracẽ; hæcq; oĩa primo die in urina pueri infunduntur; altero die in uino albo calido; tertio, in succo fœniculi; quarto, in cãdido oui; qñto, in lacte mulieris, marem lactantis; sexto, in uino rubro; septimo, in septem candidis ouorum. Hosq́; omnes liquores simul deinde lento igne destillant: nihil enim hîc uideo, quod superbos facere eos posit, qui huiusmodi remedio utantur; meliùs faciunt, qui metalla in calcem redacta, aceto stillatitio, sale tartari, aut huiusmodi quopiam acriore reddito, macerant ac soluunt, inde acetum destillant. Verũ nisi sal tar-

ſal tartari ita elaboratum ſit, ut eodem igne
cum aceto aſcendat; uix quippiam conduci-
bile,ut interiùs ſumatur,fieri poterit. Alij te-
nuè elimatam chalybis ſcobem candentem,
ad ſex, uel octo uices aceto acerrimo extin-
guunt, inde ter ab ea ſalem ammoniacum in
ſublime tollunt;ſic enim facilè,uti ſuprà me-
morauimus,in oleum chalybis abit.Nonnul
li calcem ferri,ſeu rubiginem anchorę, aceto
ſtillatitio,quod quatuor digitis emineat,im-
mergunt, & tepentis aquæ balneo macerãt,
dum acetũ colorẽ contrahat, quo tũc detra-
cto,aliud imponunt,mox ubi coloratum fue
rit,detrahunt,idq́; repetunt, dum acetum nõ
ampliùs rubeſcat.Hoc acetum deſtillant,fer-
reæq́; materiæ, quæ in fundo remanſit,opti-
mè tritæ, tantum aquæ communis ſtillati-
tiæ affundunt,ut emineat, optimeq́ue mix-
ta, duobus diebus macerantur, inde fil-
tro percolantur; quodq́ue percolatum eſt,
in uaſe reponitur, dum in ſalem degeneret:
quem diligenter tritum, cucurbita uitrea in-
curua, luto incruſtata, ui ualidi ignis deſtil-
lant; nam oleum admodum rubrum educe-
tur difficillimis iecoris, & lienis infarctibus
laudatiſsimum,purgato priùs corpore,& te-
nuata humorum craſsitie; ſed non niſi parcè
admodum,ac à peritiſsimo medico, qui cor-
rigere medicamentum nouerit, exhibendũ;
ut enim maximè prodeſſe poſſunt rectè para
ta,

ta, ita si intẽpestiuè, & non castigata præbeã-tur, infinitum in modum obesse; Hæc autem, qui cum superioribus coniunxerit, facilè uniuersam dissoluendorũ metallorum rationem, quantum ad usum medicum spectare potest, cognoscet; quorum exhibendorum modus, ut & stibij & præcipitati, de quo mox dicemus, ex Dioscoridis methodo li. 5. originem duxit.

De Argento uiuo. Cap. XXII.

NIHIL ferè est, quod maiora à chymistis tormenta passum sit, hoc argento uiuo, quod Gręci ὑδράργυρον uocãnt, quasi argentum aqueum, ac fluens; chymistæ uerò mercurium; tametsi uideatur Plinius argentum uiuum appellare, quod spontè nascitur, hydrargiron uerò, quod ex minio factum, argenti uiui uices implet. Neque tamen his frustra tormentis subiectum fuit, quando magnus inde ad rem medicam, morbosq; difficiles pellendos usus manauit. Primum autem quod ex eo conficitur, puluis est, angelicus à Nicolao Massa Veneto, medico clariss. appellatus, uulgo præcipitatum appellant; exiccat enim corroditq; nullo dolore mollé carnem, ac superfluam, & occultam remouet ex ulceribus qualitatem, quæ malignum ac quasi uenenatum quiddam sapit: ad hæc sistit ulcera ne serpant, cancrenis aptissimus; in to

phaceis quoque tumoribus, ubi aperti sunt, durum, ac crudũ, crassumq́; pus dissoluit, sic ut uix par inueniri remediũ posit: quo si toto curationis cursu utare, ad cicatricẽ ulcus adducit, quemadmodum se sępiùs expertum asserit Nicolaus Massa; præsertim uerò in ulceribus uirgæ, in quibus omnia superare remedia compertum est. Eligatur argentum uiuum purum, albicans, splẽdens, optimè plũbo, unde etiam elicitur, depuratũ. Huius accipe libram, cui in cucurbita parua uitrea superfundas aquæ, qua ab argento separatur aurum; separationis seu partitionis uocant; libram; cucurbitam in olla collocabis, cineribus inter cucurbitam, & ollæ parietem positis. Igne deinde primùm leui, mox auctiore, nequaquam tamen uehemẽtissimo, tota absumatur aqua; cuius rei signum fuerit, cũ nihil fumi exit è cucurbita: in fundo, mercurius in calcem ac potiùs puluerem rubrum redactus uidebitur; Quod si puluis nõ fuerit, tere ipsam calcem, & si quid uiui argenti adhuc commixtum reperies, æneo uase ad ignẽ admoueto, misceto q́; dum quicquid in calcem redactum non est, euolet. Atq; hic puluis ille fuerit, de quo diximus, quiq́ue olim magno arcano, & magno certè usu habebatur, in ijs ulceribus de quib. meminimus, ubi pus, putredoq́ue ob malignam qualitatem impedimento sunt, ne ulcus sanescat. In callosis etiã

sinibus

ſinibus,& fiſtulis uocatis,uino eliquatus, atque etiam;iuxta Ioannem de Vigo,lixiuio,& iniectus,optimè conducit. Aquam autem ſeparationis eliciunt ex chalchanti Rom.lib.2. aluminis rupei,ſeu rochę unc.16.ſalis nitri libra;uitrea cucurbita retorta, luto optimè incruſtata,his omnibus concluſis,adhibitoq; igne primùm modico,mox auctiore,eo potiſſimum tempore,*quo crocea uaſis facies uidebitur. Sunt qui cùm hanc aquam acriorem poſtulant aluminis, ſalnitri, & chalchanthi quantitatem ęquent. Sunt & qui in recipiente uaſe,aquæ fontis puriſsimæ duas uncias, in ſingulas libras ipſarum rerum ponant Alij ſalnitrum non apponunt; & cùm uolunt hũc puluerem conficere, in libram huius aquæ, mercurij unc.quatuor immergunt. Hæc autem aqua ſeparationis,magno ipſa quoq; uſu in medicina adhibetur:nam uerrucis tollendis optima eſt,in ano præſertim, ac muliebri pudendo efficax quoque cauterium in ulceribus malignis, cruſtoſisq́ue & prohibet ne ſerpant, in ore potiſsimùm ac gutture; ſummoperè tamen cauendum ne deglutiatur, & cum roſacea ſtillatitia miſcenda; tantumq́ue bis die tangendus eſt locus:quod & in ulceribus uirgæ, ac pudendorum ſeruandum eſt. Quamuis autem Ioannes de Vigo Genuenſis,chyrurgus Iulij II.Pont.max.clariſsimus, hunc angelicum , de quo diximus, puluerem,

rem, ut ſuum inuentum, doceat, rubrumque appellet, & ſecretum ſecretorum inter medicamenta corrodentia uocet, nihil tamen hac in re ei ſe debere Maſſa ſcribit, cùm antea quàm Ioannes ederet librum ſuum, ipſe hũc conficeret puluerem, ita edoctus à ſene Chemico, qui multa egregia experimento didicerat, ipſumque Maſſam plura alia docuerat. Non deſunt etiam aliqui longè audaciores, qui luem Veneream; inueteratam, hoc puluere præcipitato per os exhibito, ſanare tentant, & ut ægros decipiant, inficere ipſum aut carbonũ puluere, aut medicamẽto quodam cui angelico nomen eſt, conſueſcũt: quę catapotia exhibita; catapotiorum enim forma exhibent; moleſtiſsimè aluum ſoluunt, atque etiam uomitum magna perturbatione cient; cognoſcitur autem ex hoc puluere eſſe catapotia compoſita, ſi fruſtulum auri, aut argenti fricueris; adhæret enim illi, & rubro colore tingit; coacti tamen plerique ſunt has moleſtias mitiores reddere, aut omnino auferre, abluentes puluerem hunc aqua ardente optima, ter, quaterúe; & qualibet uice ignem admouentes, ut ardeat; inde macerantes quatuor dierum ſpatio, aquis cordi conferentibus; prioribus percolatis, alias aquas affundentes, idq́; ter aut quater: Huiusq́; ita parati pulueris ad grana quinque præbent, mixta cum ſpeciebus Diamoſchi dulcis, &

M Dia-

Diarhodonis Abbatis, & Theriaca magna Andromachi: Datur doloribus coli affectis, & quartanis febribus, ac melancholicis optimo successu, si opportunè exhibeatur, admistis etiam, si ita res ferre uidebitur, margaritis, & alijs, quæ stomacho & cordi opitulantur. Huncq; præcipitatum puluerem, uti, & argentum uiuum, Antonius Musa Brasauolus, P. An. Matthiolus, & Gabriel Falloppius medici clarissimi multis se exhibuisse scribunt. Alij eum conficiunt ex mercurio, priùs aceto ac sale diligenter abluto, & cum auri purissimi sexta parte mixto, sic ut malagma fiat, cui tantum aquæ imponunt, ut aurum eliquet, inde uti suprà diximus, præcipitatum puluerem elaborant, & abluunt. Quod uerò colicis, & quartanarijs præbetur, diuturno labore nonnulli conficiunt, id abradẽtes; quod ui ignis ascendit. Alij sic parant. Argenti sublimati unc. sex optimè terunt, inde cum pasta triticea fermentata miscent ac subigũt, digitis butyro inunctis, ne erodantur: Catapotia formant, è quibus in cucurbita uitrea positis, igne ualido, elicitur aqua, in cuius uncijs sex, semuncia auri purissimi infunditur, in cucurbitula uitrea, luto incrustata; ubi incipit aqua incalescere, abraditur aurum, & tela quædam, aranearum instar, natat quæ cochleari ligneo uel corneo colligitur, totiesque id repetunt, dum tota aqua absumatur.

Has

Has telas ſimul collectas, in eadẽ cucurbitula ad prunas cãdentes adhibent, dũ rubeſcãt; mox aqua ardẽte macerãt, & exiccant; idq́; ter, aut bis efficit aqua roſacea ſtillatitia. Huiꝰ pulueris granũ unũ aut alterũ, cũ myrrha, maſtiche, ammoniaco, & huiuſmodi, miſcẽt, catapotiũq́; efformãt, quod per os exhibitum; purgato priùs corpore, lõgè tutius quã ſuperiora, uidet. Parãt alij præcipitatũ húc puluerẽ albũ, oleo ſulphuris, quã aquã appellamꝰ, cũ argento uiuo æquis portionib. mixto; nã uiginti quatuor horis in cucurbita ſimul macerant, inde deinde admoto, tota humiditas abſumitur, dũ albeſcat: alij oleũ ſulphuris deſtillãt, quòd multò acrius redditur, quã priùs fuiſſet; Hoc pręcipitato puluere, utimur tãtũ exteriùs, ad ulcera contumacia; egregiè enim carnem putridã corrodit, ſed maiore dolore. Sunt qui mercuriũ ſtanno cogant, inde in ſcutella aurea, quę innatet in aceto optimo, impoſitum, aqua ardente obruũt, poſtea admota flãma accẽdunt; id toties repetentes, dũ omnia in oleagineam ſubſtantiam abeãt. Granum huius exhibent cũ generoſo uino, ut ſudorẽ proliciat, contecto multis ſtragulis corpore. Alij cogũt mercuriũ, non quidẽ ſtanno, ſed aqua ex ouorũ candidis, & eorum teſtis in calcẽ redactis, ſtillatitia: quemadmodũ, & alij puluerẽ ꝓcipitatũ ter igniũt, & aceto acerrimo extinguũt. Pleriq; etiã oleũ mercurij,

ulceribus optimum, conficiunt, ipso posito in uase recipiente, ut in eum aqua è salnitro, & alumine rupeo usto, ui ignis, stillatim cadat; idq; bis repetunt; quæ autem prima uice in eum aqua cecidit, elicitur, ac per horam, in uase optimè contecto, reuerberatorio igne, exiccatur; inde rursus in recipiente uase ponitur, ut in eum, denuo aqua cadat. Quidam mercurium, unà cum chalchantho ac sale cõmuni in sublime elatum, aqua dissoluunt è chalcantho & salnitro stillatitia, mox destillant; nam primò exit ipsa aqua, deinde albedo mercurij, cuius fæces in fundo ustæ uidebuntur. Hanc destillationem repetunt, dũ nihil fæcum remaneat: Cancro id ac sinuosis ulceribus conducere plurimùm, affirmant.

De Stibio. Cap. XXIII.

STIBIVM, quod uulgo Antimoniũ uocant, uim habere deiectoriam, etiã ueteres nouisse uidẽtur, licet multi contrà putẽt. Nam, uti suprà memorauimus, Dioscorides capite de cucumere syluestri lib. 4. ita de elaterio scribit. Bilem ac pituitam utrauis parte extrahit; optima suspiriosis est purgatio. Quod si in animo sit deiectionem moliri, adiecto salis duplo, & stibij quod colorare sufficiat, ex aqua, erui magnitudine, catapotia dato. Non desunt, qui huius usum in uacuando im-

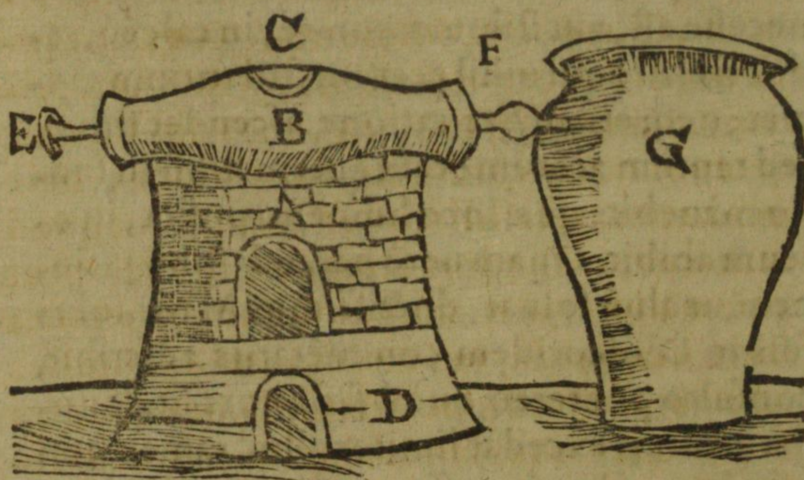
do improbent, sed si ratione fiat ac tempestiuè, & in morbis, qui, ut materia fixa, tenaxque detrahatur ualentes uacuantium medicamentorum uires postulant, cur adeò improbetur, planè nescio: eius laudes satis egregiè Petrus Andreas Matthiolus, luculentissimis suis in Dioscoridem commentarijs, scripsit, quamobrem non est, ut nos meliora, aut maiora addere frustra conemur; præsertim cùm nemo non in medicina exercitatus, admirabiles, si tempestiuè sit datum, effectus potuerit pepercisse. Neque mea sententia, licet plumbo sit proximum, sicut facilè in illud degeneret, timendum est, quod de plumbo diximus in aquis stillatitijs, cùm in corpus stibium non ita digeratur, & excoctum sit uehementi ignis ui, & admodum pauca quantitate sumatur. Nam cætera quæ dici possunt, de modo deijciendi: quia s. aduersetur naturę corporis, & uiolenter agat, & huiusmodi, dici etiam possent in elateriũ, scammonium, colocynthim lapidem armenũ, turpetum, & similia, quæ cùm cordi, iecori, & uẽtriculo totius proprietate substantiæ noceãt, eorum tamen in officinis frequẽs usus nunc est, & frequentior apud ueteres fuit, neque tamen reijciuntur, aut damnantur, imò inter cordi opportuna medicamenta ab Auicẽna recensentur; nam si corrigi hæc dicunt, idem etiam stibio multis præparationib. cõtingit;

 illisq;

illisq; ſtibium præſtat; quòd cũ, teſte Ariſt.1. ſect.Probl.43. acerbitas, acor, malusq; odor medicamenta comitentur, quæ aluum ſoluunt, eò quod genus medicamentorum, cibo contrarium eſt, id tamen ſtibio non accidit, quod omnis eſt penitùs ſaporis expers. Et ſi Dioſcorides lib.5.cap.49. ſquammam aëris prębet, ut pota ex aqua mulſa, aquã trahat, & quoſdam ait, quos non reprehendit, eam farina ſubactam dare in catapotio, quáto id libentius conceſsiſſet ſtibio tot modis purgato ac correcto? Itaque ſtibij optimè parati abuſus potiùs, quàm uſus poterit improbari, cum plerique reperiantur Empirici, imò longè empiricis peiores, qui paſsim nulla habita ratione, & incipientibus morbis, crudisque & optima ualetudine præditis illud exhibeant. Quod uerò ad eius parandi rationem attinet, ſunt quidam qui è ſtibio aquam eliciunt; quinctam ab ipſis uocatam eſſentiam; cuius uires admodum mirabiles prædicant, arcanumque arcanorum appellant. Sic autem ſcribunt. In puluerem tenuiſsimum redigas ſtibium, ut è minera detractũ eſt, ponasque in aceto deſtillatione excepto, dum acetum, moderatis prunis candentibus appoſitum, colorem contrahat; tum enim detrahitur acetum, nouumque reponitur, hoc repetes, donec nullus ampliùs color inde cõtrahatur. Vniuerſum hoc coloratum acetum,

uitreis uasibus destillet;in fine per rostrum uitrei alembici,uidebis quasi mille uenulas descendere,guttis,sanguinis instar,rubentibus. Hanc aquam parem habere in rebus naturalibus negant, superareque aiunt mellis dulcedinem longo interuallo, & tandem mirabiliter extollunt; asseruntq; omnium uulnerum dolorem auferre,eaq; sanare: quadraginta autem diebus fimo obrutã, uasi uitreo diligentissimè clauso, macerant, ac ut ipsorum uerbo utar, putrefaciunt; tuncq; maximarum rerum auctor habetur. Sed uel isti falsa scribũt, uel acetum stillatitium ammoniaco sale, aut huiusmodi alijs acrius reddere necesse est, aut stibium parare, in calcẽq; reducere,alioqui nihil acetum stillatitium efficiet; neq; etiam hac ratione ascendet stibiũ, sed tantùm acetum; calx autem stibij in fundo manebit, quæ loco humenti posita, in oleum abibit. Quam uerò parandi stibij rationem,ut aluũ soluat, doctissimus Matthiolus suis in Dioscoridem commẽtarijs adscribit, consulto prætereo,quòd satis nota sit,& nostri instituti excedat limites;illud tamen non inuoluam silentio, esse quosdam, qui, ubi in calcem stibium optimè redactum est, sicut fumum non emittat,salem fossitium, & ammoniacum addant,cùm Matthiolus chrysocolla factitia utatur: quanquam melius, mea sentẽtia, fieret, si stibiũ crudũ nõ apponeret.

Alij ut laborem aſsiduè uerſandi fugerent, uas fictile extruunt, ea forma, cuius eſt uas B. in cuius ſummo latere foramen C. apponũt. Hoc autem uas, ſtibij crudi in pulucrem redacti, ſemiplenum, locant tranſuerſim ſummo furno, quemadmodum conſpici poteſt in figura ſubſcripta A. B. C. D. uaſculum deinde E. forma cyathi, uitreum alteriusúe materiæ ad os uaſis B. adhibẽt, rimis optimè ſtipatis, ne quid fumi exire inde poſsit, quemadmodum ad eiuſdem B. uaſis fundum aliud eſt canale, oblongum, fictile, ea figura, cuius eſt F. in medio enim latior conſpicitur: hoc deſi-

nit in uas G. quod magnũ eſt, & fictile, ad eorũ inſtar, quas uulgo Vettinans appellamus, ſeruãdis è flumine aquis; ad aſsiduum uſum; aptiſsimas. Igitur ignis adhibet̃ è lignis aut carbonibus in ipſo furno, per oſtiũ A. in uas

autem

autem E. aſsidue follibus inſufflamus: nam id ſtibij, quod in calcem uerſum eſt, protruditur in uas G. colore albiſsimo; fumus autẽ per foramen C. exit: quapropter ſub dio fieri hæc debent, aut ſub lato in fumibulo. Eo ſtibio, ita uti primo fit, albiſsimo, uti poſſumus, ſed melius fuerit, ſi eliquetur, & in lamellas, quæ modò chryſopatios, modò granatos referunt, cõcreſcat. Idem, alij, tribus ollis fictilibus quarum unius fundus perforatus in alterius ore collocetur, peragunt, ferreo ſtylo, aſsiduè ſtibium, quod in poſtrema olla inferius eſt, in puluerẽ redactum, agitantes: aſcendit enim album. Sunt etiam qui ad unc. 4. ſalis tartari, repetita, diſſolutione, & exiccatione, omni acriore ui maligna, ſi qua fuit, priuati, addunt ſtibij unc. ſem. aqua diſſoluẽtes, quæ ubi refrixit, rubeſcit, & cogi aiunt; huic modicum aceti ſtillatitij affunditur, ut quod acrius eſt, in fundum ſecernatur: effunditur autem liquor iſte, affunditurque aqua dulcis ſtillatitia tepida, ſæpiùs, dum nulla ampliùs acrimonia guſtu percipiatur. Tunc exiccatur in puluerem rubicundiſsimum, cuius eſt doſis ad granũ unum, uel dimidium; ſed certa aliqua temperatione indiget: de qua non eſt quod modò ſcribamus, cũ nimium forſan in his, quæ deſtillatione non efficiuntur morati ſimus: neque enim deſunt, qui alia uia, at maiore labore, ſtibium in ſublime efferentes, ui

ignis in calcē uertunt. E' ſtibio oleum deſtillat ſaccharo adiecto, de quo diximus cùm de ſaccharo ſcribebamus. Aquam nonnulli è ſtibio ſic eliciunt: ſtibio, in ſublime uti docuimus, uel alio modo, ui ignis, elato, tantum aquæ ardentis, ut tribus digitis ſuperet, affundunt, balneoq́ue aquæ tepentis, duobus diebus, macerant. Alij ſtibium cum æqua ſalnitri portione in calcem redigunt, ad ignem deinde reuerberationis, ſeu uitreariarum fornacum, diebus quindecim, tritum in puluerem, ſinunt: huic tantum aquæ ardentis ſuperfundunt, quantum tribus digitis eminere poſsit, mox octo diebus, uaſe optimè clauſo, circulo agi permittunt. Huius aquæ drachma, ſi cum iure aut uino ſumatur, infra, ſupraq́ue corpus, omnibus humoribus, minima moleſtia, liberat. Febribus tertianis, ſimplicibus ac nothis; aſsiduis, malignis, ſi tribus diebus, drachma quotidie ſumatur, opportunè plurimum conducit. Accipiunt alij ſtibij libram, argenti uiui ſublimati unc. 2. igne uehementi, recurua cucurbita, deſtillabit oleum uulneribus malignis admodum ſalubre, & ἰσχαρωτικὸν optimum eſt, quod ſi acrius uolueris, argenti ſublimati pondus augeas: Illud tamen perpetuò animaduertendū, ut totū uas recuruū, cineribus calētibus, inter deſtillandū, operiatur, alioqui oleū ſeu aqua gelaſcit, neq; manare poteſt. Ad fæces

affun-

affundunt nonnulli aquã ardentẽ, quam post 24.horas eliciũt per arenã, exit primò uinũ, deinde oleũ, lucidũ, flauũ, rubrum in fundo manens. Albus liquor qui primò educitur, ad ulcera, serpigines, clauos, callos, uerrucas, atq; huiusmodi, ualet: item ad fistulas, cancrum, podagricos tophos, & uitia cutis. Flauus liquor qui secundo loco emanat, magna cautione, per os adhiberi potest, sed ad granum unum aut duo, desperatis casibus, in sputo sanguinis, spirãdi difficultate, coli doloribus, paralysi, frigidisq; omnibus affectibus: quod etiam facit, sed multo efficacius, oleum quod postremò rubrũ fluit, cuius usus exteriùs tutior, interiùs admodum mihi suspectus est. Vinũ quod primò exijt, coli doloribus prodest, & asthmati, & sputo sanguinis, modica copia atq; id cũ aqua ardẽte. Vbi eñ argentum sublimatum ingreditur, aut parcè admodum, aut nulla ratione, nisi mixtũ, castigatumq; optimè per os exhibendum est: ego autem libentiùs abstinerem. Addunt alij salis fossitij, seu gemmæ præparati, æris usti, cuiusq; unc. 2. salis ammoniaci, mercurij crudi, singulorũ unciam; quiq; liquor ante alios manat, ad sistendũ sanguinẽ è uenis fluentẽ, & carnem ulceribus supercrescentem erodẽdam, aliaq; huius generis multa optimus scribitur. Nec desunt, qui mercurium sublimatũ, repetita septẽ aut octo uicibus sublimatione, ante

ne, ante puriorem reddant; ipſumq́; ſtibium, tartaro ac ſalnitro additis, ui ignis è fæcibus eximant, regulumq́; uocatum, tãtùm ſumãt: quẽ regulum, alij, aqua ſeparationis, in quam ſal ammoniacus iniectus fuerit, irrigant, ſex uicibus, totidemq́; deſiccant, & eadem tandem aqua diſſoluunt, quam deinde commiſcent cũ alia eiuſdẽ generis aqua, in qua fuerint auri folia diſſoluta; poſtea uitrea cucurbita recurua, optimè luto incruſtata, ſexies, ſeptiéſue deſtillant, qualibet uice, quod deſtillauit, quodq́; in ſublime uaſis euolauit, ad ſuas iterum fæces, affundentes. Poſtrema deſtillatione, quod in fundo manſerit, eximitur, teritur, figulinoq́; uaſe ſuper prunas accenſas, ferreo ſtylo, perpetuò agitãdo, ac uerſando, incaleſcit, dum rubrum colorem concipiat, uniuerſumq́; aquæ ſeparationis uirus, abeat: abluitur deinde diligenter calente aqua dum omnem prorſus ſalſedinem exuat, affuſaq́; mox optima aqua ardẽte, ſic ut quatuor digitis emineat, uaſe clauſo, cineribus calidis, maceratur ad ſex dies, ter quolibet die agitando: deſtillat inde aqua ardens, calentis aquæ balneo, exiccatæq́; ac tritæ materiei, aqua roſacea ſtillatitia, moſco imbuta, affunditur, idemq́; ſeruatur, quod in aqua ardente dictum eſt. Huius pulueris ad tria, quatuor atque etiam quinque grana, ut morbi, uirium, ac temperamenti ratio poſtulauerit, exhibe-

exhiberi poteſt, additis aquis, quæ morbo cõducant, & cordi conferant. Sunt, & qui in portione eiuſdem aquæ ſeparationis, argentum uiuum, optimè purgatum, diſſoluant, & cũ duabus, de quibus diximus, aquis Reguli, & auri, miſceant, cæteraq; uti dictum eſt, efficiant, uerùm prudens medicus addet detrahétue, ut oportunũ magis uidebitur, nequaquam præterita mercurij, ſtibij, & aquæ ſeparationis natura, humanæ aduerſa. Nonnulli ex libra ſtibij & ſelibra tartari albi crudi, ubi macerata fuerint aceto ſtillatitio, acerrimo facto, oleum eliciunt; ad multa commodum, pſoræ præſertim & lepræ.

De Sulphure. Cap. XXIIII.

SVLPHVR aquam & oleum præbet; aquã, à Iacobo Syluio, oleum, uulgari appellatione, dictam, paſsim omnes ferè parant, ſulphur ipſum igne incẽdentes, locato ſuperiùs uaſe uitreo aut uitro oblinito, ad ęris cãpani formã, quo uaſe colligitr̃ ſulphureus uapor craſſus, qui primò cruſtã circa uas ipſum gignit, mox in aquã cogitur, q̃ in uas ſubiectũ, planũ, & ſatis amplũ; in cuius medio, ſulphur, uaſculo locatum, uritur; deſtillat. Sunt & qui roſtrum ipſi uaſi ſuperiori addant. Hoc autem oleo, ac potiùs aqua, utimur egregiè ad dentes cũ dolent, præſertim ubi foramen habent, in quo putreſcunt humores, & quæ

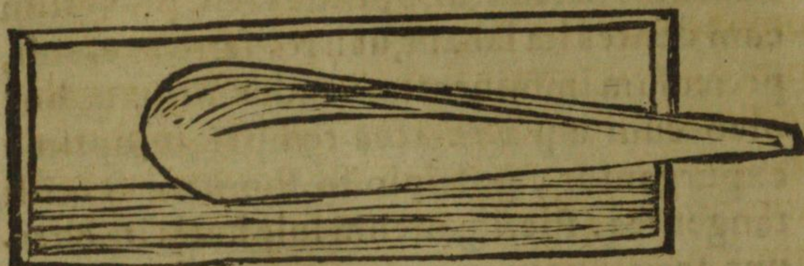
extrin-

extrinſecùs accidunt; exiccat enim hæc aqua egregiè; confert etiam ulceribus pulmonis, cùm minus lædere uideatur, ac potiùs magis iuuare, quam oleum Chalcanthi, quod acerbi nonnihil habet. Itaque tabidis, qui pulmonis laborant ulcere, ad guttas decem, cum zulapij uiolacei unc. 2. aut alterius poculentæ rei, quæ pectori amica ſit, frigidiore cœlo præbetur, admirabili ſucceſſu; quod & plerique uetuſtiores tradiderunt, & nuper Horatius Augenius, medicus ætatis noſtræ eruditiſsimus, libro ſuo, ſanè quàm docto, de modo præcauendæ peſtilentiæ, teſtatur, quem mihi librum, Vincentius Cartarius Rauennas, Iuriſconſultus Tolentinatium Prætor, dono dedit. Ego quoque ut nouiſsima referam, uidi anno 1579. menſe Martio Rauennæ in nobili iuuene, qui iam copioſa deſtillatione, & empyemate laborás, deploratus habebatur, ipſiusque pulmonis ſubſtantiæ nonnihil ſputo reiecerat, cuius teſtes adhuc multi ſuperſunt; uſu autem huius aquæ, ope Diuina, conualuit, & nunc uiuit incolumis, & ualida iuuentute. Peſtilentiæ etiam tum curandæ, tum præcauendæ optimũ hæc aqua remedium eſt, ſi cum iure pulli, alteriúſue boni ſucci, in quo decocta fuerint ex ijs quæ corroborant, aliqua, ad uncias quatuor, guttæ ſex aquæ huius ſumantur: ad hęc lumbricis, colica laborantibus, obliuioſis, re-

ſolutis,

ſolutis, conuulſis, apoplecticis, ſi cum aquis proprijs detur; ad ſtomachi frigiditatem, ſi guttulæ duæ, cum uino cretico præbeantur, prodeſt: ad tophos etiam auferẽdos, qui circa dentes naſcuntur, optimè facit, præſertim cùm dentes ita labant, ut ſi res ferró ageretur, periculum immineret, ne caderent. Itaq; hoc oleo cum aqua roſacea temperato optimè expurgantur, goſsipio in ſumitate ſpecilli tangentes. Pleriq; oleum ſulphuris ita eliciunt, accipientes urinę puerorum lib. 16. antea deſpumatæ, calcis uiuæ recentis lib. 3. ſimul ferueant ad tertias; mox per filtrum excolentur; tum addentes ſulphuris uiui, optimè in puluerem redacti libram, ſimul ferueant, dum medietas abſumatur, in uaſe uitreo, aut uitro oblinito, inde per filtrum percolatur, poſtea uaſe uitreo, pileoque roſtrato impoſito deſtillat liquor, primò perſpicuus, deinde oleum aureo colore, quo ad neruos cõtractos, ad cancrum, malignaq; & antiqua ulcera, & ad frigidos affect9, exteriùs utũtur. Alijs ſic paratur hoc oleum, ut Gabriel Falloppius Mutinẽſis, medicus ętatis noſtrę, iure ac meritò celeberrimus, docet; non quidẽ eo libro, quẽ de arcanis remedijs, Italica lingua, illi falſò adſcriptũ, & typis Venetis excuſum, legimus, indignũ eo clariſsimo uiro; ſed in tabula cauteriorũ, quã in auditorũ ſuorũ, è quibus erã ego unus, gratiã, ipſemet imprimẽda curauit.

rauit. Sulphur ignem non expertum, cũ urina pueri octo diebus in fimo equino calido macerato: habeas deinde catinum magnũ huius figurę ualde cauũ in quo hoc modo collocetur

tur cucurbita luto incrustata, quę sulphur cótinet, priùs tamen instrato fundo catini, cinere calidissimo, & prunæ addantur, dum tota humiditas egressa sit, quod eadẽ ratione cognoscitur, qua in oleo uitrioli dicemus; addatur deinde recipiens uas, & rimæ stipentur glutine ex farina & candido oui, linteo circumducto. Postea carbones flagrantissimi assiduè, ac assiduè supra cinerem illum calidum aggregentur, donec spiritus atque oleũ egrediãtur, quod colligendum est: ut oleum chalchanti, & similis est usus. Sunt etiam qui uitella oui assa, & resinam teribinthinam æquis portionibus cũ sulphure miscẽt, oleũq; inde, igne cinerum paulatim aucto, eliciunt, malignis ulceribus, dolorificis, ac uirulentis admodum conducens. Qui uerò ad librum Trotulæ adscribunt aquam, è sulphuris & salis

ſalis uſti, cuiuſq; lib. 2. tartari albi, & carbonum ligni auellanarũ ſingul.unc. 4. ſalis petræ unc.3.& aquę ardẽtis lib. quatuor, huicq́; aquæ ſępiùs deſtillatæ,incredibiles tribuunt uires,ij,meo iudicio, falluntur; neque enim omnes morbos depellere, calidos præſertim, poterit, cùm calidiſsima ſit;neque tueri iecur calidius, imò nec temperatũ, ac potiùs uehementer nocere, tametſi aurum, ut ipſi aiunt,in ea ſit diſſolutum; nimis enim ardẽs, nimis naturæ aduerſa eſt. Melior eſt eorum methodus, qui ſulphur aqua ardente imbuunt,mox incendunt, ut portio omnis aquea abſumatur,reliquum deinde,iam exiccatum, deſtillant uti oleum philoſophorum. Quod uerò è ſulphure, oleo tartari ad duplum ſui põderis,repetitis exiccationibus, imbibito, & loco humido poſito,fit oleum, fiſtulis appellatis, cancris, huiuſmodiq́; ulceribus optimũ,prætermitto; quòd ad noſtrum inſtitutum minimè faciat; quemadmodum & cũ ſulphur in aqua ardente feruet, dum enatet lentor quidam, oleum uocatum, quem concha excipi iubent, aliquoties mutata aqua, dum ſatis olei collectum ſit, quo demerſum corporibus argẽtum uiuum; quod in illitionibus pro lue Venerea, & huiuſmodi morbis contingere quandoque ſolet; elici foràs putant,ſi ſtatim à balneo quis inungatur.

N De

De Chalcantho. Cap. XXV.

EX Atramento ſutorio, quod Græci χάλκανθον, Itali Vitriolum dicunt, oleum cõficitur pari ferè modo: Romanum mitius eſt, Germanicum acrius. In olla exuritur igne fornacum, uel inter carbones, dum omnis exierit humiditas, & colore rubro euadat: inde ubi refrixit, in mortario optimè tunditur, moxq́ue in cucurbita, uel pomo uitreo, ſeu leuto appellato, luto ſapientum incruſtato, in reuerberatoria fornace, ſic ut collum deorſum parùm uergat, ponitur: adhibetur ignis primò lentus, uel ex carbonibus, uel ex lignis ſiccisſimis, primùm tenuioribus, mox ſolidioribus, craſsioribusq́ue, dum omnis ſiccetur humiditas, ſi qua fuerit, aut niſi antea fortè fuerit ſiccata; cuius illud fuerit ſignum, ſi deterſum, ſiccatumq́ue gladiolum ori cucurbitæ appones; nam ſi adhuc quidquam fuerit humiditatis, reddetur gladioli ſuperficies humida; ſin uerò ſicca permaneat, nihil humiditatis inerit. Tunc apponatur uas recipiens, ſatis magnum, ne uis uaporũ, quæ uehemens eſſe ſolet, illud frangat, optimeq́; ſtipatis rimis, ignis augeatur, ut fumus ac ſpiritus ex chalcantho in recipiens uas tranſmittantur: Cumq́ue egredi halitus cœperit, ſtatim eſt recipiens uas, linteo, aqua frigidiſsima madente, contegendum, &

& cũ ſiccatum fuerit, repetendum, donec egredi ſpiritus deſierit. Poteſt etiam lintei huius madentis uſus omitti, ſi metus ſit, ne fortè ob tenuitaté uas recipiens frangatur: Quãobrem qui oleum hoc cóficiunt, furnum exigunt loco humido, & ſub diuo, ut ambiens aër, illud, abſque fractionis periculo, agat, quod linteũ faceret, halitusq; denſet ac colligat. Vbi nullus ampliùs halitus, ſeu ſpiritus egredietur, quod aliquibus biduo contingit, ſubtrahendus ignis, dimittẽdaq; ut frigeſcãt, omnia; ſummaq; diligentia diſiungenda uaſa, & colligendũ oleum: quo inciduntur abſceſſus, & quæuis duriſsima caro. Vſus eſt, ut conficiamus gladiolum ex ligno oleę, ut docet loco memorato Falloppius, & cũ illo, tacto uix oleo, ſecando, perforandoq; reliqua opportuna agamus. In peſtilentia, peſtilentibusq; febribus, ephemera excepta, egregium certè remediũ habetur, atq; ubi opus eſt corpora, phlegmate, maliſq; referta ſuccis, κακόχυμα appellãt, à morbis tueri, idq; cũ purgata priùs fuerint, ſicut uix quidquã poſsit efficacius reperiri ac ualẽtius. Sed liquore indiget, quo cũ miſceatur, quiq; eius acrimoniã ac uehementiã corrigat: canicularib. dieb. eo abſtinendũ, niſi ingens urgeat neceſsitas; ſtomachũ roborat, appetentiã excitat, infarctus expedit, putredini reſiſtit, & renũ affectibꝰ prodeſt, qui ex ſtipatione ortũ ducãt. Pueris duę,

trésue guttæ cũ aqua acetoſæ præberi conſueuerunt grandioribus natu, ad quinque, & ſex guttas exhibent. Sunt qui in ætate conſiſtentiæ ad unciam aſcendunt, cum unc. 1. & ſem. ſirupi ex acore citri, & uncijs quatuor iuris pulli, in quo opportunæ morbis herbæ efferbuerint: habenda tamen ubique temperamenti ratio; nam humidioribus, ſæpiùs, ac maiori copia; ſiccioribus parciùs exhibendũ; atq; ego uix unquam drachmam ſuperarem. His qui ſeſe à morbo reficiunt, mirificè conuenit, caloremq́; inſtaurat. Plerique octo horis oleum hoc extrahunt, in furno ſuperiùs contecto, quibuſdam foraminibus ad latera factis, ut expirare poſsit; ibi retortam cucurbitam, luto diligenter munitam, ponunt, ignemq́ue leuem primi gradus ſuccendunt, poſt aliquod temporis ſpacium, uti hora tertia augent ad ſecundum gradum; rurſus tempore medio, ad tertium gradum aſcendendum, ut prunæ cucurbitam attingant, ad eiusq́ue partem mediam aſcendant. Hora ſeptima, ad quartum ignis reuerberatorij gradum ueniendũ eſt, ut prunæ ſuperiùs cucurbitam, & ad latera totam circumdent: hic autem ignis adhibendus erit, dum uas recipiens, non amplius ſit coloribus eius materiæ infectum. Sunt qui oleum̃ hoc aqua ardente ſæpiùs perfundant, & aquam abſtrahant, ut efficiatur minus acre, ac magis tenue; Sed

ut de

ut de tenuitate uerum puto, ita de acredine, contrà accidere, ob ignis caliditatem, ac tenuitatem ipſius, crediderim. Pleriq; ad chalcanthi iam igne rubentis libram, aquæ uitæ optimę libras quatuor addũt, & per tres dies balneo tepente macerãt; igne mox cinerum molli, aquam eliciunt; deinde auctiore, oleũ, quod quinque, aut ſex horarum ſpatio, niſi erraueris, prodibit; ad chalcanthum nonnulli mel addunt, & aquam detrahunt, ſinuoſis, malignisque ulceribus, ſi rectè adhibeatur, maximè commodam.

Balſamum. Cap. XXVI.

MVLTI de balſamo conficiendo, Matthiolusq; præſertim, ac Fumanellus tractarũt, multaq; ac penè innumerabilia in manuſcriptis legũtur, ſed hoc ego potiſsimũ probare cõſueui, quod recipit myrrhæ, aloës hepaticæ, nardi indicæ, thuris albi, lachrymę ſanguinis draconis, croci, mumiæ, opopanacis, bdellij, carpobalſami, ammoniaci, ſarcocollæ, maſtiches, ſtyracis calamiti pinguis, gummi arabici, ſingulorum drachmas duas. Ladani, caſtorei, cuiuſque drachmas duas & ſemis: moſchi drach. ſemis. reſinæ terebinthinæ ad pondus omnium: deſtillet oleum, ut ars poſtulat: eſt autem deſcriptio hæc Petri Aponenſis, medici ſua tempeſtate clariſsimi, capite de cordis affectibus: hoc uno dif-

ferens, quod cùm ipse ponat gummi styracis liquidi, nos calamitum apposuerimus; ea ratione, quod & difficilè hoc æuo fortasse sincerum liquidum inuenias, & iam scripta fuerit myrrha, cuius pinguitudo recentis, styrax liquidus est; & fortasse cũ Aponensis, gummi styracis dicat, uoluit calamitum intelligere, cuius lachrymę ea uis est, ut nequaquam nos hîc illam inseruisse pœnitere debeat. Appellat autem liquorem hunc Aponensis, medicamentum omnium medicamẽtorum in celeri cordis roboratione, ipsiusq; uirium restitutione; quo si cadauera perungantur, nequaquã putrescere ait. Cùm uero hoc remedio, extenuata corpora restituere ac roborare cõsilium fuerit, temperandum erit aqua rosacea, eo inungens, à ceruicis initio ad renes. Febrium rigores pellit, si ante accessionem; eo tepente, ungatur spina; pari ratione in syncope adhibetur, eiusque parùm sub lingua, in auribus, naribusque si res urgeat. In uteri strangulatu, epilepsia, & huiusmodi alijs morborum generibus cũ uino odorato prębetur: melancholicis quoque, & ijs, qui absq; causa tristantur, languidisq; sunt uiribus, & bello debilitati, ac lassitudine laborant, maximè prodesse auctor est Aponensis. Cæterùm cũ alij pauciora, alij plura apponant, aut detrahant, infinita propè horum liquorum diuersitas orta est; nam aliqui uehementer laudãt,

quod

quod habet resinæ terebinthinę libram, thuris, mastiches, myrrhæ, cuiusq; unc. sem. ladani, nucis moschatę, caryophyllorum, galãgæ, zedoariæ, carpesij, sing. unc. semis. foliorum daphnoidis pugillum, succi ebuli, & cucumeris agrestis, cuiusque unc. tres: rediguntur in puluerem, quæ redigi apta sunt, omnibus deinde mixtis, destillatione excipitur aqua, apum, uesparum, canum rabidorum, & reptilium uenenosorum ictibus, si inunguntur, plurimùm conducens; magna autem utilitate Hydropicorum uentres inungi tradunt. Alij accipiunt, resinæ terebinthinæ lib. duas, olei laurini unc. tres, cinamomi, spicæ, cuiusque unc. 2. caryophyllos quinquaginta, folij unc. duas. Euphorbij, baccarum lauri, gummi hederæ, singulorum unc. semis. chalbani, castorei, cyperi, cuiusque unc. sex, tegularum bis coctarum, & recenter à fornace extractarum, statimque in oleo communi extinctarum, inde in tenuissimum puluerem redactarum, lib. sem. ponatur hic tegularum puluis in fundo cucurbitæ, reliqua misceantur, & superponantur illi pulueri, appositoq; rostrato pileo, ac rimis accuratè stipatis, igne leui adhibito, primò exibit aqua, quam seorsum seruare debemus; aucto mox igne, habebitur oleum, quod balsami uires æquare creditur; calidum enim & siccum est & mirificè penetrat, frigidisq; omnib9 morbis, neruorũ

præſertim, apprimè conducens; nam linguæ paralyſim, & oris, ac uirgę, ad hęc epilepſiam, membrorum tremorem frigida ortum cauſa, dolorem dorſi, renum, artuumque potum & illitum, plurimùm iuuare ſcribunt; aduerſus morſum ſcorpionum, ſerpentum, canis rabidi, & uenenatorum, quæ uirus eiaculantur, utiliter adhibetur: eadem ratione ſi quis hyoſcyamum, opium, cicutam, & uenena huiuſmodi ſumpſerit, hoc oleum, uino tepido, hauſtum, & illitum conducet; uocem amiſſam reſtituit, ſtrumis, & carni in ulceribus ſupercreſcenti reſiſtit; memoriam auget, occipite opportunè inuncto; ad ſurditatem facit, ad uteri dolores ac dentium, quos frigiditas, aut flatus craſsiores pepererint. Quæ primo loco manauit aqua, melior cenſetur potu, ſed ſola nō exhibenda eſt, quemadmodum neq; oleū, ſed cū aliquo liquore, morbis, quorum quærimus curationem, proprio. Arnaldus Villanouanus, ſua tempeſtate, medicorum facilè princeps, eadem ferè ratione balſamū ſuum, arte parat; non tamen apponit lateres antiquos, non ſpicam, non folium, non euforbium, neque chalbanum, caſtoreum, aut cyperum, ſed horū loco ponit euphragiam, ladanū, thus, & maſtichem, eaſdemq; illi uires tribuit, illitaq; ter frōte, cohibere lachrymas ſcribit. Sunt qui aquā ardentē, uinúmue odoratū addant, & chelidonium, ſemē hypericonis,

riconis, rubiam, lumbricos terreſtres, tormẽtillam, dictamnum album, gummi elemi, ſarcocollam, ſaluiam, nucleos pineos, benzuinum, ſuccum chamepithyos, herbæ paralyſis, coccum infectorium, & pleraq; alia, quæ facilè prudens medicus conficere nouerit, morbo curando opportuna; quamobrem nõ eſt, ut in re non neceſſaria, uerba conteram præſertim cùm Ioannes de Vigo, atq; itẽ alij, multa ac magna de his ſcripſerint. Hæc autẽ inuenta ſunt omnia, & excogitata, poſtquam uerus balſami liquor, aut haberi omnino deſijt, aut ſaltem parciſsimè habetur; illius enim uices implere hac ratione conati ſunt, nec irrito quidem, mea ſententia, euentu; nam liquores hi, ſtrenuè calefaciunt, ſiccant, attenuant, aperiunt, digerunt, putredinique maximè reſiſtunt, & olea, uulneribus, etiam capitis uel fracto cranio, malisque ulceribus, & punctionibus neruorum egregiè conducunt, eademque ratione occidunt uermes ac ſerpentes: Quamobrem aliquo ex his ſtillatitijs liquoribus, ſupplerem ego potiùs uices opobalſami, quàm, quod plerique faciunt, oleo è nuce myriſtica, aut myrrhæ ſtacte; nam hæc, non ſcribuntur eam habere, tota ſubſtantia, uim aduerſus uenena, quam habebat opobalſamum, quamq; Theriaca poſtulat, & quam ſtillatitij hi, de quib. dicimus, liquores, ſi rectè parentur, habent: atq; huius

etiam sententię, Syluium, medicum ingenio, & eruditione clarissimum, fuisse reperio, dũ de oleo philosophorum Mesue scribit, putatq; huiusmodi oleum loco ueri opobalsami, Theriacæ, Mithridato, diacurcumę, aureę Alexandrinæ, miscendum. Qui uerò in theriaca & cæteris antidotis uice opobalsami, oleo myrrhæ, utuntur, ij sic illud conficiunt. Myrrham optimè tusam, in massam cum succo rosarum cogunt, & loco calido, duobus diebus, totidemq; noctibus, macerant; inde uase uitreo, stipatis diligenter rimis, sabulo optimè circundato, destillant, igne satis ualido; exit primò aqua, colore flauo, odore myrrhæ, & ubi interior siccari humiditas incipit, minuitur ignis, ne tetro odore inficiatur: ubi refrixerint uasa, iterum tepentis aquæ balneo destillatur, & oleum elicitur, quoad ulcera colli uesicæ, derugandamque faciem utuntur.

Aqua in tenebris lucens. *Cap.* XXVII.

CICENDVLAS, seu nitedulas doctissimi quidam uiri putant præstare aquam posse, quæ in tenebris luceat; cùm enim hæc animalia, muscæ magnitudine, æstiuis noctibus uolantes, micare ac splẽdere uiderint, facilè ex his liquorẽ posse fieri collegerũt, q in tenebris fulgeat. Sic aũt faciunt.

faciunt. Eorum caudã à corpore recisam porphyrite lapide conterunt, & diebus quindecim, uel plusculis, sub fimo, uase uitreo, condunt; fueritque præstantius ne latera contingant, sed pendeant: elapsis aũt diebus, fimo, uel calẽtis aquæ balneo uase imposito; & cõmodato; paulatim luculentum & stillatitiũ liquorẽ subiecto uase recipiunt, ac perlucido crystallino orbi includunt; sic conclauis medio aqua pendeat lucida: aëre enim, qui circa illam est, ab ipsa illustrato, literæ maiusculæ noctu poterunt conspici, quando Cardanus, qui libro de subtilitate 9. his uidetur assentiri, scribat, se in tenebris hac uiuente nitedula apposita, literas nonnunquam, uelut candela ardente, adiutum, legisse. Idem fieri posse asserunt è squammis piscium, uti recentis Tinchiæ, & uulgo Harengi dicti, quæ noctu splendent, quemadmodum & spondili, & pleraque ostracodermorum genera, uel super ea insidente musco. Sed miror grauissimos id uiros scripsisse, cùm satis pateat, putrefactionem, quam præmittendam destillationi iubent, eam lucis, ac partium, superficiei præsertim, proportionem auferre, unde manare splendor queat, quæque apta sint lucem recipere, ac reflectere. Sed dixerit quispiam, nónne putridi quercuum caudices noctu lucent? imò magis lucent, quam cùm putridi nõ sunt? Id quidem, fateor,

fateor, uerum eſt, ſed dum putreſcunt, non ſplendent, tunc enim humore circumfuſi, lucem amittunt, ac potiùs, ut alijs uidetur, non accipiunt, at ubi ad certum terminum putrefactio peruenit, & calor ad ſuperficiem egreſſus, ibi partes incenderit, tunc; uti doctiſsimè Albertus Magnus in ſecundum de anima auctor eſt; perſpicuum ignis, aliquid retinēs luminis, eis adhæret, & per illud micant; id autem eſt ob partes igneas, quas habent in ſuperficie. Quod autem quercubus ex putrefactione accidit, id multis alijs, non quod; ut Soſigenes Alexandri præceptor, tertio uolumine de uiſu, aſſerit; hæc quadantenus naturam ætheris, & quinti elementi participent, ſed ab ipſo ortu naturaliter contingit, cùm ex partibus ignitis componantur; quæ partes, exceſſu caliditatis urentis, ob mixtionem, amiſſo, quæ eſt illarum tenuitas, lucem retinent: atque hinc eſt, quòd felium, & luporum, ac ælurorum oculi, noctu lucent, & quidam galli, & cicadæ, & aliquot etiam gallinacea oua; aiuntque in ſaltu Germaniæ Hercinio reperiri uolucrem, cuius luceant pennæ, ignium modo, earumque ſplendore uiatores, per immenſas illas ſolitudines, itinerum dubios euentus moderentur: ad hæc accedit, poſtulari in hac luce, partium ſpiſsitudinem; nam ea, quę de natura lucis eſſe cōpertum eſt, ubi ſunt rara, nequaquam lucent;
uti

uti nec cœlum, nisi ubi in stellam densatur; nec ignis, nisi ubi in materia inferiori, crassiore, flammam concipit: hincq; est, quòd aqua, tametsi minus sit, quàm aër, perspicua, cùm tamẽ spissior sit, plus habeat luminis, ipsumque ualidius retineat: ex his itaque constare poterit, quòd si nitedulas, & huiusmodi reliqua quæ lucent, destillatione eliciemus, uel hac ratione lucere non poterunt, quòd spissitudo tollitur, & rariora efficientur; atque liceat hæc priùs non putrescant, quam destillentur, elici tamen inde liquorem, qui in tenebris luceat, posse, nequaquã putauerim, cùm neque liquorem ullum, siue natura, siue arte genitum, huiusmodi esse, hactenus legerim. Sunt qui ad partem nitedularum lucentem, argentum uiuum addant, & ubi in fimo simul putruerint, destillent; qui haud dissimili ratione falluntur, pręterquam quod in aquam destillari argentum uiuum hoc pacto non poterit. Cogor igitur splendido hoc liquore, extremam hãc secundæ huius Sectionis partem priuare: quæ tamen ne sit omninò lucis expers, modum apponam, quo plerique ignem perpetuum seruari aiunt: capit autem æquas partes calcis uiuæ, sulphuris ignem non experti, & ammoniaci; hæc cum oleo miscentur, & ui ignis, stillatitius emanat liquor, quo lampadem ardere perpetuò, si credere fas

est,

est, asserunt. Quemadmodum in plerisque uetustissimis sepulchris repertum est, lucernas fictiles ultra mille annos ardere; tametsi ubi sepulchrum aër ingressus est, repentè extinctæ fuerunt; eiusque ignis materia, fortasse non omninò ab hac dissimilis fuit.

HIERONYMI RVBEI RAVENN. DE DESTILLATIONE,

Sectio tertia.

PATERE quidem ex his, quæ hactenus à nobis scripta sunt, puto, quid, quantūq; utilitatis afferant ad rem medicam, liquores stillatitij, atq; adeo ipsa Destillatio: facturum tamen me operęprecium cēsui, si præter ea quæ ex suprascriptis cognosci possunt, Galenum, Aëtium, Auicennam, Mesuem imitatus, nonnulla adscriberem, à clarissimis medicinæ scriptoribus inuenta, & longa experientia comprobata; præsertim, quod index quidam fuerint, ijs, qui organa stillatitia in promptu habent, eorum, quæ posint huiusmodi arte confici. Illa autem se habent in hunc modum.

Ad capitis dolorem ex frigiditate genitum atque item antiquum.

IOANNES Herculanus medicus, centum iam & quadraginta annis, in Ferrariensi Gymnasio celeberrimus, cuius adhuc opera cum laude uiuunt, ubi sola intemperies est, nihil melius aqua ardente putat. Quòd si adfuerit materia, purgato corpore, proderit aqua è floribus dictamni albi, naribus infusa, atque item uerbasci, fronti imposita; Hoc etiam oleum iuuabit; quod habet resinæ terebinthinæ libram, mastiches, cinamomi, nucis myristicæ, cuiusque drachmam; caryophyllorum, galangæ, zedoariæ, ladani, singulorum sescunciam, succi ebuli, succi cucumeris syluestris, cuiusque unciam: terantur quæ terenda sunt, & destillet oleum iuxta artem uitreis organis, quo pars dolens inungi, & foueri potest. Capitis morbos frigiditate obortos hæc omnia propellunt.

Ad Capitis dolores à calida causa exortos.

AQVAE plantaginis, rosarum, lactucæ, solani, sedi, adhibitæ uel etiam panni lineï ipsis madentes: uidendum tamen ne humores intrò repellantur ad cerebrum.

Cerebro

Cerebro frigidiori, & ad expurgandum caput.

AQVAE ſampſuci unc. 3. ſi mixtis gr. 5. moſchi, tepidæ naribus manè in caput trahantur, ore aqua pleno, plurimũ cõducet: aſſeritq; præſtantiſsimus medicus Bartholomæus Mõtagnana, melius ſe remediũ, aut celerius, aut efficacius, cerebro, ac neruis roborandis nunquam inueniſſe: caput etiam purgat, & dolori capitis à materia melancholica cõfert aqua è betæ radicibus, ſi eius unc. 3. cum duabus unc. ſampſucinæ, & modico ſacchari albi, ueſperi ante cœnam, per utramque narem, purgato corpore, atq; repleto ore aqua, quatuor, uel quinq; uicibus trahantur.

Ad Somnum conciliandum.

SVNT qui è floribus croci, demptis ſtaminibus, aquam eliciant; eiusq; præbent ad uncias 4. hora ſomni. Alij ex opio recẽti, nudisq; allij capitibus idem faciũt, detractãque aquam, alijs permiſcent, ac dormituro præbent, quantum capit nucis teſta. Idem efficiet aqua è mandragora, calentis aquę balneo elicita, ne qui potat nidore offendat. Antonius Guainerius Ticinẽſis, clariſsimus medicus, ſic aquam parat; accipit. n. muſci arborei, florum nympheę, papaueris albi, & nigri,

lactuca-

lactucarum, cuiuslibet quantum manu capi potest: corticum mandragoræ, sem. lactucæ, papaueris nigri, singulorũ unciam sem. lolij unc. 2. sem. Papaueris albi unc. 3. seminũ quatuor frigidorum unc. 2. s. cinamomi, nucis myristicæ, gingiberis, caryophyllorum unc. s. ligni aloës, macis, cuiusq; drachm. 2. myrrhæ, thuris, singul. drachm. 2. s. croci drachm. 3. opij drachm. 1. s. aqua ex omnibus eliciatur, cuius usus fuerit à dimidia uncia, ad unciam, uti uires ac uigiliæ ægrotantis tulerint; estq; sapore non ingrato. Alia etiam ratione parari potest, si acceperimus lolij, sem. hyoscyami, sem. portulacæ, cuiusque lib. s. mandragoræ unc. 3. s. papaueris nigri, semin. grassulæ maioris, semin. cicutæ, sem. papaueris rubri, semin. halicacabi, singulorum unc. 3. unumquodque seorsum in pollinem redigatur, inde in cucurbita, diebus quinque, aut sex macerentur, postea adde succi grassulæ maioris, succi foliorum, seu radicum hyoscyami, succi foliorum papaueris rubri lib. s. opij, unciam: omnia simul misce, & destillet aqua, cuius est, ut superioris, usus. Pari ferè modo, alij accipiunt, opij, semin. hyosciami utriusque drachm. s. nucis myristicæ, galliæ moschatæ, agallochi, singulorũ, scrupulum: succi coriandri uirentis, unc. 4. simul omnia quindecim diebus macerẽtur, postea addantur, nucis metellæ, drach. s lactucę per

diem ac noctem uino albo generoso infusæ, quantum manu ter capi potest, corticum mã dragoræ recentis, sem. lactucæ, cuiusq; scrup. s. uitreis organis aqua eliciatur. Aliud: nucis metellę drach. sem. papaueris drach. s. hyoscyami albi tantundem, opij gr. 1. sacchari optimi drach. 4. sem. lactucæ, papaueris nigri, cuiusq; drachm. 2. sem. lolij drach. s. fiat aqua. Parcè illa utendum, nec nisi medici cõsilio; alij crocum, & spicam addunt ad tria grana; potestq; rerum quantitas proportione augeri; Sunt & qui uino generoso omnia infundant, mox destillẽt. Aceto autem ebibito, uis omnis euanescit somniferi medicamenti, cuius drachma dimidia, aut ad summum, integra, sex horis somnum conciliare dicit; quan quam non est temperamenti ac ætatis negligenda ratio. Aliud. Succi fabariæ, seu fabę inuersę, lolij, solani, singul. unc. 6. sem. hyoscyami, sem. fabarię, sem. endiuiæ, lactucæ, uiolarum, rosarum, cuiusque unc. s. opij Thebaici drachm. 2. s. quæ teri possunt terantur, infundanturq; in unc. 8. aquæ ardentis, mox tepentis aquæ balneo pluribus uicibus liquor destillet, cuius exhibent ad drachmas duas. Neque uerò mirum est tot inuenta fuisse, atque item multa alia, ad somnum conciliandum, quando uigilia non minus uirtutẽ exol uat, quã sensibiles euacuationes, uti nos docet Galenus primo in Porrhet. comment. 8.

Ad Apoplexiam.

AQVAM è ſpica & lauendula, bibitam, laudat Matthiol.

Ad Comitiales.

BARTHOLOMAEVS Montagnana, centum iam & quadraginta annis, magni nominis medicus, quem Patauij commorantem Reges, & uiri Principes non modò Itali, ſed exteri, de morbis difficillimis cõſulebant, aquam maximè probat è Pæoniæ radicibus atq; item radicibus graminis ad uncias tres cum ſaccharo manè per plures dies ſumptam. Cranij etiam humani oleũ per retortam, igne primùm mediocri, mox uehemẽti extractum, plurimis maximè probatur; elimantur autem primò tria, aut quatuor oſſa cranij, aut conteruntur ferreo piſtillo, cũ difficile admodum terantur, & in recurua cucurbita ponuntur, ſexq; diebus fimo equino, aut balneo calentis aquę obruũtur. Oleum poſt aquã exit, colore quidem aureo, ſed tetro odore, quod doloribus etiam uẽtris, coli præſertim, maximè laudatur. Sunt qui ſalem è fęcibus aqua diſſolutis conficiunt. Aquæ item è ſtercore humano, necnon & è folijs ac floribus hyperici potatæ iuuant; è ceraſijs quoque præſertim ad excitandos qui corruerint. Alij capiunt foliorũ, & florũ ſaluię minoris li

bram, rutæ unciam, florum lauendulæ unc. 2. nucis myristicæ, caryophyllorũ, zingiberis, cinamomi, cuiusque unciam; spicæ nardi, castorei, singulorum drachmam: granorum paradisi, quæ meleghettas pleriq; uocant, olei laurini cuiusque unciam, corticum malorum citriorum drach. 3. contundantur optimè omnia, uinoq; albo generoso macerentur aliquot diebus, cucurbita accuratè clausa, inde igne lento stillatitius liquor excipiatur. Plerique pullos hirundinum circiter sexaginta, unà cum castorei unc. 2. granorũ pæoniæ unc. s. in aqua ardẽtis libra, dieb. quindecim macerant, occlusa optimè cucurbita, deinde addunt liquoris primi è chalcantho educti, & aceti albi acerrimi, cuiusque libram; demum quindecim diebus macerant omnia, mox igne cinerum moderato destillant, dum liquor perspicuus manauerit, cuius manè ac uesperi cochlear exhibent dum totum sumatur; qđ si castorei odor, ac sapor ingratus sit, grana duodecim moschi adiungunt, & totidẽ caphurę, & sacchari candi lib. s. Guainerius, hirundinũ partes 6. castorei partem unà simul cum aceto optimo miscet diligẽter, ad cataplasmatis formam, inde aquam elicit, cuius cochlear manè sumptũ plurimũ prodesse affirmat. Thomas Erastus quarta parte disputationum suarum in Paracelsum, aquas duas describit, multorum usu comprobatas, efficacesq;

cesq́; compertas; alteram ipſe honeſtiſsimæ cuidam matronæ (quæ & antea laborauerat, & quo die ad eã uocatus fuit, tres paroxyſmos perpeſſa fuerat) ante multos annos cõpoſuit; qua uſos poſtmodum fuiſſe, multos, non abſq; euidenti fructu ſcribit: alteram in uſu habuit Ioannes Lãgius Illuſtriſs. Palat. Principum medicus clariſsimus, & experientia celebris. Vſus earum eſt, ut in paroxyſmo diducto ore, cochlear plenum infundatur, fauces, tempora, & nares ea confricentur. Deinde, ut quo tempore inſultus timet̃, ſiue dum poſt breuia interualla acceſsiones repetunt, ueſperi, & manè tantundem ægroto offeratur, unà cũ duobus trochiſcis, quorũ mentio fiet; Si mandere ægrotus nequeat, in aqua diſſoluti exhibentur. Poſtremò ut tempore præſeruationis ſingulis ſeptimanis, cum luna uel quadrata, uel plena, uel noua efficitur, cochlear unum ſumatur, cum duobus trochiſcis manè, & ueſperi, & morbo remittente, manè tantùm; deinceps metu plenè ſublato, bis in Menſe, plenilunij & nouilunij temporibus accepiſſe ſufficit. Prior igitur Eraſti aqua ſic habet. Florum lilij conuallium lib. 1. s. Florum pæoniæ, lauendulæ, Betonicæ, cuiuſq; libram. Florum Tiliæ, Verbaſci odorati ſingul. unc. 2. s. radicis ariſtolochiæ longæ unc. 1. s. uiſci quercini drach. 14. uiſci corylorum drach. 3. cubebarũ,

unciam. Piperis nigri, castorei Pontici, cuiusque unc. s. incidantur incidenda, misceantur, infundãtur in uini uel maluatici, uel alterius generosissimi mensuris duabus germanis, p tres hebdomadas, maneãtq; loco calido, uel Soli exposito, & quotidie agitentur, demum balneo Mariæ destillentur. Quoniam autem herbæ, & flores omnes uno tempore nõ colliguntur, infundẽda sunt in uino, quæ primò apparent, ac post tres hebdomadas exprimẽda, & destillanda; quod effluxerit, cũ expresso priùs uino miscendum, donec haberi omnes queant. Possunt etiam siccæ accipi omnes, modò in umbra sint siccatæ, prꝫter flores lilij cõuallium. Trochiscorum aut descriptio capit, Cinamomi drachmã. rad. pæoniæ, semin. eiusdẽ cuiusq; scrup. 2. Zingiberis, Cubebarũ, Caryophyllorũ, macis, sing. scrupulum; specierũ cordialiũ, spec. arom. caryophyl. cuiusq; scrup. s. spec. Diãbræ, Diamoschi sin. gr. 5. nucis myristicæ cõditæ drachmam; sem. citri excorticat; scrup. 2. sacchari albissimi unc. 8. in aqua suprascripta dissoluti: ex his fiant iuxta artem trochisci, instar eorum quæ manus Christi uocantur. Pro ditioribus inaurari, & oleo stillatitio uel anisorum, uel macis, uel alio simili aspergi poterũt, cùm fundunt supra lapidem. Altera langij sic paratur. Florum lilij conuallium manip. 8. superfundatur mensura uini Cretici, aut moscatelli, aut

aliàs

aliàs generosi, in eoq; per dies quinq; infusi maneant, mox uitreis organis tepentis aquæ balneo destillet. Mox accipe Cinamomi drach.6. nucis myristicæ drach.4. piperis lõgi, drach.2. florum lauendulæ unciam; Florũ roris marini, stœchadis, cuiusq; unc.s. cubebarũ drach. 2. uisci quercini, rad pæoniæ, rad. Dictamni nostratis cuiusq; unc.s. omnia crassiculè contrita, rursus in superiore uino per dies octo macerentur, loco aprico, postmodum destillẽtur, uti suprà. Trochiscorũ hæc forma est, sem. pæoniæ excort. unc. s. margarit. præparat. drach.s. macis scrupulum, folia sex auri, sacchari albissimi in unc.5. aquę iam dictæ soluti, & decocti ad perfecti, unc. 9. fiãt trochisci. Hãc aũt cõpositionẽ Langius tãto studio abscondit, ut, ipso uiuo, communicatam scribant nemini. Cęterùm ut hæc iucundior ita quæ Erasti est, mihi longè efficacior uidetur. Hæc autem medicamenta, ubi aqua uitæ, & huiusmodi calidiora ingrediuntur, in ea epilepsia potissimùm adhiberi debẽt quã aut pituita, aut melancholia naturalis effecerit, minus autem in ea, quæ pendet à sanguine, de qua Galenus in 4. de ratione uict. in morb. ac 23. scribit: quæq; ab exustis humoribus efficitur; quam Hippocrates 3. Aph. 29. iuuenibus accidere affirmat, mirorq; Galenum eo loco mirari, quo modo Hippocrates Epilepsiam iuuenibus adscripserit, cùm alibi

non modò pueris plurimùm accidere,ſed inde etiam puerilem morbũ appellatum fuiſſe, & uerò ætatis mutatione ſanari dixerit. Fit ergo,inquit Galenus, epilepſia in quibuſdã iuuenibus,quibus antea pueris nõ acciderat, propter ipſorum uitioſam, & inordinatã uictus rationem,& peccata,in cibo, & potu, & alijs actibus admiſſa. Verùm nec ſic quidem multæ hac ætate epilepſiæ; Alijq; his nõ minus quidam morbi fieri poſſunt eadẽ ratione. Verùm hanc mihi rem explicatiùs tradidiſſe uidetur Petrus Aponẽſis cũ de ſtomachi cruditate ſcribens,ait, eam eſſe caloris uehementiã in quibuſdã iuuenib.ut cibos tenues, & coctu faciles,non coquãt,ſed adurãt,quod idem in humoribus faciunt, & eos quaſi uenenum uertunt,inde ſublime, halitus ad cerebrum tolluntur,cerebrumque læſum, contrahit ſeſe,uireſque ſuas colligit, ut expellat quod nocet, qua etiam ratione,initio ſomni repentina quadam corporis cõcuſsione nõnunquam iactamur; nam dum ſpiritus ad cerebri uentres cogitur, & unà illabitur fumus acris,& bilioſus;qualem per diem laborib.& curis uerifimile eſt colligi; cerebrum irritãs, uis inſurgit expultrix, & eum ualido conatu extrudere nititur, quem conatum totius cor poris iactatio & cõcuſsio plerunq; cõſequitur; quod ſi humor huiuſmodi in caput repat aut ibidem gignatur affluentior,nõ epilepſiã ſolùm,

ſolùm, ſed & apoplexiã gignet, uti 6. Aphor. 55.57. Hippocrates, & Galenus aſſerunt; calore enim & laboribus ætatis illius, facilè in quibuſdam humores uruntur, ſic ut malignũ quidpiam acquirant: tametſi contrà Fernelius ſenſerit, dum putat, neſcio qua ratione ductus, neque à ſanguine, neque à melancholia apoplexiam gigni; cùm tamen oppoſitum ſępè experientia teſtetur, & dictet ratio.

Ad phreneſim.

AQVA boraginis, & bugloſſę capiti admota. Item è floribus nympheæ; aqua etiam roſacea, initio morbi; neq; enim ualde eſt adſtringens; licet ſecus quidam non incelebris, medicus nuper ſcribat; quod ſuprà memorauimus: quoniam autem non unus in phrenitide celebri locus afficitur, ut docet Galenus 1. Prorheticorum 27. ideo locum diligens medicus animaduertet.

Ad Melancholiam.

ACCIPIVNTVR zedoariæ, doronicorum, corticum citri, macis, nucis myriſticæ, cuiuſque drach. 2. coral. rub. ſuccini, limaturæ eboris ſingul. ſcrup. 2. behen albi & rubri, caryophyllorum, zingiberis, piperis lõgi, ſpicæ, folij, croci, heil, cuiuſq; drachmam. Trochiſchorum diarhodonis, agallochi ſingulorum drach. 5. cinamomi, galãgæ zurumbet, cuiuſq; drach. 1. s. fol. auri, & argenti cõ-

tuſ.cuiuſque aureum, margaritarum ſplēdidarum drachm. 3. fragmentorum ſaphyri, hyacinthi, ſmaragdi, ſingulor. drachm. s.moſchi drach.s.Ambræ drach. 2. myrobol. emplic.unc.5. roſarum uncia. Hæc omnia optimo uino macerata octo horarum ſpatio, deſtillatione excipiuntur. Sauonarola huius deſcriptionis auctor,hanc aquã maximè probat,ijs qui abſque cauſa manifeſta triſtantur, qui capite tremunt, aut corde;quibus ſolitudo expetitur,uĩtatur amicorum ſocietas.Sed uti dixi,nec gemmarum,nec metallorum ullum hîc uſum agnoſco, quando eorum ſubſtantia non diſſoluatur.Quanquam autē Doronicos aliqui abhorrent, quòd uenenũ eſſe brutis uideantur,atque ob id ſint hominibus pernicioſi, reſponderi tamen poteſt,non eſſe perpetuò uerum, quæ ſunt brutis uenena, ea hominibus item eſſe:nam cicuta, elleborus, nux uomica,duo priora, ſunt hominibus uenena,non ſturnis; poſterius, cæteris brutis, nō homini: licet multa ſciamus ſuapte natura uenenoſa, in uſum medicum uenire, earũ moderata quantitate, uti crocus, ſcammonium,elaterium,colocynthis,& plura huiuſmodi.De Behen albo, & rubro doctiſsimus Matthiolus contendit non reperiri legitima, in Italia,alij tamē carotas, quas uulgo uocamus,eſſe putant, quòd paſtinacæ radicibus ſimiles ſint: Quia tamen hîc,non in Oriente naſcan-

nascátur, idcirco nec odoratas esse, neq; tortuosas, quòd illis ob siccitatem accidit; plerique etiam aiunt, carotas, ab ipsis Arabibus, behen, hoc quoq; tempore appellari. De zurumbet, seu zerumber, quod dicam nihil est, quãquam enim Matthiolus idem esse cũ Arnabo Pauli Æginetæ scribat, si tamẽ Garziæ ab Horto de aromatibus, quæ apud Indos nascuntur, scribẽti assentimur, Auicenna uidetur propiùs accessisse, cũ illud faciat cyperi simile: nam Garzias scribit, zurumbet graminaceam plantam esse, cũ Arnabo sit arbor procera, ut Serapionis auctoritate memoriæ prodidit Isach: an uerò à zedoaria differat, alibi nos forsan differemus, & luculẽtissimè insignis, & clariss. medicus de omni medica materia, egregiè meritus, Vlysses Aldrouandus, patricius Bononiensis, diuinis penè suis cõmentarijs propediem explicabit. Heil Cardamomum est, cuius meminit Mesues in electario Indo, & Gabriel in aromatico rosato. Sunt qui uelint, ut cũ Heil solũ scribatur, Cardamomũ maius intelligamus, cũ uerò & cardamomũ, & heil simul leguntur, pro heil accipiamus minus. Alia aqua ad melancholiam; habet fol. rosarũ, drach. 15. dulcis radicis mundæ drachm. 7. agallochi, santalorum, cuiusq; drachm. 3. cinamomi drachm. 5. macis, caryophyll. singul. drach. 2. s. gummi Arabici, tragacanthæ, cuiusque drachm. 2. scrup.

2. nucis

2.nucis myristicæ, cardamomi, galangæ, singul. drachmam, spicæ scrup. 2. ambræ scrup. 2. moschi scrupulum, aquæ rosaceæ stillatitiæ, uini optimi, cuiusque quantum sat fuerit, ut macerétur hæc omnia, deinde lento igne excipiatur uitreis uasis aqua: Quę stomacho ieiuno, ob frigiditatem, ac humiditatẽ languẽti, egregiè succurrit, & coctionem iuuat, appetentiam excitat, cordiq; mirificè opitulatur. Qui tamen calidiori sunt temperamẽto, cordis præsertim, aut aliquarum in mesenterio, cæterísue locis partium inflammatione laborant, ea temerè non utantur. Aqua etiam è folijs, & floribus croci plurimùm conducit, & caput roborat.

Ad capitis defluxiones.

AQVA è radicibus ireos, pituitosas ualidè materias digerit, & à capite ad uias urinæ distrahit, ad unc. 5. manè sumpta; idem facit aqua è calamento, nec non è lapatho minore.

Ad resolutionem neruorum.

BALSAMVM, & aquam ardentem, de quibus suo loco diximus, conferre mirificè affirmant. Aqua item è floribus ac folij hyperici, bibita. Alij hoc laudant, quod recipit, terebinthinæ lib. 2. laterum antiquorum in oleo iasmino extinctorum, macis, styracis, singul. unciam. benzuini unc. s. fiat destillatio in alembico uitreo: tres fluent liquores,

quores, quorum tertius erit optimus. Montagnana scribit sibi expertum ad difficilem brachij, & manus motũ, inungere uertebras quatuor priores colli, oleo spicæ stillatitio; laudat & aquas eupatorij, ireos, & abrotani ad unc.5. cũ saccharo, manè sumptas. Refert Guainerius, Eremitam, magnum alchimicũ, multos paralysi laborantes, sanitati restituisse; cũ enim multos annos uir ille, in arte chemica laborasset, & omnia uana cõperisset: aquas tñ & olea, & huiusmodi plurima didicisse; à quo, cũ multa se habuisse scribit, tum hoc quod sequitur. Olei è costo, è nucib9, cuiusq; unc.3. s. pinguedinis uulpis lib.s. pinguedinis uiperarum unc.3. primulæ ueris uirentis, saluiæ item uirentis, singul. lib.s. herbas contusas cũ pinguedinibus, cũ oleis misce, addẽdo castorei unc. s. resinæ terebinthinæ librã, piperis, pyrethri, euphorbij cuiusq; drach.3. hęcq; simul omnia in uini optimi lib.2.s. macerentur, inde destillentur; cumq; tres liquores emanent, postremus omnium efficacissimus habetur. Faciliùs etiam fieri potest, & meliùs si chalbani, gummi hederæ cuiusque lib.s. olei laurini unc.2. terebinthinæ lib. 2. destillaueris, & liquores uti suprà, detraxeris, tertioq; qui exit, utare. Cùm etiam è lateribus oleum ipse Eremita destillabat, uiperã perpetuò apponebat in cucurbita, cùm in uiperis, magnam ille sanitatis partem constitueret.

tueret. Alij sic faciunt, in quibus est Benedictus Victorius Fauentinus, medicus insignis. Aquæ ardentis libra, radicū chamæpityos, radicū acori, rad. hyssopi cuiusq; drach. 2. piperis nigri, caryophyllorū, nucis unguentariæ, quā myristicā nominăt, sing. drach. sol. drach. 6. omnia simul benè cōtundantur, & in linteo tenui ligentur, infundanturq; in aqua ardēte per duos dies naturales, deinde percoletur aqua, ad cuius unc. s. adde aquę chamæpityos, aquę endiuię, cuiusq; drach. 3. deturq; manè, sex horis ante cibū, ægroto, cuius etiam mēbra malè affecta, si aqua ipsa diluătur, optimè proderit. Multa alia, infinita propemodū, ab auctoribus medicinæ traduntur, quæ aut cū his conueniunt, aut parùm absunt. Melissophylli, & saluiæ aquam, ad unc. 4. plerosq; multos dies potasse scribitur, magno successu, in hac neruorum resolutione.

Ad tremorem.

AQVA handachochæ, quam lotum ægyptiā pleriq; putant, alij trifoliū, cum aqua betonicæ, & rorismarini ad unc. 3. cū saccharo, manè bibita, per multos dies.

Ad oculorum nebulas, & suffusiones.

LAPIDEM pyritē, ubi prunis incanduerit, in oleum uetus proijciunt, idq; quinque aut sex uicibus repetunt, inde lapidem optimè tritum, uitreo uase destillant, & ubi manare liquor cessauerit, fęces conterūt, illisq;

illisq; eductum liquorem superfundũt, mox destillant; & quò sæpiùs id effecerint, eò efficacior reddetur, qui elicitur humor, ad offusam oculis caliginem, & suffusionem admodum laudatus: sed non imprudenter adhibẽdus est, cùm sit uehemens, & oleum oculis inimicum habeatur. Alij Pilosellæ partes decem, chelidonij tres, fœniculi duas, mẽse Maio, dum rore adhuc madent, collectas, calore cinerum destillant; sunt qui aloëm addant: plerique sola aqua pilosellæ stillatitia utuntur. Mesues ualde probat abstergendis oculis, & uisui roborando collyrium, quod Saboris Regis Medorum, Girgis filij, fuisse scribit, & preciosum appellat, sitq; uere, & habet foliorum rosarum completarum, rutæ, fœniculi, chelidonij, herbæ adhil, partes æquales, destillet aqua, & seruetur uase æneo. Alij uino albo per diem, & noctem macerant rosas rubras, adiantum, fœniculum, rutam, uerbenam, eufragiam, betonicam, seseli, inde aquã lento igne, uitreis organis eliciunt, ad soléq; ponunt, per decẽ dies, inde guttatim manè & uesperi in oculis stillant. Alij accipiunt zingiberis, cinamomi, caryophyllorũ, nucis myristicę granorũ Paradisi, cuiusq; unc. s. foliorũ saluię librã; cardamomi, cubebarum, mastiches, galangæ, rosmarini, sampsuchi, lauendulæ, melissæ, betonicæ, sing. drach. 2. omnia benè cõtusa in lib. 9. uini optimi, aut a-

quæ

quæ uitæ per decem dies macerentur, mox deſtillet aqua, cuius duæ, tréſue guttæ oculis ſuffuſione laborantibus inſtillentur. Sed ea nequaquam prætermittenda ſunt, quæ capite de uino diximus. Prodeſt autem aqua hæc eadem multis alijs morbis, perinde ac elixir uitæ. Addunt nonnulli ad ea quę ſuperiùs ſcripta ſunt, aquam roſaceá ſtillatitiam, tutiam præparatam, aloëm, caphuram, magnetem, plantaginem, ſemina iuniperi, & omnibus ſimul maceratis, aquá extillant: ſunt & qui mel apponant ut ſit ualentior: aqua enim è melle ſtillatitia, ſuffuſionibus, & nebulis conducit; quæ item deſtillat è melle roſac. ualet, ſed eſt lenior: quemadmodũ ea acrior uidetur, quæ elicitur è reſinæ terebinthinæ lib. s. ſulphuris ignem nó experti unc. 2. mellis roſacei unc. 4. plantaginis, arnogloſſæ, ſing. quátum capi manu bis poteſt. Alij accipiunt ſucci fœniculi, chelidonij, cuiuſq; unc. 2. mellis roſacei unc. 10. rutæ, pugillũ, euphragiæ, quátum bis capi manu poteſt, fellis uerruecis unc. 4. ſarcocollæ drach. 2. s. ſagapeni unciam, caphuræ ſcrup. 2. miſcent, ac deſtillant. Qui Iacobi Hollerij Stempani lib. de morborum internorũ curatione, ſcholia addidit, uir ſpectatæ, in re medica, eruditionis, refert, quádam mulieré Lutetiæ, aqua è phęnicea anagallide deſtillata, multos ſuffuſione laborantes, curaſſe; quod efficit aqua etiam hirun-

hirundinũ & picarũ ſtillatitia. Donatus quoque Antonius ab Altomari, med. Neapol. ætatis noſtræ clariſsimus ea ſe uti aqua cõſueuiſſe ſcribit, quã Neapoli pharmacopolæ parare ſolẽt, ſocialemq́; appellãt; cuius habetur deſcriptio eo lib. cui Roſæ angelicæ titulus eſt, aſſeritq́; feliciter ſuccesſiſſe: habet aũt, fœniculi, rutę, eufragię, uerbenę, tormẽtillę, betonicæ, roſarũ, ſylueſtris endiuiæ, callitrichi, anagallidis, pimpinellæ, chelidonij, papyri, pæoniæ, foliorũ uitis, apij, agrimoniæ, & caprifolij, ſing. partes æquas terãtur, & prima die ponãtur in uino albo; ſecũda in urina pueri, uenerẽ nõ experti; tertia, in lacte mulieris; quarta in melle optimo, quo tempore deſtillẽtur, & quod elicitur, uſui ſeruetur. Hæc aũt omnia, purgato corpore, exhibere oportet.

Ad oculorum inflammationes.

AQVA è lenticula paluſtri fronti appoſita, & palpebris; Item aqua borraginis, & bugloſſæ intùs, & extrà adhibita: doloribus etiam à calida cauſa proſunt hę aquę.

Ad oculorum deſluxiones.

AQVA è floribus liguſtri in oculos inſtillata. Itẽ è floribus uerbaſci; quæ & eryſipelati conducit, & igni ambuſtis.

Ad oculorum ulcera.

IOANNES de Vigo, hanc, ad ulcera & uulnera oculorũ, aquam deſcribit, ubi materia calida eſt, nequaquam aũt inſignis dolor.

P Recip.

Recip.aquæ rosaceæ stillatitiæ, florum myrtillorum, equiseti, cuiusq; unc. s. sacchari cãdi è sirupo rosaceo drach. 2. sief albi absq; opio, sief è plumbo sing. drachmã, sief è thure, drach. s. aloës epat. scrup. s. myrobalanorum citrin. drach. 1. s. candida trium ouorũ. Tritis terendis, quassentur, & misceãtur omnia, inde uitreis uasibus, stipatis accuratè rimis, aqua destillet, quæ ulcera purgat, & ad cicatricẽ perducit. Quod si à frigidis humoribus ortum ulcera habuerint, hanc instillabis oculis, q̃ capit, sief è thure drachmã, è plumbo drach. 1. s. myrobalanorum citrin. drach. 2. cadmiæ, stibij, cuiusq; drach. 1. s. myrrhæ scrup. s. sarcocollæ, aloës epaticæ, cuiusq; drachmã, aquæ plãtaginis rosaceæ, sing. unc. 1. s. terãt, quę terenda sunt, omnibusq; mixtis, eliciatur aqua uase uitreo, qua perinde, ac collyrio, utare. Mesues auctoritate Gabrielis, ad oculorum abscessum, & ulcera, probat aquam altarasacum, cum myrrha, aloë, & cortice thuris: est autem altarasacon, endiuia syluestris, seris, seu intibi species.

Ad aurium dolores.

SVNT qui aquam è fraxino stillatitiam uehementer probent, auri infusam; prẹferũt alij succum, ui ignis expressum. Itẽ aqua ex opio, & theriaca.

Ad

Ad aurium surditatem, & tinnitum.

AQVA uitæ optima, in qua trium dierũ naturalium spatio infusa permanserit radix cyclamini, nuclei persicum, & amygdalæ amarę; ijs enim uehemẽter expressis, gutta hujus aquæ in aurem instillatur, alternis diebus, cùm itur uesperi cubitum; purgato tamen priùs corpore.

Ad sanguinis narium fluxiones.

AQVA cyclamini stillatitia, si qd prę sertim caphurę additũ sit, per nares tracta mirificè prodesse scribitur; si præsertim reuulsio aut deriuatio ad uicina præcesserit, ut 5. Meth. 6. Galen. docet. Aqua item plantaginis, cum pari portione aceti uolis manuum, ac pedum, & iecinori, apposita linteis madentibus. Aqua etiam menthæ cum floribus, balneo Mariæ destillata, si ad unc. 4. bibatur. Item aqua è nucamentis salicis. Non est modò nostri instituti, docere, non semper sanguinem è naribus sistendum, nempe cùm criticus est, aut inter criticum & symptomaticum medius: licet enim grauissimus auctor, Fernelius, lib. 1. de uenę sectione cap. 7. putet, è naribus, qui excurrit, sanguinem, aliquot symptomata febrium mulcere, uix tamen propriam morbi essentiam atque radicem euellere, nisi fortè immoderatior succedat profusio, summa uirium dissolutione, quæ tamen nusquam uidetur optanda;

quamobrẽ in ijs febribus, tametſi nares multo ſtillent ſanguine: uenã tamẽ cubiti ſecandã iubet; Hippocrates tamẽ 1. de morbi uulg. ſecus uidetur feciſſe in Metone, qui cũ grauiſsimè ægrotaret, ac è dextra nare cœpiſſet, parcè tamẽ, ſanguis fluere, nõ ſecuit uenam, ſed ut abundãtiùs flueret, caput lauit: poſtea uerò, & frequenti fluxu ſanguinis, nõ tamen immoderatiore, nec ſumma uirium diſſolutione integrè iudicatus eſt, cũ etiam ſudaſſet, & Galenus eum locũ explicans, hinc nos habere ait: Quę ducẽda ſunt, eo ducere oportere, quo natura uergit; ut habetur 1. aph. 21.

Ad firmandos dentes, & fluidas gingiuas.

PRIORIS aquæ è melle ſtillatitiæ libra, ſalis communis albi uncia, aluminis rupei crudi unc. s. ſalis nitri uncia, aquæ è frondibus lentiſci, & è rubo ſtillatitiæ cuiuſque unc. s. maſtiches unc. 2. totidemq; aceti albi, atq; itẽ uini albi, omnia balneo tepentis aquę deſtillent; & in ea quę deſtillauerit aqua, ponas (ſi, quod multi expetũt, rubrũ colorẽ in aqua deſideraueris) cinamomi, boli armeni, ligni aloës, ac mellis parũ; quod ſi color ruber nõ placet, hæc apponas ante quã deſtilles, cuiuſq; unc. 2. uſus eſt huius aquæ, ut abluto priùs ore, & exiccato, dẽtes ligno, linteolóue ipſa madente, perfrices; adſtringuntur enim, & confirmantur, ac albeſcunt.

Ad oris halitum commendandum, atq; item narium.

RECIP. aquæ rosaceæ lib.1.s.aquæ uiolac.libram, aquæ sampsuci lib. s. nucis myristicæ, agallochi.cinamomi, galangæ, zedoariæ, cuiusq; drach.2.in puluerẽ redigantur, quæ possunt redigi, & cũ aquis misceantur, destilletq; aqua, cui addito moschi gr.8.nã purgato capite, si ipsa aqua quotidie, stomacho ieiuno, emunctisq; naribus, trahatur, mirificè confert, dum à cerebro, ortum, malum habuerit.

Ad dentes cariosos t ac putridos.

AQVA è radice pyrethri uino infusa, si dentes sæpè colluantur.

Ad anginam.

INITIO morbi, aqua glycyrrhizæ, cũ modico succo myrtillorum; inclinante, aqua altheæ, gargarizata: huic autem si addideris nonnihil sirupi è betonica, melius fuerit. Sunt qui desperatis casibus, sanguinisq; detractatione, ac cæteris ex arte adhibitis, duas trésue guttas olei è chalcantho, cũ aqua plantaginis præbeant; alij ex uino, quod minus probatur. Sunt & qui aquã scabiosæ mirificè extollant: addunt alij ad huius libram, aquæ ardentis unciam, sed indiget prudente medico, ne inflammatio augeatur, aut intempestiuè apponatur.

Ad Columellam laxatam.

AQVA è phyllitide, gargarizata.

Ad uocem impeditam.

AQVA è lauendula, aut è ſpica nardi, ore retenta; idem facit è cinamomo, cũ à cauſa frigidiore, humidioreq́; originem ducit; quod fere ſemper contingit.

Ad cruenta ſputa, & ſanguinis reiectiones.

AQVA è floribus liguſtri, item è folijs quercus, necnon è cyclamini radicibus, & ex herba ac radicibus equi ſeti, pota ad unc. 6. cũ ſaccharo: alij accipiunt carnium limacum coctarum in uini auſteri & aquę plãtaginis lib. 2. cõſeruæ cõſolidæ maio. & roſarum, cuiuſq; libram cũ decoctione limacum deſtillationem in alembico faciunt; cuius deſtillatitij liquoris libram, per manicam Hippocratis colatam, cũ ſacchari diſſo. luti in aquæ ſtillatitiæ plantaginis unc. 2. ſan tali, ſpicæ, ſingul. ſcrup. s. exhibent. Aquam ſulphuris, quam uulgo oleum appellant, modica quantitate cum aqua plantaginis, ſeu burſæ paſtoris, ad uenam in pectore reſeratam, ruptámue, mirificè conducere, compertum eſt. Vbi autem uiribus metuitur ita faciunt. Conſeruæ ros. cornorum, ſymphiti, cuiuſque unc. 2. elect. diarhod. abb. Diamargarit. frig. triaſantal. aromatici ros. ſing. drach. 2. ſpicæ, cornu cerui, coralli rubri, in pollinẽ redactorum, cuiuſque drach. 1. s. trochiſc. è terra lemnia, è ſuccino, è ſpodio, ſing. ſcrup. 4. ſem. acetoſæ, portulacæ, plantaginis, uini

grana-

granatorum,cuiusq; unc.4.decoctionis duarum turturum,& unius perdicis quarum uẽtres adstringente materia infracti sint lib. 4. cum mica panis albissimi infusi in uino granatorum,& cũ carne unius capi, fiat destillatio;quæ coletur per manicam Hippocratis, si quid fortè crassius ascenderit. Hic autem stillatitius liquor non eo præfertur cæteris, quòd magis adstringat, sed quia ob tenuitatem celeriùs ac ulteriùs penetret; nam adstringentia in materia crassiore uiam sibi præcludunt.Ex cornu autem,margaritis,corallis:& huiusmodi,cùm nihil elici, aut certè parùm putem absq; illis, mea sententia, fieri destillatio non incommodè posset.

Ad phtisim seu tabem.

AD febres ipsi morbo perpetuas comites,& defluxiones sistendas, Montagnana utebatur, aqua uiolacea,& portulacę ad unc. 4. addito præsertim sirupo uiolaceo aut uino granatorũ dulcium; non negligenda tamẽ est stomachi imbecillitas: ad restituendos aũt tabidos accipiunt aquę stillatitię è cãcris fluuiatilib.unc.2.aquę stillatitiæ è carnibus capi,qui octo dieb. nutritus fuerit pastillis è farina ordei,cũ puluere foliorũ symphyti minoris,unciã; exhibentq; duabus tribúsue ante cibum horis. Probant itẽ aquam stillatitiam è testibus hœdorũ seu ueruecũ, ac uitulorum, qua in omni cibo ac potu u-

tantur tabidi. Alijs sic paratur. Conseruę borraginis, uiolarum, rosarum, cuiusq; unc. 1. s. conseruę ireos, helenij, singul. unc. s. elect. de gemmis sine speciebus diarhodon abb. triasantali absq; caphura, diamarg. frigidi, cuiusq; drach. 2. margaritarum perforatarum, corallorum, succini, singulorũ drachma, passularum, ficuum, myxorum, glycyrrhizæ, cuiusq; drach. 6. nucleorum pinus, amygd. sing. unc. s. gummi tragacanthi, gummi arabici, cuiusq; drachm. 2. sem. anisi, fœniculi, urticæ, quatuor sem. communium frigid. semin, papaueris albi, singul. drachma; sigilli lemnij, boli armeni, rosarum siccarum, cuiusq; drach. 3. aquarum stillatitiarum Pimpinellæ, tussilaginis, singul. unc. 4. decoctionis limacũ, cãcrorum, duarum iuuenum gallinarum, cuiusque libram, cũ carnibus unius capi, iuuenis, pinguis, unius item perdicis, mica panis in uino odorato infusi, & libra sacchari albissimi, fiat destillatio. Aqua item ex petroselini, helenij, & altheæ radicibus, si cuiusque librã accipientes cũ saccharo zulapium conficiatur, plurimùm confert; modus est, ut quolibet die, tribus ante cibum horis, quatuor unciæ sumantur. Valentior redditur, si antea in ipsis ebullierint, gummi arabici, tragacãthę, cuiusq; drach. 3. amyli unc. s. glycyrrhizæ uncia, deinde fiat zulapium.

Ad

Ad tussim.

AQVA è radicibus altheæ cum aqua anguriæ, ad unc. 3. manè exhibita: erit autem efficacior si portio sirupi uiolacei, aut è glycyrrhiza addatur, facit & ad anhelitus difficultatem.

Ad pleuritim.

AQVA stillatitia è carduo benedicto; item ex herba & radice pimpinellæ, acetosæ, prunellarum cũ radicibus destillatarum, ad unc. 4. manè; quoniam autem est in his, Galeno teste, una salus, uirium robur, idcirco uiribus tuẽdis stillatitios liquores exhibent, uti suprà in tabidis diximus; calidioribus tamen & ijs quæ adstringunt, reiectis, additaq; scabiosa, uiolis, buglossa, borragine, calendula, & modico hyssopi.

Ad pulmonis inflammationes.

AQVA lenticulæ palustris, bibita.

Ad purulentas excreationes.

AQVA hederæ ad unc. 4. calens bibita, quater, singulis diebus, optimè facit.

Ad Asthmaticos.

AQVA radicum helenij, & tussilaginis, ad unc. 5. cũ saccharo. Item aqua è sampsuco ad unc. 3. cum uncia aqua è brassica, adiecto saccharo, manè pota, quibusdã probatur.

Ad defectum Animi.

IN actu syncopis, aqua stillatitia è pullis, cũ modico uini odorati, & puluere è margaritis, zedoaria, moscho & ambra. Aqua melissophylli, buglossæ, foliorum ozimi, quę maximè probatur. Foliorum & florum croci, si præsertim ad eius unc. 2. addantur moschi gr. 4. à quacunq; enim causa ortum habeat, plurimùm iuuare, & experientia, & grauissimorum auctorum testimonio constat, Montagnanæ potissimùm; qui tamen ea de moscho odorato scribit, quæ essent de musco arboreo scribenda; non enim moschum Dioscorides nouit. Aqua è spica, uel lauendula pota & odorata. Idem phyllitidis pota.

Ad calidius cordis temperamentum.

AVCTOR est in arte parua Galenus, ca. 29. si in corde plurimum calor exuperet hominem efficere præciptē, acerbum & iracundum, parereq; insanam temeritatem; atq; id eò magis, quò uehementior caliditas fuerit, & cum siccitate coniuncta, cerebrumq; calidius accesserit: Neq; tamen id mirum, quando ipse, libro ad id scripto, doceat, animi propensiones, sequi temperamẽtum corporis: Hinc peruicacia, iracundia, ferocitas, temeritas, & cætera id genus, quæ in filijs & uxoribus nonnunquam mirũ in modum plerosque excruciant. Itaq; post detra-

ctum admodum copiosum sanguinem, & uacuatis, uel elleboro, humoribus, ac perforato quandoque ex Alberti Magni sententia, osse cranij, sanguinem asini destilla, & in potu exhibe. Item cape plures turtures, & decollato; sanguinem, iecur, caput, & cor destilla, & præbe ad potandum unà cum ossibus capitum tritis. Aliud; Palmæ, maris, & fœminæ, radices simul destilla, & bibatur aqua. Rursus sanguinem tuum destilla, & in potu dato; Conciliare enim præterea amorem dicitur: quod ob sympathiam fortè non erit omnino impossibile: tametsi uideas multos, cum sanguine matris geniti altiq; fuerint, eas tamen non amare, plerosq; odio habere. Sunt qui elisas medullas, & destillatas conciliare itidẽ in hominibus amorem tradant.

Caliditatem adscititiam cordis, remouere possunt stillatitiæ aquæ, quibus in epitematibus passim utimur, acetosæ, endiuiæ, rosarum, & huiusmodi.

Ad mammarum inflammationes.

AQVA lenticulę palustris pota, & foris, linteis madentibus, adhibita, quę & omnibus prodest inflammationibus.

Ad mammas cohibendas ne nimis augeantur, & ad laxas, procidentesq; contrahendas.

AQVA è pineis nucib. imaturis, linteis, foris apposita; idem aqua stellariæ, cũ hypo-

hypocyſtide: eadem hæc locos muliebres adſtringunt; ſic ut earum diutina iniectione corruptæ ab incorruptis dignoſci uix poſſint.

Ad uentriculi dolores.

ALBVCASIS in dolore ſtomachi, calidiore præſertim, narcoticon præſcribit, adeoq; celebrat, ut appellet remediũ nulli aperiendum; habet autem opij unciam; cũ duobus alliorum capitibus; quaſſantur, & fit deſtillatio ex alembico, cuius aquæ modicũ bibitur. Aſſerit lib. 3. inſtitutionum chirurg. medicus inſignis Iacobus Hollerius, dari omnibus internis doloribus, per ſe, demenſo cochleari, aut cum uino. Alij opio, quadruplam theriacam permiſcent & dant alembico; eadem ratione poterimus opio commiſcere res ſtomacho conducibiles, qualia ſunt abſinthium, mentha, maſtiche, & huiuſmodi, atq; inde aquam elicere. Plurimus autem fuit in his doloribus narcoticorum uſus, ueteribus medicis, uti ex Galeno 8. de compoſ. med. ſec. locos, cognoſci poteſt. In frigido dolore, qui uno in loco nequaquam figatur, Guainerius ardentem aquam adhibitam linteis madentibus mirificè prodeſſe, expertus teſtatur; ego & bibitam uidi prodeſſe, cũ à flatibus aut tenuiore, modicaq; materia ducit originem. Aqua etiã chamæmeli ad unc. 5. cum nucis myriſticæ unc. s. egregiè iuuat: in

in mulieribus aũt aqua matricariæ ad unc. 2. in qua nonnihil ſpicæ & iunci odorati efferbuerit, optima habetur.

Ad ſtomachi abſceſſus.

EXPERIENTIA comprobatum ſcribit Benedictus Victorius aquę chamæmeli ſtillatitiæ unc. 6. cœptũ ſtomachi abſceſſum curare, ſi quolibet mane, ſtomacho ieiuno bibantur.

Ad concoctionem adiuuandam.

DESTILLATIO mali medici optimè ſtomachum roborat, illiq; conducit, & uires reſtituit, cùm ſit ſuauiſsima; deſtillatur balneo Mariæ, uitreis uaſis, prius tyrocneſti comminutum, ueluti caſeus, ſeminibus etiam confractis. Aquam è floribus roſmarini maximè probat Petrus Aponẽſis. Sunt qui è cochleis aquam, cum aqua cinamomi mixtam plurimùm laudent.

Ad ſingultum.

AQVA è phyllitide pota. Item è mentha.

Ad lac, & ſanguinem in ſtomacho concretum.

AQVA è cyclamino, cum ſaccharo, pota. Item oleum è chalcantho cum eadem aqua.

Ad iecinoris obſtructiones.

AQVA Gentianæ, pota. Item è folijs raphani, & è caſſutha. Humores autem è gibbo epatis detrahit aqua altheæ, ut grauiſsimus

uiſsimus medicus Franciſcus è pedemontium de iecinoris affectibus ſcribens, affirmat. Aqua item è chelidonio, cũ aqua è melle, in potu exhibita uehementer probatur, neque iniuria, quando lib. 9. de comp. med. ſec. loc. ab Archigene componatur chelidonij ſuccus cum mulſa ad auriginem ex obſtructione hepatis. Sed hi ſtillatitij liquores ob tenuitatem magis penetrãt, ut ſæpè diximꝰ, affirmatq́; Galenus de caſtorio loquens lib. 10. de ſimplic. med facult. quoniam enim (inquit) caſtorium tenuium eſt partium, ob id plus ualet, quàm alia, quæ ſimiliter ut ipſum, & calfaciunt, & deſiccant. Nam quę tenuium ſunt partium medicamenta, ijs, quę ſunt craſſarum, plus ſunt efficacia, etiamſi parem fortita fuerint facultatem, nimirum quia penetrent, & in altum ſubeant admotorum corporum, potiſsimùm ſi ea denſa fuerint, uelut neruacea.

Ad iecinoris imbecillitatem.

MARCVS Gatinaria præpurgato corpore plurimùm laudat aquam è limacibus, ad unc. 6. in aurora ebibitam. Idem facit oleum ferri, ſi eius drachma, cum aqua agrimonię uel cichorij bibatur; quod & ad infarctus adhibetur magna utilitate.

Ad hydropem.

AQVA è ſtercore humano maximè quibuſdam probatur. Item aqua è radicib.
ſambu-

ſambuci ad quatuor unc. unà cum duabus uncijs aquæ è radicibus ebulorum potata ꝑ quadraginta perpetuos dies. Idem facit aqua è medio cortice ſambuci; uacuat enim & digerit; laudatur quoque aqua extillata è purpureis floribus ireos, exhibita ad drach. 6. uel 8. cum ſcrup. elect. triaſantal. & gr. 8. cinamomi; educit enim aquam uehementer. Probant item aquam ex halicacabo, floribus ebuli & ſambuci, ſmilace hortenſi, iunipero, raphano; caſſuta, ſic tamen ut illis aliquid iecinori conducens miſceatur, cuius modi ſunt triaſantal; iuncus odoratus, & huiuſmodi; ne iecur medicamento lædatur. Mirificè alij extollunt aquam è uirentibus nucibus iuglandibus ſtillatitiam, ſi ad unc. 2. manè, cũ modico uini albi; & tartari crudi drachma bibatur per menſem.

Ad calefactum iecur.

AQVA endiuiæ, quæ, teſte Franciſco, è Pedemontium, reſpicit inflammationem iecinoris, ut iecur eſt; ſicut contrà lactuca reſpicit eiuſdem inflammationem, non ut iecinoris, ſed ut inflammatio. Idem facit aqua roſacea; à tota enim ſubſtantia prodeſt.

Ad lienis infarctus & imbecillitatem.

AQVA gẽtianę bibita: Itẽ Quincta uocata eſſentia ferri ad drachmam, cũ aqua aſpleni, uel adianti, ſeu myricæ. Idem aqua è phyl-

è phyllitide ad uncias quatuor cum uncia aquæ tussilaginis, quotidie, manè. Idem cassuthæ, ad unc. 4. cum unc. s. aceti scillitici; in aurora, per mensem. Aqua etiam saluiæ & apij, stipationes ueteres lienis expedire creditur. Hæc aũt omnia purgato corpore exhibẽda, sectaq; si opus fuerit, in sinistro cubito, basilica: licet enim, si ad rationẽ anatomicã respiciamus, nihil sit, ad qđ possit referri, cur potiùs uena in sinistro cubito plus lieni cõferat, quàm iecinori, uel potiùs contrà, tamen id uidetur fieri forsan posse, præter rectitudinem, ob halitus malos, qui à liene per meatus cæcos, in partem sinistram efferuntur, & cum sanguine miscentur, illumque inficiunt; quod melancholia quoque præsertim hypocondriaca iuuat: in qua obseruaui, flatus ea parte à mesenterio & liene, in caput irrepere, & brachium sinistrum eiusque uenas ingredi, sic ut aura per uenas excurrere manifestè perciperetur. Atque hæc etiam fortasse fuerit causa, cur in pleuritide uenam secare eiusdem lateris, præstet, cùm alioqui, ut disputat Vesalius, nihil intersit, cuiusnam cubiti uena aperiatur, aut si quid modò intersit, dextero cubito uena sit incidenda, quodcunque latus inflammatio occupauerit.

Ad intestinorum dolores.

AQVA è floribus genistæ, & è lappulis uirentibus, quę in frumentis reperiuntur, cuiusq; ad unc. 2. cum sacchari uncia, hora doloris hausta, maximè iuuat; idem aqua è folijs lauri; & olea ex seminibus, flatum discutere ualentibus, aromatisque per destillationem extracta: potissimùm ubi à flatibus originem dolores duxerint, & frigida adfuerit, uentriculi, aut intestinorum temperies: idem aqua è cinamomo, præsertim si modicum theriacæ ueteris adijciatur, facit.

Ad dysentericos.

AQVA è floribus ligustri, in potu; item è folijs quercus, & ex aparine, pota.

Ad cohibendam Aluum.

AQVA plantaginis, acetosæ, tormentillę, uerbasci, pręsertim si extinctus sit in ea chalybs; è nucibus cupressi recentib. frondium quercus teneriorũ, symphyti maioris, arnoglossę, ad unc. 5. cum sacchari candi unc. s. manè per dies decem.

Ad teretes intestinorum tineas.

AQVA è radicibus gentianæ, è floribus prunellarum, potui data. Item, thus, myrrha, aloës, æquis portionibus, uitreis uasis destillet, oleoque quod elicitur, carporum pulsus, aures, stomachus, & mammæ illinan-

tur, fricenturque per quartam horæ partem. Sunt qui aqua è folijs perfici, præclaro euentu, utantur.

Ad renum calculos, & arenulas.

AVICENNA laudat aquam leporis, quã stillaritiam interpretatur Gentilis Fulginas; asseritq; Auicenna esse eam uehementis iuuamenti, & resolutionis; quod & Antonius Guainerius probat; licet Andreas Alpagus Bellunensis correxerit locum non de lepore, sed de cicendula, quæ noctu lucet, intelligens, nullo de aqua uerbo facto. Sauonarola de aqua ardente scribens, calculo è renibus deturbando, hanc putauit aquam plurimùm conducere, si acceperimus, radicem asparagorum, rusci, fœniculi, petroselini, raphani, eryngij, milij solis, semen genistæ, endiuiæ, seridis, seu seriolæ, adiantumq; & minutim incisa ac contusa, octo horis, in aqua ardente, bis destillata, macerentur, mox leui igne extillentur; maiorem autem uim adscribit, illi quam Thadæus Florentinus præscripsit, cuius, cũ de uino loqueremur, suprà meminimus. Hanc alij destillationem laudant; Rhodomellis, resinæ terebinthinæ, cuiusque libra; zizyphorum, myxorum, nucleorum pineorum, cuiusq; unc. 4. granorum halicacabi, sem. cucumeris, apij, melanthij, singul. unc. 2. succi raphani defæcati li. 2. semina, & reliqua solidior materia teratur, omnibusque mixtis
in

in cucurbita uitrea, destillet liquor; qui ut efficaciùs agat, in eius unc.3. dissoluatur eorum aliquid, quæ à tota substantia calculum exclu dunt, uti puluis scorpionum, scarabeorum, lapillorum astacinorum, hirũdinum, & huiusmodi. Probatur nonnullis aqua è caryophyllis syluestribus, qui in summis montium iugis nascuntur; item aqua è polygono, cum modica portione lapidis inuenti in renibus. Sunt qui è sambuci floribus, cerasorum ossibus, nucleis persicorum, & amygdalis amaris leuiter contusis, & uino albo optimo, per noctem maceratis, aquam eliciant, cuius quatuor unciæ, maximo successu, exhibentur: alij ad ea quæ dicta sunt, addunt, flores lambruscæ, gramen, & quinquefolium. Aqua item è tenellis folijs quercus, è genista, è stercore humano, è radice anonidis, pota; hæc autem sic elicitur: cortices radicum ononidis recentium ad quatuor libras, minutim concisi, macerantur in lib. 8. uini cretici, inde tepente balneo aqua destillat; neque uerò solùm efficax est, bibita, ad frangendos deturbandosque calculos renum, & lotium ciendum, sed uesicæ stomachũ lentis, crassisque humoribus expedit. Petrus Bembus cardinalis, uir eloquentia clarissimus, ad arenulas nihil se reperisse melius testatur, assiduo usu aquę stillatitię ex eupatorio Gręco

rum, quod ſatis conſtat uulgarem eſſe agrimoniam. Olei è chalcantho drachma, cum uncia uini cretici maximè laudatur, ſuppreſſo præſertim lotio: idem facit: oleum tartari, de quo diximus. Sunt tamē qui ſcrupulum olei chalcanthi non tranſcendūt, quos magis probo; neque enim temerè audax, primo ſtatim ingreſſu, in huiuſmodi medicamentis fuerim.

Ad ueſicæ calculos frangendos.

VT ueſicæ calculus frangatur, multi, uaria liquorum ſtillatitiorum genera deſcripſerunt, in quibus Thadæus Florentinus, eam aquam docuit, quam ſuprà, de uino uerba facientes, ſcripſimus. Nonnulli è cepis albis aquam nouem diebus bibitam miris efferunt laudibus. Alij è filipendulæ unc. 6. radicum acori unc. 3. ſaxifragiæ cum radicibus lib. 4. igne leui, aquam eliciunt, & magno arcano utūtur; nec deſunt, qui è ſucci ſaxifragæ lib. 2. ſucci millefolij, & petroſelini, cuiuſque libra, aceti modico, aquam deſtillent, terque die ſumendam iubeant; pleriq; loco millefolij ponunt ricinum. Sunt & qui aquam è bubulo ſtercore, menſe Maio, deſtillent, eamque cum uino præbeāt, in quo infuſa raphani radix fuerit. Sed in ijs, dicebat, præſtantiſsimus eruditione, & praxi medicus, Victor Trincauellius, ſe per quadraginta annos medicinam feciſſe Venetijs, urbe

urbe numerosissima, nunquam tamen uidisse, aut ab intelligente, & probatæ fidei uiro audiuisse, fuisse unquam lapidem in uesica, ui medicamentorum, attritum, aut comminutum, quando iam induruit, & ad aliquam alicuius momẽti magnitudinem deuenerit: legi quidem, inquit, in libris medicorum tum antiquorum, tum recentiorum multa descripta medicamenta, tàm simplicia, quàm composita, quæ tanquam potentia lapidem frangere uesicæ, laudantur, sed nihil, uel exiguum admodum, eorum quæ pollicentur, præstant. Itaque propiùs accessisse uidetur Cardanus, qui libro de subtilitate 2. per catheteram, seu fistulam immitti in uesicam, aquam, quæ debet frangere lapidem, iubet; sic enim longa uia, medicamenti uis non refrangitur. Sed si Cardanus ita ipsam descripsisset aquam; ut eius conditiones nouit, ut scilicet uesicæ sit innoxia, & lapidem cõminuat nihil præterea desideraremus; quanquam enim extremos uapores destillatione colligemus ex scorpionum cinere, uel Macedonici petroselini, uel recolitho, aut lapidibus cancrorum; uix tamẽ fieri posse puto, ut lapis atteratur; quod uidetur, & ipse postea Cardanus asserere, cùm scribit, metallicum esse oportere id, quod lapidem comminuit, aut ad metalli naturam mutatum; licet neq; id omnino necessariũ putẽ. Quòd si ea aqua stillati-

tia lapis fortè atteratur, cùm id admodũ acre futurum ipsa doceat ratio, calidissimumq; ac siccissimum ut penetret, ac secet, uesicæ etiã nocebit. Scribit tamen idem Card. se audiuisse, inuentam à quodam Genuense, sed denuò amissam morte illius, qui eam notã nemini facere uoluit.

Ad ciendam remorantem urinam.

VRtica & formicarum oua simul destillantur: alij oleum ex ouis formicarum cum urtica destillant, & renũ uesicæq; regionem illinunt. Aliqui accipiũt grana halicabi circiter duodecim; se. papaueris albi, cucumeris, melonum, cuiusq; unc. s. saccharũ ad pondus omnium; molli pruna destillãt aquam, quæ prodest, potissimùm cũ adest ardor: quòd si materiæ crassiores sint, aquã exhibent, quæ destillauerit è radice, folijs, floribusq; ac fructu personatæ; qua etiam utuntur flatibus discutiẽdis. Sunt qui semine personatæ, ad læuorem tuso, & cribrato, remorantẽ urinã, magno apud ipsos arcano, cieãt.

Ad uesicæ ulcera.

AQVA symphiti minoris, aut foliorum cupressi ad unc. 4. pota; expurgat autẽ uehementer uias urinæ, ubi sint ulcera, aqua è radicibus ireos; tuetur ne ulcus in uijs illis gignatur, aqua tragacanthę, & myxorũ. Aqua item apij, & longè efficacius aqua ex adianto, & asparagis, è folijsq; hyperici.

Ad urinæ ardores.

AQVA è lactuca, nymphæa, papauere recēti, portulaca, uiolis, anguria, acres remittit qualitates humorum, aqua ex halicacabo, & radicibus, & folijs altheæ, uias expurgat lotij; laudantur à multis, aquę stillatitiæ ex floribus & scaphis fabarum uirentibus, ad balneum Mariæ eductis, quæ simul & ardorem demulcent, & urinas prouocant. Aqua pariter rosacea quocunque modo sumpta, aut in obsonijs, aut in potu. Item aqua foliorum querni si ardor à potu cantharidarum oriatur; aqua ex equiseto prodest: item è radicibus altheæ, maluæ, & radicis, pota.

Ad seminis profluuium.

ACETVM stillatitium cum acore citri.

Ad uteri strangulatus.

BALSAMVM Petri Aponēsis, de quo suo loco diximus: aqua è radicibus dauci ad unciam 5. pastinacæ syluestris, & modico mellis rosacei; prodest hic potus, & curando, & præcauendo.

Ad partus difficultatem.

AQVA è lilijs albis, pota, quæ & secundas pellit, præsertim cum croco, & cinamomo.

Ad menſes ducendos.

AQVA è rubia infectorum, ex adianto, & infinita prope id genus, bibita.

Ad menſes albos cohibendos.

AQVA è folijs tenerioribus quercus, ſępe bibita, uti Matthiolus tradit. Item ex ſtellaria, ex parthenio, ex vchuen, ad unc. 4. per triginta, aut quadraginta perpetuos dies; emundat enim & abluendo educit, detergitque uias iecinoris, renum, ueſicæ, & uteri, uti grauiſsimus auctor Mōtagnana teſtatur. Aqua item è potentilla, cum eiuſdem præſertim herbæ & eboris, & corallorū puluere bibita.

Ad prohibendum abortum.

AQVA è nucibus cupreſsi recentib. cū aqua menthæ, & ſymphiti minoris, ſi cuiuſque uncia, cum ſaccharo bibatur, manè, ſub auroram.

Ad podagram.

IN calidiore materia, è ranis uiuentibus centum, ducentúmue, uitrea cucurbita, & roſtrato pileo, deſtillet aqua, qua lintei madentes, loco affecto ſuperponuntur, nō abſq; medici conſilio, ne nimis repellat. Idem facere creditur aqua ex hirudinibus ſtillatitia; eas tamen hirudines plerique antea fimo equino diębus aliquot macerant, quod frigiditatem liquoris. In tophaceis autem frigidiſque tumoribus podagræ, & arthritidis,

dis, pleriq; utuntur aqua è ſtibio,& argento uiuo ſublimato ſtillatitia, qua tumores tangunt, exulcerant, attenuant, & diſſoluunt; quod remedij genus,ut in nonnullis egregiè ſucceſsit,ita alijs nihil attulit,præter dolores atque ulcera.Melius faciet ad mulcendos dolores,iuuandumq́; morbum, liquor ex aſsis ouorum luteis,& pyrethro ſtillatitius: cui etiam nonnulli addentes oleum è caſtoreo, ladani parum, & thuris, iterum omnia deſtillant:mox fæcibus affundunt, & deſtillant; atq;id quater aut quinquies: quò enim ſæpiùs,eò efficacius, tenuiusq́; oleũ redditur.

Ad articulorum dolores.

IN arthritide diuturna,plerique miris laudibus extollunt aquam ſtillatitiam chamædryos,ſeu humilis quercus,eiusq́; cyathũ, purgatione tamen præmiſſa,tribus ante prãdium horis, manè præbendum iubent, licet interea eò magis à medicamento ſperandum eſſe addatur, quò eius potus prandium diutiùs anteceſſerit.In ratione uictus à ſalſis,acidisq́; abſtinendum cenſent; & hic potus ad ſexaginta dies præſcribitur. Quanquam Andreas Veſalius,ſummus anatomicus, epiſtola ad Ioachinum Roelants,magis probet decoctum eiuſdem herbæ in uino albo, pari ut dictum eſt,ratione propinatum: ridetq́; eorũ opinionem,qui putant idem poſſe liquorem ſtillatitium,quod decoctũ in uino, adeò im-

becillas reddi uires destillatione, putat. Hoc remediũ instar numinis cuiusdã à Genuensiũ primatibus missum, scribit idem Vesalius, & non sine maximis promissis, ad perpetuum morbi articularis exiliũ, ante menses aliquot commendatum, Marsilio Collæ, Cæsarianis equis Præfecto, deinde etiam Carolo V. Cæsari Augusto. Melius faciet opportunè adhibitum Balsamum, & oleum quod destillat ex resinæ terebintinæ libra, opopanacis, chalbanes, sagapeni, cuiusq; unc. s. granorum iuniperi quantum bis capi manu potest, thymiamatis libra: igne primùm leui, mox auctiore, tandem uehementi; laudant etiam pleriq; aquam è centaurio minore, & cucumere syluestri, manè ad unc 5. potam.

Ad tertianas febres, & quotidianas, & compositas.

AQVA è radicibus Gentianæ, bibita, inclinante morbo. Item è pimpinella.

Ad quartanas.

AQVA è flammula, è folijs eringij, cùm sunt teneræ, è gentianæ radicibus.

Ad assiduas.

AQVA è trifolio acetoso, hausta: atque hæc omnia suis loco, & tempore, non absque medici consilio.

Ad

Ad ethicam.

PROSVNT ea quæ restituũt substantiam, & alunt, cuiusmodi est, si acceperimus gallos nondũ coëuntes, aut pullos, perdicésue, capos, phasianos, aues rurales, uel carnes testudinum nemoralium, & uisceribus detractis, cũ aqua, ex ijs quæ frigefaciũt, & humectant, aliqua, optimè abluantur, inde destillet aqua, è qua, saccharo addito, zulapiũ poteris conficere; melius tamẽ fuerit ad has è carnibus stillatitias aquas, tertiã partẽ addere aquarum superiùs scriptarum; uel unà cũ carnibus, ponere rosas, uiolas, nymphæã, endiuiam, poma, & herbas morbo ipsi proprias, & quatuor etiam semina frigida, nõnihil caphuræ adiecto si libuerit; aut sic fiat: Accipe glycyrrhizę rasæ unc.s. sem. frigidorum, unciam; trium santalorum, cuiusque drachmam; sem. citoniorum, gummi arabici, tragacanthæ, singul. drachm. 2. coriandrorum scrup.2. caryophyllorum, cinnamomi, cuiusque scrup.4. caphuræ scrup.s. accipe deinde è suprascriptis carnibus quam uelis, eamq́ue ubi uiscera ex animali detracta fuerint, cum fructibus optimè terito, mox pulueribus cõmixtis atq; agitatis, destillet aqua, è qua conficiatur zulapium, ut lubet. Fieri idem quoque potest, è ranis uiridibus, quæ locis siccis, inquit Guainerius, & in arboribus habitant, quarumq́ue uenter lacteo colore albescet, & cum

cũ rore collectæ sint: extremis enim partibus abscissis, & ablutæ, destillantur: cæterũ illud ignorandum non est, ranas terrestres, quæ in fruteris & rubetis plerũq; uictitant, unde rubetæ appellantur, quæq; quòd in arundinetis uitam agant, calamitæ uocantur, uenenatas, & læthales haberi; neque scio an destillatio, & extremarum partium detruncatio, ueneni uim tollere possit: eadem destillatio reficiendis ethica febre laborantibus, fieri potest, ex anguillis; pelle, & uisceribus detractis. Pisces etiam fluuiatiles, necnon & limaces cũ rore collectæ, & furfure expurgatæ, & aqua hordeacea àlutæ adhiberi ad hæc possunt, quemadmodum & cancri loti, è quibus omnibus stillatitijs aquis, zulapia confici possunt. Donatus Antonius ab Altomari, medicus insignis, de hecticarum, cũ tabe, febriũ curatione præclarè scribẽs, parte 3. cap. 9. Quidam uerò, inquit, nostræ tempestatis medici, nescio qua ratione, seu auctoritate freti, stillatitium cochlearum liquorem eisdem ægrotantibus præbent, putantes eos cũ refrigeratione quadam ualenter reficere: Verùm cũ hoc à ratione alienũ sit, & Galeno pugnet, omninò ab eo abstinendum esse consulo; nam licet aceruatim reficere possint, maximeq; nutriant cochleæ, si conficiantur; in corporibus tamen, quæ refici magis egent, talia nutrimenta, quæ cõcoctu difficilia sunt,

non

non competunt, utpotè quibus concoquendi facilitas non adsit, ut liquet ex Galeno 7. Met. 6. Ad hæc si nutrire debent cochleę, non crudæ, nec semel aut bis elixæ, sed ter, & ueluti in aqua tabefactæ, exhiberi debẽt, ut 3. de alim. facul. 3. scriptũ est; præter id quod crassum, ac lėtum generant succũ, ex quo promptè obstructio, & putredo fit, ac præter naturam calor augetur, potissimùm hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, uerùm etiam distributio imbecilla est. At si dixerint, non totam cochlearum substantiam, sed earum tenuiorem succum, ignis artificio extractum, conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu esse, quòd ex earum substantia trahatur, quæ talis est naturæ; tum uel maximè, quòd ab eis crudis, quæ esculenta non sunt, extrahatur; quamobrem promptiùs aluum soluere, quàm eos nutrire poterit. Hæc Alcomarus, qui deinde probat stillatitium liquorem ex pullorũ, gallinarũ, caponum, seu phasianorum carnibus contusis, adiectis etiam testudinibus nemoralibus, buglossi, oxalidis, & lactucæ folijs, seu endiuiæ, minutim incisis, necnon & pomis dulcibus quibusdam. Multi tamẽ doctissimi uiri, succum cochlearum ignis ui coctũ, quodque maius est, in halitus extenuatum, tametsi à crudis ipsis trahatur, probant, cũ tolli uideantur coctione, extenuationeq; omnia, de

quibus

quibus disputat, incommoda; & satis pateat, stomacho imbecillo roborãdo, cochleas prę-beri; scribitq; Dioscorides stomacho illas utiles esse; marinasq; quas ego potissimũ acceperim, & stomacho idoneas, & facilè aluo excerni: uiuarumq; corpora, cum aceto deuorata, stomachi dolores mitigare; & pleriq; grauissimi Medici in stomachi imbecillitate, eas, saccharo, cũ testudinum carne, & stomachis auium, condita magno successu, præbẽt; recentioribus tamen, quod & pleriq; omnes faciunt, abstinerem. Huius socium sententiæ habeo clarissimum, uariaq; & insigni eruditione præditum Hieronymum Mercurialem Foroliuiẽsem, qui iamdiu summo loco, summaq; laude, Medicinæ praxim in Gymnasio Patauino profitetur.

Ad pestilentes febres, & uenena.

AQVA è folijs quercus tenerioribus, è floribus arantiorum, è lenticula palustri, pota. Item è floribus lini, si modico saccharo condiatur; sudores enim mouet, & in superficiem corporis materiam adigit, in pestichijs, uariolis, ac morbillis admodum conducens. Alijs aqua è papauere rhæde, seu erratico destillata, bibit. Verùm ea mihi semper placuit, quã Guainerius, spiritus gignere scripsit, eosq; clariores reddere, roborare uiscera, adeoq; firmare, ut nullo unquã tempore pestilentiæ uirus recipiant; mirandum enim

enim in modum uenenis reſiſtit:ea autē capit radicum tormentillæ recentis, libram, radicum herbæ tunici, & dictamni, cuiusq; lib. s. helenij campani unc. 4. oxalidis cum ſeminibus lib. 2. foliorum ac florum borraginis, bugloſſæ, roſarum rubearum ſylueſtrium, cuiuſque libram, theriacæ optimæ lib. s. pimpinellæ, ſcabioſæ, ſing. lib. s. ſucci limonum libram, aquæ ardentis ex optimo uino, & ſæpiùs deſtillatæ unc. 2. uel ut alij legunt, lib. 2. ſigilli Lemnij, boli armeni, cuiuſque unc. 2. ſantalorum alborum, rubeorum, ſpodij, behen albi, rubei, margaritarum ſplendidarum, ſingulorum unc. 1. s. oſsis è corde cerui unciam, raſuræ eboris unc. s. croci drach. 3. caphuræ drach. 2. foliorū auri unc. s. Folia auri minutim forfice inciſa, uel melle in porphyrite lapide, diligēter, & diu agitata; nā in tenuiſſimum puluerem redigētur, in aqua ardente, cucurbita optimè clauſa per dies quindecim macerentur. Margaritæ tenuiter tritæ in alia cucurbita ponantur, cū ſucco limonum, totidē diebus, optimè item clauſa. Radices generoſo uino abluātur, inde ſiccatæ in umbra, in mortario terātur, & ſimiliter herbæ, flores, & ſemina; omnia tamē in uaſe terreo uitro oblinito, ſed, mea ſentētia, melius fuerit, uitreo, cū theriaca, miſceas, addasq́; ardentem aquā cū auri folijs, & ſuccum limonū cum margaritis; Mox foſſa tribus pedibus profunda facta; in cuius

in cuius sit fundo, ad dimidium pedem, calx uiua, in cuius medio uas optimè clausum ne respiret, equino fimo circumdatum & contectum locato, affunditoq; duas aquæ situlas: maneat ibidem per duodecim dies, singulis tribus quatuórue diebus, mutato fimo. Postea omnibus in uitream cucurbitá transfusis, apposito rostrato pileo, stipatisq; accuratè rimis, igne leui, aquam elicias, quam denuò fęcibus affundas, & destilles; tertiò uerò absque fæcibus in cucurbita colloces, & rursus tepente balneo destillato, seruatoque uitreo uase optimè clausam. Huius cochlear satis paruum exhibetur. Horatius Augenius, doctissimo suo, de pestilentia præcauenda; libro, auctor est, Sebastianum Paparellam, medicum eloquentiá, & ingenio clarum, dicere consuesse, in pestilentia, quæ anno 1527. uiguit, admirabiles uidisse huius aquæ effectiones, non in sanis tantùm, sed & in ægrotis: & plerosq; eam magno arcano habuisse, professosq; fuisse se omnes ipsa sanaturos, cũ auro præsertim potabili, ut Guainerius, & Augenius aiunt, mixta. Præstantissima etiam habetur, Matthioli aqua Theriacalis, præstátissima, ab eo descripta initio lib. 6. Dioscoridis, qua multos à uipera & alijs uenenatis animalibus demorsos, morti propinquos, sanasse scribit. Sunt qui aquam è nucibus uirentibus stillatitiam, atq; item è folijs persi-

ci, nec

ci,nec nō è uincetoxico,& è cortice interiore fraxini cū tribus uncijs uini albi , potam tribus quibusq; horis,uehementer laudent: alij uerò hoc modo conficiunt. Nuces recentes 35.radicum helenij,tormentillæ,chamæleonis albi,zedoariæ, cuiusque unc.2.foliorum, seminis , & radicum cardui benedicti lib.s. scabiosæ,hyperici,rutæ, sing. pug.s.cinamomi,caryophyllorum,macis , cuiusque unc.s. calthæ seu calendulæ, dictamni, sing.pug.2. radicum borraginis, buglossæ, oxalidis, cuiusque unc.1.s.terantur,quæ terenda sunt, omnibusq; affundantur aquæ ardentis optimę lib.8.uini cretici lib.7. atq; ubi macerata fuerint,ore diligēter clauso , per decem dies, inde aqua igne leui extillet,repetita ter destillatione, fæcibus semper extillatam aquam, affundendo;quarta uice,reiectis fæcibus, earum loco ponantur,Theriacæ optimæ lib.s. mithridati optimi unc.3.sacchari è rosis, è boragine,è nymphæa, è uiolis, cuiusq; unciam: inde destillet liquor,cuius,æstate,unc.2. cū unc.4. aquæ oxalidis ; hyeme uerò unc.3. cū unc.4.iuris pulli, præberi possunt, sic tamen ut ne ætatis, temperamenti, ac cæterarum huiusmodi rerum,ratio prætermittatur; laudant aliqui aquam è floribus arantiorum. Hæc autem omnia uenenis quoque optimè aduersantur. Plures huius generis stillatitiæ aquæ in libris quibusdam uulgatis empiri-

 corum

corum leguntur, qui in hac causa, nequaquã, meo iudicio, omnino negligendi sunt; nam si qua in re, in hac potissimùm, uerum illud esse uidetur, quod scribitur, nullum esse librum tam malum, quin aliqua ex parte prosit, experientia enim plurimùm in re medica ualens, magnas sibi uendicat uires in pestilentibus morbis, quorum cùm abditæ sint causæ, nobisque non satis explicatæ, eorum quoque curandorum ratio ab occultis rerum facultatibus, quas sola attingit experientia, petitur. Ad hæc accedit, medicos præstantiores haud facilè pestilentia correptos inuisere, at quò sunt doctiores, eò cautiores uidentur, ne perniciosæ contagionis sese periculo exponant: quamobrem efficitur, ut ægroti, chyrurgorum, & barbitonsorum, empiricorumq; quorundam, qui in his audaciores sunt, auxilio relinquantur: & fuêre ægrotantes; q omni humana ope destituti, quicquid casus obtulerit, per os assumentes, aut ad affectum locum adhibentes, eam, quam assecùti sunt, sanitatem, alios, ut assequi eadem ratione possunt, docuerint. Itaq; nihil est contemnendum, sed quando ita & magnitudo morbi, & symptomatum diuersitas postulat, discutienda, tentandaq; omnia, ipsorũq; medicamentorum, quę in usu sunt, discussio, patefacere ad alia, uiam potest, alioqui uerũ est, quod scribit in 6. Lucretius, mussare in his morbis

morbis tacito medicinā metu, quodq; in ſua peſtilentia ait Thucidides, Medicos omniū primos obijſſe. Ad erodentia uenena hęc deſcriptio facit, quæ habet, theriacæ unc.2. condit. helenij, ireos, cuiuſq; unciam, ſucci baccarum lauri, iuniperi, ſucci betonicæ, centaurij minoris, uerbaſci, marrubij, cuiuſq; unc.3. florum nymphææ, uiolarum, corticum rad. mandragoræ, ſem. alterci albi, ſing. unciam, opij unc.2. excepta alembico, artificio reſol- uuntur, ſed meliùs in diplomatis; neque ſolū prodeſt, ueneno læſis, quæ urant corpus, ſed & internis doloribus, qui cū febre cruciant; ſunt qui addant butyri ſtillatitij parùm. Ad uenenum autem quod exitialem longo molitur tempore morbum, & è ceruſſa, cerugine, lithargyro, minio, ſucco ſcillæ, & hominis ſudore malefici conficiunt, facit egregiè aqua ſtillatitia è columbaceo ſtercore, corticibus ouorum, pipere ac thure, cum lixiuio è ſarmentitio cinere, commixtis; macies autem pellitur aqua ſtillatitia ex herba perſonata; & nucleis pineis.

Ad ulcera maligna.

EX thuris maſculi, ſarcocollæ, ſingulorū uncia, aloës epaticæ drach.6. ſucci plantaginis, mellis optimi, reſinæ pinus alb. cuiuſq; drachm.3. optimè contuſis ac mixtis, uitreo uaſe deſtillet aqua, igne leui, ne materia aſcēdat, qua liquor ſtillatitius turbaretur;

quòd si tumescat, linteis frigida madentibus cucurbita inuoluitur, ut descendat. Hac aqua ingens fuit putredo, in humero adolescẽtis, coërcita, quem plerique medici amputare decreuerant: cùm ad finem est destillatio, atque color mutatur, quamobrem & uas recipiens mutandum; nam aqua colorata medicus ille non utebatur. Fæces in puluerem redactæ, & ulceribus impositæ plurimum prosunt. Item aqua è stercore humano, prodest: Ioannes Tagaultius, lib. 3. Instituit. chirurgic. ita scribit; Aqua fortis Alchymistarum, saltē prima, in tortuosis, atque labyrinthi modo flexuosis fistulis, mirifice prodest. Hoc enim (inquit Guido è sententia Arnaldi à Villanoua) omnes fistulas mortificat & disrumpit. Quidam etiam fuêre empirici, qui aqua è sacchari optimi uncia, terebinthinæ drach. 6. resinæ pinus unc. sem. aquæ ardentis unc. 2. stillatitia, ulcera abluentes, ubi nō adesset inflammationis periculum, mirabili successu curabant.

Ad carcinomata.

E' PLANTAGINE maiore, chelidonio, & uirga pastoris, aquam plerique eliciunt, admixtoque cochlearum puluere, morbum madefaciunt. Item ex urtica, cum eiusdem puluere, & galiopsis. Item aqua è stercore humano.

Ad

Ad recentia uulnera.

AQVA è barbula hirci, ſi ea ſplenijs, & attritis linteolis ſuperponatur. Idem aqua ex eupatorio, ſeu agrimonia uocato, ſed longè efficacior puluis, cùm in ulceribus inueteratis.

Ad uulnera inteſtinorum.

AQVA è radicibus cyclamini cum ſaccharo hauſta.

Ad morbum Gallicum.

ACCIPE caryophyllorum, cinamomi, cuiuſq; unc.2. colocynthidos, unciam; nucem unam myriſticam, eaq́; omnia in puluerem redacta, raroq́; linteo inuoluta, bulliãt in uini albi optimi unc.8. aquæ fontis puriſsimæ unc.4. ad conſumptionem medie tatis, clauſis optimè rimis, foramine in ſummo operculi recluſo, quo reſpirare poſsit. Vbi refrixit, expreſſo in uinum linteo, adde ligni guaiaci, inciſi, lib.s. maceretq́; horis 24. mox deſtillet, igne leui, aqua, qua tumores à Gallica lue, madeſcant, purgato priùs corpore: & ſi robore uirium ualido ęgrotos fuerit, ſumat manè ad duas uncias, ſin infirmus, unam. Hoc eodem modo utere ad hydropem, & ad uenena; ſudorem enim ciet, neque admodum exquiſitam poſtulat uictus rationem. Pari methodo huius, quæ ſequitur, aquæ uſus eſt; ſem. ebuli in pulu. redac. olei ſulph. uel chalcanthi, ſing. unc. aquæ

ardentis unc. 3. fœniculi, petroſelini, ambo-rum cum radicibus æquas partes; aſparago-rum recentium cum radicibus, duplum, ui-treis organis lentiſsimo igne deſtillet aqua in cuius libra diſſolue unc. 3. ſacchari cand; manè, quantum capere cortex nucis poteſt, ex hac aqua, & tantundem ſuperioris, arden-tis, ſumitur, & per horam in horam in lecto quieſcendum: idque octo diebus: admirabi-les celebrant huius remedij laudes; quòd ſi ad uiginti dies accipiatur, lapidem in ueſica & renibus frangere aſſerunt: lieni item pro-deſt, & induratis gallici morbi tumoribus, ſi dolentia aut tumentia loca madeſcant. Mul-ta alia parari ſolent; nam plerique epitymũ, mirobalanos, caſſutham, fumariam, polipo-dium, turpetum, colocynthim, ſtœchadem, agaricum, tamarindos, paſſulas, pruna, ma-ſtichẽ, macim, fœniculum, roſas, glycyrrhi-zam, bugloſſam, & eiuſmodi complura, in ui-no infundunt, mox ad medietatem deco-quunt, tandem deſtillant balneo Mariæ. Cæ-terùm his omiſsis, quæ ſunt pænè innume-ra, illud non omittendum cenſui, quod do-ctiſsimus Fracaſtorius in ſua Syphilide, his carminibus, quæ Vergiliana æquare credun-tur, deſcripſit; quibus etiam & deſtillandi mo dus, & uaſa, elegantiſsimè explicantur:

Quorundam inuentum eſt, uitrei intra concaua uaſis,
Cui collum oblongum eſt, uenter turgeſcit in orbem,

Aut

Aut hederæ folia, aut, Ida mittente, maniplos
Dictamni, Illyricamúe irim, Rhamniúe nigrantem
Radicem, aut inulas coquere; in sublime solutus
Effertur uapor, & tenuis uacua omnia complet.
Ast ubi frigenti occursauit ab aëre uitro,
Cogitur, & rorem liquidus densatur in udum,
Decurritq; uagis per aperta canalia riuis.
Destillantis aquæ cyathum, sub lumina prima
Luciferi, potare iubent, stratisq; parare
Sudorem; nec certè ab re, uis utilis olli est
Relliquias morbi tenues dispergere in auras.

Ad casum capillorum.

MELLIS purioris, uini cretici, lotij puerorum, lactis, cuiusque libra; destillet aqua; abluantur loca unde pili decidunt: efficacior hæc habetur, quæ habet hyssopi hortensis, montani, calaminthæ montanæ, foliorum abrotoni, singulorum, quantum bis capi manu potest; uini generosi cretici, lotij, mellis, lactis, cuiusque lib. 2. sem. sinapi lib. s. contritis, quæ teri possunt, misceantur omnia, & per tres dies macerentur, mox destillet aqua, cuius usus, iuuenibus barbam citò educit ac producit, & pilos qui ceciderunt, restituit, uti Falloppius, harum auctor aquarum, testis est.

Ad strumas.

OLEI laurini lib. s. olibani, mastiches, gũmi arabici, terebinthinę, singul. unc. 3. destillet uitreis organis aqua, in qua

cineres quercus ponas, denuoque omnibus rectè commixtis, destillatione liquor eliciatur, quo utere, prodest etiã acrochordonibꝰ, & huiusmodi morbis, si ex arte adhibeatur.

Ad delenda uariolarum uestigia.

MASTICHES, myrrhę, aloës epaticæ, nardi, sanguinis draconis, olibani, opopanacis, bdellij, carpobalsami, croci, gummi arabici, styracis liquidi, seu stactes myrrhæ, cuiusq; drachm. 2.s. terantur omnia, & cũ terebinthina ad pondus omnium, destillet uitreis organis liquor. Idem facit, aqua è fabis, è pedibus uituli, arietis, porcellorum è melle, radice serpentariæ, limonibus, arãtijs, floribus fabarum, corticibus ouorũ. Hæc autem curatio fucata est, præterquam forte in pueris; non enim regenerari cutis potest, & fouea expleri; eadęmq; in extenuandis cicatricibus ualent, cui usui Rasis 3. ad Almansorem se ab experto nouisse ait, aquam è mellę stillatitiam plurimùm prodesse.

Ad decoloratam faciem.

AQVAM è citrijs ac limonibus stillatitiam, si abluatur cutis, optimè prodesse scribit Ioannes Baptista Montanus in secundam Fen. primi Auicennę, purgato priùs corpore; intelligimusq; non de naturali decoloratione, sed quæ præter naturam accidit. Abstergit autem hæc aqua cutim, & expurgat. Idem faciet aqua è floribus, uel etiam si-

liquis

liquis recentibus fabarum,& ex lupinis;quæ acrior & ualidior eſt. Item accip.ſiliquarum immaturarum lib.3. mellis optimi lib. 2. Terebinthinæ lib. 5. croci unciam; macerentur omnia in uaſe diligenter clauſo ſub fimo,uel ad ſolem,per octo dies, mox addantur lactis aſinini lib. 4. & ſtatim antequam lac putreſcat;nam fœteret aqua , deſtilletur; exibit enim aqua & oleum ; oleo illinenda nocte cutis;aqua die abluenda; quod ſi nonnihil moſchi,aut ambræ apponatur, fuerit iucundior. Magis autem efficax hæc habetur, quæ loco ſiliquarum fabarum immaturarum , accipit orobũ recens,& lupinos,& amygdalas amaras,cuiuſq; lib. 2. cnici unc. 3. nitri rubei unc. 4.limonum ſeu citriorum inciſorum,terebin thinæ, ſing. lib. 2. commiſceantur omnia, & uaſe diligẽter clauſa, uti ſuperiùs dictum eſt, in ſole,uel fimo,ad octo dies macerentur, inde ſtillet oleum & aqua;neq; uerò hęc ſolùm colorem faciei conciliant, ſed ſplẽdorem , & rugas prohibent : cùm uerò infinita propemodum in uulgatis libris habeãtur,hæc ſatis fuerint à uiro doctiſsimo, Montano,deſcripta.

HIERONYMI RVBEI RAVENN. DE DESTILLATIONE,

Sectio quarta.

A est destillationis, & chemicæ artis quam Arabes, Alchymiã, & detracto articulo, chymiam, Græci χυμιῖαν, uocant, coniunctio, ut una ex altera ortum duxisse uideatur;& qui ad destillationem, metallorum præsertim incumbit, is statim ab omnibus ferè, chemicæ arti operam nauare credatur;quamobrem nequaquam ab instituto meo abhorrere putaui,si cùm de rei medicæ destillatione hactenus uerba fecerim,nõnulla adijciam, quæ ad chemiam pertinent, potissimùm quòd pietatis munus fore arbitrer,eos monere, qui magno dispendio,& tẽporis, quod esset in meliores usus destribuẽdum,& rei,qua familiam, & egẽtes alere deberent,huic uanitati,uano, & ridiculo exitu, inter fumum & carbones desudant. Sic autẽ rem aggrediamur.

Chemici quid possint. Cap. I.

PLVRIMVM semper disputatum est,chemica ars, è qua præclara multa prodijsse, negare nemo planè potest,an uera sit; cu

ius

ius rei difficultas uel eò est aucta, quòd quotidie multos auri & diuitiarum cupidos oleum & operam perdere, uti diximus, uideamus, magno ipsorum damno, & ingenti huius artis infamia, quæ certè, si nulla alia de causa, ob multas tamē, quas diximus, res inuentas, summa laude digna esset. Egidius Romanus, uir doctissimus, summusq; Theologus, ex Eremitarum Augustinianorum familia, quæstione 8. Quoliberi, falsam eam putat, quòd neget fieri arte aliqua aurum posse; ea adductus potissimùm ratione, quòd natura determinatis, certisque principijs progrediatur, eoque magis, quò res naturales perfectiores sunt. In his autem principijs, maximè numerat effectricem causam, materiam, & locum generationis: non enim equus nisi ab equo fit, & ex equæ menstruo sanguine, inque ipsius utero. Quin ea etiam, quæ ex putredine, gignuntur animalia, certam sibi materiam deposcunt, uti Auer. 12. Metaphysic. 18. ipsaque experientia testantur; pleraque etiam locum; non enim alibi quàm in uitis uentre fit uinum, cuius similem quidem potum multi facere possunt, id tamen uinū nō esset. Ita ignis purus in sphęra tantū ignis habetur; Quamobrem credendum esse ait, metallis, quæ in terra gignuntur, cùm res sint pfectę, eū locū ita à natura asignatū fuisse, ut extra ipsum fieri nullo modo posśint;

coloris

coloris quidem, & nonnullorum huiusmodi accidentium mutationem, sed non naturæ, non formæ ac speciei fieri posse arte aliqua, concludit. Quod affirmat etiam auctor eius libri, qui Aristotelis secreta secretorum inscribitur. Nouissimè quoq; Thomas Erastus medicus doctissimus, libro suo de metallis, multa adducit, ut idem probet; nō enim (inquit ille) una species in aliam eiusdem generis proximi, mutari, neq; à natura, neq; ab arte potest; neque ars formam facit. Cæterùm ut quid nos sentiamus, in apertum prodeat, Erastum primò conuenientes, dicimus ea uera esse quæ scribit, ab arte fieri formam non posse, si de sola arte intelligamus; non autem cùm ars naturæ nititur. Itaq; cùm magis, & in materia, & in forma conueniant duæ species sub eodem genere proximo, quàm quæ sub diuersis locantur, cùm has inuicem mutari nō neget Erastus, cur illas negabit? Cùm uideamus lignum, cochleas, pelles, & huiusmodi in lapides à natura uersas, etiamsi in sua principia dissoluta non fuerint, uti Albertus Magnus, Georgius Agricola, Petrus Andreas Matthiolus, Gabriel Falloppius, qui de lapidibus, metallis, ac fossilibus egregiè scripserunt, & alij etiam fide dignissimi auctores tradidêre, quid mirū si metallorū inuicē species, uel nulla in sua principia facta dissolutione, mutent, quę & imperfectæ sunt, & parùm

parũ inter ſe diſtãt? Ioſephus li.2. de bello Iudaico, ſcribit, Arenam prope Belum amnem, duobus à Ptolomaide ſtadijs diſtantem, in rotunda ualle, uim habere, in uitrum mutandi, quæ attigerit, metalla; gignendo enim uitro, litus illud tantum fuiſſe per multa ſæcula, auctor eſt Plinius lib. 36. Nónne etiam in ſtirpibus, quæ tamen uiuunt, ubi hæc eſt naturæ propinquitas, conuerſionem mutuam uidemus? ita enim lolium, & triticum; hordeum, & egylops, ſe habent, teſte Galeno, 1. de alimen. facult. cap. 37. ubi & patris ſui exẽplum adducit. Ozimi ſemen, ſi frequentiùs ſeratur, ut ait Martialis, modò in ſerpyllum, modò in ſiſymbrium degenerat: imo cùm Soli expoſitum eſt, tranſit in ſerpyllum, tametſi non omnino hac ratione ſpeciem referat alienam, ut docet lib. 5. de plantarum cauſis Theophraſtus, qui etiam aſſeuerat ſiſymbriũ in mentham uerti cùm propinquam naturam habeant: Vt interim omittam, quod plerīq; ſcribunt, Ficedulam, & atricapillam mutuò commeare, ut quæ fuerit ficedula Autũno, uindemiarum calce in atricapillam uertatur; ſed quæ mutatio pulchriori à natura ſpectaculo, fit, quàm papilionum & bombycum? primò enim uermis gignitur; omne autem hoc uermiculi genus, ut ait lib. 3. de generat. animal. cap. 9. Ariſtoteles, ubi ſuæ magnitudinis finem receperit, quaſi ouum efficitur,

citur, indurescit enim putamen eorum: mox rupto putamine exit, uelut ex ouo, animal, tertia perfectum generatione, idque pennatum magna ex parte. Ita bombyces cùm oua æstate pariant, quæ in panno ad uer usque seruantur, ex illis uermes generantur, mox bombyx, tandem necydalus. Sed satis hac de re cum Erasto disseruimus; ad Egidium ueniamus, qui non uidetur probare, quod necessarius sit locus, terræ scilicet & montium uiscera, gignendis arte metallis, qua tamen maximè de causa urget ipse, & cum eo etiam Erastus: nam si apes, muscæ, ranæ, nullum sibi certum locum postulant, uerùm ubi materia apta est, ibi gignuntur, quid ꝓhibebit idē in metallis fieri, quæ sunt multò imperfectiora, & ui sentiente ac mouente carent? cur enim metalla locum sibi certum magis poscant, quàm animalia huiusmodi, ubi fuerit materia, & calor coquens, & frigiditas cogens? quod & uidetur 4. Meteororum Aristoteles insinuare, cùm de elixatione loquens, nihil referre ait, an huiusmodi coctiones fiant in uasibus naturalibus, an in artificialibus, dum eadem adsit causa uerba hæc sunt Aristotelis; καὶ οὐδὲν διαφέρει ἐν ὀργάνοις, τεχνικοῖς ἢ φυσικοῖς ἐὰν γίγνηται; διὰ τὴν αὐτὴν γὰρ αἰτίαν πάντα ἔσται: neque enim qui hæc uerba conantur interpretari, aliquid afferunt, quod faciat contra nostram sententiam. Quoniam uerò to-

rò tota hæc res à doctiſsimis uiris prolixo ſermone diſputata eſt, Petro præſertim Bono, medico Ferrarienſi, cuius multę rationes uidentur hactenus inconcuſſæ; non eſt quod aliorum dicta repetamus. Illud ſolum addiderim, quod licet magnus ille Philoſophus Auerroës: primo de generat. animal. cap. 1. aſſerat, Alchymiſtas, qui putant idem fieri poſſe ab arte, & natura, decipi, quod cauſæ artis & naturæ ſint diuerſæ, quamobrem dicebat Eraſtus, non ſequi, ſi quod natura faceret, idem facere artem poſſe, tamen cùm tertium librum Ariſtotel. de Anima. cap. 36. idem Auerroës interpretatur, ait; uideri multas artes addiſci, ac reperiri poſſe, cùm tamen adhuc lateant, quòd eorum ignorentur cauſæ, & ex his artibus, chemicam tantùm numerat. Algazel quoque nequaquam minoris in philoſophia nominis, ipſo Auerroë, chemicam intentionem eſſe ait, mutare ſubſtantiam metallorum, ut ad auri & argenti puritatem perueniat, aut in aliqua ſpecie apparentiæ; cui contradicens Auerroës diſputatione priore phyſica, chemicam artem dicit eam eſſe, in qua dubium eſt an reperiatur; & ſi reperitur, impoſsibile eſt, ut quod in ea fit, ſit ipſummet naturale; nam ars cum aſsimilari uult naturæ, deficit; nec uerè ad eã peruenit, & ſi quicquam

quam

quam fecerit, quod natura factum ſenſui appareat, non eſt tamen nobis aliquid, quo affirmare cogamur, eam aut falſam, aut impoſſibilem. Veritatem docere diuturna experiẽtia; temporisq́; longitudo poterit. Hæc ibi Auer. cuius poſtrema uerba indicant, non tãti eſſe rationes contra adductas, ut certo affirmet fieri non poſſe. Maximè autem poſsibilem eſſe, ſuadere nobis poſſunt, quæ Ariſtoteles ſcribit 7. Metaph. 29. cùm ait, eorũ quæ arte fiunt, nonnullorum materiam, initium in ſe continere naturale, quo poſsint per ſe moueri ad finem, quem ars intendit, ut medicina, & agricultura, in quibus ars naturæ opitulatur; quorundam materiam huiuſmodi carere principio, nec niſi arte moueri ad finẽ poſſe; alia ſolùm arte fieri, ut domus; Sed priora, utroq;, & natura ſcilicet & arte, ut ſanitas. Hactenus Ariſtoteles. Nõ fuerit igitur mirum, idem aurum, argentúmue fieri natura, & arte, tametſi cauſæ ſint diuerſæ, ſi ab utroq; eadem ſanitas fit; neq; dicta Ariſtotelis, quod ad rem hanc attinet, ullum inter accidentia, & ſubſtantiam diſcrimen facere uidentur. Ad hæc accedit, fieri poſſe, ut cauſæ, quarum eſt diuerſa ſpecies, idem tamen ſpecie efficiant, ut motus, lumen, & ignis: quæ cum natura ac ſpecie differant, ignem tamen gignunt, qui eiuſdem eſt ſpeciei. Item ignis idem ſpecie, elicitur è rebus ſpecie diuerſis,

nempe

nempè è lapidibus, lignis, multisq; præterea alijs; neq; in huiusmodi quę sunt imperfecta, ea ratio ualet, quæ in plantis & animalib. plurimùm potest. Possunt itaq; Chemici argentum uiuum mutare, cæteraque, quæ ad id requiruntur, sic ut quæ diuersæ initio causæ fortaſsis erãt, una tandem materia fiant; quemadmodum effici potest arte cinnabaris, quæ etiam à natura cõflatur; neq; impoſsibile ut gignantur scorpiones, huiusmodiq; animalia, arte, & quæ & natura procreantur, & lõgè perfectiora sunt, quàm metalla: licet autem Theophrastus, auctore Plin. lib. 33. cap. 17. nonaginta annos ante Praxibulum Atheniensiũ Magistrum, quod tempus exit, in urbis Romæ 249. annum, tradat, inuentum Minium à Callia Atheniense, initio sperante, aurũ posse excoqui arena rubente in metallis argenti; Aurum tamen ex auripigmento facere Caius princeps, teste eodẽ Plinio lib. 36. cœpit, uerùm adeò modicum, ut detrimentum sentiret. Suidas quoq; scribit, ut suprà memorauimus, Diocletianum Imperatorem libros ab antiquis conscriptos, περὶ χημείας ἀργυροῦ καὶ χρυσοῦ conquisitos exuſsisse, propter illa, quæ aduersus eum Aegyptij innouarant; ne Ægyptij arte illa diuitias compararent, atque opum abundantia freti, arma in Romanos mouere in posterum auderent. Ioannes quoq; Fernelius Ambianus, Philosophia, ac Medicina cla

rifsimus,altero de abditis rerum caufis libro, aurum fe feciffe arte teftatur, modumq; infinuat. Sed cùm duo fint, quæ potifsimũ in hac arte quæri cõfueuêre, alterum, uerâne fit mutatio, fieriq; arte, ea, in metallis pofsit; alterũ, an multiplici ui fieri; fic ut uncia, libram in aurum uertat, de hoc cùm multa fcribantur, nihil tamen adhuc comperti penes me eft; præfertim cùm uim uegetatricem in metallis ineffe nequaquam cõpererim. Alterum eft uerifsimum, quod experientia optimè teftatur, qua; ut nunc filentio plura alia inuoluam; hydrargirum in argentum optimum, argentum autem in aurum uerti perfpexi; ea autem fic fuit. Confracti cinnabaris; quod ex hydrargiro & fulphure, ignis ui in fublime elato, cõficitur; partes tefferarum magnitudine, elimato argento, oui adiecto candido, ut adhærerent, inuolutæ, & in uas coniectæ fuerunt, qđ igni moderato refifteret; uas illud optimè cõtectum, ac luto munitum, molli pruna, fub cineribus, ad horas duodecim, decoctum eft; Inde reclufum; tuncq; argẽti puluis, nigrior, ob fulphur, factus, è tefferis deterfus, & feruatus: Tefferæ ad examen argenti adhibitæ, cupellam uocant, argentum optimum reddiderunt. Quoniam autem puluis ater argenteus difficilè igni liquatur, quòd ferè uim omnem exhalauit, remedio quodam, facilè eliquatũ eft, & in feparationis aquam demerfum, auri non

non minimam partem demisit. Neq; uerò dicendum est, quod pleriq; affirmant, idcirco ex argento aurum colligi, quòd in eo auri semina quædam contineantur; nam totum ipsum argentum, tandem, si rem repetere rectè noris, in aurum uertetur. Sunt qui, ut minori dispendio rem conficiant, partes illas cinnabaris, antea quam puluere ex argento inspergãt, in acerrimo lixiuio, aut certis oleis ebulliant; sunt & qui æs apponant uarioq; utantur artificio, de quo nostri instituti nó est, plura scribere.

Chemicorum errores. Cap. II.

QVANQVAM autẽ uerissima est hæc ars, eo quo memorauimus, modo; desistendum tamen ab ea uidetur, ꝙ in perscrutandis huiusmodi mirandis sanè naturæ mutationibus arte comparatis, multa dispendia incurrant, ij potissimùm, qui lucri auidiores, leui opere, maximas opes adipisci quærunt, & licet semel atque iterum frustra laborauerint, nihilo tamen minus obstinati, eam in se mutationem ac μεταμόρφωσιν experiuntur, quam in metallis non efficiunt, dum è diuitibus pauperes, pertinaciæ suæ ingentes pœnas dantes, euadunt, & ut rectè Demetrius Phalereus asserit, quod capiendum illis erat, minimè ceperunt; amiserunt, quod possidebant: libris assiduè student receptarum, ut aiunt, plenis, eamque è

multis feligunt, quam uetuſtiſsimo aliquo libro, Græcè, aut Hebraicè, uel occultis notis, ſcriptam animaduertunt, quaſi aut externæ literæ, aut diuturnitas tẽporis, non ratio, adferre illi ueritatẽ poſsit. Hãc aũt ubi falſam euentus probauerit, ad aliam feruntur, longè à ueritate remotiorem; atq; ubi hac etiam ſe deluſos ſentiunt, falſa adhuc ſpe illecti, nouisq; in dies & falſis operibus magis addicti, in miſerabilem egeſtatem incurrunt. Illud autem ridiculúmne an miſerabile dixerim, neſcio, cùm uideas quoſdam pannoſos, & planè mendicos, polliceri hac arte orbẽ aurum, Crœſiq; ac Luculli opes: quodq; admirabilius eſt, eorum pollicitationes, apud pleroſque prudentiſsimos alioqui uiros, locũ inuenire.

Sunt igitur, qui argentum uiuum, Mercurium ab ipſis, & quidem non immeritò, uocatũ, miris, uti diximus, torquent modis, ut cogant; nam alij herbarum ſuccis id factum teſtantur, gummi deinde, & rebus, quas etiã ignis abſumit, in argẽtum optimum uerſum. Plerique ſolis herbarum ſuccis fieri id poſſe contendunt; easq; reperire herbas magnopere ſtudent, lunariam præſertim maiorem, cũ quę lunaria ſit, de qua Philoſophi loquuntur, ignorent. Alij ſolis gummis, quidam aquis acerrimis, nonnulli ſalibus, atq; etiam communi, paratis ſuo modo, aliqui oleandrum, quod eſt Græcis νήριον, & ῥοδοδάφνη, huic maximè

mè rei aptum prædicant; cicutam alij, quidã napellum efferunt; nec desunt, qui Bufonis puluere utantur; pleriq; student ut hydrargirum ipsum bufo ebibat, quem deinde bufonem exurunt, ut è Mercurio, Lunam, id autem est argentum optimum reddant: multaque quotidie huiusmodi, nulla ratione adducti experiuntur: neq; enim solo argento uiuo metallum constat, uel ipsis testibus qui argentum uiuum materiam metallorũ faciunt, in quibus est Angelico Doctor ingenio, Diuus Thomas, in tertium Meteororum præclarè, ut omnia, scribens; sulphur enim necessariò adhibetur. Cogi quidem ijs medicamẽtis, ut ne fluat, non negauerim; in argentum uerò mutari posse, nequaquã arbitror. Quòd si nonnulli scribant, argento uiuo sulphur cõtineri, quo uerti in argẽtum queat, id de quibusdam calidissimis partibus uti suprà diximus, uerum est; de proprio sulphure, non est uerum. Vir tamen fuit sanè probus atq; honestus, qui cũ totam ferè ætatem mẽdacijs huiusmodi consumpsisset, sanctè affirmauit, se argentum uiuum semel in argentum optimũ quibusdam gummis, uertisse; uerùm cùm idẽ sępiùs deinde magno studio tentasset, efficere nũquam potuisse. Itaq; uel in Mercurio illo inerat argẽtum, quod ui ignis coactũ fuit, aut illud cacodæmones in uas iniecêre, ut illis mendacijs uitam miserè traduceret, neq;

aliter unquam ueritatem peruestigare tentaret, uti euenit; nam illis addictus totus, obijt, & profectò si natura id contigisset, perpetuò id fuisset consecutus.

Arbitrantur alij corpora metallorum, quæ ab auri præstantia absunt perfecta fieri posse solis ustionibus, calcinationibus uocatis, sæpè repetitis, si tamen semper in corpus redigantur. Pleriq; Venerem, ita enim æs appellant, cum spiritu stanni, cui Iouis nomen imposuêre, duodecim horarũ spatio, si ui ignis eliquata perstent in optimum argentum uerti affirmant. Arsenico alij & auripigmento uulgaribus ignis ui in sublime sæpiùs elatis, asserunt id fieri, addito tamẽ Mercurio sublimato, & Luna. Quidam una sola re fieri tradunt; res ipsas alij in sublime elatas, conantur, adiecta Luna, in aquas perspicuas soluere, & demum cogere; idq́; repetunt, dum uelut cera, temperato liquescant igni; si enim in æs fusum, huius medicinæ parùm conijciatur, Lunam fieri optimam affirmant. Miscent alij cum elimata Lunæ scobe, Mercurium sublimatũ, totiesq́; in sublime, ui ignis, efferũt, dum optimè mixta, in igne simul perdurent, & molli liquescãt pruna; sunt qui eadem humido loco, ut in aquam abeant, ponunt, mox cogunt; idq́; sæpe repetunt; esse enim optimum medicamentum aiunt, ut in argentum æs uertatur. Tormentis etiam ne-

quaquam

quaquam minoribus alia metalla excruciãt; nam de Saturno, quo nomine appellant plũbum, plurima tradunt;putant enim nonnulli Saturnum,Iouem aut cerussam aceto stillatitio dissoluta,& linteis excolata linguis, & in corpus redacta,cũ fermento auri aut argenti, ad metallorũ perfectorũ naturã adduci posse; cùm tamen quid fermentum huiusmodi sit,ignorent,quantęq́; sint huius fermenti uires:præterquam quod nulla harum præparationum potest tantum perfectionis inducere in imperfecta metalla,quantũ pollicent: densitatẽ quandã & pondus, & ualidiorem cum alijs mixtionẽ potest, substantiam nõ potest.

Quosdam scio, qui se maxima iurisiurandi religione accepissent dicerent, plumbum elimatũ,unaq́; sulphur,& auripigmentũ,certis,quę adscribunt,põderibus,in uase terreo, quod igni resistat,uitro nequam oblinito, ad cucurbitæ formam,locatum, si optimè clausum,carbonibus ad collum usq; circundetur, adhibeaturq́; ignis,initiò lentus, mox uehemens,per duodecim horas,plumbũ in argentum conuerti, in quo auri plurimum contineat. Sed caueant, qui id tẽtant, ne illis eueniat,qđ ex his uni,q effracto uase,magnũ mortis discrimen subijt, manu cõbusta,ab ignitis rebus,q̃ in uase inerant; hacq́; ratione argentum inuenit, quod quærebat. Possunt enim sulphur & ignis plumbum exurere, nõ perfi-

 cere;

cere; nisi fortè maiori artificio quis utatur.

Fuêre etiam nonnulli, qui cùm facere ex argento aurum quærerent, aurum in calcem redactum, æs ustum, & crocũ ferri, certis miscebant ponderibus, & aqua salis ammoniaci imbibebant, fimoq; equino, aut loco humido locabant, ut abirent hæc in oleum omnia, quo oleo argentum in aurum uerterent. Sed euẽtus rei fallaciá ostẽdit, quando neq; aurũ neq; ferri crocum in oleum abire, adeo leui artificio, potuerunt; tametsi æs ustum, aceto stillatitio solutum, aliquot pòst diebus, in grana uiridia descenderit, quæ Smaragdos egregiè æmulabantur. Hac de re, idem ut efficiát, plerique aurum cum argento uiuo sublimato, & sale communi, in sublime efferunt, terq; id repetunt, atq; etiam ampliùs, dum in oleum abeat. Pari ratione æs nouum, aqua sua acerrima solutum, & deinde exiccatum, aceto stillatitio dissoluunt, colorato semper aceto detracto, tandemq; in halitus emisso: adiecto enim sale urinæ, quod pulcherrimo naturæ atq; artis opere, in uas recipiens abit, liquescit, & destillat. Hæc coniungunt, coguntque & unam partem, in duodecim argenti proijciunt, uano euentu: neq; enim ea est hæc auri præparatio, ut tantum posit.

Qui uerò magis putantur hac in re sapere, ij peruulgato illo, multisq; decantato philosophorum lapide, fieri tantum hęc posse asserunt,

runt, & quidẽ fortaſſe uerè, ſed lapidẽ ipſum conficere alij quærunt è ſalibus, aluminibus, chalcãthis; alij ex puerorum lotio, aut iuuenum, ex oleo è ſtercore humano : pleriq; ex bile, aut pituita, ſunt qui plãtas ad id deligãt, animalia, oua, lac, atq; ipſum etiam humanũ ſemen, tantum poteſt auri fames. Nec deſunt qui membranam illam humani fœtus, quam uulgò appellant ſecundinam, medici pleriq; χόριον uocant; quamuis aliquibus chorium nihil aliud ſit, quàm uaſorum umbilicalium ramificatio, & contextus; laudent, cùm tamẽ ignorent, quæ ſecundæ ſint, de quibus Chemici meminerint. Conflare quidam lapidem illum ex ſolo Mercurio miris modis agitato fruſtra tentant; nonnulli è ſolo ſulphure uulgari ui ignis in ſublime ſępiùs elato, & deorſum tandẽ fixo; magnumq́; hoc ſulphure cõcludi arcanum aſſerunt; cùm tamen non intelligant de quo ſulphure tot ſcribãt doctiores Chemici cũ partum terrę illud uocent, & è metallis magno, eruditoq́; artificio extrahant. E' plumbo alij, aut è ſtanno atq; etiam è ferri ſpuma, & recremẽto, alij è pyrite lapide, conficere lapidem hunc ſtudent, cùm neſciant; ſi de lapide philoſophorum quę ſcribuntur uera ſunt; ex auro ſolo id ſemen, quod lapidem uocamus, elici poſſe, ut uir doctiſsimus Fernelius ſcribit; Cùm enim (inquit) maxima uis ſeminis in oleo quodã inhæreſcat,

id quidẽ in cæteris metallis inflammari, cremariq; igne solet: in auro autẽ nõ potest; qua de causa id nullius ignis ardore torreri, absumiue potest, & omnẽ artis uim tollerat. Quãobrem constare etiam satis arbitror, eos falli, qui lapidem hunc, seu, ut Arabes uocant, elixir, è sulphure cũ Mercurio uulgari coniuncto, conflare student, ea permiscentes ac coquentes, cinnabarimq; facientes: uel sulphuris ipsius parati uirtute, Mercurium cogẽtes: nam in principijs falluntur, siquidem ut ille inquit satis eruditus poëta:

Hordea cui cordi, demum serit hordea, ne tu
Nunc aliunde pares auri primordia; in auro
Semina sunt auri.

Aquam alij ponderosam quærunt, & ex chalcantho ui maxima eliciunt, sæpiusq; repetunt, sudantq; ut chalcãthum optimũ habeant, præsertim cyprium; aut quod in æris fodinis reperitur; neq; ex alio lapidem philosophorum fieri posse affirmant, ea sententia decepti, quòd qui sapientiores huius artis scriptores habẽtur, asserant, aquã è qua lapis gignitur, ponderosam esse, sic ut alias põdere superet, cũ tamẽ aliã aquã intelligãt, quam ignis non absumit. Idem de ijs dixerim qui eundem conficere è stibio, aceto dissoluto, aut eius oleo putant, quòd semina in ijs auri non insint, neq; ullius perfecti metalli.

Non minori in errore uersãtur, qui μάλαγμα, amalga-

amalgamam dicunt, ex argento,aut auro,cũ Mercurio uulgari,cóponunt,fieriq; lapidẽ sic posse affirmãt, cũ fieri nó posśit, ut hac ratione,uel in sua redigãtur principia,uel semẽ ex ipsis eliciatur. Tria illa pleriq; seorsum in aqua acerrima,suo modo, cópoſita, diſſoluũt, inde eas aquas quę diuersis nitent coloribus, simul iungunt, in cucurbita ponunt, & aquã inde eliciunt;refunduntq; aquã toties,& detrahũt, dum in oleũ metalla uertantur. Vnde fieri Philosophorũ lapidẽ dubio procul affirmant.Sunt & qui cũ audierint eorũ Philosophos aſſerere,è tribus lapidẽ cõstitui, corpore,anima & spiritu; loco animę,aurũ,argentúmue accipiunt; spiritũ dicunt Mercurium uulgarẽ eſſe; salia autem quędam unà cũ caphura corpus putant.Et primò quidẽ,uulgaris Mercurij ope in calcẽ redigunt aurum, & argentum, aut cũ sale, ui ignis,multorũ dierum spatio; inde abluunt aqua dulci, magno mox labore, ac temporis diuturnitate, aceto stillatitio diſſoluere tentant, putantes animã ex ipsis corporibus ita elici: quãdamq; tenuẽ substantiam, cryſtalli specie, seorsum diligẽter seruant.Mercurij uerò aquã,uti prima Sectione diximus, efficiunt, eãq; pro spiritu reponũt.Salia autẽ,& caphurã,aceto stillatitio, diſſoluunt,præparãt,redduntq; puriora.Tria hęc tandẽ miscẽt certis põderib.optimeq; in porphyrite lapide trita, ui ignis, uitreaque

cucur-

cucurbita, in ſublime agunt; quodq; in fundo remanet, cũ eo miſcentes, quod euolauit, ſæpiùs id repetunt, noua ſemper affuſa Mercurij aqua. Humido dein loco poſita liqueſcũt, inde coguntur: hoc iterantes opus, dũ libuerit; huncq; lapidẽ philoſophorũ eſſe, mentiuntur. Quid de his dixerim qui chalcanthi, & ſalis nitri fumos, ui ignis, primò moderati; mox acerrimi, in Mercurium affundũt, locatum in uaſe quod recipit? Sic enim Mercurius in orbẽ actus, lactis ſpeciem refert; abluunt poſtea aqua communi, quã mox tepente balneo detrahũt, appellantq; lac uirginis, de quo philoſophos locutos aſſerunt, in eoque aurum aut argentũ; ut lapidẽ albũ rubrúmue conſtare, eſt animus, ponũt; ipſamq; optimè clauſam cucurbitam fimo obruũt ad multos dies, dũ ſoluatur metallũ; tunc enim alio in uaſe, igne adhibito, materiã ipſam in ſublime agunt: id repetentes, donec non poſsit in ſublime ampliùs efferri; hũcq; lapidẽ eſſe à philoſophis quęſitũ, nugant. Cõplures faciendũ malagma, ex Luna & Mercurio ad albũ dicũt, ex Sole, & Mercurio ad rubrũ; optimeq; mixta, uaſe uitreo, luto incruſtato, cuius ſit collũ breue, appoſitoq; roſtrato pileo, uehementiſsimo igne, ſeiungere à corpore Mercuriũ quærunt; ſint aũt rimæ optimè ſtipatæ, & uas ad ſummum collum cineribus contectum, oportet. Separatum Mercurium, rurſus coniungunt,

iungunt,inde ſeparant,dum non ampliùs ſeparetur,ſeu deſtillet,at cũ corpore figatur:lapillis nõnulli ex auro aut argẽto,aceto ſtillatitio,aquíſue ſuis, diſſoluto, conflant:aquas alij acutas illas ſæpiùs refundunt,miſcènt,cogunt, putantq́; lapidem philoſophorum inueniſſe;Qui quidem falluntur omnes,& cùm plura ſint,quæ eos latent, tribus maximè decipiuntur;nam cũ aurum atq; argentum reddere pulchriora,nobilioraq́; debuiſſent,contrà faciunt; cõſpurcant enim illis adiectis rebus. Huc accedit non adduci ea metalla hoc pacto in eorum primã materiam generi metallico proximam, neq; ex illis ſemẽ educi, quod tertium eſt.

Qui uerò ex omnibus rebus fieri lapidem hunc affirmant,tametſi ex una quam alia faciliùs, educereq́; elementa, deſtillatione,ab ea putant oportere, reddereq́; ſeorſum ſingula puriora,ac tandem coniungere, eam uidentur nouare opinionẽ,qua aſſeritur,quodlibet ex quolibet fieri, præterquam quòd ſeparata eorum elementa ignis abſumeret, remaneretq́; cinis nequaquam fluens. Adde lapidem illum,cũ ex alijs,quàm auro, & argẽto,ab ipſis eliciatur,non poſſe auri,& argenti naturam ac formam, neque induere,neq; inducere. Quod ſi Chemici ex omni re lapidẽ ſuum confici poſſe tradiderunt,elementa intellexêre,remota omnium rerum,quæ generantur,

rantur, ac intereũt, principia; hincq́; eſt quod eorum quidã ſcribit, inueniri in omnibus hominib9 lapidẽ, à quo ſi abſtraheret̃, interiret.

Sunt alij, qui ſe maiori ingenio putãtes, certò affirmant, ſi Mercurius è corporibus perfectis, argento, & auro, extraheretur, fieri ex ipſo lapidem poſſe, neq; aliam ad hunc lapidem uiam patere, cũ id ſit in proximam materiam metalla adducere. Id autẽ facere quidam nituntur aquis ſuis, metalli ſubſtantiam non corrumpentibus, pleriq; oleo è tartaro arte elaborato, quidã ſale ammoniaco, ac Mercurio ſublimato, ſimul ad ignem fuſis, ſi in ea metallum elimatũ proijciatur, aquis alij acerrimis, ex cinnabari, chalcantho, ſalnitro, atq; huiuſmodi deſtillatis, in quibus Mercurius ſublimatus ſit diſſolutus. Qui quidẽ; ſi ijs qui hac de re accuratiùs uidẽtur ſcripſiſſe, credimus; propius accedunt ad ueritatem, quid tamen faciant, nõ ſatis aſſequuntur. Eſt enim, & nõ eſt argentũ uiuũ metallorũ principiũ; quòd quidẽ ſit, uel ex eo conijcio, quod dictũ eſt, ex cinnabari factitio, argentũ optimũ cõfici, neq; enim dubitãdũ de hoc fuerit, cũ omnib. perſtet argenti examinibus omnibusq́; eius qualitatibus ſit prædictũ; uidemus etiam metalla in argentũ uiuũ cõuerti, quod & docet experiẽtia, & de auro, Eraſtus qui id negat, cõcedit, cũ illud ſibi oſtenderit Petrus Stahelin, Friderici Marchionis Brandeburg. Medicus;

Medicus;Quis enim negaret esse illud,argẽtũ uiuũ, cũ fluat,omniaq; prę seferat erat,quę uulgare hydrargirũ? Quãquã enim quę perfecta mixta sunt, ut animantia, in sua dissolui principia nequeãt, ob multiplicẽ, ualidamq; mixtionẽ id tñ imperfectis, q̃ parũ ab elemẽtis absunt, & sola ferè cõcretione cõstant,nõ erit perpetuò impossibile.Fateor quidẽ, certos halitus,ut ait 4.Meteo.Arist.esse materiã propinquã metallorũ, dũ frigiditate loci cogũtur,sed neq; etiã negauerim,eosdẽ halitus potuisse in argentũ uiuũ,nũc purius, nũc impurius,ut eorũ tulisset origo,cõuerti,nisi loci frigiditas, aut siccitas anteuertisset; qđ insinuare ibidẽ Arist.uidetur,exẽplo roris,& pruinę;nã halitus è qb. ipsa gignũtur, fuissent aqua,nisi prępoccupasset frigiditas,et in pruinã uertisset;quamobrẽ dum pruina,atq; etiã nix in aquam dissoluuntur, dici possunt uersa in suã primã materiã: quoniã uapores illi,è quibus sunt genita,fuerũt quidẽ, Arist. docente, ut aqua, fuerũt aũt ut non:neq; profecto norim, quo modo cũ argẽtum ex argento uiuo conficiatur, & in argentum uiuum uertatur, negare posim,ex argẽto uiuo cõstare,aut ex halitu,qui potẽtia proxima argentũ uiuũ sit; Fortasisq; facilius potest ars ex argẽto uiuo metalla cõficere, q̃ natura cũ ars ficciora,qb, hydrargyrũ exiccet,& cogat; cogit̃ eñ & exiccat̃ arte, uti diximus; apponat quã natura,

ubi

ubi uapores in argentum uiuum cõuertit, & hæc forſan cauſa eſt, cur in fodinis, nunquam reperitur argentum uiuum aut totum, aut dimidio conuerſum in metallum. Hæc autem coniectura mea, eò magis firmari forſan poteſt: quia Plumbago, μολίβδαινα Græcis dicta, liquidum aliquando ſulphur exſudat, & argentum uiuũ deſtillat; neq; tamen ob id ſentio, ſolo hydrargyro metalla fieri. Noui ſenẽ, qui cũ urinæ ſtillatitiæ fæcibus, argentũ uiuũ ſublimatum, ſal urinæ, ipſamq; ſtillatitiam urinam, miſcebat, deſtillabatq; tertiò, & quartò affundens deſtillatam aquam fæcibus; poſtremò ſtipato diligenter uaſe, molli igni apponebat; ut trium menſium ſpatio figeretur materia: cui fixæ, & fluenti, addebat aurum, trigintaq; diebus, lento igne, fermentabat, pauco ſalis addito. Cæterùm, quo modo hęc, quæ partim ab igne, euolant, partim in eo uruntur, poſsint aurum, quod in igne, illæſum permanet, conflare non uideo; quod uel ex eo poteſt colligi: quoniã ſenex ille inani hac ſpe deceptus, omnem ętatem, inops, cõfecit.

Cæterùm quid de ijs dixerim, qui puriorẽ auri partem extrahere conantur, craſsiore, impurioreq; abiecta? ſic ut duæ, aut tres ad ſummum unciæ ex libra habeantur, Mercuriumq; uulgarem ſuis paratum modis, cũ auro coniungunt, ut puriores partes illas ſecernant. Hac ratione feciſſe putant, Siculũ quẽ-
dam

dam proximè superioribus annis, Romę, qui coram uiris principibus aliquot, proiecta pila parua, quæ uix scrupulũ penderet, in Mercurij ad ignem iam feruentis uncias duas, totum in aurum optimum uertit. Fuit enim eorum, qui hac in arte plurimum operæ posuerunt, sententia, esse illud semen auri, ex duabus auri uncijs detractum, sic ut tantũ Mercurij in aurum uerteret, quãtum fuerat aurũ, à quo illud detraxerat. Sed qua ratione id fieri possit, satis difficile uidetur cognitu; nam in auro, ob perfectam coctionem, mixrionẽque partium exactum, nulla pars est alia purior, ex omnium philosophorum sententia; quamobrem igni, & cuiuis examini adhibitum, nihil minuitur; neque Mercurio solo ea uis inest, ut eo puritatis aurum adducat, semenq; extrahat.

Haud dissimili ferè mẽdacio, sub idem tẽpus, nempe quinto ab hinc anno, aurum quidam facere profitebatur, ex ære usto, Ferrettum uocãt; Primò autem auro in calcem, sale cõmuni, redacto, affundebatur acris aqua è chalcantho, salnitro, & alumine rupeo, mox ammoniaco sale, in sublime acto, atq; itẽ cõmuni, adiectis, acriore reddita; detrahebatur postea destillatione ex auro hæc aqua, & aurum, quod in fundo uasis remanebat, bis aceto stillatitio, totidemq; stillatitia communi aqua, eluebatur, his perpetuò liquoribus de-

 stillatione,

ſtillatione, deinde ex auro deductis. Auro ſic parato imponebatur aqua ardens, quæ tutię primò; ſiue cadmia ea fuerit, ſiue pópholix; mox hydrargyri ſublimati, uim, eleganti ſanè artificio, combiberat: eadem deinceps aqua, deſtillatione, detrahebatur, hoc ter ordine repetito: ſeruabaturq; ita paratum aurũ, loco ſicco. Ferrettum ſæpiùs aceto ſtillatitio ablutum, eadem ardente aqua affundebatur, quam ex auro deduxerant, bis id repetentes: mox diſſoluebatur, aurũ, aqua acri ſuperiùs dicta, eademq;. Ferrettum, ſimul; detrahebaturq; ex illis deſtillatione aqua, iterũ ac tertiò affuſionem, detractionemque hanc repetentes: ſiccatis, oleum è tartaro ter, quatérue infundebatur, & ſiccabatur, adiectaque tandem chryſocolla factitia, in quadruplum auri, ad ignem eliquati, hic ex auro & Ferretto puluis proijciebatur, fiebatq; totũ aurum. Hoc autem artificium, penes Principes aliquot Italos fidem inuenerãt, cũ tamen non tanta ſit corporum diſſolutio ac depuratio, ut æs in aurum conuerti poſsit; Mixtio quidem certè exactiſsima, & ferè per minima eſt, quæ dedit mendacio locum, non eſt autem formæ mutatio; quod & experientia uerum deinde docuit. Atq; hęc pauca de innumeris ſat fuerit dixiſſe.

FINIS.

INDEX EORVM QVÆ IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

A

B

Fermen-

Sacchari

FINIS.

BASILEAE,
PER SEBASTIANVM HENRICPETRI, ANNO À CHRISTO NATO
CIↃ. IↃ. XXCV. mense Septembri.

